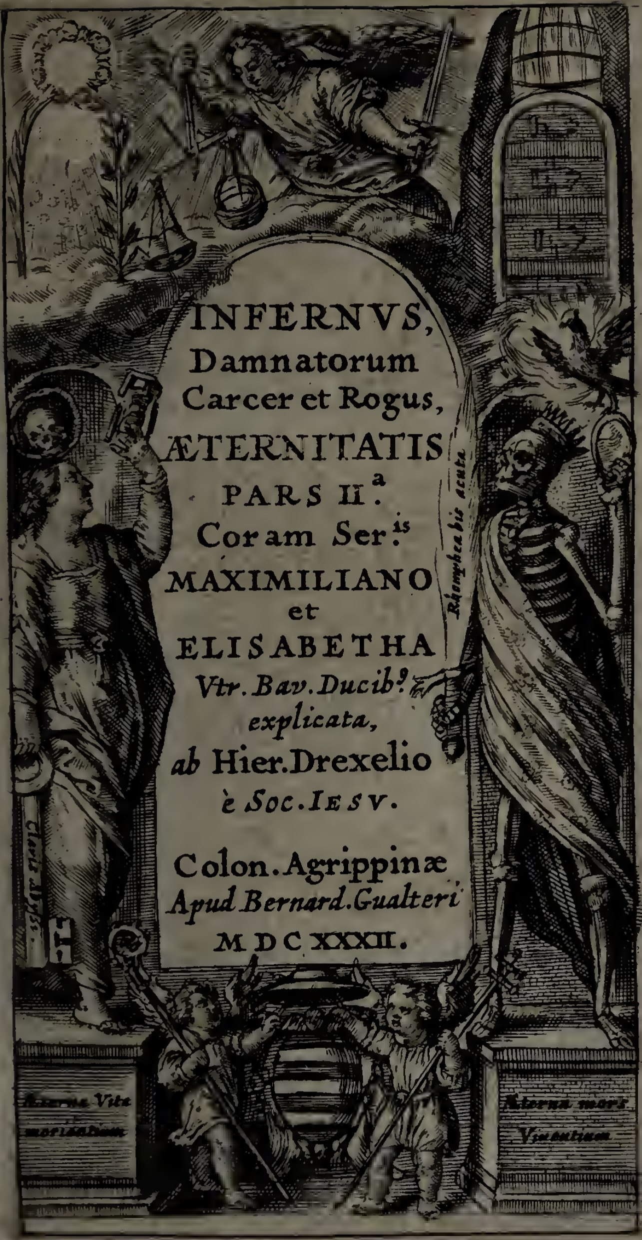

INFERNVS, Damnatorum Carcer et Rogus,

ÆTERNITATIS PARS II.[a]

Coram Ser.[is] MAXIMILIANO et ELISABETHA *Vtr. Bav. Ducib.* *explicata,*

ab Hier. Drexelio *è Soc.* IESV.

Colon. Agrippinæ
Apud Bernard. Gualteri
M DC XXXII.

ILLVSTRISSIMO
ET
REVERENDISSIMO
DOMINO, DOMINO
PETRO ALOYSIO
CARAFA,

Ex Ducibus Nuceriæ: Episcopo Tricaricensi, Nuntio Apostolico ad Tractum Rheni, & partes Inferioris Germaniæ, cum potestate Legati à Latere; Domino meo observandissimo.

NObilis ab Italia pictor Michaël Angelus, supremum Orbis judicium, & Inferorum flammas pinxerat. Eam picturam Iulio II Summo Pontifici consecravit. Idem ego tentavi, sed calamo, non penicillo. Flammeum Æternitatis carcerem depinxi. Quicquid hoc operis est, Tuo, Ill.^me^ ac Rev.^me^ Præsul, nomini jure merito inscripsi. Vt auderem, multa me impellebant.

Illustrissimam Carafarum familiam specto? Equo Trojano illam non male contulerim, è qua tot viri principes, non in exitium Trojæ, sed in Orbis bo-

num progressi sunt. E Tua familia, Præsul Rev.^me Pontifex Maximus, Paulus IV. Ex eadem quatuor Patriarchæ; octo Archiepiscopi Neapolitani; longe plures Episcopi, sedecim purpurati senatores Cardinales prodierunt. Hinc amplissima Carafensis prosapia purpuræ splendorem adeo sibi jam familiarem habet, ut ea una pæne Curiam è purpuratis Patribus & supremum Ecclesiæ senatum, sed & amplissimam tot Principum, Ducum, Marchionum, Comitum coronam constituere possit. Nolo plura de familia. Vereor illius laudes ingenii culpa deterere. Et scio hæc ornamenta à Te non inter prima numerari.

Majora cerno, Studia Tua cum pietate conjuncta. In gymnasiis & Academiis Societatis nostræ tam Neapoli quam Romæ sic educatum Te novimus, ut simul etiam prçclarissima pietatis fundamenta jeceris. Nam sodalitates, in quibus censebaris,

ris, eo ardore tot annis frequentasti, iis decorasti exemplis, ut à sancta consuetudine, quam juvenis adscivisti, nihil diversi exhibuerit virilis ætas. Nam etsi jam Principatus Firmani, & Firmanæ urbis Præfectum ageres, nihilominus Te sodalitati præsentem sistere, è sodalitatis legibus vivere, Tui esse officii censebas. Quod utinam vellent nõ nescire Celsitudine Tua longe inferiores, qui sodalis officio egregie satisfactum putant, si cætus Parthenios ornent solo nomine.

Studia porro & litteras, Ill.^{me} & Rev.^{me} Antistes, eà ingenii felicitate, illa industriæ laude tractasti, ut maximos tam in Philosophia quam Theologia progressus feceris. Quod majus. Non immerito in Te geminum istud miramur, tam exactam politioris litteraturæ, quam utriusque Pontificii & Cæsarei Iuris peritiam. Neque in umbra eruditio Tua latuit. In solem & pulverem progressa est. Nota lo-

quor. In iis omnibus, quas dixi, tam Philoſophiæ, quam Iuris, ac Theologiæ ſcientiis, illuſtre ſpecimen ſæpius dediſti. Pro teſtimonio dicunt tot concertationes ac congreſſus publici, in quibus eruditio Tua doctiſſimo cuique inſigniter ſeſe probavit.

Inde fuit ut ampliſſima munia Te ambirent, non Tu illa. Prolegatus Ferrariæ, Vrbis Firmanæ, & ejuſdem Principatus Præfectus annis compluribus, eum te præbuiſti, ut jam ſeptennio ampliſſima Summi Pontificis Legatione fungaris, magno Religionis incremento. Non enim ab ulla parte curæ aut laboris quidquam remittis, jam omni Leodienſium terra ad res componendas obita.

Sed propria me vocant, & magis domeſtica. Minimam Societatē noſtram, Ill.me Domine, tanto hactenus tamque conſtanti affectu proſecutus es ubivis locorum, ut ea Te inter patronos primos recte numeret. Ex

ore

ore noſtri admodum Reverendi Patris Generalis mihi videor loqui. Et ſcimus Te religioſiſſime gloriari ſolitum, diem feſtũ ſancti Ignatii Lojolæ Tuum eſſe Natalem. Eo uſque certe Tuus in nos amor progreditur, ut Te pæne unum ex nobis gratulemur.

Neque vero Tua in nos, Præſul Ampliſſime, Tuorumque benevolentia ſterilis fuit, aut ſola verborum munificentia ſtetit. Collegium Neapolitanum Tuæ familiæ liberaliſſimis impenſis conditum, & ample conſtitutum eſt. Sed recentius tacere nefas. Ante annos ſeptem Excellentiſſimus Princeps Tiberius Caraſa, germanus frater Tuus, unus inter Hiſpaniæ Magnates, & Aurei Velleris Eques, Societati ad extruendum ac dotandum Collegium pares ſumptus benefica manu ſuppeditavit. Quam piam beneficentiam omnes ac ſinguli Societatis noſtræ Sacerdotes triplici ſacrificio ex more remunerare conati ſunt: idem

obſequii genus præſtituri defuncto huic principi.

Verum, quod hanc potiſſimum ſcriptionem, ad Te jubet excurrere, Virtus Tua eſt. Non blandiar Tuis auribus. Neque enim mihi hic mos eſt; malo veris offendere. Eximiam pietatem, & integritatem vitæ publica in Te Fama veneratur. Hîc mihi ſeges ſuppetit, unde poſſim in Tua Celſitudine laudare caſtum corpus, ſobriam menſam, puram mentem. Sed parco modeſtiæ ac ſubmiſſioni Tuæ, quam ſignatis tabulis comprobare eſt. Iam enim non unas à Celſitudine Tua litteras accepi, non humanitate ſolum ac benevolentia, ſed revera ſubmiſſione plenas. Libere dico. Submiſſio in tanto apice, omnes facile virtutes ſibi jungit.

Quando igitur jam facillimum eſt conjectare, quam vigilanter cum Hebræo rege annos æternos in mente habeas; idcirco hanc ſcriptionem de Æternitatis æſtuariis viſum eſt Celſitudi-

Pſ. 76. verſ. 6.

tudini Tuæ conſecrare, ut ea famam & lucem huic ſcripto circumdet.

Germania noſtra jam ab annis aliquot faciem inferorum induit, variis bellorum ignibus calamitoſa. Italia imitatur, & eundem præfert vultum flammis bellicis exæſtuans. Bellum optime deſcripſerit, qui veram inferorum effigiem appellarit. Ergo tempore nihil adverſum ago, cum de inferis loquor. Præ foribus, imo & in ædibus noſtris ſpectamus inferos. Solatio eſt, has bellicas flammas non fore æternas. Hîc enim pauca diuturna, nihil perpetuum.

Deinde hanc ſcriptionem de Dei in perduelles Iuſtitia nemini putem rectius dedicavero, quam amanti juſtitiam. Non timendũ in Tuo tribunali, Rev.me Antiſtes, ne aut cauſæ fiant perpetuæ, aut gratia vim æqui habeat, aut culpa redimatur auro. Etenim cum illam divini furoris officinam tacitis cogitationibus contemplaris, nihil ambigo,

quin Ferdinandi Cæſaris vocem uſurpes: *Fiat juſtitia, aut pereat Mundus.* Seria ſpelæi Avernalis contemplatio, notitiã divinæ juſtitię neceſſario conjunctam habet.

Memorabile prorſus eſt, quod de Vandalorum rege Canuto referunt. Hic æqui amantiſſimus ſupplicia repræſentabat omnibus indiſtincte nocentibus. Non favor, non amicitia, non affinitas delicto patrocinari poterant. Quod vel inde conſtet. Cum latrocinantes capite damnati jam ducendi eſſent, unus aliquis è medio damnatorum grege proclamavit, ſe Canuti regis cognatum, jure ſanguinis impunitatẽ & vitam poſcere. His auditis rex nihil turbatus: *Cognato*, inquit, *noſtro ut honoratior ſit locus, ſublimiorem crucem ponite.* Beati cælites non tantum non cognatorum, ſed nec parentum ſempiternis ſuppliciis ad ullam miſerationem flectentur. Imo vero Lætabuntur juſti cum viderint vindictam; manus ſuas lavabunt in ſanguine peccatorum.

Krantzius l. 3. Vandalia. c. 32. post medium.

Pſ. 57. v. 11.

Te

Te animo ſæpius, Præſul Ill.me inter cęlites verſari, inſignis Tua pietas, & mores Tui ſatis teſtantur. Nec dubitem, quin è cælo in Æternitatis carceres deſpiciens illud Imperatoris mente agites: *Salve ſancta Iuſtitia*. Non terret eos gehenna, quos vera in DEVM fiducia, & tranquilla conſcientia ſolatur & erigit. Qui rogos infernales metuit, illius gratiam ambiat, qui habet claves mortis & inferni. *Apoc. cap. 1. v. 19.*

Hîc aliam expono cauſam, quæ me impulit, ut hanc abyſſi flammeæ picturam Tuæ Celſitudini offerrem. Cæleſtium arcanorum conſcius Ioannes: Vidi, ait, Angelum deſcendentem de cælo, habentem clavem abyſſi. *Apoc. c. 20. v. 1.* Supremum Eccleſiæ caput, ſummi Iudicis Vicarius in Germaniam Te miſit, Legate digniſſime, neque *Solvendi* tantum, ſed & *Ligandi* poteſtatem tradidit, eaque ratione abyſſi clavem commiſit. Hinc Te ſuum Germania veneratur Angelum, habentem clavem abyſſi. En igitur hic provin-

cix,

ciæ, ad quam Tibi tanquam Angelo commiſſa clavis, compendioſam imaginem.

Mos fuit priſcis Romanis ut provincias devictas quantumvis barbaras in titulos ſuos referrent. Inde Duces & Imperatores Dacici, Getulici, Scythici appellati. Enimvero nulla unquam Arabia tam fuit inculta, nulla Scythia tam barbara, quam Luciferi regnum eſt, Vbi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Ab hac incultiſſima & nimis quam barbara Scythia vel oppugnata vel ſubjugata heroi Chriſtiano ſpecioſiſſimus titulus accedit, nominari *Scythicum*. Quicunq; autem hanc Scythiam non vi vana impugnare cogitat, regionis illius diverſa loca ſæpius cõſideret neceſſe eſt. Eam etiam ob cauſam Scythici iſtius regni ſitum & incolas omnibus inſpiciendos propono. Sapientiſſimorum conſilio rectiſſime facit, qui vivus ſubit inferos, ne ſubeat mortuus.

Iob. c. 10. v. 22.

Sapiens olim Demonax ſtulte

pror-

prorſus reſpondit. Interrogatus namque, qualiſnam eſſet inferorum conditio? Exſpecta ſis, ajebat, ſimul atq; illuc venero, per litteras tibi omnia ſignificabo.

O Demonax, ô rudes & improbi Chriſtiani, ſerum nimis eſt eo mortuum deſcendere. Nemo illuc explorator admittitur, niſi vivus. Quiſquis mortuorum illætabiles hos receſſus ingreditur, egreſſum perdidit; jam captus eſt, in carcere eſt, & quidem æterno.

De vivo Tartaro longe veriſſimum, quod de picto Iulius II Pontifex ſummus dixit: In inferno nulla eſt redemptio. Ibi dentium fremitus perennat, illic ignis æternum coquitur. Sed ille ignis, ô DEUS, ignis ſapiens eſt, qui damnatorum ſingulos inæqualiter, prout promeriti, torquet, qui membra urit & reficit; carpit & nutrit: ſicut ignes fulminum corpora tangunt, nec abſumunt: ſicut ignes Veſuvii ac Ætnæ montium dies noctesque vivunt, nec deficiunt; ita illud

Cujus principio meminimus.

Aver-

Avernale incendium cruciatibus reorum paſcitur, & torquendo noxios nutritur. Hunc ego ignẽ ſapientiſſimum in charta depingere conatus ſum.

Non hîc Siculi aut Campani montis miſſiles flammas, non Trophonii ſpecum, non Pythagoræ de Orco ſomnia, non Maronis de aula Ditis carmina deſcribo; hîc flammeos, æternos carceres ſub oculis pono, ſuccincta ſcriptione. Et hanc Tibi, Ill.^me ac Rev.^me Pręſul, velut Angelo Germaniæ venerabundus, ut picturam dico ac conſecro, & una rogo, ut Celſitudo Tua Societatem noſtram omnem quo hactenus affectu complexa eſt, fovere non deſinat. Monachii die S. Michaëlis Archangeli, Anno Chriſtiano 1630.

Ill.^mæ & Rev.^mæ
Celſitudinis Tuæ

Servus in Chriſto
ſubmiſsiſsimus

Hieremias Drexelius è
Societate IESV.

BENE-

BENEVOLO LECTORI.

AD inferos te duco, mi Lector, & Æternitatem multo luctuosissimam aperio spectandam. Obsecro, patientes huc oculos adverte. Ad superos brevi te reducam (ita mecum bene spera) & monstrabo etiam cælum. Libellum hunc studio breviorem scripsi, & omnes inferorum cruciatus ad novem supplicia redegi, prolixius in cælo moraturus. Modo jam discamus pericula vicina nosse, quæ facile cavet, qui prævidet.

Non parum interest è terra spectes naufragium, an jacteris ipse in eadem navi. Naufragium passi sunt, & irreparabile, quotquot ad Orcum præcipitati sunt; nec in portum unquam pervenient. Æternitatis igneum mare, carcer æternus hos naufragos jam sepelivit. Nec finis naufragiorum. Innumeri pæne diebus singulis huc ejiciuntur fracta navi. Nos etiamnum extra hoc mare sumus, naufragorum spectatores. Nunc alienis malis licet sapere, & cavere inferorum profundissimam charybdim, æternum carcerem.

Iucundum esse censuit Callimachus:

Neptunum procul à terra spectare furentem.

Horatius epist. l. 1. ep. 11. ad Bullatium.

Nobis utilissimum erit, flammeum damnatorum pelagus ita jam contemplari, ut illud velis remisque fugiamus. Sapienter dixit Publius Syrus: Improbe ab eo accusari mare, qui alterum fecerit naufragium.

Et nobis forsitan, mi Lector, jam sæpius navis

navis fracta est, ut pro se quisque fateri debeat: Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Istud mature cogitemus & tempori. Naufragium minatur ultimum, iis maxime, qui priora contempserint. Inferos nemo melius cavet, quam qui sæpius cogitat. Hoc ista scriptio agit, & Novissima prævidere submonet. Pauculis annis esse miserum, facilis jactura est, & sæpe principium salutis. Tu, si quid curas, hoc unum cura, Ne æternum sis miser. Ego hîc, quod veteres in consolatione dicebant, recte usurpem: Vellem ut velles, *mi optime Lector, hæc non legere solum, sed & expendere. Hîc serio agitur, & de capite. Quod olim Augustino Angelus, idem ego tibi succlamo: Tolle, lege, expende.*

Ps. 93. v. 17.

APPROBATIO
R. P.
PROVINCIALIS.

Alteram Æternitatis partem, quam P. Hieremias Drexelius de damnatorum carcere ac rogo conscripsit, quamque aliquot Societatis nostræ Theologi legerunt & probarunt, Ego Gualterus Mundbrot Societatis Iesu per Germaniam Superiorem Præpositus Provincialis, facta mihi potestate ab admodum R. P. N. Generali Mutio Vitellesco, typis in lucem vulgari permitto: Eamque in rem subscribo & signo. Monachii 31. Iulii Anno 1630.

Gualterus Mundbrot.

DE ÆTERNO DAMNATORVM CARCERE ET ROGO.

CAPVT I.

Quò liber hic collineet; & instructio Lectori.

ERuditè dixit Philo Iudæus: *Domus Dei, cogitatio sapientis.* Hanc domum æterna Sapientia subit, hanc habitat, in hac suaviter recumbit. Videre, loqui, audire, scribere, humanæ quidem actiones sunt, non tamen animantibus brutis penitus negatæ. Audiunt & feræ, videntque, & eo quædam hominem vincunt. Iumenta quoque memorantur locuta. Scriptioni simillimum quid, elephantis præsertim, tribuitur. Cogitare ac ratiocinari, solius hominis est. Puris ac sanctis hominum cogitationibus interest Deus, & velut suâ se domo continet. Atque hinc eruditum Philonis dictum: Domus Dei, cogitatio sapientis.

Philo, lib. de Migratione Abrahã, initio. Et l. de somniis, post mediũ.

Quid porrò post hominis conditorem, dignissimum sit ab homine cogitari, variè disceptari potest. Solymæus rex David in disceptionis partem veniens: Cogitavi, ait, dies antiquos,

quos, & annos æternos in mente habui. Cogitatio prorſus utiliſſima; digna homine, digna Deo. Ampliſſimum hîc cogitandi ſtadium patet, quod nemo unquam emenſus eſt cogitando. Finis hîc quæri poteſt, inveniri non poteſt. Æternitas finem neſcit, terminos ignorat, metâ nullâ clauditur. Æternitas cogitari digniſſima.

Pſal. 76. Verſ.6.

Æternitatem in ſe ſpectandam ante decennium propoſuimus. Reſtat, Æternitatem tam beatorum, quam damnatorum cogitandam demus. Cogitandam, ajo, & alto pectore pertractandam. Parum eſt de illâ loqui, audire, ſcribere. Hæc ſuperficiem radunt: penetrandum eſt altius, & intimis animi medullis reponenda æternitas. Proînde hoc quidem capite, unum iſtud explicabimus; Quò iſthæc de damnatorum æternitate ſcriptio collineet.

Sen. epiſt. 102. initio.

Æternitatis deſcriptio.

I. Romanus Sapiens amicè cum Lucilio ſuo expoſtulat, &: Quo modo moleſtus eſt, inquit, jucundum ſomnium videnti, qui excitat: aufert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. Revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iterum, ſi licuiſſet, ulterius. Iuvabat de Æternitate animarum quærere, imò me hercule credere. Credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum. Dabam me ſpei tantæ: jam

jam eram faſtidio mihi, jam reliquias ætatis infractæ contemnebam, *in immenſum illud tempus, & in poſſeſsionem omnis ævi* tranſiturus. Cùm ſubitò experrectus ſum epiſtolâ tuâ acceptâ, & tam bellum ſomnium perdidi. Quod repetam, ſi te dimiſero, & redimam.

Hîc ego pænè in eam ſententiam deſcendo, quam mihi ſcriptor priſcus ſuggerit. Flavius Lucius Dexter Barcinonenſis, Orientalis Imperii * præfectus prætorio, & beato Hieronymo amiciſſimus, Chronicon litteris cõſignavit. In eo ad annum Servatoris Chriſti ſexageſimum quartum, de verbo hæc exprimit:

Recens editum Lugduni hoc Chronicon. Anno 1627.

Lucius Annæus Seneca Cordubenſis, Hiſpanus, miſſis ultro citroque ad ſanctum Paulum litteris, de Chriſtianâ re bene ſenſit, factuſque Chriſtianus occultus, ejus fuiſſe diſcipulus creditur; dulciterque ſcribit ad Paulum in Hiſpaniâ morantem.

Ego hîc nihil affirmo, ſed veteris Chronographi teſtimonium veneror. Certè Annæus Seneca, Æternitatem non tantùm cogitare inſtituit, ſed & credere. Obſervemus viri ſolertiam. Æternitatem ſuis momentis ponderare ingreſſus eſt, idque fecit attentiſſimè. Hanc enim contemplationem confert ſomnio, quod omnium exteriorum

 ſen-

* Obriſter Hoffmeiſter.

ſenſuum operoſas vigilias ſopit, & vigilare jubet interiores. Hoc meditari eſt. Et ægrè tulit Annæus hanc meditationem ſuam interpellari. Grandi enim emolumento hæc meditatus: Contemnebam, ait, quod reliquum eſt vitæ, & in illud ſæculorum inexplicabile volumen memet extendebam.

Omnia jam ipſi Senecæ videbantur nauſeanda, præ unâ illâ interminati ævi poſſeſſione. Quid nos Chriſtiani? Si ſic æternitatem meditantur gentilitatis tenebris oppreſſi? Æternitatem fruſtra credimus, ſi eam raro aut frigidè cogitamus. Mille cauſſis impellimur, vt Æternitatem aſſiduè meditemur. Sit hæc cauſſa plurimarum loco. Æternitas duriſſima pectora, ipſos pænè ſilices ac chalybes mollit, omnem animi pervicaciam expugnat. Actum eſt de homine, quem Æternitas non trahit ad meliora. Eat, pereat, qui tonitru hoc formidabiliſſimum, alto ſopore merſus non audit.

Sed dicas: Incendia inferorum, ante oculos illorum ſtatuenda ſunt, qui ad inferos feſtinant. Quid eos his terreas; qui aſſidue cœlum ſuſpirant; qui peccare omittunt non formidine pœnæ ſed Numinis amore. Quid hos juverit æternos ignes contemplari? Plurimum. Eamque ob cauſſam triplex hoc documentum ſtatuimus, quò ſæpius in hac ſcriptione reſpiciendum.

2, Pri-

II. Primum: Ex hac inferorum contemplatione ſanctiſſimis quibuſque hominibus gaudium ingens naſcitur. Dum enim ſpe certâ his ſeſe incendiis ſubtractos cogitant, cor illis gaudio ſubſultat. Hinc gratiarum actio amantiſſima, hinc deſpicientia ſui maxima, & divinæ bonitatis ampliſſima deprædicatio. At quia etiam bonæ mentis homines errant & labuntur, mox cogitata recurrit Æternitas, & aurem pervellit: Attende tibi, nondum extra teli jactum es. Neſcis enim, an ad ultimum uſque halitum perſeveraturus ſis. Meriſsima eſt gratia, perducta ad tumulum perſeverantia. Nullis actionibus hanc gratiam emereri poſſumus. Deum hîc debitorem appellare non licet. Nulli dat ſyngrapham. Neget tibi Deus perſeverandi gratiam, & periiſti æternùm.

Scilicet, De condigno, ut Theologi loquuntur.

Hoc optimo cuique potens eſt frenum. Nec enim ignoramus fuiſſe qui quadraginta, quinquaginta & pluribus annis Deo ſervierint; omnem denique priorem ſanctimoniam turpi epilogo corruperint, quemadmodum ille apud Caſsianum Hero. Hæc qui mente ſeriâ expendit, optimos quoſque affectus in ſe concitat.

Alterum: Vbicunque attenta Æternitatis meditatio præcedit, ibi non poteſt non ſequi ſtudium ingens, ardor animi, & mira in rebus gerendis om-

 nibus

nibus accuratio. Hæc una cogitatio præclarè docet, Deo ut ſupremo Domino omnia deberi; nec parem unquam aut dignam hoc famulatu diligentiam adhiberi; nihil tantæ Majeſtati reſpondere; infra illam eſſe omnia. Eadem Æternitatis meditatio præſentem vitæ ſtatum aſsiduè ingerit, monetque, jam laborandi ac promerendi tempus eſſe, longiſsimas ſine fine ferias, æternos ſine exitu annos ſecuturos, quibus nec laborare, nec promereri quidquam licebit.

Memini me legere, nec ſine admiratione, fuiſſe hominem, qui Æternitatem animo ſic proſpexerit: Quis mortalium eſt, ajebat ipſe ſecum, qui quidem ſanæ mentis ſit, & ratione utatur, qui regnum Galliæ, Hiſpaniæ, Poloniæ, regna ſanè opulentiſsima ſibi vendicet eâ pactione, ut quadraginta continuos annos in lectulo roſis ſtrato, eoque molliſsimo reſupinus jaceat? Et licet forſan non defuturus ſit, qui ad hanc conditionem deſcendat, & ſic decumbere incipiat; is tamen non totum triennium (res certa) ſic decumbet, quin abrumpat & dicat: Sinite, ſurgam; malo carere regnis, non dicam tribus, ſed omnibus, quàm ſic continuè, licet molliſsimè jacere, vel decem tantum annis; necdum viginti, aut triginta, vel, uti pactio ſiebat, annis quadraginta.

Itáne

Itáne res ſe habent, ut nemo ſanus reperiatur, qui, ut triplici regno donetur, triginta vel quadraginta annis dictâ lege decumbere velit? quàm ergo cœca, quàm furioſa eſt inſania, ob lacerum rete, ob tres aciculas, ob crepundia viliſſima, illud petulanter ſubire periculum, & tale deſignare facinus, ob quod in candente crate, in feretro flammeo, non ſolis quadraginta, non quadringentis, nec quatuor millibus, ſed nec quater centenis millibus, ſed æternùm torquearis. Furiis, ô mortales, intemperātiſſimis agimur, niſi jam maturè, & in rem noſtrā ſapimus.

III. Tertium hîc documentum: Vtinam ab iis omnibus, qui hæc lecturi, unum hoc impetrem, ut* duplici conſpiciliorum genere uti aſſueſcant. Vnum quidem cæruleum, purpureum vocari poteſt alterum. Cærulei vitri conſpicilia ſic uſurpanda. Quotieſcunque nobis bene eſt, cùm corpus vel animus, vel utraque pars hominis in voluptate eſt, quotieſcunque vel amœna pulchraque oculis, vel auribus ſuavia, vel gulæ delectabilia, vel odorandi & palpandi ſenſibus grata ſeſe ingerunt, qualiſcunque demum jucunditas, quæcunque nos delitiæ afflent, mox conſpiciliis cæruleis ita utamur,

 ut pro

* Zway gar nutze paar Augenſpiegel.

ut pro ſe quiſque ratiocinetur hunc in modum: En, hoc tibi placet, hoc ſapit, hoc juvat & melli eſt: ſed quæſo quid hoc omne ad æternitatem beatorum? quid hæc mellis guttula, ad illud mellis mare in cælo? quid fruſtra hîc lambo & lingo? quid famelicis his linctibus meipſum ab æternis voluptatibus diſtineo? Illam, inquam, illam cælitum æternitatem ſuſpice, eò aſpira, ubi abundanter eſt, quicquid uſpiam voluptatum eſt, aut eſſe poteſt.

Atque hæc talis cogitatio medios inter convivas, ipſa inter tripudia, in ipſo delitiarum vigore locum habet, ſi velimus. Hoc artis arcanum in omni delectatione adhibendum. Atque hoc eſt conſpiciliis uti cæruleis: animum erigere, ad futura transferre, cæleſtes delitias velut prælibare. Ita moderatè, ac ſine damno amœnitatibus fruemur.

At verò cum nobis malè eſt, cum vel corpus dolor, vel animum ægrimonia exedit, cùm eſt quod vellicet, affligat, cruciet, mox ocularium ſpecillum purpureum ita ſuffigendum, ut apud ſe quiſque dicat: Hòccine ita te vexat, iſtud adeò te torquet, ut pænè in rabiem agat? Quid hoc autem, obſecro, quid iſtud ad æternitatem damnatorum eſt? Demitte oculos, & inferos contemplare. Quicquid hîc te urit, fabula eſt, jocus eſt: quicquid hîc pateris,

pateris, meriſſimus ludus eſt: ignium umbra ſunt ignes noſtri ad illa infero-rum incendia; pœnæ, quas hîc dependimus, delitiæ ſunt; ad illa nunquam deſitura tormenta.

Quid ergo vaniſſimis querelis cælum terramque oneras? Impatientiam hîc tuam, imò tuam & ſtultitiam (ignoſce verbo) hîc nimium prodis. Tu certè, quid gehenna ſit, ignoras, alioqui tot querelas non ſparſurus. Sed miſerias ac ærumnas mihi tuas objicis. Quænam tandem illæ? Num ſtabulum habitare cogeris? At illic extremi fœtoris haras igneas habitant damnati. idque æternùm. Crebra te fames cruciat? At illic nec mica fami, nec gutta ſiti ſuccurrit; ſititur, & eſuritur, idque æternum. Videris tibi lacrimis natare? Hæc gaudii materia eſt, ſi velis: Ibi erit fletus, ſed ſiccus; ibi erit ſtridor dentium, ſed nil profuturus, idque æternum. Inimici te tui fatigant, invidi obtrectatores te lacerant? Quid hoc ad inferos, ubi exoſiſſima damnatorum & diabolorum omnium ſocietas toleranda eſt, idque æternum. Mœrores & curæ te angunt? Illic continua cor deſperatio diſcerpit, idque æternum. Hic forſan humi jaces, aut aſſeri rigidoque ſtrato indormis? Illic ignis pro lecto eſt, ubi nunquam dormitur, idq; æternum.

Si his talibus conſpiciliis hac ratione uta-

ne utamur, de graviſſimis etiam malis nil conqueremur: & quicquid alias durum & intolerabile viſum eſt; jam facile momentaneum ac leve videbitur. Fateri cogêmur: Hæc omnia, ô mi DEVS, quæ ſuo fine clauduntur, tolerabilia ſunt, jucunda ſunt, cælum ſunt, ad damnatorum æternitatem collata.

IV. Duplici hoc conſpiciliorum genere optimi quique hominum ſemper ſunt uſi, & etiamnum utuntur. Beatus Gregorius his ſe plurimum adjutum non diſſimulans: Dum, inquit, recognoſco Iob ſedentem in ſterquilinio, Ioannem eſurientem in eremo, Petrum pendentem in patibulo, Iacobum decollatum Herodis gladio, Cogito, qualiter DEVS in futuro cruciabit quos reprobat, qui ita durè affligit quos amat? Si cum intimis amicis ſic agitur tempore gratiæ, quid hoſtibus fiet tempore juſtitiæ ac vindictæ?

Chryſ. tom. 5. epiſt. 5. ad Theod. mihi pag. 842.

Eruditè Chryſoſtomus: Ab experimento, inquit, rerum tenuium fieri poteſt, ut accipiamus de magnis aliquid conjecturæ. Si quando in balneo fueris nimium efferveſcente, tum gehennæ recordaberis: & rurſus ſi quando febre acriore conflagraveris, ad flammam quæ illic eſt, progredere: tum probè intelliges, quia ſi balneum & febris adeo nos affligant & territant; quo animo futuri ſumus, quando in

do in fluvium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrendo tribunali? profectò frendemus dentibus propter labores illos & cruciatus indicibiles; nemo ſuppetias feret.

Et quæſo, ut conſpicilia hæc diſcamus ritè applicare; ſumamus noctem unicam, quam à curis aliisve fodicantibus cogitationibus inſomnem, aut quam infeſtante calculo, urente podagrâ, torminibus aut dentium doloribus in nos ſævientibus turbatam exigimus. Quam hæc talis nox longa, & inſtar hebdomadis aut menſis eſt! Quid ſi anno toto ſic inter dolores jacendum, quid ſi annis centum, quid ſi mille annis, ſi ſex aut decem millibus annorum? quid ſi æternum, & ſine fine?

Pari modo poteſt quis ſibi repræſentare, quicquid unquam illætabile, luctuoſum, crudele, miſerandum, horribile vidit & audiit, quicquid ab Orbe cōdito ſæva tyrannorum crudelitas excogitavit, quicquid ad uſque Mundi occaſum ſæviſſimorum hominum immanitas invenire poterit; hoc autem omne ſi velut in faſcem colligatum cum æternitate damnatorum componere, & quaſi per conſpicilia mentis oculos ad imas Erebi ſedes demittere voluerit, cum Chryſoſtomo proclamabit: Hæc omnia quæ hîc patimur, merus ludus ac riſus ſunt, ſi cum illis ſup-

Chryſ. tom. 4. hom. 9. in epiſt. 2. ad Cor. & tom. 5. hom. 49. ad pop. Antioch. fin.

ſuppliciis in contentionem veniant. Et cauſſam jungens orator Græcus: Etenim hæc tormenta, inquit, temporaria ſunt: illic autem nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Pone, ſi libet, ignem, ferrum, & beſtias: & ſi quid his difficilius: attamen nec umbra quidem ſunt hæc ad illa tormenta. Nonne videmus terrenos milites principibus ſervientes, quomodo criminoſos trahunt, quomodo ligant, quomodo flagellant, quomodo perfodiunt coſtas, quomodo faces tormentis adhibent. Sed hæc omnia ludicra & riſus ad illa ſupplicia. Nam & temporaneæ ſunt hæ pœnæ: illic verò neque vermis moritur, neque ignis extinguitur.

His omnino conſpiciliis utendum in rebus omnibus tam acerbis & triſtibus quam ſuavibus & jucundis. Alioquin nobis id ſolum videbitur magnum, quod oculis erit proximum; dolor præſens aut voluptas nos afficiet, futura omnia tanquam eminus ſita vix cernentur. Ideò ex iis omnibus quæ aſpicimus, audimus, olfacimus, guſtamus, tangimus, aptandum conſpicilium, ad remotiora illa plenius cernenda.

Chryſ. hom. 2. in 1. epiſt. ad Theſſalon.

V. Chryſoſtomus hæc ampliſſimè confirmans: Quando, inquit, videris aliquid bonum & magnum in præſenti vitâ, cogita cælorum regnum, & id nihil eſſe exiſtimabis: quando terribile, cogita

cogita gehennam, & irridebis. Quando te invaserit cupiditas corporalis, reputa & ipsius peccati voluptatem, quod nullius sit pretii, quod ne habeat quidem voluptatem. Si enim legum, quæ hic sunt latæ, metus tantam vim habet, ut nos à pravis abducat actionibus, multo magis futurorum memoria, supplicium immortale, pœna sempiterna. Si metus regis terreni à tam multis nos abducit malis, quanto magis metus æterni regis? Quomodo ergo poterimus assiduè metum habere? Si perpetuò audiamus scripturas. Nam si mortuus, si solum videatur, animum nostrum ita reprimit, quanto magis gehenna & ignis qui nequit extingui. Si gehennam semper cogitemus, non citò in eam incidemus.

Phalaridis Taurus supplicium olim fuerat horrendum. Origo illius inde. Phalaridi Agrigentinorum tyranno bovem opifex fabricavit æneum, quo inclusi subditis ignibus, longo & abdito cruciatu, bovis instar mugiebant. Teterrimum artis suæ opus primus artifex inclusus imbuit. In hoc æneum, ignitum ergastulum generosissimus martyr Eustachius cum conjuge Theopiste ac liberis conclusus, inter immanissima tormenta gloriosè finiit, omnibus post sæculis mirandum Constantiæ exemplum. Hos cruciatus verè dixeris infernum, sed ô infernum mitem

Valer. Max. l. 9. c. 2.

Romæ die 20. Septemb. Vide Lipomannum, Surium, Lippeloo, Haraeum.

tem & minime diuturnum? Et licet hunc cogitatione non difficile ſit aſſequi, ea tamen quæ nos ipſi ſentimus. facilius intelligentiâ, citius voluntate ac memoriâ complectimur, ideo in rebus omnibus, ut demonſtratum eſt, quæ vel amœnè ac ſuaviter afficiunt, vel urunt, mordent, ac pungunt, ſpecilla ſic adhibenda, ut identidem dicamus: Ecquid hoc ad æternitatem, quid iſtud ad inferos? Pergamus, & patiamur. Quæcunque patimur, jocus & umbra ſunt ad Æternitatis immortale tormentum.

Hæc in anteceſſum Lectori ſcienda duxi. Primæ artis eſt, futura illa ſæpius recte meditari.

CAPVT

CAPVT II.

Primum Æternitatis Tartareæ tormentum

TENEBRÆ.

HIeme in noſtris regionibus longiſſimæ noctes ſunt: æſtate multo breviores. At verò fieri poteſt, ut alicui nox longior videatur æſtate, quàm quæ longiſſima eſt hieme. Quàm ea nox longa ſit neceſſe eſt, quæ horis non multis canitiem antea non viſam adfert. Id fieri, certis teſtibus, & vel ipsâ docemur experientiâ. Nec docti negant, fuiſſe qui nocte unicâ canuerunt, Didacus Oſorius à rege Hiſpaniæ in carcerem conjectus Hiſpali, à mœrore nocte unâ incanuit: Bilbilitanus vates mirabundus cecinit:

O nox quàm longa es, quæ facis una ſenem!

Rectius dixerim; O nox quàm longa es, quæ cogis una non ſeneſcere, ſed mori millies, & ſæpius! Ejuſcemodi noctes apud inferos ſunt, quibus vel millies, & crebrius, moriuntur damnati, nec tamen ullus moriendi finis eſt. Heu longa nox, quæ longior videtur anno, quæ longior olympiade vel luſtro, quæ longior vel ſæculo. At verò longiſſima nox eſt, quam nullus unquam ſequitur dies; horribiliſſima nox eſt

Martialis l. 4. epigram. 7. In caſtigato rectè deeſt hoc epigramma.

eſt, quæ tenebris involvitur æternis. Tali nocte, talibus & tenebris Deus in hoſtes ſuos vindicat. Sole procul & lunâ, procul omnibus aſtris damnati degunt. *Noctem illorum tenebroſus turbo poſſidet: non computatur in diebus anni, nec numeratur in menſibus. Obſcurant eam tenebræ, & umbra mortis, occupat eam caligo, & involvitur amaritudine.* Damnati conditorem ſuum non tantum non vident, ſed nec unquam in omnem æternitatem videre illum poterunt, ad quem tamen videndum conditi ſunt. Et hoc primum apud inferos ſupplicium eſt TENEBRAE. Duplices inferorum eſſe tenebras, & quàm inexplicabile ſit tormentum, quod theologis, *Pœna damni*, dicitur, oſtendemus.

Iob. c. 3. verſ. 5. & 6.

I Tenebræ apud inferos, duplices. Illas *Corporis* voco, & exteriores, has *Animi*, & interiores. Illæ Corporis, tenebras Ægyptias, horribiles, craſſiſſimas, manu palpandas longè ſuperant. Ignis apud inferos ardere poteſt, lucere non poteſt. Quod Sapientia de tenebris Ægyptiis aſſeruit, idem de Orcinianis dicendum: Vnâ catenâ tenebrarum omnes erunt colligati,

—*Clauſi tenebris & carcere cæco.*

Virgil. l. 6. Æneid.

De hac tenebrarum pœnâ Chryſoſtomus: Plorabimus omnes triſtiſſimè, inquit, flammâ nobis vehementius incumbente. Neminem videbimus præter

Chryſ. tom. 5.

ter condemnatos nobiſcum, & immanem ſolitudinem. Quis poteſt verbis conſequi, quam formidabiles pavores à tenebris exorientur, quæ in animis noſtris extabunt? Quemadmodum ignis illic non habet vim reſolvendi, ſic nec lucere poteſt: alioqui non eſſent tenebræ. Hujuſmodi igitur pavorem à tenebris, tremorem, ſolitudinem, membrorum attonitum ſtuporem adducere ſufficit una illius temporis ratio.

Paræneſi priore ad Theodorum lapſum, mihi pag. 842.

At tenebræ interiores illæ, longè horribiliores ſunt, quas Theologi *Pœnā damni*, ſeu, *Divinæ viſionis privationem* vocant. Hoc omnino ſuppliciorum ſummum eſt, quo Deus hominem punire poteſt. Nam uti, *videre Deum*, ipſiſſima beatitudo eſt, & ſumma beatorum felicitas: ita, *Deum videre non poſſe*, maxima damnatorum pœna eſt, è quâ inexplicabilis in eorum voluntate naſcitur triſtitia. Explico.

Falco avis dum ſcorteo *pileolo tectos habet oculos, nec picas, nec anates, nec ardeas inſectatur: at ubi pileolo detracto avem conſpicatur ad quam conſectandam natura fertur. jam non amplius retineri poteſt niſi violentiſſimè: abrumpet lorum & vincula, atque ſi aliter non poſſit, aut ſibi ipſi pedem, aut venatori brachium, dum luctatur, graviter

* *Venatores vocant* Hauben.

lædet tanta vi naturæ rapitur, ad illam quam eminus cernit volucrem.

Non absimilis est cum homine ratio. Dum in Orbe hoc agimus, oculos cucullo * tectos gerimus; in tenebris sumus. Hinc mirum non est, nos ad videndum Deum vi nullâ rapi; velamen oculis ac vultui præpansum impedit. At ubi Animus corporis exuviis abjectis, cucullo per mortem detracto, jam in Æternitate constitutus liberè circumspiciet, tantâ vi ad conditorem suum rapietur, ut inter supplicia omnia, hoc ei futurum sit summum maximumque, à Conditoris aspectu vel brevi morulâ distineri. Si jam ab eodem exclusus sit æternum, hoc illi tormentum erit infandum prorsus & inexplicabile. Beatitudinis summa est, Videre Deum. Rex David sapienter animadvertens, nullis voluptatibus, re nullâ satiari posse hominem: Satiabor, inquit, cum apparuerit gloria tua. Hinc calamitatum omnium apex est, ab aspectu Dei arceri.

Ps. 16. Ver. 15.

II Quodvis damnum tantò majus est quantò plus bonorum eripit. Gravis mulcta est, cogi decem millia philippeorum pendere; gravior est, viginti, aut triginta. Centum millium inter gravissimas censetur. Sed hanc ipsam longè

* Mit einer Nebelkappen.

longè ſuperat, multis auri millionibus, imò theſauris omnibus in omnem vitam ſpoliari. Tale omnino eſt Tenebrarum hoc ſupplicium, quod bona ſimul omnia rapit, nec in omnem tantummodo vitam, ſed in omnem, eheu, æternitatem.

Hinc attonitus Chryſoſtomus: Nam ſi mille, ait, dixeris gehennas, nihil illius par dices doloris, quem ſuſtinet anima. Intolerabilis gehenna eſt, confiteor, & multum intolerabilis: tamen intolerabilior hæc regni amiſſio. Hoc cogitate. Hoc ipſum ſæpius repetens & inculcans: Si mille aliquis ponat gehennas, inquit, nihil tale dicturus eſt, quale à beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſumque eſſe Chriſto; & audire ab illo, Non novi vos.

Chryſ. tom. 5. hom. 49. ad pop. propius finem, mihi pag. 283. Idem tom. 2. in cap. 7. Mat. hom. 24. mihi pag. 203.

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Duplex hîc arboris ſupplicium: Exſcindi, & in ignem mitti. Arbori mitior pœna foret, ignibus uſtulari, quàm ſic eradicari, ut ab eâ nec frondes nec flores unquam amplius ſperari poſſint. Ita prorſus homini ſupplicium foret mitius, in ignibus eſſe, quam à conſpectu Dei æternum excluſum eſſe.

Matt. Cap. 3. Verſ. 10.

Imaginem aliquam hujus ſupplicii, vel umbram, etiam in hac vita videre eſt. Qui Deum gravius læſerunt, dupliciter quandoque puniuntur. Primò

doloribus & mœroribus. Sic Antiochus & Herodes etiamnum vivi vermibus ebullierunt, velut cadavera, aut putres casei, vere *percussi à Deo*. Hæc prima pœna. Altera, solatium omne subtrahitur, ut ita punitus nihil amœni reperiat in Deo. Atque hoc gustulus & promulsis * inferorum est. Quamvis & sanctissimi quique hominum hac promulside subinde initientur. Ideò sæpe vociferatus est David: Ne projicias me à facie tuâ: Non avertas faciem tuam à me. Quemadmodum igitur tam virtutum quam vitiorum cultores, aliquantulâ tam sensûs quam damni pœnâ mulctantur dum vivunt, ut gustent quid legis & moris sit apud inferos: ita qui illuc præcipitantur, illam non sensus tantum, sed & damni pœnâm tota mole incumbentem perpetiuntur, & usque in æternum non videbunt lumen.

III Beatissimum hunc supremi Numinis intuitum perdimus quovis letali peccato. Nam, uti theologorum Magister docet, quisquis letaliter delinquit, voluntatem à supremo fine avertit, & eo ipso meretur, hoc fine, ad quem conditi sumus, excidere. In hos jam dudum lata est sententia: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Hæc pœna non solum in se gravissima

Matt. Cap. 7. Vers. 23.

* Höllisch Voreſſen.

vissima & maxima, sed hominis culpa plurimum augetur. Ab exemplo res patebit.

Est qui decem millia Philippeorum assequi potuisset adeundâ hæreditate, sed ille ignavissimus caussæ suæ indormiit, * itaque hæreditatem tam opulentam neglexit, jamque talibus seræ pœnitentiæ furiis agitatur, ut ipse sibi immineat, velut seipsum discerpturus. Et nonnunquam mors inde violenta sequitur. Haud aliter damnatorum quilibet seipsum sic allatrat: Potuissem; auxilia non deerant; vocabar: potuissem; eheu, potuissem, sed nolui. A summo Bono exclusissimus sum in omne ævum, & usque in æternum non videbo lumen, quia nolui videre.

Sentire tanto se bono privatum esse, & quidem sua culpa, inexplicabilis infandus erit dolor mærorque. Nec mirum, hæc explicari non posse. Cum enim cæli gaudia cogitando non penetremus, Numinis aspectum non capiamus, quid miri, si tanti boni privationem non satis æstimemus. Infantulus, cum parens illius moritur, ignorat quid in hoc uno homine perdat, ideò nec gemitus ducit, nec lacrimas fundit: Simillime nos agimus, cum peccamus; ignoramus heu miseri quantum bonorum amittamus.

Neque verò hîc unquam tot tantis-

* Hat sein recht verschlaffen.

que malis obruimur, quin ſubinde reſpirare liceat; accedit quod Orbis alterius ſtatum neſciamus. Hinc non neminem videas, qui ſub ingenti malorum mole, cum rege Vandalorum Gilimere rideat. Riſus omnis ab Orco procul exulat.

In omni noxa letali, ſingulariter ſpectanda ſunt duo hæc, *Averſio* & *Converſio*. Sic loquamur cum Theologis. Avertit ſe à creatore qui peccat; Convertit autem ſe ad rem creatam. Hoc velut duplex in Deum injuria eſt. Averſioni proinde *Pœna damni*, Converſioni *Senſus pœna* reſpondebit, quæ licet multiplex ſit, ab illa tamen priore multum ſuperatur. Et certe procul omni riſu eſſet, quem ſola Damni pœna torqueret; gehennæ ſatis ſentiret, qui hoc uno ſupplicio afficeretur.

Graviſſime olim queſtus Cain impius: Ecce, inquit, ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar. Et tamen etiamnum ſpes erat recuperandæ gratiæ. Quid de inferorum captivis dicendum? Ejecti ſunt à facie terræ, & a vultu divino abſconditi. Vere Deus, quod diu minabatur, dereliquit eos, & abſcondit faciem ſuam ab eis: ſunt in devorationem; inveniunt eos omnia mala & afflictiones. Illud malorum maximum: Projecti ſunt à facie Dei. Quod unice ac toties deprecatus eſt David, à facie Dei non projici, hoc illis jam

Gen. cap. 4. v. 14.

Deu. c. 31. v. 17.

jam contigit: Projecti sunt, nunquam amplius recipiendi.

Quam acerbi doloris est, si is qui jam jam in regem fuisset ungendus, capiatur, & in furum ergastulum detrudatur. Videte Orbis terrorem Nabuchodonosorem in ipso gloriæ culmine constitutum, subito præcipitem ruere, & in saltum ad feras ablegari, ut qui male hominem egisset, disceret jam agere bovem. Videte Hebræum regem Sedeciam è solio in carcerem raptari, neque solum fortunis omnibus, sed & oculis privari. Tunc verissime, quod Boëthius dixit, miseriarum maxima erat, meminisse felicem se fuisse. Non aliter damnati omnes eo tempore in Æternitatis antra raptabuntur, quo inter ceteros beatos fuissent attollendi in reges, non minimum unquam sensuri malum, summum semper possessuri Bonum. Hoc unum recte damnum dixeris, & quod satis dici, quod satis defleri non potest, irreparabile.

IV Orbus oculis quid aliud quam illud cœci postulet: Domine, ut videam. Si quæ damnato fieri posset gratia, ut unam aliquam ex universis cæli voluptatibus peteret, utique id unum rogaret: *Videam Deum.* Amœniorem locum non cupio, suaviorem societatem non desidero, nec in ignibus esse detrecto, modo *Deum videam.* Verum id nulla lex permittit.

Luc. c.18. v.41.

Kan nit sein.

Sed obſecro, modo poſt mille annos id impetrem. *Non permittit hoc ulla lex.*

Modo poſt decem millia annorum id fiat. *Nec hoc permittit.* Vtinam vel poſt viginti millia annorum id conſequar quod peto. *Nec iſtud leges ullæ patiuntur.*

Saltem poſt quinquaginta millia annorum hoc obtineam. *Omnes Dei leges reclamant.*

Ah, vel ſaltem poſt centena millia annorum Deum videam. *Æque hoc abnuunt divinæ leges.*

O ſi demum vel poſt centies centena millia annorum exaudiar. Actum eſt; Nihil hic impetrabile eſt; Ianua gratiæ jam clauſa eſt. Porta cæli iam obſerata eſt. Deum nunquam videbis, Et uſque in æternum non videbis lumen.

Pſ.48. v.20.

Hoc cogitate, inquit Chryſoſtomus. Cogitemus, obſecro, cogitemus, & hæc tam ſeria vel à nugis noſtris æſtimemus. Si quis moliatur omnia, & nullum non lapidem moveat, ut vel deſideratos honores, aut optatas opes, vel expetitam ſponſam impetret, nulliſque laboribus vel ſumptibus parcat, jamque pæne votum ſuum ſpe certa devoret, paretque nuptias; Alius tamen ex inopinato præveniat. Hoc miſerum ad inſaniam redigit. Hic damnum cum pudore ferendum. Hinc amentia & furor, hinc cædes & mala plurima.

Sed comparate mihi hominem ſpe ſua falſum, & alium æternis tenebris in-

involutum. Grande nimis diſcrimen eſt. Ille alio migrare, alios honores, ſponſam aliam ambire poteſt. At iſte nec locum mutare, nec ſupplicium effugere valet; ſpe omni excidit, æternum deſperatiſſimus. Nihilominus fateri cogitur, quod Deus pro ſe ſollicitus in viam varie vocarit, ipſe vero venire ac ſequi contempſerit. Non neſcit eo ſe conditum, Chriſti ſanguine redemptum, ſalutis fonte ablutum, à Deo millies invitatum: Vèniret modo, regnum occuparet, conditore ſuo æternum frueretur. Sed ego, dicet ipſe ſibi, in culpa ſum, ego neglexi, ego me in has flammas præcipitavi. Hic pudor, dolor, furor miſerabilis, immenſus. Iſaias clamat: Tenebræ & palpatio factæ ſunt ſuper ſpeluncas uſque in æternum. *Iſa. c.32. v. 14.*

Hoc vel ipſi cacodæmones fatentur, cum illis corpore inſeſſo latitantibus exprobratur: *O miſeri, Deum nunquam videbitis.* Tum illi fremere, ſævire, furere, geſtu motuque corporis horribili oſtendere, ea una re incredibiliter ſe torqueri.

V Beatiſſimam hanc Dei viſionem Chriſtus Dominus compendio explicavit, cum omnem Angelorum felicitatem in eo ſitam docuit: Semper vident faciem Patris. Cum vero illam de regiis nuptiis parabolam pro concione exponeret, ſub finem addidit à rege *Mat. c.18. v.10.*

dictum;

dictum : Mittite eum in tenebras exteriores. Hebræa phrasi carcer longe teterrimus, tenebræ nimium formidabiles designantur, quale nihil in Orbe hoc nostro. De hoc Augustinus disserens : Vt penitus, inquit, extra Deum sit, quisquis dum tempus est, corrigi noluerit.

Mat. c.22. v.13.

Aug. in psa.6.

Ea vitæ istius ratio est, & tanta subinde mœstitia nos incessit, ut unum hoc lubeat, *Lugere*; nulla Sirenum carmina, nulli Charitum lepores, nulla Voluptatis blandimenta pristinæ nos hilaritati restituere possunt, adeo nonnunquam in mœrorem obstinavit animus. De superioris ævi Imperatore publicæ litteræ produnt, eum tantis mœroribus confectum fuisse, ut illum nulla vocum & fidium harmonia, non equestres ludi, nulla locorum amœnitas, nulla gratissimorum hominum colloquia ad hilaritatem potuerint traducere; frustra erant omnia. Quid hoc, obsecro, Deus sibi vult? Quid eruditionis sacræ hic ingerit? Hoc ipsum : An videtis, ô mortales, quam humana omnia inane magnum, & picta vanitas sint? Num tandem sentitis, quantum à me uno, omnia vestra pendeant? En, nec omnium quidem voluptatum congeries animum mœrori datum, absque me, hilarare potest.

Ita prorsus est : habes, ô Deus, confitentes reos. Quod si huic tam mœsto homi-

homini cuicunque divina facies vel momento se conspiciendam præbeat, mox omnes tristitiæ nubes evanescant necesse est, perinde si quis è tristissimo somnio evigilet repente, somniique sui vanitate damnata, in palatio nobilissimo, inter charissimorum gratulationes seipsum circumspiciat.

Porro Deum videre tam immensæ voluptatis Oceanus est, ut, etiamsi quis vel in igne sit, si Deum tamen videre possit, præ tanti gaudii dulcedine ignem sensurus non sit. Cogitationes hic nostras, obsecro, mittamus ulterius, & paullo altius divinos hos intuitus expendamus. Inde profecto liquebit, quantum hæc una summi Boni jactura tristitiam ac dolorem omnem, calamitates omnes, omne malum ac supplicium infinitis partibus excedat.

VI Atqui hæ tenebræ, seu, divini aspectus privatio primum est tormentum Æternitatis damnatæ, qua justissime punitur humanæ mentis cæcitas, quæ primum in hac vita malum & ultimum malorum est. Vsquequaque is miser est, quem cæcitas ista corripit. Hunc talem nec admonitiones, nec exempla, nec correptiones, nec instructiones, aut conciones ullæ corrigunt. Cæcitas & animi furor hominem jam occuparunt. Qua data porta ruit in vetitum, amentia cœcus. Huic sobrios castosque mores commendare, est colores laudare cœco. Hu-

Hujus erant farinæ duo nequiſſimi ſenes illi, alienæ pudicitiæ ſubſeſſores, Suſannæ judices, qui Everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum juſtorum. Hos laſcivus amor adeo in transverſum egit, & dementavit, ut conſcientiam, voluntatem ac rationem illorum fœdæ tenebræ involverint. Sicut autem qui in alta nocte ruere incipiunt, non vident qua ratione ſiſtant ruinam: ita illi prout labi cœperunt, ſic ad grande nefas prolapſi ſunt.

Dani. c.13. v.9.

Hinc nemini mirum videatur plurimos in turpiſſimis flagitiis quieta ſtatione perſiſtere; caligo mentium illos exercet. Priora vitia diem illis eripuerunt, inde jam ſecuri pergunt ſcelerata nocte defenſi; Evertunt ſenſum ſuum, & declinant oculos ſuos ne videant cælum. Iob pepigit fœdus cum oculis ſuis, ne virginem aſpiciant; illi cum ſuis ne cælum videant, ab eo forſitan terrendi aut alliciendi ad meliora.

Hoc mentis eſt tenebris ac ſordibus oppletæ, quam ideo *Pœna damni* cruciat æquiſſime. Noluiſtis videre Deum; non videbitis æternum. Quapropter Hieremias vates hortatur: Date Domino Deo veſtro gloriam, antequam contenebreſcat.

Hier. c.13. v.16.

Græcus eccleſiaſtes Chryſoſtomus, nobiliſſimam totius Chriſtianæ philo-

ſopiæ

ſophiæ regulam tradit, rebus omnibus ſic applicandam: Suave hoc quidem eſt, ſed non immortale. Epulari & cuticulam curare, *ſuave quidem, ſed breve.* Indulgere genio, & delitiis ſe dedere, *ſuave, ſed non diuturnum.* Carnis petulantias ſectari; *ſuave, ſed non perpetuum.* Abundare divitiis; *ſuave, ſed non immobile.* Honorari ac laudari paſſim ab omnibus; *ſuave, ſed non æternum.* Petere ultionem ex hoſtibus; *ſuave, ſed heu quam non ſtabile!* Stomacho ſuo vivere, pleraque omnia ex voluntate ſua facere; *ſuave ac jucundum, ſed heu non ſempiternum.* At vero divinis obtutibus privari, acerbiſſimum ſimul & perpetuum; lugubre nimis & immortale. Ne igitur, inquit Chryſoſtomus, ſegnes ſimus, ut uno momento delitiemur (hoc enim eſt præſens vita) & infinitorum ſæculorum accerſamus nobis ſupplicium: ſed momento laboremus ut perpetuo coronemur. Videtis quod etiam in ſæcularibus ſic plerique homines faciunt, & parvum laborem pro longa quiete eligunt, tametſi diverſum eis eveniat. Nam labor ſæpe immenſus, fructus vero parvus, & ſæpius ne parvus quidem. Conſidera agricolam per totum laborantem annum; & ſub ipſum finem ſæpius excidit ſpe fructus multorum laborum. Item gubernator ac miles uſque ad ultimam ætatem in bellis ac laboribus agit, & ſæpius uterque moritur, & ille qui-

Chryſ. tom. 4. in epi. 2. ad Cor. cap. 5. hom. 9. fine, mihi pag. 687.

quidem ſarcinas divitiarum, hic vero cum victoria etiam vitam amittit. Quam igitur habebimus excuſationem, in rebus ſæcularibus laborioſa perferentes, ut parum refocillemur, vel ne parum quidem, ſpes enim incerta eſt: in ſpiritualibus autem contrario modo facientes, & propter parvam ignaviam, ineffabilem pœnam nobis accerſentes? Ideo oro vos omnes, vel ſero ex hoc ſtupore evigiletis. Nullus enim nos liberabit in illo tempore, non frater, nec pater, nec puer, nec amicus, nec vicinus, nec ullus alius: ſed ſi operibus deſtituti fuerimus, omnia tranſibunt, omninoque peribimus.

VII Rectiſſime igitur hortatur Iſidorus Peluſiota: In æternitatem tanquam in ſcopum intenti ſimus, & prudentiam indies divinis oraculis acuere debemus. Hoc ſcilicet unum terreat, hoc ſoletur unum: Terreat quidem, dum quiſque ſibi dicat: Perdo Deum hoc vitæ momento? Omnes una voluptates, omnia ſimul bona perdidi, idque æternum. Promereor Dei faciem hoc vitæ punctulo? Gaudium omne, bona ſimul omnia acquiſivi.

Gregorius id affirmans; Omnia etiam retinendo, inquit, relinquitis, ſi ſic temporalia geritis, ut tamen tota mente ad æterna tendatis. Si cupis, inquit Chryſoſtomus, his quæ in Mundo ſunt, frui, cælum quære: Si vis etiam præſen-

Chryſ. in 1 epiſt. ad Tim.

ſentia conſequi? toto illa ſtudio de-
[illegible]ice.

Erminigildus juvenis ſanctiſſimus Hiſpani Regis filius, cum ei pater Levigildus juſſiſſet dici, aut euchariſtiam Arriano ritu ſumendam, aut moriendum eſſe. Ille religionis veræ tenaciſſimus Arriano patri renunciari juſſit: Facilem eſſe jacturam regni, quod diu retineri non poſſet: illud à ſe regnum ambiri, quod reges faceret immortales.

hom. 11. fine, mihi pag. 1332.

Non aliter nobis ratiocinandum: Rebus omnibus quæ à ſummi Boni aſpectu detinent, Vale longiſſimũ dicamus. Plurima enim perduntur cum lucro; nec æſtimandum eſt damnum illud, quod fenore penſatur ampliſſimo.

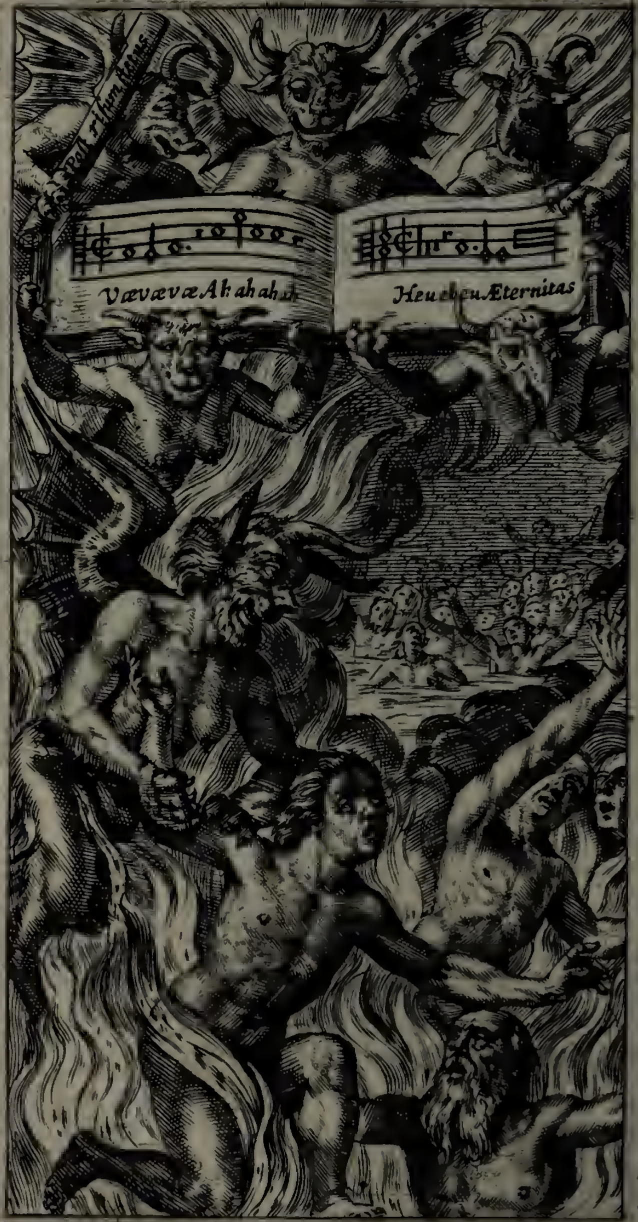
Cum rex Demetrius Athenas cepiſſet, Lachares Athenienſis philoſophus vultum atramento tinxit, ruſticam veſtem induit, & calathum multa fronde opertum tulit. Qua ratione per portam omnium minimam furtim egreſſus eſt. Vt vero Tarentinos equites ſummo ſtudio inſequentes falleret, equo & ipſe conſcenſo, numos Daricos in via velut neglectim ſparſit. Hos dum illi ſtudioſius colligerent, ipſe in Bæotiam eluſis inſecutoribus pervenit. Lucrum eſt, perdere ut lucreris, abjicere ut ſerves. Abjiciamus ergo ut ſervemus, perdamus ut lucremur. Hoc unum perdere metuamus, æternum Dei aſpectum: illudque jam aſſidue pro ſe quiſque roget:

Ne projicias me à facie tua. Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Ostende mihi faciem tuam. Domine, Ostende nobis Patrem, & sufficit nobis. Domine, paratus sum omnia, quæ jusseris, aggredi; quæ immiseris, pati; quæ volueris, facere; quæ prohibueris, cavere. Tu modo, Ne avertas faciem tuam à me. Domine, jam sim in tenebris, jam vilipendar, jam infimis accensear. Tu modo, Domine, Tu modo ne avertas faciem tuam à me. Malum etiam levissimum, si semper duraturum sit, immensum ab æternitate pondus accipit. Quid ergo de malorum omnium malo gravissimo dicendum?

Ps. 50. v. 13. Ps. 26. v 8. Exodi c. 33. v. 13. Ioan. c. 14. v. 8.

CAP.

Post risum fletus
Væ væ væ Ah ah ah
Heu heu Æternitas

CAPVT III.

Alterum Æternitatis Tartareæ tormentum

FLETVS.

SI vinitor incurius botros in vite jam maturos negligat,ac tum primum ad torcular deferat exprimendos, cum jam putreſcunt, vinum effluet tam ignobile & inſuave, ut id nulli nec ebrio quidem propinari poſſit. Lacrimæ piæ, pretioſus liquor, & vinum ſane generoſum ſunt, vel Angelis propinandum, ſi tempori fundantur.

Bernardus certe aſſerit, noſtras lacrimas Angelorum eſſe delitias, ſi tamen eas expreſſerit vel dolor ſanctus, vel amor divinus. Quod ſi lacrimæ fundantur tempore non ſuo,aut cauſa non laudabili, in vinum aceſcens & marcidum degenerant; potus miſerabilis, nemini profuturus.

Illa regum monſtra Herodes & Antiochus lacrimas fundebant, ſed non ſerias, & nimium ſeras. Venator Eſau, Paulo teſte,Non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrimis inquiſiſſet eam. Vinum ignobile atque fugiens, lacrimæ intempeſtivæ. *Hebr. c.12. v. 17.*

Tempus vivendi, tempus flendi eſt: Qui ſeminant in lacrimis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, *Pſal. 125. v.5. & 6.*

 mit-

mittentes semina sua. Hac quidem ratione fragrans Angelorum vinum, aromatites, conditum funditur.

Elephas quandoque noctu triste murmurat, suam velut servitutem deflens. In nocte degimus, dum vivimus, & heu vitiis crebro servimus; cur servitutem hanc miserrimam non jure defleamus? Vvas ad vitem putrescentes negligit, qui cum Petro & Magdalena flere renuit. Seræ nimis sunt lacrimæ in Orbe altero; Hic flendum est, Væ miseris qui domum luctus subeunt æterni: illic quidem incipitur fletus, sed non finitur. Æternitas perennium pincerna lacrimarum est.

Atque hoc alterum apud inferos supplicium est, FLETVS, de quo Servator explicatissime: Ibi erit fletus, & stridor dentium. *Tenebræ* oculorum, *Fletus* aurium tormentum est; de illo, capite priori, de isto, capite sequenti nos plura.

Matt. c. 13. v. 42.

I Damnatorum lacrimas Christus in divinissimis suis concionibus sæpius ingessit, ne memoria elaberetur maximi doloris testimonium. Hinc illæ voces crebrius repetitæ: Ibi erit fletus, & stridor dentium. * Fletus quidem, inquit Bernardus, ob ignem qui non extinguitur, stridor vero ob vermem qui non moritur. Plane fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormen-

Matt. c. 13. v. 42. & c. 22. v. 13. Luc. c. 13. v. 28.

* *Bern. serm. 8. in Psalm. Qui habitat, circa med.*

mentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis invidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit.

De tempeſtivo fletu Veritas dixit: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Hic nonnunquam voluptatis eſt flere: Æternus illic fletus ſolatii omnis eſt expers. Notum Naſonis illud:

Matt. cap. 5. verſ. 5.

Sedatur lacrimis, egeriturque dolor.

At illic tormenta omnia incrementum à fletu capiunt, perinde ut flamma oleo aut bitumine vegetatur.

Quod ſi damnati ſingulis diebus vel unicam ſolum lacrimulam ſtillarent, atque hæ unius diei guttulæ cum ſeculis ceteris (quod Deo facile) aſſervarentur, demum ingens lacrimarum Oceanus inundaret, maria omnia ſuperaturus. Verum damnati licet acerbiſſime plorent ac ejulent, nullas tamen lacrimas fundunt, quemadmodum perfrictæ frontis pueri, qui quamvis acriter à parentibus cædantur, nec unicam tamen lacrimulam extillant; obduruerunt contra plagas: Ita damnati, quorum voluntas eſt obſtinatiſſima, horrendum quidem vociferantur & exululant, fremunt, rugiunt, ac furunt, ſed pias oculorum pluvias non mittunt. Omnes ſuas caveas confuſiſſimis ejulatibus, velut pecudes jam jam jugulandæ complent. Ah, qualis muſica æternum non ſopienda!

Æternitatis Conſiderat. 4. §. 2.

Theologis notum poſt ſupremũ judicii

diem nullam nec generationem nec corruptionem fore.

Quod Paulus de cæleſtibus delitiis elocutus: Nec oculus vidit, nec auris audivit *&c.* id ſane de damnatorum etiam furioſo fletu aſſerendum: Tam lamentabiles queſtus, tam horrificas vociferationes, tam terribiles rugitus edunt, ut veriſſime dici poſſit, nemo ſimile quid unquam audivit.

Transfigi palo, ſimplex crucis genus. Tacitus l. 15. Annal. poſt med.

In memoriam, obſecro, revocemus crudeliſſimos Neronis hortos, in quibus ipſe cenare ſolitus, dum Chriſtiani circum circa ſuffixi palis, lento igne cremarentur in uſum nocturni luminis. Quam lugubres ac miſerandi horum ejulatus fuerint? Cogitemus, vel mille ſolum hujuſcemodi crucifixos flammarum medios, & mille alios jam fractis cruribus, rotis implexos etiamnum ſpirare, & luctuoſiſſimis lamentis cruciatus maximos teſtari. Quam hæc miſerabilis ejulatio? Sed quid mille ſubjectis ignibus crucifixi, quid mille rotis inſerti rei ſunt ad tot millies millena millia, ad tot millionum milliones cum damnatorum, tum dæmonum, quorum omnium formidabiles vociferatus, unuſquiſque ut malum ſibi proximum diſtincte percipiet.

II Iſtud Deus ſapientiſſime decrevit, ut quod beatos omnes mirifice oblectabit, ejus contrarium damnatos incredibiliter excruciet. Cæleſtes modulos ac beatorum muſicam commendant ſæpius divinæ paginæ, quippe omnes etiam

etiam exteriores ſenſus ſua quiſque voluptate perfundetur: ſic apud inferos ſingulariſſimum erit tormentum, perpetim audire tot centenorum millium horribiliſſimos mugitus, planctus, rugitus, perinde ſi meri boves aſſentur vivi, aut ſi rabidi canes catenas rumpere luctentur, nec poſſint.

Quam inſuavis eſt muſica, ſi vicinus atrium canibus plenum habeat, qui noctu aſſiduis latratibus pervigilis ægroti aures obtundant? Sed ô quam dulcis eſt canina hæc muſica! ô quam mitis eſt, & minime diuturnus hic Orcus, ad flammeos inferorum ſpecus æternis ejulationibus exſonantes!

Ita nimirum amatoriæ impuræ cantiunculæ, ita laſcivi moduli; ſic carmina ſaltatoria, & ſpurca choreumata * expiantur; illorum loco Væ, Væ, Væ ſempiternum inſonabit! Damnati Deum divoſque, imo & ſeipſos, omneſque ſceleris ſocios aſſiduis execrationibus devovebunt: parentem filius, filium parens, matrem filia, hanc mater execrabitur, omnes vitæ dies annoſque, & ipſam qua quiſque natus eſt horam maledictis onerabit.

Nil æque tamen ſicciſſimis illis lacrimis deflebunt, quam turpiſſimam temporis jacturam: tot optimas horas, tot opportuniſſimos dies, tot hebdo-

* Dantz Liedlen.

mades ac menſes, tot ipſos etiam annos tam otioſę tamque turpiter conſumpſiſſe, dolor erit vehementiſſimus, ſed heu nimium ſerus.

Narrat Petrus Reginaldus, Homini religioſiſſimo, dum preces funderet, allapſam ad aures vocem lugubrem. Quæſiit ille quis eſſet, quid ploraret, quid peteret? Ad quem vox iterum: Vnus è damnatis ſum. Quid lugubre ploras, ajebat alter. Cui denuo vox illa: Ego, damnatique ceteri nil adeo acerbe deploramus, quam vitæ tempus inter flagitia perditum. Eheu, vel horula unica impetrare licuiſſet, quod omnis deinceps æternitas negabit.

O dictum verum, ſed heu nimis etiam ſerum! Hinc optimus plurimorum mos eſt, ſingulis horis animum cælo attollere ejuſcemodi verbis: O Dominus meus, & Deus meus, iterum conſumpſi horam, cujus erit reddenda ratio: Miſerere mei Deus, nunc & in fine vitæ meæ.

Vide Horologium Angeli Tutelaris, Hora 2. Diei.

III Iam igitur utiliſſime gemimus, jā lacrimæ, ſi velimus, gemmæ ſunt, jam opportuniſſime flemus, ne ſemper gemendum, ne flendum ſit æternum.

Plutarch. in Alexandro.

Cum Macedonum regi Alexandro, multa de matre ſcripſiſſet Antipater, quibus perlectis: Ignorat Antipater, ait rex, unicam matris lacrimam, multarum calumniarum epiſtolas eſſe deleturam. Idem ego pæne de noxiis inferorum

ram capitibus dixerim: Damnati ſuaviter ignorare voluerunt, unica lacrimula ſed ſeria & matura noxas omnes aboleri poſſe.

Eam ob cauſſam Bernardus: Quis, inquit, dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrimarum, ut præveniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium, & manuum pedumque dura vincula; & pondus catenarum prementiū, ſtringentium, urentium, nec conſumentium. Ibi erit fletus. Vnius Matthæi ore hoc quater repetitum: Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores., Ibi erit fletus & ſtridor dentium, Idem ingeminatur: Et mittent eos in caminum ignis, Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Inter nuptialia gaudia in male veſtitum pronunciatur: Mittite eum in tenebras exteriores, Ibi erit fletus & ſtridor dentium.

Bern. ſerm. 16. in Cantica.

Matt. cap. 8. v. 12. & c 13. v. 42. & 50.

Non caret fletus ſolatio, cum mortuus, qui defletur, etiamnum in ædibus eſt, ſed ubi effertur non rediturus, cum in ſcrobem dejicitur ante judicii diem non emerſurus, hîc nimbi lacrimarum fluunt, hîc mœſtiſſimum ultimumque Vale dicitur: Sic omnis in Orbe hoc ploratus ſuum habet ſolatium. Imo, quemadmodum qui flere ſe ſomniant, finito ſomnio ſiccas deprehendunt genas, & triſte ludibrium mirantur: ſic ubi poſt fallacia vitæ ſomnia ad æternitatem evigilaverimus, noſtras ipſi ſteriliſſimas

lacri-

lacrimas & mirabimur, & damnabimus. Vere somniantium hic planctus est, nam, Ibi, Ibi erit fletus & stridor dentium, idque ob infandos dolores.

Libeat, oro, experimentum ejus rei vel levissimum subinde sumere: digitus ardenti sed gracili cereo admoveatur per partem horulæ. Prô quanti quiritatus, ejulationes quantæ audientur? Totum hominem putabis rogo injectum, cum solum extrema pars digiti uratur. Quid quæso hæc ludicra, hę pictæ flammulæ ad gehennam? Ibi erit fletus, ibi stridor dentium erit. Fletus ab igne, dentium stridor ab inexplicabili frigore proveniet. Sed & illud hîc significatur, damnatos integerrimis semper sensibus pati.

In febrientibus id observare est, in quibus quia vivacior etiamnum doloris sensus, ideo hoc dentium concussu vim morbi frangendam putant: ita damnati suos cruciatus vivacissimo sensu percipiunt, ideo illos velut mitigaturi, & flere dicuntur & stridere, dentemque in dente fatigare.

Iure flebunt, merito ejulabunt, dum enim viverent, coram eis Christus crucifixus toto flebat corpore, & sanguinem membris omnibus efflebat, sed frustra; Tutelaris Angelus aures illorum monitis obtundebat, sed frustra; cælites omnes ad meliora provocabant, sed frustra; Deus ipse triginta, quadraginta, quin-

quinquaginta, ſexaginta, pluribuſque annis clamabat & invitabat ad honeſtiora, ſed fruſtra omnia. Noluerunt flere breviſſimo tempore: fleant igitur omni ævo, fleant æternum. Clamores monentium neglexerunt audire, clament igitur, & non audiantur.

IV Fit nonnunquam, ut viator in montis faſtigio videat quoſdam, qui in ſubjecta valle periculoſiſſimam glaciem tentent trajicere. Hos ille non tantum videt, ſed & periculi monet, ne pergant in præſens ituri exitium. Siquidem non raro rigente bruma ſtagnans aqua, vel amnis mitiſſimus ſed profundus tenui glacie velut cruſta obducitur. In glaciem injectæ nives tutiſſimum iter viatori mentiuntur.

Huc ubi viarum ignari deferuntur, amnem tacitis meatibus ſerpentem, & glaciem fallaciſſimā ingrediuntur, tanquam ſi ſolidis campis incederent, periculorum ſecuri. At glacies moli corporum impar veſtigium fallere, ſubito hiatu diſcedere, & ita mergere incautos.

Hoc ubi in colle futurum prævidet periculi gnarus viator, mox vociferari ab alto & monere, ne illac porro eant, exitio ire proximos; doloſam glaciem declinent, iter alio flectant.

Fideliſſimum hunc clamorem ſi viatores in valle, aut non audiant, aut contemnant, in ſuum ipſi properant interi-

teritum. Fallit glacies? haurit amnis? frigus perimit? Sibi culpam imputent. Moniti ſunt; ſed audax temeritas ſprevit monita: Suo perit vitio, qui ſic perit.

Haud aliter Deus, divique cælites ab alto clamabant olim, ſed etiam nunc clamant: Fallaciſſima glacies eſt Voluptas, recedite; fragili ſuperficie decipit oculos, ne fidite; rumpetur ſubito fraudulenta hæc via, ne pergite, certo ſubmergendi. At illi protervo riſu monita eludentes, in pericula certiſſima nimis quam animoſi ſecuro pede pergebant, in glacie tam inſidioſa non tantum viam reperturi, ſed etiam choreas ducturi.

Ita ibant, ridebant, jocabantur, ſaltabant: ſubito rupit glacies, ſubmerſi miſeri, heu non amplius emerſuri; ſepulti ſemper, nunquam mortui, nunquam morituri, & tamen morituri ſemper. Iam lamentantur & plorant: fruſtra. Non audierunt moniti, jam nec monentes nec flentes audiuntur. Pereant, quos tam pertinax pereundi libido tenuit.

Amantiſſimus Deus ſatis diu ſatiſque valide clamavit: nemo audiit. Vocavi, ait, & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret; deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis, Ego quoque in interitu veſtro ridebo.

Proverb. cap. 1. v. 14.

Chri-

Christus quamdiu, & quam contente clamabat? Beato Luca teste, Ipse iter faciebat per civitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei. Et hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi, audiat. Quid obsecro clamabat? Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Perinde si dixisset: En, vaticinor, hæc glacies, quam insistitis, fallet vestigium; mergemini; breves cachinni fletu finientur nunquam finiendo. Sed surdis cantabatur fabula; jam non surdos cruciant tormenta.

Luc. cap. 6. v. 25.

V Hic monitum instillo saluberrimum. Hoc agamus, cum in miseria sumus & adversis premimur, saltem hoc unicum cogitemus: Si miseria hæc duret æternum; si istud semper sentiam, in quantum id excresceret tormentum vel sola diuturnitate? Ah, vel muscæ, vel culicis punctiuncula, si tamen sit æterna, quam inexplicabilis cruciatus pronunciabitur? Quis igitur horror exercebit damnatos vel ob unam hanc, sed assiduam cogitationem: Hic ignis æternum ferendus, hic ululatus æternum audiendus, hic fœtor æternum olfaciendus. Atque hinc fletus multo quam amarissimus; hinc horror sempiternus.

Terror, tremor, ejulatus, angor undique opprimet Stygis ergastulos. Quia vero hæc supplicia nullæ annorum centuriæ

Sic olim vocati servi,

turiæ, non Olympiades, non lustra, non sæcula, nullæ sæculorum myriades exhaurient, rectissime Iobus Sempiternum horrorem nominat.

qui in ergastula cõpingebantur. Iob. c. 24. v. 19.

Ægro subinde nox unica censetur anno longior: quot ergo annos, quot sæcula unicus damnatorum annus includet, cujus nullum designare sit momentum, quod non occupet mors acerbissima. Æternus mœror æternæ mortis comes est.

Io. Clim. gradu 4. de Obedientia, post initium.

Narrat Ioannes Climacus, in obeundis monasteriis hominem religiosum à se visum, qui continuis fere lacrimis madebat. Hunc ipsum super ea re placuit interrogare. Mi frater, ajebat Climacus, quid obsecro causæ est, quod adeo uberes tibi sint oculi, ut pene nunquam non aquas stillent? Ille diutule cunctatus, id demum responsi dedit: Ego Pater, persuasissimus sum, non cœnobitis, sed Christo & Apostolis me servire. Et quia ad focum & ignem mihi hęrendum (cœnobii cocus erat) assiduis cogitationibus ignes illos æternos volvo. Hoc lacrimas cier.

Cogitatio prorsus saluberrima, inferorum rogos, damnatorum fletus animo versare. Illic, inquit Cyrillus, ingemiscunt assidue, nec ullus miseretur; clamant de profundis, & nemo flectitur; lamentantur, & nullus eripit. Hæc lamenta præcogitando caventur.

VI Mi-

VI. Miſerunt olim è monte Nitriæ religioſiſſimi viri complures, junctiſque precibus Macarium rogarunt, ingenti plurium deſiderio id daret, & in Nitriam veniret, alioquin ſciret, ſubito plurimorum adventu ſe obruendum, ſi venire cunctaretur. Perſuaderi ſe paſſus Macarius non diſtulit venire. Hîc omnes primum aſpectu tanti viri oculos paſcere, dein & aures ſatiare velle. Itaque una omnes Macarium rogant, adderet hanc gratiam, & audiendi avidiſſimos ad virtutem hortaretur. Expectabantur grandia. At Macarius non verbis ſed lacrimis orſus dicere: Ploremus, inquit, & lacrimas, ô fratres, noſtri oculi producant, antequam hinc eo migremus, ubi lacrimæ comburunt corpora. Hoc orationis exordium, hoc narratio, & confirmatio, hoc epilogus fuit. Quæ quidem brevis, ſed ſeria cohortatio ſic omnium animos percelluit, ut cuncti lacrimis perfuſi, in terram procumberent; dicerentque: Pater, ora pro nobis.

Pelagius interpres libel. 3. n. 9. apud Roſweid.

Rem dixit Macarius: Lacrimæ, dum vivimus, lavant; poſt mortem, cruciant; hîc ſordes abſtergunt, illic ſontes amburunt. Ibi erit fletus, & acerbiſſima cum dæmonum tum damnatorum comploratio. Fingamus quoſcunque aurium cruciatus, clamores hominum, latratus canum, luporum ululatus, mugitus, boum rugitus leonum, aliarum beſtiarum fremitus, fragores nubium,

nubium, dejectus aquarum, & quicquid inamœnum auribus fingi potest, ah quam id omne nihil est ad Orcinianæ plebis desperatissimum fletum, cujus auctarium est stridor dentium.

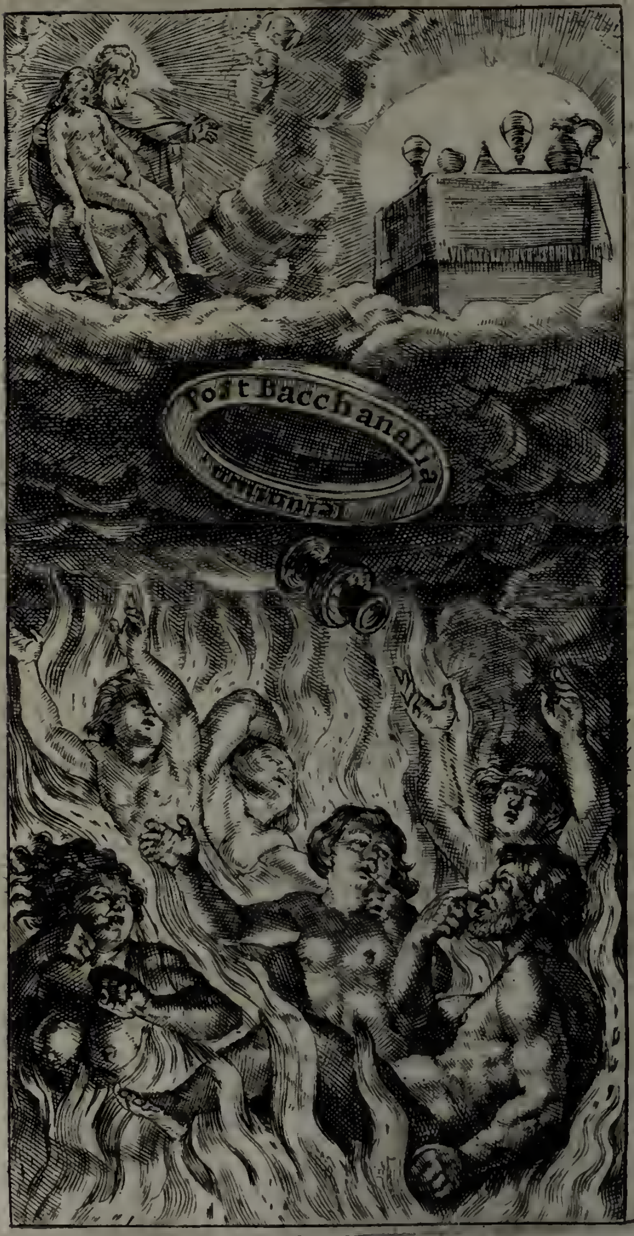
Huc adsint qui odio invidiaque æstuant, qui leviter læsi ringuntur, qui dentes velut apri acuunt, & dentibus infrendunt: hîc in damnatis suos agnoscant mores. Vates regius monet: Observabit peccator justum, & stridebit dentibus super eum.

Ps. 36. v. 12.

Vitam nostram inspice, & videbis quomodo alter in alterius exitium attentissimis oculis collineet. Sed quas demum utilitates hîc sequimur? Vnum hoc spectamus, ut qua parte patet adversarius, ea ictum inferamus certissimum: lædere, obesse, perdere conamur. Hoc inexplebile odium, hoc insatiabilis agit invidia. Et velut canes, cum rixantur, dentes retegunt; ita nos canini homines, aut inhumani canes inter nos agimus, & nonnunquam de osse calvo altercamur.

O Invidi, odiisque exacerbati, quid Stygios canes æmulamini, cur mores damnatorum induitis? Ibi, ibi erit fletus, ibi stridor dentium. Quisquis æternum illud Væ capit, invidiam omnem ac odium ponit; illud mente memori volutans: Nec oculus vidit, nec auris audivit, quæ Deus præparavit deserentibus se. In Tartaro fletus, in Paradiso con-

concentus erit, quem nulla unquam auris audiit. Tui arbitrii nunc eſt, aut illum fletum, aut hunc concentum incipere. Aut hunc, aut illum nunquam finies.

Post Bacchanalia

CAPVT IV.

Tertium Æternitatis Tartareæ tormentum

FAMES.

E Rhetorum ſchola optimus magiſter Quintilianus dicere non eſt veritus: Felix peſtilentia, felix præliorum ſtrages, denique omnis mors facilis. Fames aſpera, duriſſima neceſſitatum, deformiſſima malorum. Infandum malum ſit neceſſe eſt ad quod mala maxima in pretio haberi poſſint: Tàlis eſt Quintiliano fames, inter maxima mala, non indignum ſceptro malum. Nec ſine ratione hoc aſſeritur. Siquidem tam è veteri quam recenti hiſtoria liquet, extrema & letali fame hominem eo furiarum ſubinde redigi, ut ſuas ipſe carnes avidiſſimis dentibus diſcerpat, & corpus infelix alat minuendo corpus. Zeno Imperator hoc fecit, prius ſepultus quam mortuus.

Quintil. declam. 12. §.21. med.

De quo Caſ. Baron. ad Ann. 491. Ex Ennodio, Zonara, &c.

Itane vero novemdialis Fames, tam acerbum leti genus, ut ad illud mors omnis inter mitiora ſupplicia referri poſſit? Quid igitur fames decennalis, quid ſæcularis; quid fames mille, aut millies mille annorum erit, cui nec micula, nec guttula ſolatio erit, nec eſſe poterit, cui res & ſpes omnis eſt adempta? De hac veriſſime dixerim: Duriſſima neceſſitatum, deformiſſima malorum Fames.

Hoc furibundum malum, Æternitatis illius luctuosissimæ Tertium est Tormentum. Minatus jam olim hoc supplicii propheta: Famem, inquit, patientur ut canes. Ille quidem miserrimus est, qui cum cupit edere, quod edat, non habet: sed ille longe miserior est, qui semper cupit edere, quem furibunda stimulat fames, sed quod edat, nec habet, nec habebit unquam. Atque, quod amplius, quem non tantum fames extrema, sed & sitis vehementissima cruciat. Talis est fames sitisque damnatorum. De his hoc capite disserendum.

Ps. 58. v. 7.

I Minatur Christus serio: Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Ea vos fames opprimet, quæ non unius diei, aut mensis, aut anni sit; nec cui plurima, sed cui desint omnia. Nemo miculam, nemo dabit guttulam, nec dare poterit. Priorum delitiarum memoria tormentum erit, & accendet famem, ut gulæ noxam comitetur gulæ pœna, & suum delicto respondeat supplicium. Teste Sapientia, Per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

Luc. cap. 6. v. 25.

Sap. c. 11. v. 17.

Varie prorsus delinquit gula. Primo quidem cum nimium cibi potusque ingeritur, vel reclamante stomacho, qui sæpissime non inediam quæritur, sed nimiam sagenam. Sunt autem & stomacho sua verba, sunt & clamores. Quoties is indignatur, & ructu frequenti cla-

clamat: Obruor, ſuccumbo, deſtruor, pereo. Nimiis beneficiis enecor: refocillari vellem, non farciri; ali, non opprimi. Non ego cibo, ut calcitra tomento implendus ſum. Hæc mihi benevolentia magis officit, quam odium & inedia. Hæ ſtomachi querelæ ſunt. Chryſoſtomi dictum eſt: Quod neceſſitatem in edendo excedit, id non alimentum, ſed peſtis eſt. Satietas morborum omnium origo. Hæc prima gulæ noxa eſt, nimium referciri.

Chryſ. tom. 3. in c. 2. Ioan. hō. 21. fine. mihi p. 91.

Altera, cibis adeo delicatis aut pretioſis inhiare, ut neceſſe ſit, omne perſcrutari profundum, & conchylia ultimi maris ex ignoto littore eruere. Vltra Phaſim capi volunt, quod ambitioſam popinam inſtruat. Quod diſſolutus delitiis ſtomachus vix admittat, ab ultimo portatur Oceano. Gulæ omnia nota faſtidienti undique convehitur; Orbe toto conquiruntur epulæ, & quanto quid carius eſt, tanto magis ſapit, uti Alagabalus Imperator, mari vicinus nunquam piſcem comedit. Hi famem longe majorem habent quam ventrem. Vomunt ut bibant, bibunt ut vomant, & epulas quas Orbe toto conquirunt, mox eadem via rejiciendas ingerunt.

Sed notes velim, illud etiam delicatum ac pretioſum cenſeri, licet in ſe viliſſimum ſit, quod à gula plurimum deſideratur. Hinc fieri poteſt, ut iſte gra-

vius delinquat fungis edendis, quam ille perdice aut * Phœnicopteri lingua. Eſau non ob altilem gallinam, aut ſpadonem capum, ſed ob lentis edulium avide nimis appetitum reprehenſus eſt.

Tertia gulæ noxa, ſympoſiis ac conviviis nimium & temporis & nummorum tribuere. Apud plurimos in Orbem eunt convivia, ut inter Iobi filios; & hi vix ullos per annum dies à comeſſationibus liberos numerant; mera vivunt bacchanalia.

Solent ſubinde liberis parentes vaticinari: Væ tibi puer, ubi in exteras regiones amiſſus, delitiis domeſticis carebis: quam inſuetus eris laboris & penuriæ? Haud ſecus his objiciendum: Væ vobis, qui quotidie ſaturati eſtis, quam inſolentes eritis famis & jejunii?

Quartum gulæ vitium, jejuniorum leges temere violare, aut certe ad arbitrium ſuum explicare. Hinc ſæpius quadragintadiale jejunium, in decem aut viginti dierum temperantiam mutatur. Multi jejunos ſe credunt, cum non ſunt ebrii. Eo rerum devenimus, ut ſolis pæne religioſis familiis jejunii leges videantur latæ. Ceteri, benigniſſimi harum legum interpretes, ſemper aliquid cauſſarum habent, ut exleges ſint. At medicus, inquis, & confeſſarius jejunii legibus

* Frembder thewrer Vogel.

gibus me ſolverunt: Nimirum tuis verbis perſuaſi; aliter, puto, judicaturi, ſi minus diſertum, aut magis inopem haberent reum.

Quintum gulæ crimen, Ebrietas, plurimorum vitiorum origo, & omnium vitiorum periculoſiſſimum, idque ob hanc rationem. Ebrius ſi ſubito lapſu aut morbo (quod non infrequens) mortem habeat vicinam, miſer nec de noxis dolere, nec animum ad conditorem erigere poteſt; ita letali culpa oppreſſus, & fati ſui ignarus ad Æternitatem rapitur, Ah, Mortis & dæmonis mancipium!

II. Væ igitur, væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Non immerito dixit Reginaldetus: Hoc peccato gulæ infiniti homines damnabuntur. Gula imperii eſt ampliſſimi, omnibuſque vitiis feliciſſime patrocinatur. Nimirum, Hæc fuit iniquitas Sodomæ, proclamat Ezechiel, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius.

Regin. in ſpeculo finalis Retribut.

Ezech. c. 16. v. 49.

Eam ob rem vigilantiſſime monet Servator: Attendite vobis ne forte graventur corda veſtra in crapula & ebrietate. Hæc enim vitii hujus nequitia eſt: non corpus ſolum prægravare, ſed & animum humo affligere ac calcare, imo & Orco præcipitare. Hic fames, hic ſitis, hic longiſſimum jejunium, *quia eſurietis.*

Luc. c. 21. v. 34.

Sed videte quam nos nec æſtimare,

nec capere possimus res Orbis alterius, quod miseriæ nostræ pars maxima est. Quis nostrum extremæ famis experimentum sumpsit? Inde néc nostræ quidem, nedum Stygiæ famis sævitiam expendimus. In obsessis civitatibus, aut in sævis carceribus ejus rei specimen præbetur. Eo enim rabies famis adigit, ut non solum canes, equi, feles, sed & mures, glires, imo & serpentes ac bufones in cibum lixentur ac vorentur. Gramen agris evellitur, corium scutis detrahitur, & cibus est: columbarum pecudumque aliarum excrementa in hominum alimenta transeunt, fame rabida cogente, quæ nec charissimorum quidem corporibus parcit.

Senec. l.3. de Ira c.20. Cambyses rex, quod Annæus refert, ingentem bello turbam per invia perque arentia in Æthiopiam trahebat. Sed commeatibus non provisis, nec itineribus exploratis intra primum iter necessaria deerant, nec quidquam subministrabat sterilis & inculta, humanoque vestigio ignota regio. Sustinebant famem primo tenerrima frondium, & cacumina arborum; tum coria igne mollita, & quicquid necessitas cibum fecerat: postquam inter arenas herbæ quoque & radices defecerant, apparuitque inops etiam animalium solitudo, è militum numero decimum quemque, alimentum habuerunt fame sævius.

Parum hoc: multo sæviora fames dedit

dit ſpectacula. Quot matres ſuum ſanguinem, liberos ſuos, velut pullos gallinaceos jugularunt, ſuis auſæ dentibus membra convellere vel propriis membris chariora. Parum & iſtud videri poſſit ad immitiora collatum. Quoties in carceribus reperti qui ſeipſos & ſuas ipſi carnes dentibus fame adacti lacerarunt? Quacunque morſus ſeu brachiis ſeu humeris inſigi poterat, eo dentes properarunt, quantumvis irrita crudelitate.

Vide theatrum crudelitatis Hugonotica.

III. Ad rem: Hanc famem quam vel oculis eſt cernere, non ſatis capimus, & quomodo illam inferorum atrociſſimam, æternam famem capiemus? Quo furioſior eſt fames noſtra, hoc & brevior; illa vero licet ſit furioſiſſima, eadem tamen etiam eſt æterna. Væ vobis, quia eſurietis.

Heu qualis eſt iſta regio, quæ crudas carnes equinas, mures & bufones, ſtercus columbinum, pro delitiis appetit, & ea impetrare nequit: quæ mori poſſe, ſummi beneficii loco ducit, & mortem nuſquam invenit: Deſiderabunt mori & fugiet mors ab eis. Inexplicabilis, æterna fames; intolerabilis æterna ſitis.

Apoc. cap. 9. v. 6.

His tormentis, & illud eſt annexum. Ajunt Theologi cœleſtes delitias adeo futuras uberes, ut omnia beati hominis membra, omneſque ſenſus ſuam ſibi beatitudinem ſint habituri. Hinc guſtatus & lingua tanta Ambroſiæ ſuavitate, tam-

tamque divino imbuenter ſucco, ut aſſidue beatorum quiſque lautiſſimo epulo videatur refici, idque ad omne, & ſupra omne votum.

Sic & damnatorum maledicentiſſima lingua meriſſimo natabit felle, fel ipſa merum. Prædixit Hebræus vates: Fel draconum, vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile. Huic fami, huic felleo liquori dulcedo nulla poterit mederi; cruciatus inſanabiles.

Deut. c.32. v.33.

His aliqui acceſſuros putant ſæviſſimos dentium dolores. Quiſquis eos dum vivit, experitur, illos obſecro poſt vitam cruciatus cogitet. Et nunquid ſi apud inferos nulla penitus alia ſint tormenta, quam vel vehemens capitis, aut dentium, aut ſævus podagræ vel calculi dolor, ſi tamen hic dolor futurus ſit æternus, quantis ſumptibus, quantis laboribus ac doloribus non redimendus ſit? Sed hæc timemus, & non timemus, dum maxime timenda hilariter perpetramus.

In hoſpitiis quandoque genialiter eſtur, large bibitur, læte canitur, ſaltatur & tripudiatur: at ubi caupo calculum cum hoſpitibus ponere, & rationes * duplicare, tum hoſpites hærere, & alternis aſpectibus ſeſe intueri, in eas demum voces prorumpere: Vtinam huc nun-

* Wan der Wirth mit zwyfacher Kreiden ſchreibt.

nunquam ingressi simus! Adeo * caræ sunt symbolæ.

Nos etiamnum, quamdiu vivimus, in hospitio degimus, & symbolarum incogitantes genio indulgemus; ad vesperum perpotamus, canimus, saltamus, tripudiamus. Quis vero solvet symbolas? O male securi! Nos solvemus symbolas non iniquas, sed heu percaras! Edimus, bibimus, lusimus; valetudinem decoximus, ætatem & aurum in compotationes istas insumpsimus: demum terret & urget cauponis calculus; æs alienum persolvendum, creditori satisfaciendum, vel de tergo, si aliter nequeas.

Edimus, sed nimium, sed delicata nimis & pretiosa; convivia struximus, sed nimis crebra & lauta; jejunia forsan inivimus, sed nimis rara & profana: vino nos sepelivimus, nunc edormienda erit crapula. Væ, quia esuriemus. Æterna fames, sitis sequitur æterna. O qualis cena, post lautiusculum, sed breve prandium! Dum viverent damnati, merum linxisse salem videntur, ita furiose in Orco sitiunt.

Quam horribile sitis tormentum sit, nemo facile æstimaverit, nisi certum ejus rei sumpserit experimentum. Ægrotis in hoc habenda fides, quos sitis nonnunquam adeo exercet, ut eam inter morbi gravissima numerent.

IV. He-

* Thewre zech.

IV. Hebræus purpuratus gulo linguam inflammatam ejiciens: Crucior, exclamat, in hac flamma, & vel digituli ſtillam in refrigerium peto. En, modeſtas preces! Non aquæ labrum, non olei guttam, non vini dolium poſtulat. Quod rerum viliſſimum eſt, vel guttulam aquæ rogat, nec tamen impetrat. Eo inopiæ devenit opulentus hic helluo, ut non calicem cryſtallinum, ſed digiti extremum, non generoſum Creticum, ſed aquæ minimum, non nobilem pincernam, ſed Lazarum mendicum flagitaret.

Sed quid ais, ô purpurate, Lazarus ſcabioſas manus habet; horrebis utique ab illius digitis ſtillantem aquam. Ah vel guttula, vel Lazari manu detur, & inſtar * roſati nobiliſſimi excipiam.

Nihil tamen impetrat, nemo audit; & aures, & januæ ſunt clauſæ. Sed cur Hebræo huic epuloni, in extrema fame ſitique, cur obſecro negata guttula? Dixiſſet hoſpitalitatis amantiſſimus Abraham: Detur illi guttula; non juvabitur: à rore tantillo non miteſcet tam vehemens flamma.

Sed longe alia vivendi ratio eſt in Orbe altero. Nam uti cælum gaudia & voluptates offertiſſimas propinat, ſine ulla vel minima mœroris mixtura: ita Tartarum tormenta ingerit ſine ullo vel

* Roſenwein.

vel minimo lenimento, fine folatiolo aut laxamento ullo. Hinc elegantiſſime ſimul & veriſſime dixit Hipponenſis Præſul: Nulla major & pejor eſt mors, quam ubi non moritur mors. Ita nulla ſævior letaliorque fames ac ſitis eſt, quam ubi fame ſitique letum inferri non poteſt.

Aug. l.6.de Civit. c.12.

V. Duo fratres, uti narrant, ſapiens & fatuus iter una ingreſſi ad bivium devenere. Fatuo via placebat amœnior: Sapiens aſperiorem præferebat ut tutiorem. Litigatum eſt diu. Demum cedere maluit ſapiens quam pertinacius contendere. Ita in prædonum inſidias delati ambo, & in vincula, ſed ſeparatim tracti. Inde ad tribunal evocati. Hic ſapiens fatuum accuſare, & omnem illi culpam impingere; Fatuus in ſapientem omnia regerere, omnemque illi errorem adſcribere. Denique judex ita ſtatuit: Vterque reus eſt; & fatuus qui ſapientiori debuiſſet credere, & ſapiens qui amentiori cedere non debuiſſet. Sic omnino vivimus. Animus & Corpus fratres ſunt, ſed valde diſpares. Animus origine ſua nobiliſſimus, & ſapiens, viam aſperiorem ad cælum non horret, temperantiam amat, eſuritiones non odit, quantum hæc ſibi proſint, non ignorat; Spiritus promptus eſt. At vero Corpus ab ortu fatuum cum viam variis amœnitatibus ridentem conſpicatur, mox illuc properat; edere, bibere, lu-

Vide Trismegiſtum meum l. 3. c. 4. §. 2. Vbi hæc fuſius narrantur.

re, ludere; bene dormire, labores fuge-
re, otium sectari & ferias, delitias ambi-
re, sui putat esse officii; hæc Corpori sa-
piunt. Laborare, esurire, vigilare, ut pe-
stem odit fugitque.

Animus contra nititur, & prolixe
suadet, non esse mollem ad astra viam,
sed asperam & confragosam; docetque
varie non ei fugiendas esse spinas qui
cupiat rosas. At Corpus ad imperia lan-
guidum, ad monita tardum, nihil mi-
nus vult quam parere & frugi esse. Ita
demum cedit Animus, & suo Corpus
lubitu permittit ire, sequiturque manci-
pium herus. Sic itur & peritur, sic in
medios devenitur latrones, vitia, caco-
dæmones.

Hic gemini fratres separantur, diver-
sis carceribus assignandi: terra Corpori,
Animo gehenna est habitanda. Supremi
judicii die ad tribunal ambo sistentur,
hic alter alteri culpam impinget. Quia
ergo fatuum Corpus Animi consiliis pa-
rere noluit, & quia prudens Animus pe-
tulantiam Carnis coërcere non susti-
nuit, uterque sceleris damnatus suppli-
cio addicetur æterno. Sententia hæc
decretoria, inevitabilis, gladius utraque
parte acutus per Animum & Corpus
transadigetur. Atque ideo Christus: Ti-
mete eum, inquit, qui potest & animam
& corpus perdere in gehennam, ubi tot
suppliciorum velut condimentum est
fames sitisque æterna, nec aliud fami
sitique

Apoc. cap. 1. v. 16. Matt. c. 10. v. 28.

ſitique lenimentum quam ſulfureum Falernum, Ignis & ſulfur pars calicis eorum. *Pſ. 10. v.6.*

VI. At nos ambitioſiſſimæ gulæ homines, his plerunque parum terremur. Dapes & delitias, † cenas & calices ſectamur, quicquid de futura fame ſit. Conſideratius, obſecro Chriſtiani, conſideratius. Edere, bibere non vetamus, ſed edendum & bibendum dicimus, ratione ac conſcientia non obluctante, divinis legibus non neglectis. Spernimus, & audemus, ac in jura divina delinquimus? In foribus ſtat patibulum: Væ, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis,

—— *furet ardor edendi.*

Vbi culpa, ibi pœna. Plurimas, ut ſupra demonſtratum eſt, à gula noxas trahimus fame ſitique acerbiſſima luendas. Eriſichthon (ut in fabulis eſt) horribili fame correptus

—— *quod pontus, quod terra, quod educat aer*
Poſcit, & appoſitis queritur jejunia menſis:
Inque epulis epulas quærit, quodque urbibus eſſe
Quodque ſatis poterat populo, non ſufficit uni,

Ovid. metamorph. lib.8. fine.

F *Pluſ-*

† Es muß geſſen seyn / wann ſchon der galgen vor der thür ſtünd.

Plusque cupit quo plura suam demittit in
alvum.
Vtque fretum recipit de tota flumina
terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit
amnes:
Vtque rapax ignis non unquam alimenta
recusat,
Innumerasque faces cremat, & quo copia
major
Est data, plura petit, turbaque voracior
ipsa est.

Sic epulas Erisichthon rapit & absumit. Sed sæviorem hac famem fingamus, & illam apud inferos non æquabit. Somnium est omnis esuritio nostra, ad illas damnatorum esuritiones æternas. Hæ jam monent omnem caveri Intemperantiam.

Convivæ olim ritu veteri partem cenulæ in mensa relinquebant, quo docerent rebus humanis utendum, non consumpta voluptate, nec ad omnigenam saturitatem. Et Germanorum vetus verbum est: † Hilaritas cum maxime calet, claudenda. Sic è conviviis abeundum, antequam convivii epilogus finiatur. Nec vero quisquam tam fatuus est, qui si sciat tribus quatuorve horis edendi libidinem substringendam, aut certe anno toto esuriendum, nihilominus statim & quam

† Wann der muth am besten ist/ soll man auffhören.

& quam primum cibos afferri velit.

At vero tam fatui nos ſumus, qui licet ſciamus abſtinentiam & jejunia non multis vitæ horulis duratura, nihilominus pertinaciter volumus, ut modo bene ſit, ut jam cuticula mulceatur, hinc voces illæ: Venite, ſumamus vinum, & impleamur ebrietate, & erit ſicut hodie, ſic & cras, & multo amplius. *Iſa. c. 56. v. 12.*

O miſeri & fatui! paullo poſt non erit ſicut hodie; lætitiam hodiernam triſtiſſimum *Cras* excipiet; ſaturitatem fames comitabitur, temulentia juſtiſſime ſiti torquebitur. Brevi occinetur vobis luctuoſum illud carmen: Recepiſtis bona veſtra in vita veſtra; ite nunc, nil vobis amplius debetur. Olim epulati eſtis, jam dies ſunt jejunii: nunc epulantur alii, qui quondam jejunarunt.

Propter hoc, hæc dicit Dominus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis. Vobis olim, ſed ſurdis, prædicebatur centies, ſexcenties, delitias ſuppliciis perſolvendas. Nemo audiit. Vocavi, & non reſpondiſtis; locutus ſum, & non audiſtis; & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegiſtis. Nunc longa, nunc æterna fame hilaris ſed brevis inſania digerenda eſt; *Iſa. c. 65. v. 13. Ibid. v. 12.*

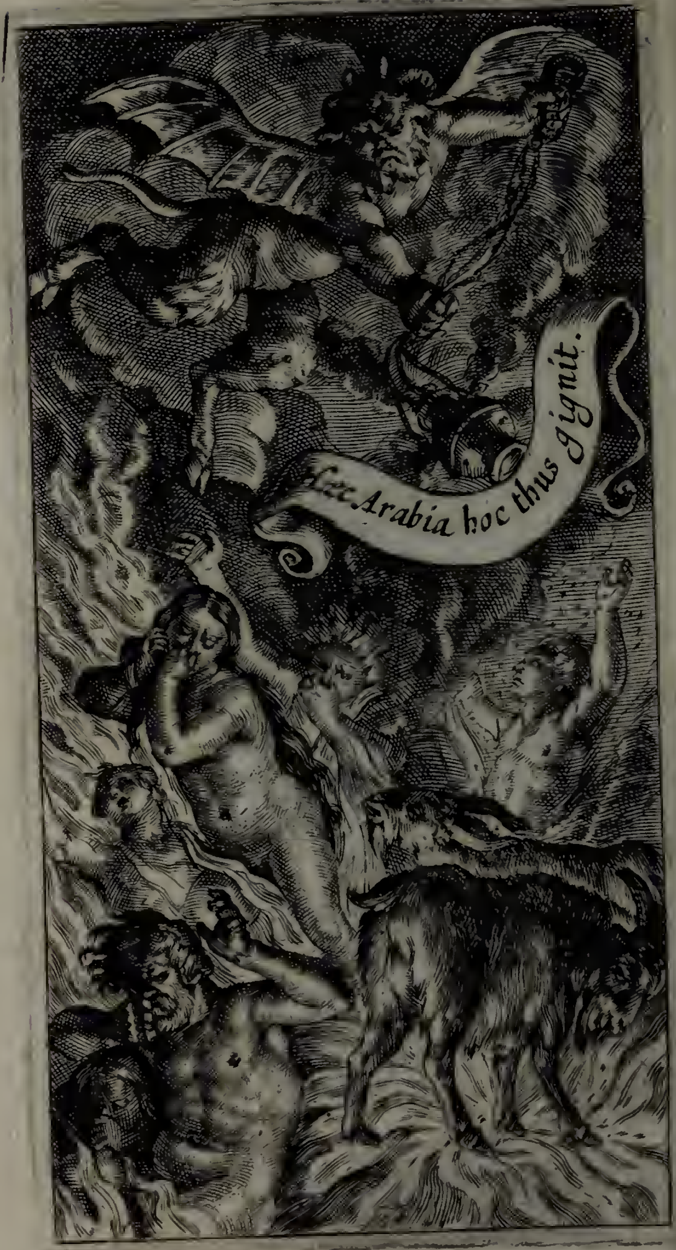
voluptates fugaciſſimæ ſiti perpetuâ piandæ ſunt. Nimis jam ſerum eſt huic fami ſitique mederi velle. Poſt tale prandium talis cena ſequitur.

1. Pet. cap. 5. v. 8. Oſea cap. 4. v. 11. Luc. cap. 6. v. 21.

Ergo, Sobrii eſtote & vigilate. Nam, Fornicatio, & Vinum, & Ebrietas auferunt cor. Qui famem horret æternam, famem modo toleret nec longam, nec ſævam. Beati, qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini. Tolerantiæ Chriſtianæ convivium illud paratum eſt, quod nullo claudetur epilogo. Laſciviæ & Intemperantiæ ſupplicium illud decretum eſt, quod nullo finietur termino. Quiſquis gehennam ſæpius cogitat, gehennam profectò evitat.

CAPVT

Arabia hoc thus gignit.

CAPUT V.

Quartum Æternitatis Tartareæ Tormentum

FOETOR.

SVave quidem eſt vivere, non raro tamen morte ipſa inſuavior eſt vita. Orator aureus id obſervans: Nemo non ex iis, inquit, qui liberaliter ſunt educati, hic in carcerem conjectus, fœtorem ſolum, & jacere in tenebris, & in vinculis eſſe cum homicidis, quavis morte dicit eſſe gravius.

Chryſ. hom. 1. in epi. ad He.

Inferos contemplare, &, Nullus unquam (dices) tam teter ac ſævus fuit carcer, nec ſubterraneus Meſſeniorum, cui nomen *Theſaurus*, nec horribilis Perſarum, cui nomen *Lethe*; Nec *Latomiæ* Syracuſanæ, nec Cretenſium *Labyrinthus*, nec Athenienſium *Domus* aut *Barathrum*, nec Romanorum *Tullianum*, nec Cypriorum *Ceramon*, nec Spartanorum *Decas*, nec Gilimeris *Ancon*, nec nominatiſſimus Actiolini carcer, quem omne ſuppliciorum genus infamavit: Neque vero in ullis unquam ergaſtulis tot rei tenebantur captivi, quot ſupremum Numen in grandi ſuo carcere punit damnatos.

Quem carcerem fuiſſe putant aliqui.

Hic Dei ſubterraneus carcer, ſi locum ſpectes, profundiſſimus; ſi carceris præfectum, crudeliſſimus; ſi loci ſqualorem, fœtidiſſimus; ſi carceris inquilinos, ampliſ-

plissimus est; innumeros coërcet: si porro innumerabilem reorum multitudinem cogites, angustissimus est; si carceris diuturnitatem, æternus est; omni egressu caret, ostiis omnibus & januis obstructis. Et quia in hunc carcerem totius Orbis colluvies derivatur, cloaca est multo fæculentissima, spelæum est longe graveolentissimum. Et hoc Quartum Æternitatis luctuosæ supplicium est, intolerabilis *Fœtor*. Quam vero infandus hic cruciatus opinione nostra longe sit major, nunc explicandum.

I. Inferorum fœtorem intolerabilem sacræ paginæ sæpius cogitandum ingerunt. Divinus psaltes: Pluet super peccatores laqueos, inquit, ignis & sulfur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. Quemadmodum vero pluviarum guttæ in numerum cogi non possunt, ita nec improborum pœnæ; PLVET. Instar imbris aut torrentis vehementissimi præcipitabunt in eos tormenta. PLVET laqueos, sic enim vincientur, ut horum captivorum nullus elabi aut effugere, nullus hæc vincula rumpere, parietes perfodere nullus queat; profundissimis specubus claudentur. Pars illorum erit in stagno ardenti, igne & sulfure.

Ps. 10. v. 6.

Apoc. c. 21. v. 8.

Hic in rem præsentem venire sic licet: Animum quæso advertamus. * Sulfurati vel

*Ein aintziges schwebelhöltzlin.

vel uni fœtor quantus est? Iungantur centum, jungantur mille, quam acrem spargent graveolentiam? Hæc tamen nihil est ad Orcinum sulfur. Atque hic Avernalis fœtor à variis caussis erit.

Prima, post Orbem uno quasi funere elatum, post supremi judicii diem, omnia terræ purgamenta in illam inferorum sentinam defluent, ea enim ratione Orbis purgabitur. Psalmographus prædixit: Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus. Hoc vaticinio nixi theologi ajunt, Ignem ante Orbis judicem, velut apparitorem ac satellitem præcessurum, & ad tribunal substiturum, dum judicium omne peragatur. Vbi demum decretoria sententia fuerit prolata, ignis ille fulminis ritu præcipitabit, & velut lictor noxium gregem invadet, vinciet, involvetque, ut nec minimum vel ulli pateat effugium. Sic una omnes velut catenatos canes in antra destinata rapiet, *Imflammabit in circuitu inimicos ejus.* Cum hac ingenti damnatorum ruina; cum hoc igne simul omnis eluvies & cænum Orbis in cloacam illam defluet. Nam inferi vere sentina terræ, omnis inquinamenti receptaculum.

Ps.96. v.3.

Altera fœtoris caussa, sulfur, de quo Domini ocellus Ioannes: Pars, inquit, illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure, quod est mors secunda. Tablinum cæleste, seu, volumen sacrum quam

Apoc. c.21. v.8.

omnium vocularum obſervans eſt! In *ſtagno*, ait, quod immobiles & fœtidas alit aquas,non decreſcit,non emittitur, non ſiccatur.Poſt mille annos hoc ſtagnum ſibi ſimillimum erit; poſt triginta, poſt ſexaginta annorum millia nihil ſui amittet; poſt centum millia, poſt mille myriadas ſeu milliones annorum, ſtagnum illud nec una quidem guttula inaruiſſe ſentietur. Sicut erat in principio, ita tunc, & in ſæcula ſæculorum erit.

Deinde hoc ſtagno mergentur, qui prius ſuum ipſi animum cupiditatibus ac libidinibus merſerunt. His demum thermis, ſulfureo hoc natabulo, his ſudatoriis lavabuntur.Atque hos fœtores ab experientia melius diſcemus.Si piſcina emiſſa plerique omnes piſces mortui, diebus aliquot non amoveantur, tam incredibilem undequaque ſpargunt fœtorem, ut eo loci nullus quamvis ſub dio, quamvis non toto die, perdurare poſſit.

Quod igitur tormentum erit apud inferos, teterrimam Mephitim habitare, nec inde vel pedem efferre poſſe in omnem æternitatem. Sordidiſſima fœtidiſſimaque opificia longior aſſuetudo reddit facilia.At vero cruciatus Avernales nulla unquam aſſuetudine poterunt mitigari.

II. Tertia fœtoris illius cauſſa, ipſa damnatorum corpora, omni cadavere

fœti-

fœtidiora. Prædixit Iſaias: De cadaveribus eorum aſcendet fœtor. Vnius fœtore omnes, & unus omnium fœtoribus torquebitur. Caro verminans & putrida in prunis, ô quale thus! In Luciferi regno innumera damnatorum cadavera, velut putridæ carnes, inter prunas aſſidue jacebunt.

Iſa. c. 34. v. 3.

Libidini quidem furioſa vis ineſt, quæ ipſam etiam rationem calcat; ſed effrenes hi impetus coërceri poſſunt, præſertim ſi frenum libido pati mature diſcat. Eam ob cauſſam in eremo Scythica vir religioſiſſimus libidinis impetum ſic repreſſit. Sæpius ei recurſabat feminæ olim non ignotæ forma. Hanc ille memoriam, has & cogitationes è pectore penitus eliminandas cenſuit. Diu laboravit, animoſe certavit, & non uno tantum ariete ſeipſum fregit, nec tamen aliud ſibi profeciſſe videbatur, quam ne victus eſſet. Submiſit interim divina providentia hominem ex Ægypto, qui mentione temere injecta, feminam illam forma præſtantem fato conceſſiſſe narrabat. Excepit dictum hoc athleta Chriſti, & in rem ſuam ſuper eo deliberans, id demum reperit conſilii. Tugurium ſuum Superis committit, & ad defunctæ feminæ ſepulchrum properat. Hic ille fœdum Cupidinem triumphaturus, rem ſic aggreditur. Noctu à tumulo ſaxum amolitur, terram egerit, & ad cadaver penetrat, Vbi ſeipſum affatus:

Lib. ſententiarum patrũ §. 10.

En,

En,inquit,theſaurum tuum: en tuas delitias: quin aufers rem tibi chariſſimam? Pars certe de hoc auro, quod effodiſti, aſportanda erit. Dixit, & fecit, furtoque religioſiſſimo partem mortualis velaminis ſanie ac tabo bene ſaturatam abſtulit. Regreſſus in caſam ſuam, bene olentem hanc prædam ſub ipſos oculos poſuit aſſidue aſpiciendam. Hic ſeipſum iterato ſcommate laceſſens: En, inquit, habes quod appetiſti; fruere, ſatiare. Exple oculos, paſce nares, imo totus hic naſus fias: cogita hoc eſſe ſtrophium à chara tibi femina miſſum: quin ori ac naribus propius admoves tam pretioſum linteum? Ita generoſus hic athleta tamdiu fœtore ſe cruciavit, dum ſordidas cogitationes victor ab omni animo extirparet. Ita libido quantumvis potens ac furibunda ceſſit fœtori. Ita certiſſimus ille jaculator, nequiſſimus Cupido graveolentia victus fugatuſque.

Cogitemus hic obſecro non partem ſepulchralis lintei, non cadaveris unius membrum, ſed cadavera damnatorum innumera Mephitim exhalare graveolentiſſimam, neque id pauculos dies, ſed in omne ævum.

Divus Bonaventura auſus eſt dicere: Si vel unius damnati cadaver in Orbe hoc noſtro ſit, Orbem totum ab eo inficiendum.

III. Quarta fœtoris cauſſa, dæmones ipſi, qui licet ſpiritus ſint, hanc tamen

men corporum graveolentiam secum trahunt, estque tam Averni quam diabolorum ita proprium *fœtere*, ut priscis usitatissima vox fuerit *Graveolens Avernus*.

Narrat Severus Sulpitius Turonensi præsuli Martino cacodæmonem diademate ac purpura prænitentem sese exhibuisse, & hæc insuper dixisse: Scies, Martine, qua ratione me venereris; Ego sum Christus. At Martinus, ne mendaciorum patri crederet, monitus ab alto: Non hoc schemate, inquit, venturum se Dominus meus promisit. Christum cruentum, spinis redimitum, in trabe pendentem novi; peregrinum hunc regem non novi. Vix ea dixit, & personatus hic Christus evanuit. Et ut sciretur, quis ille rex, & è quo regno fuisset, cubiculum tam horribili fœtore implevit, ut Martinus jam apud inferos se habitare crederet, & secum ipse ratiocinatus diceret: Si vel diabolorum unicus sic fœteat, quis oro tam diabolorum quam damnatorum hominū fœtor erit?

Rex Antiochus Epiphanes, seu, Illustris, scelesti hominis pulcherrima effigies, cum tandem Nemesin in tergo sentiret, jamque membra illius vermibus ebullirent, adeo fœtebat infelix, ut omnis exercitus hanc narium pestem extreme aversaretur: Imo, quod divina oracula testantur, nec ipse jam fœtorem suum ferre poterat. Et quomodo

Mach. cap. 9. v. 11 &

tan-

tandem inquilinus Tartari, tam dæmonum quam ſociorum omnium fœtores perferet? idque in æternum?

Mezentius rex Tyrrhenus, Antiocho non impar, hominum divumque contemptor, eo ingenioſæ crudelitatis progreſſus eſt, ut plurimos non ſecuri, non cruce, non rogo, ſed fœtore jugularet. Nam homini mortuo jamque tabeſcenti vivum colligabat, dum vivus aſtricti cadaveris putore extingueretur. Maro aſſerit:

Virgil. lib.8. Ænei.

Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
Componens manibuſque manus, atque oribus ora
(Tormenti genus) & ſanie taboque fluentes
Complexu in miſero longa ſic morte necabat.

Supplicium horrendum, ingens, & tanto immanius, quanto lentius. Sed quid hoc ad inferorum ſupplicia comparatum, quid pauculorum dierum fœtor ad Erebi cloacam fœtoribus ſempiternis execrabilem? Cum igitur noſtros ignes, cum rotas cruceſque noſtras, cum noſtros pædores ad illos tartareos expendimus, jure proclamamus:

Qui hoſpites ſuos ſuis equis devorandos objecit. Qui

O mites Diomedis equos, Buſiridis
Aras clementes! ———

O mite Mezentii tormentum, uni duntaxat cadaveri alligatum mori! Sed ô mortem omni morte horribiliorem, tot dæmonum, totque damnatorum te-

terri-

terrimis fœtoribus torqueri, & semper mori, nec tamen unquam finire, nunquam emori.

Iovi eos immolavit.

IV. In Iaponum ergastulis hodieque Christiana generositas sic exercetur, ut plures in fœdissimam caveam compingantur: nullus illinc egressus nisi ad gladium, aut ad crucem, aut ad ignem. Quicquid hic edunt captivi, quicquid ingerunt egeruntque, secum retinent, incredibili narium tædio ac cruciatu. Hinc Iaponius ille carcer, & ergastulum, & stabulum est, Augiæ regis stabulo longe immundius, & ipsa morte tetrius.

In quo tria millia boum; quod annis triginta nunquam purgatum.

Et quia carcerum in Iaponia mentionem injecimus, en ergastuli Iaponii vivum ac recens paradigma.

Carolus Spinola Patria Genuensis, stirpe Marchio, è Societate IESV sacerdos, antequam pro Christi fide vivus combureretur, hunc in Iaponia carcerem quadriennio habitavit.

Latus erat hic carcer palmos * sedecim, altus non nisi duodecim, longus viginti quatuor, prorsus ad instar caveæ factus. Nam neque muro nec pariete ligneo constabat, sed contextus erat è palis quorum singuli duobus digitis à se invicem distabant. Hinc captivi omnibus injuriis cæli patebant. Nam etsi hæc cavea tegulis esset tecta, quia tamen

* Spann / mit schritt.

men pali erant disjuncti, ſicut in * corte aviaria videre eſt, non frigus tantum aut æſtum, ſed ventos, pluvias, nives, omnemque tempeſtatem admittebant. In hac cavea triginta duo captivi erant concluſi. Fores carceris iſtius ſera claudebantur, erantque adeo anguſtæ, ut vix tranſitum darent corpori humano. A latere patebat feneſtella, lancis unius magnitudine, qua captivis cibum ſatellites inferebant. Circuibat carcerem via lata octonos palmos, atque hanc duplex obibat ſeps, depacta ex arboribus denſis longiſque, & in cuſpidem acuminatis, quas ſpinæ ſuperne induebant. Vnico aditu, ſeps iſta ingreſſum dabat. Erant præterea duabus in partibus ædificatæ domus, una pro ſtatione vigilium, qui diu noctuque excubabant; altera in uſum Decurionis, qui crebro circitores jubebat circuitionis fungi munere. Reliquum denique loci includebatur ſepto bene munito, in quo princeps porta, & via quæ ad interioris ſepis januam ducebant. Hujuſmodi facies cuſtodiæ fuit, in qua tot annis illuſtris ille pugil vixerat, ex ea nunquam, ne quidem intra ſepta expatiatus, ſatellitio egreſſum prohibente. Alia vero quæ cuſtodiæ huic acceſſere ſæva, vix cogitatione, nedum verbis explicari queunt. Singuli corporis

* Wie in einem vogelhäußlin oder hennenkorb.

ris ſenſus propriis conflictari doloribus cogebantur.

Magna erat inprimis loci anguſtia, ut neque procumbere niſi ægre, neque ambulare vel ad paſſus ſpatium poſſent. De hac Caroli litteræ ita teſtantur: *Anguſte admodum habemur, neque enim quiſquam plus habet ſpatii quam duorum palmorum & trientis.* Hinc noctu non potuerunt ſeſe ad capiendam quietem extendere.

Iam victus parcitas reſpondebat anguſtiis carceris. Vita illorum perpetuum erat jejunium, adeoque aſperum, ut ſatis quidem cibi ſuppeteret ad arcendam mortem, ſed nunquam ad comprimendam famem. Ordinariæ epulæ erant duæ lances oryzæ frigidæ, aqua pura coctæ: præterea paropſis una Xiri. Sorbitio eſt herbis ingratis mixta, tamque amara ut hauriri vix potuerit. Ad hæc exiguum quid radicis crudæ ac ſalſæ, aut par unum halecularum calida frigidave ſalitarum. Hinc captivos tanta vexabat fames, ut cum ſatellites aliquot fruſtilla obtuliſſent panis male ac ſine fermento cocti, jamque indurati, quiſque illorum comederit, ac ſi collyra vel panis † ſaccharites foret.

Quia vero hic carcer in edito colle poſitus erat, ventorum vim omnem excipiebat. Ac licet per æſtatem ſpirantibus

G

† Semlen oder martzepan.

bus undequaque ventis molestia non-nihil leniretur, ferventissimi tamen ardores, solaribus radiis omni ex parte penetrantibus, ipseque numerus captivorum adeo incommodabant, ut affirmarit Carolus, diurnis nocturnisque se sudoribus maduisse. Hieme autem id omnino reddebatur intolerabile, cum neque gelidus aër excludi, neque pluviæ & imbres arceri, neque nives, quæ vento per omnem partem ingerebantur, intercipi possent. Tanto autem acerbior erat frigoris sensus, quanto gravior vestimentorum, quibus tegebantur, inopia, quorum nullam facultatem supportari satellites permittebant. Hoc Carolus ad Patrem Provincialem perscribens: Assevero, inquit, Reverentiæ vestræ, neminem esse è nobis, qui, æstimato inferioris appetentiæ sensu, non mallet vivus concremari quam hunc carcerem ferre. Nam omnes à vestibus pæne nudi sumus. Neque vigiles vel tegetem concedunt flatibus, imbribus, nivibusque arcendis, plane ut immane sit frigus.

Loci frigoribus affectus interiit Ambrosius Fernandez, annos novem & sexaginta natus, Caroli in custodia comes, qui paralysi gravissima correptus, ob copiam, ut ajebant, nivium, duodecim horarum spatio & morbum & vitam finiit.

Ne vero deesset suus quoque cruciatus oculis, noluerunt milites lumen in

carce-

carcere per noctem accendi, ut in tenebris fuerit exigenda. Qua in re tanta vigilum extitit pertinacia, ut ne lucernulam quidem ea nocte, qua Ambroſium repentina vis morbi invaſit, Carolo quantumvis obteſtanti conceſſerint.

Sed gravius omnibus hos Chriſti pugiles vexabat continuus Fœtor, de quo nobis jam ſermo, cujus mentionem Carolus in epiſtola injiciens: Incitat me, inquit, gravitas odoris, ut ad cælum suſpirem. Naſcebatur hæc graveolentia ex multitudine hominum tam anguſto loco clauſorum, ex flatuum aëriſque corruptione; ex præſente cloaca, in quam exonerare alvum cogebantur; ex ſudore corporum quæ æſtate nunquam ſiccabantur. Cum nimirum vetaret miles, aut recentibus linteis mutare obſoleta, aut lavare jam inquinata: ut de Carolo ſpeciatim ſcibatur, quod triennio toto neque induſium, neque veſtem commutarit. Hinc tanta pullulabat animalculorum ſordiumque vis, ut morſibus aculeiſque captivi miſerrime confixi, nullam unquam caperent partem quietis. Atqui ut experirentur vivi, quod mortui nullo doloris ſenſu poſt vitam tolerant, à ſummo vertice ad imos uſque pedes omni genere vermium è corrupta materia natorum erant cooperti: quæ materia (quoties pluebat) exundante latrinarum cloaca, pavimentum cuſtodiæ inundabat. Tormenti genus multo a-

rocius quam prima sui facie æstimari possit. Adversus hos cruciatus non aliud illis suppeditabat remedium quam patientiæ, vivæque in Deum fiduciæ. Patientia certe illorum tanta erat, ut Carolus in litteris affirmet; Hoc ergastulum mihi paradisus esse videtur. Et revera hic talis carcer, quamvis ipsa morte atrocior, si tamen ad inferorum carceres comparetur, paradisus est.

Littera ad P. Sebastianum Viera 20. Febr. Anno 1620. Scripta.

Ideo beatus etiam Hieronymus de seipso: Ob gehennę metum, inquit, tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius & ferarum. Qui carceres flammeos contemplatur, nullas habitationis angustias accusat, omnem carcerem paradisum æstimat.

P. Hermannus Hugo in vita P. Caroli Spinola c. 14. mihi pagina 111.

V. Hic obsecro in rem nostram ita ratiocinemur: Sint inferi nil aliud quam fœdus frigidusque carcer, ubi uno sub fornice captivi mille inter sordes & vermes nec sedere commode, nec jacere possint; ubi cibus oryza nigra, potus aqua fæculenta; ubi fames, fœtor, dolor vix quidquam somni admittant, idque vel mille duntaxat annis tolerandum sit: Nil aliud, inquam, sint inferi, quam talis, ut dixi, carcer. Nihilominus quis non tremat, vel audito tantum hoc inferorum nomine? Verum, si rem hanc omnem ad æqui verique, & ad sacræ paginæ libellam placeat expendere, id luculente deprehendemus, fœdissimos Iaponum aut quorumcunque barbarorum

Hiero. tom. 1. epi. 22 ad Eusto. cap. 3. mihi pa. 56.

rum carceres ad Tartarum collatos, viridarium & delitias, paradiſum & amœna tempe cenſendos. Ratio luculenta eſt. In noſtris carceribus ſaltem aliquid & cibi & ſomni eſt; ſunt quieſcendi horulæ: in Tartaro, nec cibus, nec ſomnus, nec quies ulla eſt; illic oryza nigerrima, foret ambroſia; nectar eſſet cœnoſa aqua. In noſtris ergaſtulis, nemo mille hiemes numeravit unquam, in inferorum ſedibus, quod omnium luctuoſiſſimum, centum millia annorum nec unum quidem punctulum Æternitati demunt; poſt mille milliones annorum eadem eſt, integerrima eſt etiam tunc Æternitas.

Deinde noſtri carceres quamvis multum formidandi, ſunt tamen extra flammas, & in ſolatium habent Mortis ſagittas. Damnatorum ſpecus & flammis pleni ſunt, & à Mortis futuræ jaculis defenſi non ſunt. Siquidem apud inferos mors ſemper præſentiſſima eſt, ſed mors ſine morte; mors aſſidua ſine fine duratura.

Heu quam hæc non cogitamus, quam non expendimus omni hora cogitanda, omnium ſolertiſſime expendenda! Bernardus hac in re longe conſideratior: Totus tremo, inquit, atque horreo ad memoriam hujus regionis, & concuſſa ſunt omnia oſſa mea. Locus in quo vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles.

Bern. ſerm. de 5. regionibus.

 O evi-

O evigilate non justi tantum, sed & injusti, & vos maxime luxuriosi; evigilate & luxuriosorum præmia prævidete; gustate saltem quam amarus sit Orcus, si gustare recusatis quam suavis sit Christus Dominus, aut quam amœnus paradisus.

VI. Hic Avernalis fœtor non importune submonet, quam varie vel hac una in re delinquamus. Non enim solum oculos, & linguam, & aures in officio continere decet, sed & nares. At nos odoris gravioris plerunque nimis impatientes sumus. Viles captivos, & pauperes ægros ideo sæpe aversamur, quia potius allium quam crocum, aut moschum obolent. Idcirco judex ab iride delicatulis his exprobrabit: Infirmus, & in carcere eram, & non visitâstis me. Nimirum tam delicata est impatientia, ut ubi vel suspicio fœtoris, illuc eam vel albis quadrigis nemo pertraxerit. Eos amamus, illorum familiaritatem ambimus, qui cinnama spirant, qui crocum halant & balsama. Sed brevi mutabunt vices, &, quod Isaias vaticinatur, Erit pro suavi odore fœtor.

Matt. c.25. v.43.

Isa. cap.3. v.24.

Dein olfactu peccant, qui sua omnia peregrinis odoribus imbuunt, vestes, conclavia, lectos; quicquid crebrius cõtingunt, odoribus prius inficiunt, nec unguentis parcunt, ut semper sit quod nares mulceat. Hoc quidem tam grande nefas non censetur, at tamen Deus olim

capi-

capitali pœna ſanxit: Talem compoſitionem (odoris) non facietis in uſus veſtros, quia ſanctum eſt Domino. Homo quicunq; fecerit ſimile, ut odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis. Ergo etiam odoris intemperantia peccamus. Sic plurima quæ nobis videntur minuta, & nullius ponderis, ea divinus Oculus ille obſervat, & inter punienda numerat.

Exodi c. 30. v. 38. fine.

Porro illud accuratius atque frequentius perpendendum, quid ſibi velint divinæ paginæ, cum nidores ſulfureos proponunt. Exemplo quod dicitur, demonſtretur. Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulfur & ignem à Domino de cælo, & ſubvertit civitates has, & omnem circa regionem, univerſos habitatores urbium, & cuncta terræ virentia. Sulfureus hic nimbus ac fœtor, libidinis ardores & luxuriæ fœtores punierunt. His pluviis extinguendus erat Cupidinis æſtus.

Summus ardor igni, maximus fœtor ineſt ſulfuri. Quando igitur laſciva carnis concupiſcentia fœtebant, igne & ſulfure peribant, ut ex animadverſione juſta diſcerent, quid ſpurca libidine commeruiſſent. Homo libidinoſus & impurus ſupplicium meretur duplex: dum vivit, ſeipſum magis ac magis luxuriæ cœno inficit; cum vivere deſinit, in balneum ſulfureum tranſit.

NB. Dominus à Domino pluit, hoc eſt, à ſeipſo, & non à cauſſis naturalibus. Nõ enim naturalis, ſed cæleſtis & divina fuit hæc ſulfuris & ignis pluvia.

VII. Ergo in laſciviam potiſſimum Avernalis ignis ac ſulfur graſſabitur.

 Quod

Greg. lib. 4. mor. c. 17. & l. 5. cap. 8. initio.

Quod Gregorius erudite aſſerens: Tunc, inquit, edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Omnis impius habet flammam ignis proprii, quem in corde ſuo ex fervore deſideriorum temporalium accendit, dum modo iſtis, modo illis cupiditatibus æſtuat, & cogitationes ſuas per multiplicia blandimenta ſæculi amplius inflammat. Ideo nunc fletus expiet quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit. Credibile prorſus eſt pauciſſimos in flammeas voragines detrudi, qui nihil libidinoſi fœtoris ſecum deferant.

Oſ. c. 4 v. 11.

Hic quivis mortalium bono ſuo & ſapere diſcat, & cavere, ne hac libidinis * Camerina ſubmergatur. Vinum quidē & ebrietas, Oſea teſte, cor auferunt, ſed omniū maximè Fornicatio. Hæc ita ſibi cor rapit, ut illud nō facile reſtituat.

Mat. cap. 5. v. 29.

Sed illud obſtupeſcendum prorſus, & nimis quam horrendum, ſub cogitatione unica (quam Theologi delectationem moroſam nominant) innumeras pœnas, ſupplicia infinita, mortem æternam deliteſcere. Res in aperto eſt: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Hic jactus oculorum unicus, unica hæc cogitatio, hic latentiſſimus in libidinem aſſenſus innumeros infinitos annorum milliones continet, quibus ille ocu-

* Stinckender ſumpff.

oculorum jactus, illa cogitatio, aſſenſus ille vindicandus eſt, nec tamen unquam ſatis expiandus. Obſtupeſcendum hoc, inquam, & nimis quam horrendum.

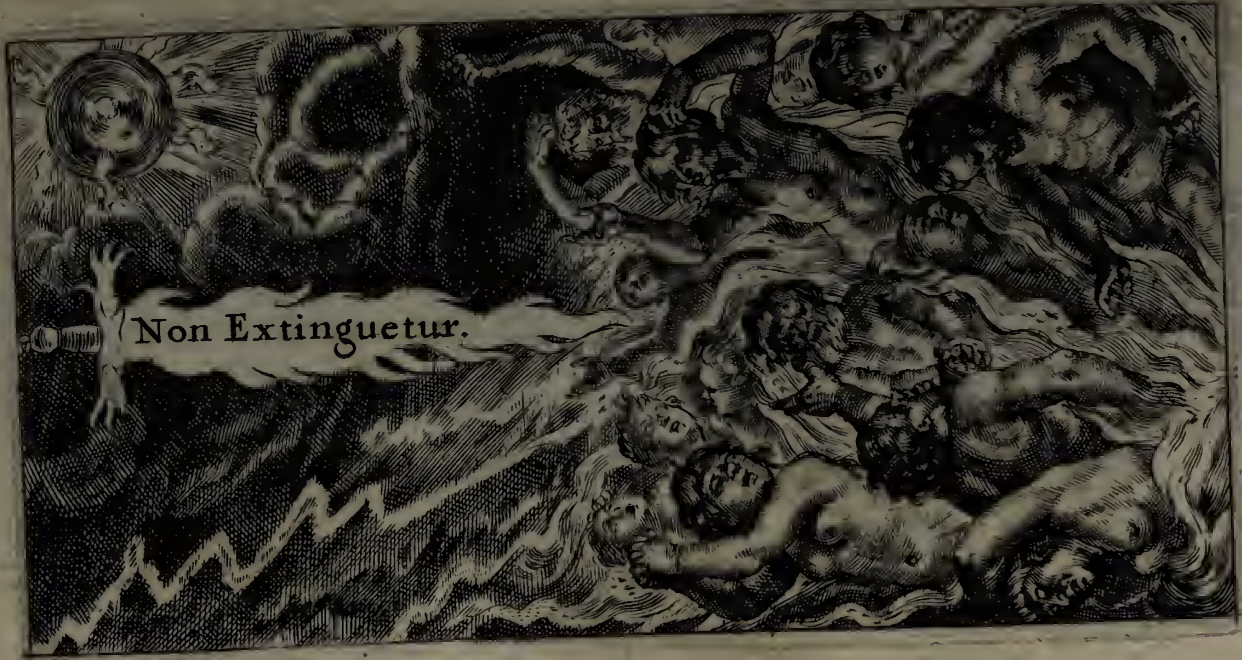
Rem dicam: hæc etſi forſan cogitemus, certe non perpendimus, non examinamus. Inde eſt, ut Iſidorus Clarius loquitur, quod malumus eſſe ad momentum fucati, quam in ſempiternum ſplendidi; ad horulam libidinoſi, quam in æternum glorioſi. Hæc noſtra eſt incogitantia, & (liceat dicere) excors temeritas. Tuto quis vel † capite ſuo dimicet, ab eo æternitatem minime cogitari, qui vel invidiæ, vel libidinis, vel avaritiæ ſordibus etiamnum involvitur. Nunquam delinquet gravius, quiſquis æterna ſupplicia cogitaverit frequentius.

Iſid. Clar. tom. I. orat. 53.

Ergo, In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis. Tua, inquam, noviſſima memorare, non aliorum, neque raptim aut perfunctorie id facito. Nam hic error plurimorum eſt, quibus iſta velut ad ſe non perventura cogitantur. Tua igitur noviſſima memorare, & Avernales fœtores inter memoranda reſpice. Quid ei proderunt delitiæ, quem inferorum ſepelient flammæ. Ah, ſapiamus, dum licet; ne dulce momentum amariſſima comitetur Æternitas.

Eccli. cap. 7. v. 40.

† Solt einer den Kopff verwettē.

Non Extinguetur.

CAPUT VI.

Quintum Æternitatis Tartareæ tormentum

IGNIS.

ROmanus ſcriptor, ubi ſuum diverſis ſuppliciis diſcrimen aſſignaſſet, demum pronuntiat: Ignis ſuppliciorum ultimum. Humana crudelitas, in pœnas ingenioſa, exquiſitiſſima invenit ſupplicia, nullum tamen acutius, nullum vehementius eſt igne. Romanus Cæſar Valerianus qui Decii crudelitatem perpetuavit, ſi flammis atrocius tormentum excogitare potuiſſet, eo utique Laurentium affeciſſet. Tyrannis priſca vix acerbiores cruciatus ullos reperit, quam vivum flammis tradere, lente exurere, aſſare. Ignis, ſuppliciorum ultimum, graviſſimum.

Curt. lib. 6. c. 12.

Quod ſi fieri poſſet hominem læſæ Majeſtatis, aliorumque ſcelerum plurimorum reum millies ita comburi, ut hoc ſupplicium ſemper æquaret horam, recte diceretur, Ignis ſuppliciorum ultimum. Cruciatus ſane acerbiſſimus eſt, comburi vivum. Sed ô mitem gehennam, ô temperatas flammas, vel millies vivum comburi! Feralis hæc ſententia (mille horis tolerare flammas) captivis inferorum longe clementior videretur, quam ſi reo jam jam plectendo vitæ fiat gratia.

Sed

Sed firmum fixum eſt decretum, decretum immutabile, irrevocabile: Verba Chriſti judicis planiſſima ſunt, & apertiſſima: Ite in ignem æternum. Omnia Chriſtianorum templa docent improbos æternis, nunquam deſituris ignibus cruciandos.

Atque hoc Quintum Æternitatis luctuoſiſſimæ ſupplicium, Ignis æternus, de quo, quantum in re tam ſeria humani oris paupertas permiſerit, verba facere conabimur.

I. Mos fuit priſcæ poëſi ſubinde intercalaribus uti verſibus. Ita crebrius repetito verſu princeps poëtarum canit:

Virgi. Ecl.8. *Incipe Mænalios mecum mea tibia verſus.*

Quo ſæpius ingeminato, demum ſubjungit:

Deſine Mænalios, jam deſine tibia verſus.

Nec poëſis ſacra hunc morem antiquavit. Hinc ille ſacrorum carminum intercalaris cantus: Regem venturum Dominum, venite adoremus. Idque ſæpius repetitur: Venite adoremus Regem venturum Dominum, Venite adoremus. Pari modo ſæpius interpoſito verſu ad inferias cantatur: Regem cui omnia vivunt, venite adoremus. Hunc ipſum morem in diviniſſimis concionibus ſuis obſervavit Servator Orbis. Sic, Marco teſte, perorans ad populum: Bonum eſt tibi, ajebat, debilem introire ad vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, *Vbi ver-*

Marci cap.9. v.43.

vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Non piguit hæc eadem uno loco ter dicere. Nam paullo poſt repetens id ipſum: Bonum eſt tibi, ait, claudum introire in vitam æternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* In eadem omnino concione dictū hoc intercalare tertium ingeminans: Bonum eſt tibi, ait, luſcum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis, *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.*

Hoc canticum Chriſtus, hunc intercalarem verſum præcinuit rex noſter. Perinde ſi dixiſſet: Me voce præeuntem ſequimini, & accinite: *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Ecquem non terreat oris divini tam tremenda comminatio? Profecto quiſquis hoc illætabile carmen, quiſquis triſtiſſimum hunc leſſum ſæpius & attente cantaverit, in Orbe meliori *Alleluja Lætiſſimum* ſemper cantabit. Satis hoc, abundantiſſime ſatis eſt teſtimonii, etſi altum alibi divina oracula ſilerent.

Ibid. v.46. & 48.

Sed ignis infernalis, & noſter, nimium quantum differunt, & primo quidem *Vrendi ſenſu.* Noſter ignis Auguſtino pictus videtur, ſed ille alter, verus. Diſcrimen ingens, imo vix ulla ſimilitudo veræ ac pictæ flammæ. Hic quæſo tacitis progreſſibus in rem præſentem veniamus.

Quan-

Quanti & quam acres dolores, per unam duntaxat horulam, unum tantummodo & vel extremum digitum gracilis cerei igniculo admotum uri? Quanto majores, ſic uri manum integram? Sed quanto vel maximis majores erunt dolores ſic uri totum brachium? Quam vero infandus erit cruciatus ſic uri totum corpus? Licet ignis, qui urit, pictus videri poſſit. In Iapone hoc ævo lentis ignibus diriſſime torquentur Chriſtiani. Inter hos Carolus Spinola fuit, cujus ſuperiori capite facta mentio. Hic cum aliis viginti tribus tam immane ſupplicium hoc modo ſubiit. Ignis ſtruebatur eminus, viginti quinque palmorum ſpatio, à columnis Martyrum remotus, ut tanto acerbior ac ſævior eſſet cruciatus, quanto prolixior, atque ita prius lente aſſarentur quam arderent. Quin ſi qua parte luculentior erumpebat flamma, protinus coërcebatur. Vincula vero non ferrea erant, ſed viminea, quibus Chriſtiani, laxe, obiter, ac fere in ſpeciem ad palum ligabantur, crudeliſſimo aſtu dæmonis, qui eo ſpectabat, ut Chriſti athletæ doloris acerbitate compulſi & vinculis facillime ruptis expedire ſe, atque flammis eripere nullo negotio poſſent. Hoc autem indicio conventum erat, ut Chriſtum ejuraſſe cenſeretur, quiſquis ſe incendio eripuiſſet. Interim igitur dum languido flammarum ardore, ignis in viſcera penetraret, corpore immo-

Combuſti ſunt Anno 1622. die 10 Septē. ſabbato. Ita Hermannus Hugo in vita Caroli Spinolæ. c. 18. pagina 175.

immoto stabat Carolus, oculis in cælum fixis, ubi post pauculas horas desideratissimis Christi amplexibus frueretur, cui corporis sui victimam in holocaustum destinabat. Duravit acerrimus ille cruciatus ignium ad duarum vel trium horarum spatium. P. Sebastianus Chimura, patria Iapon (uti certis tabulis testatum) manibus ante pectus in crucem decussatis, oculisque in cælum sublatis, tres horas vivus stetit in ardente rogo.

Tormentum horribile prorsus, nec verbis effabile, hominem igne eminus ac lente admoto tribus horis torreri vivum. Quodnam igitur tormentum, ô Deus, quam infandum, quam incomprehensum, non duas tresve horas, non unum alterumque diem, non annum annosque mille, sed æternitate tota (quæ tamen nunquam tota erit) & corpus & animum uri, nec unquam comburi?

Hic vox & verba deficiunt. Nemo, non dicam satis eloqui, sed nec satis cogitatione complecti potest infinitam illam doloris acerbitatem. Divinam iram perhorrescens David: Devorabit eos ignis, inquit, Dominus in ira sua conturbabit eos. Sicut in ustrina ferrum candens ita ignem imbibit, ut merus sit ignis, & ferrum tamen maneat, sic inferorum flamma, ipsis damnatorum ossibus, & ossium medullis implicabitur. *Ps. 20. v. 10.*

II. Altera tartarei & nostri ignis diffe-

differentia,ſplendor eſt & lumen. Ardet noſter, & lucet; at tartareus, prout juſtitia divina ſanxit,ardet ſed non lucet, niſi in gravius tormentum, ut qui dum viverent ſocietatem coierunt in nequitiis, ſocios ſeſe agnoſcant in tormentis: ita fur adjutorem furem, luſor colluſorem,adulter adulteram cernet & tabeſcet,malletque cœcus eſſe,quam dolores alienos videndo facere ſuos.

Iſid. ſent. lib. 1. c.31. initio. Optime dixit Iſidorus: Ignis gehennæ lucebit miſeris ad miſerię augmentum & ad damnationem, ut videant impii unde doleant, & non ad conſolationem, ne videant unde gaudeant.

Tertia utriuſque ignis differentia: noſter conſumit omnia, ille nihil. Qua in re locupletiſſimus teſtis Auguſtinus: Si Salamandra,inquit, in ignibus vivit, & notiſſimi Siciliæ montes,tota diuturnitate temporis atque vetuſtate uſque nunc, & deinceps flammis æſtuant atque integri perſeverant, ſatis idonei teſtes ſunt,non omne quod ardet,abſumi: & anima indicat,non omne quod dolere poteſt, poſſe etiam mori.

Aug. tom.5. lib.21. de Ci. cap.4. pluribus locis. & cap.7. initio. & c.9. ac 10.

His docemur, qua ratione hominum ſempiterno ſupplicio punitorum corpora, & in igne animam non amittant, & ſine detrimento ardeant, & ſine interitu doleant. Quis niſi Deus creator omnium dedit mortui pavonis carnibus,ut vel in annum ſolidum aſſervatu ſint faciles? Quis paleæ dedit vel tam frigidam

vim

vim, ut obrutas nives ſervet, vel tam fervidam, ut poma immatura maturet? Iam vero quam mirum eſt, quod cum calx extinguitur, tunc accenditur? Cur itaque facere non poſſit Deus, ut & reſurgant corpora mortuorum, & igne æterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit Mundum in cælo, in terra, in aëre, in aquis, innumerabilibus miraculis plenum: cum ſit omnibus, quibus plenus eſt, procul dubio majus & excellentius etiam ipſe Mundus miraculum. Cur non dicamus quamvis miris, tamen veris modis etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporalis ignis affligi? Quod igitur de ſempiterno ſupplicio damnatorum per ſuum prophetam Deus prædixit, fiet, omnino fiet: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.

Iſa. c.66. v.24.

Quarta differentia: Noſter ignis ad pabuli modum, vivit, augeſcit, vel deficit, augeſcente vel deficiente pabulo. At ignis æternus divina juſtitia nutritur, nullo ſopiendus mari, inextinguibilis eſt. Hæc una vox, *Inextinguibilis*, à Domino ter repetita, aut vitia nobis diſſuaſerit, aut nos eſſe pecudes demonſtrabit.

III. Hic vero inferorum ignis cujuſvis noxis ac ſceleribus attemperabitur. Iuſtitia divina eo ut flagello utetur. Pro menſura peccati, erit & plagarum modus. Quemadmodum è pluribus reis uno eodemque flagello alter

Deut. c.25. ver.2.

alter altero acerbius puniri poteſt.

Hinc liquet inſania quorundam hominum vix ſibi aliud quam inferos promittentium. Eorum voces ſunt: Cum in via ſimus ad furvæ regna Proſerpinæ, plenis eo velis invehi placet: Curemus ut nobis bene ſit, dum licet plagas merebimur, mereamur illas inſigniter.

Ho.l.2 oda 13.

Ite furioſi, ite, & delitiis affluere ſupremam felicitatem credite; hodie vino & plumis vos mergite, cras forſitan mergendi flammis. Omnes in Orco captivi diriſſime cruciantur; ceteris ii dirius, qui Numen & gravius & crebrius offenderint: Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur & ſentiant in ſempiternum.

Iudit. c.16. v.21.

Hoc ignis æterni ſupplicium, optime omnium, ſenſu meo, tamque ſuccinctè quam nervoſe divus Proſper cogitandum ſubjicit. Illius verba cedro digna, hæc ſunt: Continuus gemitus, pœnalis ſenſus, dolor ſummus, cruciatus æternus torquent animas neque extorquent, puniunt corpora, neque finiunt. Quemadmodum vero nullum eſt apud nos ſupplicium quod igne acrius torqueat, ſic nullum eſt quod citius torquere deſinat, & conſumat. Quis ergo ignis ille, qui & acutiſſime cruciat, & cruciare nunquam ceſſat?

Moſes cum vices divinas fungeretur, vocem reperit qua ſignificanter admodum æternitatem vindicantis flammæ

inge-

ingerens: Ignis, inquit, succensus est in *Deut. c. 32. v. 22.* furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima. Haud aliter Hieremias vates: Ignem, ait, succendistis in furore meo; *Hier. c. 17. v. 4.* usque in æternum ardebit. Pulvis tormentarius quo æternus ignis succenditur, est *Furor Domini*. Dum vivimus, non tam furorem, quam iram Numinis experimur. Machabeæ historiæ scriptor: Alienatus mente Antiochus, inquit, *2. Ma. cap. 5. v. 17.* non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem, modicum Deus fuerat iratus. Profecto modice Deus irascitur, licet magna vi brachia tollat, videaturque non perfunctorie flagellaturus: modica prorsus etiamnum ira est, nam & clementiæ conjuncta est. Cum vero hæc ira spernitur, clementia ridetur, tandem patientia læsa fit furor, & in furore hoc ignis accenditur, arsurus æternum. Ignem hunc vos ipsi succendistis, inquit Deus, sceleribus namque toties repetitis clementiam meam ludibrio habuistis, iram meam tametsi modicam impatientissime tulistis, exleges, & omnis disciplinæ contemptores in vetitum corruistis. Iam tempus vindicandi est: horribilibus, inauditis vos suppliciis afficiam: Succendistis ignem in furore meo: Iam ardebit furor meus usque ad inferni novissima.

Natura quidem, quod Annæus asserit, aut tolerabilem facit dolorem aut brevem. At naturæ opifex Deus in rebelles

ac contumaces ſubditos ſuos, & longo & intolerabili dolore animadvertit: Longo certe, quia æterno; intolerabili, quia igne ſæviſſimo.

IV. Hic omnes quotquot Chriſtiani ſanguinis ſunt rogo atque obſecro quam maxime, ſi quid ægrimoniæ aut doloris urat, ſi podagra, ſi calculus, ſi quis alius morbus aut moleſtia infeſtet, prima omnium cogitatio ſit iſta: Moleſtia hæc aut dolor ſi annis decem, ſi centum, ſi annis mille duret, an non ad inferos dejectum te credas? Ad eum vero amoliendum quid facias? Fac illud jam ad evitandos dolores æternos. Et ſcito moleſtiam quam pateris, licet graviſſimam, dolorem quem ſentis, etſi maximum, nec umbram quidem inferorum eſſe. Hic Deus una tantummodo manu, eaque parcente ac lenta leniter ferit, illic utraque & quidem ferrea rigidiſſime & acerrime cædit: hic uno ſæpe digito tantum impellit, omnibus illic digitis, tota manu flagellum vibrat.

Chriſtianus heros Euſtachius (cujus ſupra mentio) cum uxore ac liberis in candentem æneum bovem incluſus diriſſime cruciatus eſt; ingens nihilominus hoc illi ſolatium erat, & finis brevi adfuturus, & præmium beatitudinis nunquam finiendum. Hæc cogitemus.

Ignes æternos religioſiſſimi quique viri aſſidua cogitatione velut contrectabant.

bánt. Narrat è Græco Paſchaſius Diaconus Anachoretas duodecim velut in ſenatum ventitaſſe, & pro ſe quemque dixiſſe, quid ſibi videretur ad id temporis profeciſſe, & quid potiſſimum con templatione expendiſſet. Vbi ſuam ſinguli ſententiam dixiſſent, duodecimus, & in dicendo ultimus, quid animi ſui eſſet expoſuit. Verba illius integre ac bona fide admetiar, ut ſuus religioſæ ſimplicitati ſtet color. Ita dixit: Vos quidem Patres, cæleſtem habentes converſationem, cæleſtē & ſapientiam poſſidetis. Nihil mirum. Ego vero me his indignum judicans, video quod peccata mea, ubicumque iero, præcedunt me ſemper ad dextram, & ad ſiniſtram: in infernum vero adjudicavi meipſum, dicens: Eſto cum his quibus dignus es, iſtis poſt modicum annumeraberis. Video igitur ibi pares gemitus, & inceſſabiles lacrimas, quæ à nullo referri queunt. Aſpicio quoſdam ſtridentes dentibus, & ſalientes toto corpore, & trementes à capite uſque ad pedes: Et jactans me ſuper terram, & amplectens cinerem deprecor Deum, nunquam caſuum me illorum experimenta accipere. Video & mare ignis bullientis immenſibile, & circumfluentes, & mugientes, ut putent aliqui uſque ad cælos attingere fluctus ignis, & in tremendo illo mari innumerabiles homines dejectos, & una voce omnes clamantes & ululantes

Paſchaſ. apud Roſweidum c. 44. n. 12.

lantes ſimul, quales nemo ſuper terram ululatus & voces unquam audierat, & ſicut arentia omnis virgulti cremare: miſericordia autem Dei avertente ſe ab illis propter juſtitiam. Et tunc lamento genus hominum, quod audeat loqui, vel cuilibet attendere, tantis in Mundo repoſitis malis. Et in his teneo mentem meam, luctum meditans, quod ait Dominus, indignum me cælo & terra judicans reputanſque quod ſcriptum eſt: Factæ ſunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte.

Pſ. 41. v. 4.

Hunc apud ſe calculum complures poſuerunt: En, ajebat quiſque ſibi, pœnas immortales jam pridem meritus es, neque id ſemel duntaxat. An vero Deus tuam omnem culpam aboleverit,* chirographo teſtari non potes: abolitam ſperas, aut certe abolendam, & recte facis. Sed vide, cautus eſto, & ſollicitus ambula cum Deo tuo, hoc enim Dominus requirit à te. Et hoc eſt mature ſibi ſapere.

Mich. cap. 6. v. 8.

V. Sed quam multi alia omnia faciunt! Nummos tam anxie corradunt, perinde ſi eos illaturi ſint cælo. Honoris & exiſtimationis fumum, ut rem ſacroſanctam ſummo ſtudio tuentur; mori mallent quam deſpici. Nonnunquam tamen hi ipſi aliorum famam variis obtre-

* Haſt warlich kein brief dar für.

trectationibus lacerant, & tanto acerbius de aliis, quanto de ſeipſis benignius loqui ſolent. Multorum ea una cura eſt, curare cuticulam, & genium non facile fraudare ulla, quam appetierit, voluptate.

Ita ad æternitatem tendimus futurorum improvidi, immemores præteritorum, in præſentia proniſſimi. Sic plerique mortalium vivunt: aliis cum arca, aliis cum ventre negotium eſt: nemo non ſerius ſibi videtur, cum maxime nugas agit. Vitia tam ubique obvia ſecundis progreſſibus, ut cælum & inferi vix inter ſeria habeantur.

Veſani mortales! Diſcamus obſecro noſtros impetus objecto igne hoc æterno reſtinguere. Furioſiſſimis ignibus non male conferuntur Ira & Libido, affectus impotentiſſimi; nec ulla fere vitia tam concitato impetu, qua data porta, ruunt. Libido velut infrenis equus, aut * mannulus indomitus rationem omnem excutit. De hoc monſtro eleganter Gregorius Nazianzenus poëtices non ignarus:

Quæ ruit in vetitum damni ſecura libido. *Naz. in ſacr. carm.*

Iracundiam Paulus Oroſius egregie depingens: Furor, inquit, conſilii expers, dolorem & vindictam putat eſſe virtutem; quantumque meditatur *ira, *Oroſ. lib. 2. contra paganos c. 16.*

* Jungs unzempts fylli.

* ira,tantum promittit audacia. Iram, tyrannicum affectum recte nominat Chrysostomus. Etenim nihil æque tranquillitatem animi turbat, atque ira impatiens freni. Hos ignes æternis ignibus domemus.

Medicorum scitum est: Ignis igni remedio est. Nam cum digitus aut manus ustulatur, remedium vicinissimum est ustulatum membrum aut ardenti cereo, aut gliscenti foco, aut vivis carbonibus admovere. Sic ignis ignem sui similitudine attrahit. Eandem ob caussam incendia tormentis æneis petuntur, ut lentiorem flammam violentior domet. Heu quoties cor nostrum cupidinibus malignis ardet? Ergo in hoc incendium bis terve emittatur illud ingens tormentum bellicum (*Ite maledicti in ignem æternum*) Quid agis miser, perire vis? facillimo istud impendio fiet: horula una, imo vel unica parte horulæ, imo momento vel unico per iram aut libidinem patras, quod æternum doleas. Atque sic ignem iræ superet ignis gehennæ, flammas libidinis expugnet flamma Stygis. Et sunt quæ horum subinde moneant.

VI. Qui originem familiæ Carthusianæ considerarit, neminem ex ea facile unquam aspiciet sine gemitu. Historiam

* Was der zorn spint / das haspelt die vermessenheit ab.

riam notam in compendium confero.

Vir litteratus Parisiis, morte obita, cum inferiæ canerentur in templo, è feretro assurgens, voce horribili exclamavit: *Iusto Dei judicio accusatus sum.* Dilatum ergo funus in posterum diem. Iterum eadem cantantur, cum defunctus iterum vociferatur è tumba: *Iusto Dei judicio judicatus sum.* Necdum, quid eo factum, liquebat. Dies ergo tertius expectandus. Eadem fiunt quæ diebus prioribus. Et mortuus tertium è sandapila proclamat: *Iusto Dei judicio condemnatus snm.* O vere ter miserum, qui æternum erit! Et quod nemo non contremiscat: Vir iste omnium calculo vir sanctus & vitæ integer habebatur. Adeo fallunt humana judicia. Vrbs Parisiornm universa rei gestæ testis. Hoc Brunonem cum sociis exegit urbe, hoc in avia nemora rupesque desertissimas expulit, ubi cœlum potius habitare discerent quam terram. Hæc Carthusianæ familiæ origo.

Cœpit ea Anno Christiano 1082.

Hic serio cogitandum: Itane homines eruditi, & humano sensu sancti accusantur, judicantur, damnantur? Quid me fiet misero? Ergo animum quantis possum industriis curabo. Alii se suamque cuticulam curent æternitatis obliti; vigeant, floreant, cras forsan cinis & favilla. Hos ego mores nil moror, hanc ego viam non ingredior, nam & alium viæ terminum quæro. Si ego Carthusia-

nos, asperrimos montes habitare non possim, illas saltem latebras, ubi estur, ubi potatur & luditur, declinabo; si non carnium esum, saltem carnis petulantias ejurabo; si non æternum silere queam, ab obtrectationibus saltem & lascivis colloquiis abstinebo; si non dies noctesque, religioso ritu, in templo sim, hoc certe agam ut nulla mihi labatur hora, qua Dei non meminerim. Et quæcunque in posterum mihi fuerint perferenda, non tantum exigua, sed nulla esse dicam ad æternitatis ignes collata. Quo quidem sensu Augustinum verissime locutum veneror: Quæ quisque, ajebat ille, gravia valde patitur in hac vita, in comparatione æterni ignis, non tantum parva, sed nulla sunt.

Aug. tom. 10. serm. 109. mihi pag. 298.

Sic est omnino; omnes dolores nostri ludicrum quid & leves morsiunculæ sunt ad æternitatis supplicia. Minimum apud inferos tormentum majus est quam sit maximum in Orbe hoc nostro. Morborum cruciatus tolerabiles faciunt intervalla, quæ in Orco nulla. Dolorem sentire tunc nos desinimus, si nimium sentimus. Nemo potest valde dolere, & diu, nisi apud inferos. Sic enim mitis natura desposuit, ut dolorem faceret, aut brevem, aut toleratu non adeo difficilem. In gehenna & intolerabilis est dolor, & longissimus, quia æternus.

Non Moritur

CAPUT VII.

Sextum Æternitatis Tartareæ tormentum

VERMIS CONSCIENTIÆ.

GEmma priſcorum Patrum & Antiſtitum ſidus Auguſtinus experientiæ convenientiſſime dixit: Inter omnes tribulationis humanæ animæ nulla eſt major tribulatio, quam conſcientia delictorum.

Aug. in pſ. 45. mihi pag. 170.

Grande ſupplicium eſt patri, ſi filii ſupplicio capitali debeat inter eſſe ſpectator; ſed multo majus eſt, ſi ipſe pater cogatur eſſe carnifex; longe maximum, ſi patibulum, cui filius ſuffixus, ante ædes ſtatuatur, quotidie aſpiciendum. At hæc omnia, & ludicra, nulla ſunt, ad illud ſupplicii genus, cum ſuus ipſe carnifex eſt reus, cum ſeipſum dentibus commordet, dilaniat, laceratque morſibus conſcientiæ perpetuis.

Et hoc Æternitatis luctuoſiſſimæ ſextum eſt ſupplicium, quod Chriſtus concione unica, imo unicæ concionis epilogo ter itidem repetiit: Vbi vermis eorum non moritur. Mox idem ingeminat: Vbi vermis eorum non moritur. Sed & tertium hoc inculcans: Vbi vermis eorum, ait, non moritur. Nec aliter Iſaias, qui & ipſe conciones ſuas non alio clauſit epilogo quam eodem iſto: Vermis

Mar. cap. 9. v. 44. 46. & 48.

Iſa. c. 66. fine.

mis eorum non morietur. Ingens, inexplicabile hoc ſupplicium ſit neceſſe eſt, de quo nos plura.

I. Quantum turbatæ conſcientiæ tormentum ſit vel priſci idololatræ ſatis exploratum habuerunt. Rhetor è Latio Quintilianus: O triſtis recordatio, exclamat; ô tormentis omnibus gravior Conſcientia! Eadem omnium ſapientum vox eſt. Sanctiſſimus Pontifex Gregorius: Inter multiplices, inquit, humanæ animæ tribulationes & innumerabiles afflictionum moleſtias, nulla eſt major afflictio quam conſcientia delictorum. Vere, nihil eſt miſerius, quam animus hominis male ſibi conſcius. Hic conſentiamus, ait Seneca, mala facinora conſcientia flagellari, & plurimum illi tormentorum eſſe, eo quod perpetua illam ſollicitudo urget ac verberat. Malitia ipſa maximam partem ſui veneni bibit, ipſa ſibi ſupplicium eſt; Nemini bene eſt nocenti.

Quin. decl. 12. §.38. *Greg. in pſal. 143.* *Suetonius in Tiberio.* *Sen. epi. 97 fine.*

Hæc ſuo quoque calculo conſignans, quem dixi, Auguſtinus: Seipſum, inquit, quo fugiturus eſt homo? quocunque fugerit ſe, talem trahit poſt ſe, & quocunque talem traxerit ſe, cruciat ſe. Ipſe eſt pœna ſua, quem torquet conſcientia ſua. Deus ſcit tantam pœnam animæ, tantas cruces, tantas gehennas, tanta tormenta. Quot hominis vitia, tot animæ tormenta, tanto autem acerbiora, quanto interiora.

Aug. in pſ. 45. mihi pag. 170. & in pſ. 36. pag. 117.

Et

Et in promptu ratio est: Cum undique omnia ſunt adverſa, cum cælum & terra infeſtant, etiamnum ſupereſt ſuffugium ad Deum; etſi nemo ſoletur, ſatis ſolatiorum eſt Deus. Sed ſi conſcientia ſit inquinata, nihil uſpiam nec in rebus conditis, nec in conditore ſolatii eſt reperire; omnia acerba, fellea omnia. Et quo profugias? ad Deum? hoſtis eſt. Ad conſcientiam? Carnifex eſt. Ad divos cælites? Offenſi ſunt. Ad ſocios? Augebunt cruciatus. Ad delitias & voluptates? Conſcientiam magis inquinabunt. Vere, non eſt pœna gravior prava conſcientia.

At dum vivimus hoc conſcientiæ macellum ſuas habet ferias. Subinde hos oblatrantis conſcientiæ morſus nonnihil diſtinemus, aut arte fallaci eludimus, aut certe delinimus nunc legendo, nunc laborando, nunc colloquendo, modo hilarius comeſſando, modo huc illucque commigrando, & ſaltem dormiendo hos angores fallimus: At vero in illa Crudelitatis arce, in regno diaboli nulla quietis intervalla, interſpirationes nullæ, non ſomnus, non quies, nulla lectio, nullæ comeſſationes, conſolatio nulla, dies noctеſque conſcientiæ vipera laniatum undique pectus perrodet. Vermis eorum non morietur.

II. Plurima ſunt, ob quæ ſingulariter illos æternæ noctis inquilinos torquet conſcientia. Primum omnium, *Amiſſio æternæ*

æternæ gloria. Obſeratum eſt Cælum, obſeratum eſt Tartarum, nullus hinc tranſitus illuc. Actum eſt; epulum cæleſte neglectum eſt, neglectu irreparabili. Spes nulla beatitudinis.

Eſau homo rudis, & qui à feris quas inſectabatur, feritatem hauſerat, nihilominus indigniſſime tulit fauſtam parentis precationem à fratre ſibi præreptam. Nam auditis ſermonibus patris, irrugiit clamore magno, & conſternatus ait: Benedic etiam & mihi, pater mi. Vt vero rugient damnati, conſcientia cuique eorum opprobrante: Benedictionem patris perdidiſti, jus & ſpem cæli omnem amiſiſti, pro lenticula viliſſima vendidiſti regnum. Maledictus es, excluſus, excluſiſſimus es â cælo in omnem æternitatem. Vermem qui te cœpit rodere, non excuties à te amplius. Tuis ipſe auribus decretum judicis audiſti: Ite, diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.

Gen. c.27. v.34.

Hoc regnum Satanæ deſtinatum, hos vermes impiorum lanienæ paratos poëta vetus, Chriſtianus, non ineleganti metro ſic ob oculos ponit:

Præſcius inde Pater liventia tartara plumbo
Incendit liquido, piceaſque bitumine foſſas
Infernalis aquæ furvo ſuffodit Averno,
Et Phlegethontæo ſub gurgite ſanxit edaces
Perpetuis ſcelerum pœnis obrodere vermes.

Prudentius contra Marcionitas.

Inter

Inter hęc vermium examina cernent damnati, ut divus Gregorius arbitratur, beatorum gloriam: Vt peccatores, inquit, in supplicio amplius puniantur, & eorum vident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amaverunt. Ita cælitum felicitatem damnati vident, sed velut eminus: perinde si quis è turri præalta qua clausus, & in qua fame diuturna confectus, inter fœtores & vermium acervos despiciat in hortos amœnissimos, ubi complures inter se amicissimi voluptatibus affluant; ah, quam cruciabilis est hic aspectus! Hoc cernere, est suas sibi pœnas augere.

Greg. tom. 3. hom. 40. in Euan. mihi pagina 139. Vtique solo intellectu, non oculis. Gregorius dicto loco alium addit videndi modum.

Famelicus si mensam cernat epulis refertam, nec tangere audeat, plus esurit, præsertim si ipse sua se culpa paratis epulis privarit. Non aliter damnati: Famem patientur ut canes. Itaque illos conscientia sic torquebit, ut quicquid oblectare potest, cogitare non possint. Rea conscientia velut rabidus canis assiduo latratu & morsu in desperatissimam rabiem aget miseros. Sic ulcisci se solet conscientia, cum moneret, non audita.

Ps. 18. v. 7.

III, Alterum, quod damnatis conscientia exprobrabit, est *Virtutis neglectus*, & *Noxarum cumulus*. Omnia ordine conscientia velut è syllabo recitabit, quæ perperam facta, quæ socorditer omissa. Inde omnes illi sceleratæ stultitiæ

ſeipſos accuſabunt ; ſua cuique conſcientia ſocordiam exprobrans: Et quoties, dicet, precari debuiſſes ; cum aut ſomno aut luſibus vacares : preces tuæ & raræ, & ignavæ, ac ſomniculoſæ: jam luis. Quoties jejunium tibi ſervandum, cum gulæ malles quam ſacris legibus parere : jam luis. Quoties ſine rei familiaris diſpendio ſtipem erogare potuiſſes, cum tu avaritiæ potius quam miſericordiæ ſtuderes: jam luis. Quoties monitus, quoties rogatus es, ut inimicis veniam dares, ut injurias oblivione Chriſtiana digereres, & noluiſti : jam luis. Quoties in rebus adverſis patientia tibi commendata eſt, & noluiſti eſſe patiens: jam luis. Quoties Humilitatis & Charitatis actiones, quæ ſolius voluntatis ſunt, exercere potuiſſes; non hic laborandum, nec currendum, nec ſudandum aut algendum fuiſſet; ſine flagris, ſine cilitiis, ſine rigoribus aliis hæc facillime feciſſes, & noluiſti, jam luis. Ad ſacramenta percipienda quoties invitatus, tractus, rationibus impulſus es, & venire noluiſti: jam luis. Occaſio tibi nunquam defuit, tu ſemper occaſioni. Potuiſti, & noluiſti: lue jam, lue nequitias En tua tot tamque gravia flagitia; cum tamen longe ſuavius virtuti licuiſſen operari quam vitiis.

En perditiſſime, inter jocos & luſu perdidiſti regnum : potuiſſes eſſe feli: æternum, modo voluiſſes: brevi ac lev

labo-

labore beatam immortalitatem tibi pa-
rasses, modo voluisses. En, stultissime,
pro carnis voluptatula, pro spurca &
momentanea oblectatiuncula immen-
sas vendidisti voluptates. Nimirum tua
tibi caro quam cælum, carior erat. Sen-
tis jam, quas delitias sectatus fueris?
Prædixi, monui, vellicavi. Sed actum e-
gi, nihil profeci, oleum & operam per-
didi. Nunc vindico, nunc spes & res
abs te segregant, sed tua solius culpa.

En impurissime, ut delectatiunculas
sordidissimas pauxillulo temporis reti-
neres, perdidisti omnia. Procul nunc à te
honores, thesauri, voluptates beatorum,
ad quas omnis tibi via intercepta est.
Hæc tibi tormenta libidines tuæ para-
runt, in hos ignes tua te præcipitavit
incontinentia: tuam illam hilarem sed
brevem insaniam, nunc luis æterno lu-
ctu. Desperate ploras paradisi gaudiis te
privatum? tu ipse te privasti. Acerbissime
doles perenne cæleste epulum neglectū?
tu neglexisti. Obseratam tibi cæli janu-
am lamentaris? tu eam ipse tibi obserasti.
Ex toto beatissimus jam esses, modo esse
voluisses. Facili opera cælum emereri li-
cuit; sed differendo & negligendo huc
sponte irruisti cæcus & amens, hinc nun-
quam exiturus amplius. Nulla hic liber-
tas, nulla salus. Despera centies, sexcen-
ties, despera millies, æternū desperatu-
rus, æternū moriturus, & ad mortē nul-
lis sæculis pervēturus. A vultu Dei proje-

ctus es, quia teipſum ab illo avertiſti. Non aliena, ſed tua culpa peris, æternum periturus.

Hæ conciones erunt conſcientiæ, ſed ſeræ nimis & acerbæ. Ad irritum ſpes omnis cecidit.

Earum virium eſt pœnitentia tempeſtiva, ut culpas omnes deleat, & pœnas culparum reliquias pariter tollat, aut certe minuat, nec non divinos favores augeat. Idcirco ille eremi angelus Ioannes hoc unum aſſidue concurrentium auribus inſtillabat: Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum, agite pœnitentiam. Nil horum poteſt Pœnitentia in Proſerpinæ culina, culpam nec minimam eluit, nil pœnæ demit, nil gratiæ divinæ reddit. Hoſtes Dei ſunt, quos tunc primum pœnitet, nil impetrant, ſero nimis ſapiunt hi Phryges.

Mat. c. 3. v. 2.

Hæc omnia illi cælo proſcripti non ignorant, hinc vermis eorum non moritur. Scelera quæ patrarunt, velut in tabula deſcripta vident, & exhorrent. Ridiculam pompam, veſtium luxum, & omnem vanam gloriam deteſtantur: judiciorum ſuorum temeritatem, & invidentiæ labem: avaritiæ ſordes, & omnis luxuriæ cænum execrantur furioſe. Cernunt infelices laſcivarum cogitationum ſuarum immenſos aggeres oculis oppoſitos. Intemperantiæ ſuæ turpitudinem, deſidiæ ſuæ mollitiem & veternum, volupta-

luptatum suarum fallacias, impurissimæ Veneris blanditias abominantur, sed hæc omnia sero nimis. Acerbissimo planctu sed irrito vociferantur: Transierunt omnia illa tanquam umbra, & nos in malignitate nostra consumpti sumus. Potuimus cavenda fugere, exercenda facere potuimus, & noluimus. Hoc æternum occentabit conscientia. Vermis eorum non morietur.

Sap. c. 5. v. 6.

IV. Tertium quo præcipue Conscientia domesticos cacodæmonis torquebit, est *Aspernatio divinæ gratiæ*. Iobus calide optans: Quis mihi tribuat, inquit, ut sim juxta menses pristinos, quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei? Hoc nimium quantum urit, à summis opibus ad incitas devolvi. Non nesciunt damnati quantis olim divitiis affluxerint. Illis jus cæli transcriptum erat: hæredes regni potuissent esse, modo voluissent. Recordantur divinæ gratiæ butyrum copiosissime sibi fluxisse, quo lavari licuisset, id tamen à se repudiatum esse. Meminerunt olei rivos è petra, divini amoris & misericordiæ fontes è Christo sibi emanasse, hæc omnia tamen suo vitio à se neglecta. Iam clamant, sed frustra: Quis nobis tribuat, ut simus juxta menses pristinos, quando lavabamus (certe lavare poteramus) pedes butyro, & petra Christus fundebat nobis rivos olei, sanguinis sui. Iam nec olei nec bu-

Iob. c. 29. v. 2. & 6.

tyri guttula fluit amplius. Divinæ misericordiæ fons exaruit: divini favoris rivuli sunt exiccati. Cælestis agni sanguis pro nobis frustra fusus est; cruciatus & mors Christi nobis non prosunt amplius; incassum recidit omnis impensa. Eheu, actum est de nobis.

Atque hoc lacerabit cor damnatorum, quod opera levissima, quod sola robustiore voluntate cælo se asserere potuerint, & tamen noluerint: quod gratiam millies oblatam recusarint millies. Inde in seipsos furenter exardescent miseri, & assiduo sibi ipsis lugubrem hanc cantilenam occinent: O tempus rerum omnium pretiosissimum! ô dies, & ô horæ plusquam aureæ, quo evanuistis, æternum non rediture! Nos cœci & excordes, obstructis oculis & auribus libidine furebamus, & mutuis nosmet exemplis trahebamus ad interitum. Huc properavimus infelicissimi, & monitis omnium spretis cucurrimus ad mortem, heu mortem æternam! Quid nunc omnia quæ fallacissimus Mundus offerebat, juvant? Oblectationum priorum meminisse mors est. Voluptas omnis avolavit & evanuit. Et quamvis aliquot annorum centuriis ea licuisset frui, quid illa gaudia fuissent ad hæc tormenta? Ah, umbram solum captavimus amaræ voluptatis. Quis nos tam crudeliter fascinavit?

O si annis singulis æternitatem vel semel

ſemel ſerio perpendiſſemus ! O vel dieculam, ô vel horulam unicam impetrare liceat !

Sed fruſtra ſunt hæc vota: actum eſt, ſpes omnis præciſa eſt. Maledictus ergo dies quo nati, maledictus Deus à quo conditi ſumus.

Hic ſtylum pono, & impias voces illuc remitto, unde proruperunt. Mature ſapiat & caveat, quiſquis hanc conſcientiæ lanienam formidat.

V. Incredibile videretur, niſi teſtes loquerentur oculi, quam in rebus fluxis curandis induſtrii ac ſolertes, quam attenti & aſſidui, quam vigilantes & acuti, quam ſcientes & gnavi, quam cati cautique ſimus: nimirum cum corporis negotium agitur, nemo non ſapit, nemo non vigilat, nemo non impiger ac ſedulus eſt; hic vivimus, hic volamus. Videte mihi veſtes elaboratiſſime & exquiſitiſſime factas, videte picturas, ædificia, ſculpturas, videte candidiſſimam ſindonem, tenuiſſimam byſſum velut aranearum operas, videte artificioſa horologia, exactiſſimam Muſicam, laborioſiſſimam mercaturam; quam in artibus tractandis, in negotiis conficiendis, in opibus ſtruendis, in honoribus obtinendis acres & indefeſſi ſimus; at hæc omnia caduca ſunt, fluxa ſunt, momento tranſeunt.

Cum autem pro cælo laborandum, heu quam inertes & ſtupidi, quam deſi-

des & supini, quam frigidi sumus & somno pleni! Hac una in re solute ac negligenter agimus, languemus, cessamus, jacemus. Verissime dictum: Pro modica præbenda longa via curritur, pro vita æterna vix pes semel à terra levatur. Hic plerique omnes torpemus; vigilat dæmon, nos dormimus. At ubi demum serio evigilaverit conscientia, non amplius sopiri poterit; uret, mordebit, anget, torquebit in omne ævum. Vermis eorum non morietur.

Imitatio Christi l.3.c.3 Nu.2.

Hic vermis infandis doloribus, & tristitia pascitur inconsolabili. Dolent damnati amissam beatitudinem, & quidem sine spe ulla reparandi tam immensam jacturam: in dolorum mare præcipitatos sua se stultitia indesinenter cogitant: Neque mœstissimam hanc cogitationem alia unquam lætiore fallere licebit.

Hæc Bernardus attentiore animo contemplatus: Quid tam pœnale, inquit, quam semper velle quod nunquam erit, & semper nolle quod nunquam non erit. In æternum non obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternum nihilominus sustinebit. Nullus de tanta numerositate spectantium molestior oculus suo cujusque. Non est aspectus sive in cælo, sive in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illos, nec est quo se ab-

Bern. l.5. de Considerat. ad Eugen. c.12. mihi pag. 901.

ſe abſcondant ab illis, ne in tenebris quidem. Hic eſt vermis qui non moritur, memoria prçteritorum. Semel injectus vel potius innatus per peccatum hæſit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec ceſſat rodere conſcientiam, eaque paſtus, eſca utique inconſumptibili perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis.

Itaque durante anima durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hiſpida & neglecta. Quæ priora tranſierunt, & non tranſierunt. Tranſierunt à manu, ſed non à mente. Quod factum eſt, factum non eſſe non poteſt. Proinde etſi facere in tempore fuit, ſed feciſſe in ſempiternum manet. Non tranſibit cum tempore, quod tempora tranſit. In æternum ergo neceſſe eſt cruciet, quod perperam te egiſſe in æternum memineris.

V I. E divi Dominici familia theologus & proëpiſcopus, hiſtoriarum ævi ſui fidelis ſcriptor rem miram narrat in hunc modum. *Præſul* in Germania fuit, princeps ſanguine, moribus vitaque degener. Hic primo quidem verecundius inhiare auro, libidini furtive indulgere; ita ſenſim progredi, nec mores emendare, effuſis demum habenis in vetitum ruere; rapinis & luxuriæ libere vacare.

Varia in illũ Deus animadverſione uſus eſt; modo morbis, modo miſeriis aliis invitans ad meliora. Sed fruſtra. Tandem prout vitam egit inquinatam, ſic mortem obiit non piam. Ea ipſa hora Conradus Hildemenſis epiſcopus ad preces matutinas ſurrexerat. His finitis ad ſuos ſeſe libros contulit, in diem ſequentẽ ad dicendum ſe paraturus. Hic ille à ſenſibus aliquantiſper abductus videre ſibi viſus eſt Præſulem tiara inſignem, ſed velatâ facie ad tribunal judicis rapi. Mox aderant qui accuſarent, rapinis potiſſimum & libidinibus infamem reum. Hic judex conſeſſoribus: Examinate, inquit, cauſſam, & dicite ſententiam. Examinarunt, dixerunt. Nec mora: ſatellites adſunt & judicum ſententiis damnatum, mitra, annulo, veſte ſacrifica, ceteriſque ornamentis exuunt, eaque ad pedes ſupremi judicis abjiciunt. Aſſeſſores loco conſurgunt, & illud unũ, dum abeunt, in judicii clauſulam pro ſe quiſq; dicunt: Ergo *dum tempus habemus operemur bonum ad omnes.*

Gal. cap.6. v.10.

Thom. Cantiprat. l. 1. c. 3. n. 1.

Hæc Hildemenſi epiſcopo ſpectata, qui ubi ad ſe rediit, ſecum ipſe inquirere cœpit, quis præſul ille miſerabilis eo tempore obiiſſe credi poſſit. Dum hæc animo verſat, en ad portam adeſt qui flens nuntiat, priori veſpere ſuum dominum (nominavit) in proximam villam veniſſe, jam morte ſubita extinctum. Conradus ad fatum tam lacrimabile altum ingemiſcens, non ſine lacrimis il-

lud

lud ſecum repetebat noctes & dies toto animo cogitandum: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Conſcientia impura, jam male quieta, æternis furiis agitabitur.

VII. Incredibilis vis eſt conſcientiæ, maxime vero poſt actam hujus vitæ fabulam. Nam coram Deo ad ſuas quiſque labes ſic erubeſcet, ut, quamvis panderetur cæli oſtium, & illotus ad ingreſſum invitaretur, ſuas tamen ipſe maculas & perhorreſcens & fugiens recuſaret ingredi, dum ſordes omnes expiaſſet. Adeo ſuam ipſa fœditatem erubeſcit & averſatur Conſcientia.

Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes: Nam, ut Auguſtinus ratiocinatur: Quiſquis nulla ſe adulatione ſeducit, ſatis intelligit, cum quanto periculo mortis æternæ, & cum quanta penuria perfectæ juſtitiæ peregrinetur à Domino.

Hoc jam agamus, & loquentis conſcientiæ monita non repugnanter accipiamus. Nunquam muta eſt Conſcientia, ſi ſedatum & attentum habeat auditorem. Et revera hoc unice prodeſt, hunc vermem animo inhærentem ita jam ſentiri, ne ſentiatur æternum. Bernardus id aſſerens: Optimum eſt, inquit, tunc ſentiri vermem, cum poſſit etiam ſuffocari. Itaque mordeat nunc ut moriatur, & paullatim deſinat mordere. Mordendo rodat interim putredinem, ut

Bern. ſerm. de Converſ. ad Clericos. cap. 6.

ut rodendo consumat, & ipse quoque pariter consumatur, ne foveri incipiat in immortalitatem.

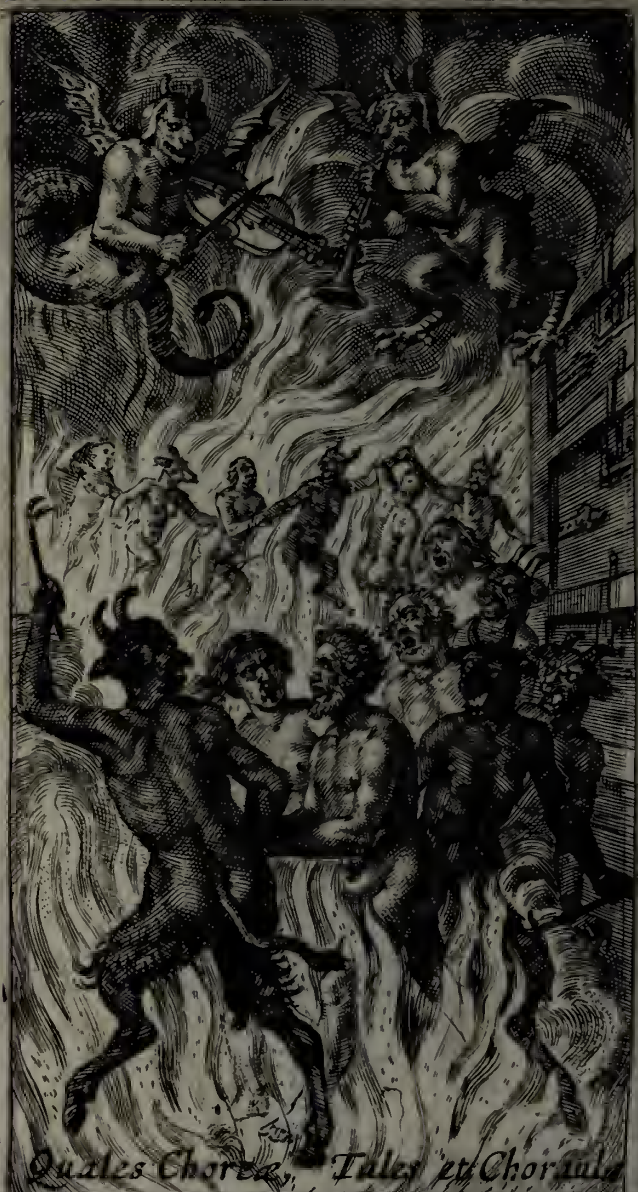
Ergo satius est jam monitricem, quam illic jugulatricem pati conscientiam. Nam (quod idem Bernardus cogitandum subjicit) Extorres cælo in carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur, ut semper vivant; & sic vivent, ut semper moriantur.

Idem, l. de Anima c. 3 med.

Quid agimus mortales? vita brevis, via longa, terminus viæ dubius, tempus exiguum, nil certius morte, nil mortis hora incertius, supplicii & præmii æterna duratio, & à momento vtraque pendet Æternitas. Quid, ô mortales, quid ergo agimus?

CAPVT

Quales Choreæ, Tales et Choruli

CAPUT VIII.

Septimum Æternitatis Tartareæ Tormentum

LOCUS & SOCIETAS.

VIr censorius notissimæ virtutis M. Cato, eos qui empturi erant agros, monere solitus est, viderent ante omnia, num bonos habituri essent vicinos. Grande malum, vicinus malus.

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Virgil. eclogâ nona post init.

Proinde scitum est illud Themistoclis apud Plutarchum, qui prædium venditurus, hoc quoque præconem addere jussit: *Quod vicinos haberet bonos.* Domus incommoda & ruinæ proxima, si vicinos insuper malos habeat, emptorem habebit neminem.

Omnes cœlo proscripti eas habitationes incolunt, ad quas haræ nostræ, & canum caveæ, palatia & regum conclavia videri possint. Accedit, quod veteri verbo ferebatur, vere salsuginosa vicinia, diabolorum & damnatorum hominum tot centena millia, tot myriades ac milliones, Dei capitales hostes omnes, qui vel paradisum adducant in fastidiũ.

Atque hoc septimum est Æternitatis luctuosissimæ supplicium, LOCUS & SOCIETAS, ille miserabilis supra omnem modum, ista nimium detestabilis,

lis. Iudex ſententia decretoria utrumque complexus: Domus hæc ignea, dicet, hic carcer funeſtiſſimus, qui *paratus eſt diabolo & angelis ejus*, non vos initio ſpectabat: Sed quia hoſtium meorum familiaritas gratior vobis fuit quam omnis favor meus, Ite nunc, ite, & illorum vobis habitatio non diſpliceat, quorum olim ſocietas tantopere placuit, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt non vobis, ſed diabolo & angelis ejus. Fit nonnunquam ut magiſter in ſchola in unius noxam jubeat ligari virgas, ſed quoniam eadem deinceps culpa plures involvit: Hæ virgæ, inquit, non in veſtrum ligatæ ſunt caput, ſed quia in eandem cum immorigero illo incurritis noxam, eandem cum illo ſubibitis pœnam.

Matt. c. 25. v. 41.

Ita Chriſtus ſuis hoſtibus: Angelorum ſocietate vos frui volebam; paradiſus vos expectabat, ſed quia omni excuſſa diſciplina non mihi obtemperaſtis, ſed diabolo: Ite jam, ite, ite, & diaboli ſpelæum habitate; in ſocietate, quam ipſi conflaſtis, perdurate. De hoc loco, atque de hac Societate nunc porro agendum.

I. Antequam locum ſubeamus, loci cuſtodem videamus. Olim Trimalcionis domum ad ſiniſtram intrantibus non longe ab oſtiarii cella, canis ingens catena vinctus, in pariete erat pictus, ſuperque quadrata littera ſcriptum CAVE CAVE CANEM.

Arb. Sat. mihi pa. 19.

Ad ingreſſum balnei Avernalis priſci

affin-

affingebant canem Cerberum. De hoc vates Cordubenſis:

Poſthac avari Ditis apparet domus.
Sævus hic umbras territat Stygius canis,
Qui terna vaſto capita concutiens ſono
Regnum tuetur; ſordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent jubæ,
Longuſque torta ſibilat cauda draco.
Par ira formæ ————————

Seneca Hercules furens.

Non unus talis apud inferos canis eſt. Tot Cerberi quot diaboli, Cerberis omnibus tetriores. Hic ſcribo, hic vociferor: CAVE CAVE CANES. Sed ipſum jam locum inſpiciamus.

E priſcorum Patrum & Theologorum placitis eſt, illætabiles illos inferorum receſſus medio terræ ſinu latere. Affirmant id ſacræ paginæ. Nam ubi rebelles Moſi à Dei populo ſeceſſionem feciſſent: Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum devoravit illos cum tabernaculis ſuis, & univerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque vivi in infernum, operti humo. Iure ſuo hic improborum carcer loco infimo eſt, uti beatorum ſedes amœniſſimæ loco ſummo ac nobiliſſimo.

Num. c. 16. v. 32.

De carceris illius capacitate ſic ratiocinemur: Si æternæ mortis damnentur trigeſies aut etiam centies mille milliones hominum, ſive, 100000000000. Flammeus autem hic carcer, ſecundum omnem altitudinis, latitudinis, ac longitudinis dimenſionem unum milliare

Germanicum complectatur, satis omnino spatii habebit, ad obstupescendum illum numerum hominum complectendum. Carceri conveniunt angustiæ. Pars libertatis est laxe habitare. Atqui grex damnatorum, canes illi ac porci in arcto habitabunt, eruntque sicut uvæ in torculari, aut salsæ haleces in * orca, aut sicut lateres in fornace calcaria, aut sicut ligna in rogo, aut sicut prunæ in ignitabulo, aut sicut oves jugulatæ in macello; arcte scilicet & compresse vincientur. Angustiæ carceris, & mutua reorum compressio ad pœnarum acerbitatem facit. In exiguum hunc Orbem contrahet Deus sentinam & fæcem Orbis.

Vide Æternitatē meam Consi. 2. §. 1.

In Orbe hoc nostro vel maximum gaudium turbat loci fœditas. Quis in officina liquati sevi, aut macerati corii; quis in Augiæ stabulo, aut in antro putrescentium cadaverum pleno voluptatem sentiat, præsertim si dies noctesque illic hærendum? Tam inamœnus loci squalor ac fœtor omnem è pectore lætitiam expellunt. Quid ergo in illa divini furoris officina, in horrifico illo Æternitatis antro amœnitatis sit, unde omne gaudium, voluptas omnis exulat, ubi meri merissimi dolores. Et quantum iis augmentum erit locus ipse profundissimus, tenebricosissimus, fœtidissimus, & quod lugubre cogitatu, remotissimus

* In der Thonnen.

simus à cælo, mille clathris ac seris, repagulis ac claustris mille obseratus?

Clamat ex alto Abrahamus: Inter nos & vos chaos magnum (chaos flammeum) firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Et tamen Abraham in cælo nondum degebat. *Luc. c.16. v.26.*

In ergastulis nostris amœna laxitas est, si illam sceleratorum foveam spectemus. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum. Principes ac Reges, Imperatores & Pontifices claudit hæc domus: nec aliter illic habitant vel opulentissimi Cræsi, vel strenuissimi Alexandri. Beatus Lucas asseverat: Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno. O sepulchrum nimis profundum! Hoc illius nunc ædes & arces, hoc amœni fontes & arcus triumphales, hoc viridaria & horti pensiles, hoc tepida balnea, hoc magnifica theatra, hoc laxissima palatia: tota domus, sepulchrum est angustissimum. Nec tamen hic soluti & liberi, sed vincti habitant & ligati. Rex Magnus imperans: Ligatis, inquit, manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores. Non ambulare, sed nec movere se poterunt hi rei quo volent: manus pedesque vincti, & velut infixi verubus ardebunt, miserandum ignis pabulum. *Ps.48. v.10.* *Luc. c.16. v.22.* *Matt. c.22. v.13.*

II. E veteri historia liquet, complures nec tantum infimæ sortis homines,

velut peregrinas aves, cavea inclusos.

Rex Macedo Alexander Callisthenem Olynthium insidiarum insimulatum, vel quod regi suasisset ne affectaret ab Atheniensibus Dominus appellari, auribus, labris, ac naribus abscissis, ceterisq; membris crudeliter truncatis deforme ac miserandum spectaculum reddidit, & cum cane, ferrea clausum cavea circumferri jussit. Dum Lysimachus tanti viri misertus, & antea illius etiam auditor, venenum ei præbuit, ut pœnam quam non culpis sed libertati penderet, finiret. O beatam Callisthenis caveam, ad flammeam tot sceleratorum carnificinam!

Seneca, Valerius, Iustinus, Suidas, Curtius, alii.

Quæ Callisthenem, eadem & alios sors involvit. Tamerlanes Orbis terror, Bajasiten Turcarum Imperatorem victum, & cavea ferrea inclusum, spectaculo & ostentui cunctis circumduxit triennio.

Seu, Temirlancus. Seu, Bajazetem.

Rex Daniæ Christiernus, Anno millesimo quingentesimo vicesimo secundo, à prisca religione defecit. Tribus deinde regnis ob crudelitatem exactus, misere tandem perpetuis vinculis addictus, & Anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo, tanquam indomita bellua in clathratam caveam conjectus, nec ante mortem inde liberatus est. Verum ô mites Bajasitæ ac Christierni caveas, ad illas damnatorum comparatas!

Lipsius l.2 Moni. Polit. cap.5, Mo 2. Gen. in Hadriano VI. ex Iovio. Baronius

Sed nec Valerianus Imperator Romanus

manus à Sapore Persarum rege suavius est habitus. Nam cavea pariter inclusus, nec ea unquam egressus, nisi cum Sapori equum ascensuro, tergum præbere, scabelli loco coactus est. Demum Valeriano cutis detracta, & carnes sale conditæ sunt. Eodem modo Renzus Friderici filius in caveam contrusus vitam finiit.

ad ann. 262.

Suevica Goldasti.

Sic & Marcus Arethusiorum episcopus eloquentia sanctisque moribus ornatus, martyr patientissimus, impio Iuliano imperante, primo pueris, ut aciculis compungeretur, expositus: dein garo ac melle perunctus, caveæ inclusus, æstuante sole sub dio suspensus, crabronibus, vespis, culicibus, muscis lacerandus est objectus, ut diu se mori sentiret.

Suidas. V. Marcus, mihi pagina 587.

Sed ô blanda hæc supplicia, ô caveas voluptate plenas, si flammeis inferorum caveis conferantur. Pictura est, umbra est, quicquid cruciatus hic tolerandum: Nam sua & his tormentis jucunditas est: solatur temporis præsentis brevitas, quo hæc ferenda; excitat futuri gaudii perennitas inter superos obtinenda: Scimus id quod in præsenti est tribulationis nostræ, leve ac momentaneum esse.

Ita duramus inter athletas Domini, & quo plus doloris sentimus, hoc majus præmium speramus. At illi Orcinis caveis circumclusi, nec à præsenti tempore, quod neglexerunt, nec à futuro

quo ſemper in tormentis erunt, quidquam habent levaminis. Sed hæc divinæ juſtitiæ lex eſt, ut tortores illos & hoſtes ſentiant improbi, quos ſuaſores & amicos ante fuerant ſecuti; & quia luxuriæ ſuæ prata quærebant, nunc carceres habitent, & caveas. Ab ævo in ævum ſic erit.

Sapi c. 2. v. 8.

III. Revera ſi mortis æternæ reos non alia ulla exerceret pœna niſi hæc una, tam fœdo carcere inter tot hoſtes æternum claudi, pœnarum fatis foret, abunde ſatis. Quid jam cruciatus alii, conſcientiæ vermis, fames ac ſitis, perpetuus ignis, & quod prorſus inexplicabile, tormentorum nullus finis.

Hic ſtatus in barathro multos durabit in annos.

Vere multos, quia univerſos, nec tamen univerſos quos numeratura eſt Æternitas. Quæ & numerabilis ſimul & innumerabilis eſt. Qua parte cœpit, numerabilis; qua finis cogitatur, nec tamen erit, penitus innumerabilis eſt.

Iſaias hunc æterni exilii locum graphice deſcribens: Et convertentur, inquit, torrentes ejus in picem, & humus ejus in ſulfur, & erit terra ejus in picem ardentem. Ioannes, hunc locum ſtagnum ignis & ſulfuris vocat. Chriſtus caminum ignis. Iobus terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed

Iſa. c. 34. v. 9.

Apoc. c. 19. 20. 21.

Matt. c. 13. v. 42.

sed sempiternus horror inhabitat. *Iob c.10. v.21. & 22.*

Sed qua ratione,dices, hæc Avernalis Ætna,hoc omnium miseriarum receptaculum animo ac mente concipiendum, ut imago ejus in animum sæpius incurrat?

Subit memoriam colloquium, quod inter duos fuit amicitia conjunctissimos, quorum alterum Orestem, Pyladem dixisses alterum. Quærebat Pylades (sic nominemus) quomodo ante oculos animumque proponendus damnatorum carcer? Tum Orestes: Putem, inquit,rem hanc ita docendam. Demittatur quispiam Vere aut Autumno, frigidiore anni tempore, in profundam subterraneam foveam, ubi nec focus, nec mensa, nec lectus. Huc semel duntaxat de die frustillum mucidi ac pæne saxei panis, cum pocillo seu caliculo fœtentis aquæ,submissus funis tenuissimam hanc annonam porrigat. Addatur tam opiparæ mensæ schedula, quæ hominem in ima fovea jacentem moneat, non aliud opus ab eo exigi, quam ut æternitatem dies noctesque perpetim meditetur. Ad quæ Pylades: Optimus, inquit, modus Æternitatem efficaciter cogitandi,eamque in animum penitissimum velut transfundendi. Et quæso, si non ingratum, hic paullo liberalius de hoc tali homine philosophemur in rem nostram.

IV. Principio quidem huic homini,

tres hebdomades, tres omnino anni videbuntur: & ubi in auras emerserit, dirissima se passum dicet. Sed quæ illa tandem? Famem, sitim, frigus, defectum somni, & omnis solatii penuriam. Rem dicit. Sed videte, obsecro, quam tolerabilis ac mansuetus hic carcer sit, imo diæta, seu, * viridarium amœnum, si cum æterni barathri custodiis conferatur. Nam ille ipse in eam scrobem dejectus homo, tantillum saltem alimenti ac potus habuit quo vivere liceret: Apud inferos nec cibus nec potus est.

Deinde hominem illum nemo irrisit, nemo illi insultavit, nemo flagris eum cecîdit: Apud inferos hæc non quotidiana solum, sed assidua sunt.

Tertio, illi homini quiescere interdiu, noctu dormire licuit; tametsi quies turbatior, & somnus nonnihil fuerit contractior: At vero apud inferos nullus somnus, quies nulla, nec unico quidem momento.

Quarto, hominis illius animum nulla discerpsit ægrimonia; abfuit mœror, pavor, stupor, ejulatus, angor, horror, desperatio: Apud inferos hoc mulsum omnibus, etiam nolentibus ingeritur.

Quinto, corpus omne illius hominis à cruciatibus immune fuit; nec alius eum morbus, quam fames, sitis, ac frigus infestavit: Apud inferos omnia & singu-

* Lusthauß.

ſingula damnatorum membra torquentur; Animus undequaque afflictiſſimus in igne & ſemper vivit, & ſemper moritur. Omni morte acerbior eſt mors iſta.

Sexto, ille in cavum ſubterraneum demiſſus, etſi procul voluptatibus fuerit, extra ſolem, ſine ſociis, extra convivia, ſine luſu animique relaxatione, in ſpem tamen ingredi potuit redeundi ad ſolem, & ad ſocios, & ad convivales epulas, & ad voluptates ceteras: At vero apud inferos ſpes penitiſſime decollavit; ſpes omnis hic abſciſſa eſt, hic ſpei nihil eſt. Ad primum loci ingreſſum ſciunt, nec ad ſolem, nec ad ſocios, nec ad ullam amplius voluptatem fore regreſſum. Conſpectus Numinis, ſocietas Angelorum, delitiæ cæleſtes ſic ereptæ ſunt, ut eas recuperandi ſpes nulla, heu nulla ſit, nec eſſe poſſit. Deſperatio illic æterna domi ſuæ eſt, & damnatorum nemini parcit.

Videte Chriſtiani, quam levi impendio, in Æternitatis notitiam venire liceat.

V. E divi Dominici familia vir eruditus narrat, quod jam dicta firmet. Homo joculator, & dicax ſcurra, in virorum nobilium corona. Eccleſiaſtæ verba, quæ eo mane audierat, ludo cavillari cogitaverat, & quo magis facetiæ placerent, ut maxime ſerius exorſus: Noſtis, inquit, vos mei domini, quam ego

Ioan. Iunior in ſcala cali.

vobiſcum faciam in ſympoſiis, convi-viis, luſibus, choreis, tripudiis omnibus, fideliſſimus comes ad omnem hilaritatem. Sed audite, obſecro, quid mihi nuper evenerit Plumis jacebam merſus, & ut ſomnum invitarem, cogitare mecum cœperam: Si jam alligeris hic, ut annis viginti aut triginta nec loco te movere poſſis, quid facias ad liberandum te? Quid ſi aliter libertas non detur, niſi ea lege, ut nuntium remittas & ſociis, & omni comeſſationi. Ego vero, dicebam ipſe mecum, Iovem lapidem jurabo (ſi ſic opus) & ejurabo ſocios, ſympoſia, convivia, luſus, choreas, tripudia omnia, modo meæ reſtituar libertati. Sed quid facias, oro, ſi ſis in aula Ditis, non plumis ſepultus, ſed flammis, non compotorum medius ſed diabolorum, ubi vetitum ſolari & colloqui, ubi aquæ guttula non minus pretioſa, quam cella generoſiſſimo Falerno plena. Vbi ingreſſus, qualis animantium ad leonem ægrum, quorum omnia veſtigia introrſum ſpectabant, nulla cernebantur redeuntium. Subire Orcum facile; ſed revocaſſe gradum quis unquam viſus eſt? Tu ergo ſi hic ſis, dic amabo, quid facias?

Dixit, & hac oratione ſua ita ſubito mutatus eſt, ut videri potuerit mimus Iuliani Cæſaris Porphyrius, qui dum geſticulatur in theatro, & Chriſtiana ſacra imitatione mimica irridet, repente ſeipſum exuens jamque alius Chriſti-

anum

anum se proclamavit constantissime. Et vero etiam ut Christianus martyr gladium excepit fortiter. Ita res nata è joco. Nec aliter ille cavillator, in serium convertit, quicquid per jocum dixerat. Ita sibi aliisque plurimum profuit.

Optima est hæc & minime fallax ratiocinatio, à levi brevique molestia cruciatus æternos æstimare. In eam rem Hieronymus monet: An putamus, fratres, quod jocando prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apostoli, Christus infantiliter comminetur? Ioci non sunt, ubi supplicia intercedunt.

Hier. ad Pã. & Ocean.

VI. Sed præter locum apud inferos omni genere cruciatuum infamem, est etiam societas omni modo detestabilis. Quemadmodum vero beatis cælitibus inexplicabilem afferet voluptatem, Orbis Servatorem Christum, beatissimam Christi matrem & discipulos, tot millia totq; myriadas generosissimorum martyrum suis oculis aspicere, Angelorum choris medium esse: Sic & reprobis tormentum erit horribile, societate tam execrabili æternum liberari non posse. Quid sentias, si cogaris, dum sanus es, inter ulcerosos, morbidos, cadaverosos homines in eodem hypocausto noctes diesque agere, crura sanie taboq; fluentia cernere, fœtores ferre, lamenta eorum & complorationes varias audire, cum illi ingemiscit, hic queritatur, ille tussit, hic pæne pulmones ejicit, alius

plorat,prope expirat alius.O qualis infernus eſt,dices,inter hos vivere? Sed,ô bone, quam hoc ad infernum nihil eſt! Balſamũ eſt,quod fœtorem vocas;Muſica eſt, quod lamentationes dicis; ludus eſt quod cruciatum appellas; paradiſus eſt,quod infernũ credis.Nam ſi grave ac moleſtum ſit inter paucos verſari quibus odioſis:quid ergo moleſtius,quid acerbius,quam illic eſſe ubi nemo alterũ amat,ubi omnes alternis flagrant odiis?

Hi mores ſunt in aula Satanæ,omnes ſic mutuis ardent odiis, ut alter alterũ, ſi poſſet,dentibus laceraret.Nã hi ardentes incolæ & in aliis & in ſeipſis imaginem Dei extreme oderunt.Sicut enim Deũ,ſic quicquid eſt Dei,ſummo proſequuntur odio: at inter tales domeſticos ſemper vivere,acerbiſſimum vitæ genus eſt.Et hic illud priſci poëtæ veriſſimum:

Marti. l.12. ep.47. *Nec poſſum tecum vivere, nec ſine te.*

Oculos vero potiſſimum torquebit eorum præſentia, qui cauſſa (quomodocunque demum) extiterunt condemnationis,ſeu parentes,ſive uxor,ſive liberi, cognati,ſocii,familiares fuerint. quibus annumerandi & ipſi diaboli,qui à ſupremo judicio, tortores erunt hominum (è theologorum mente)ut ſentiant eo præcipitati, quibus ſe dominis olim ſubjecerint. Ab hac ſocietate nunquam poſſe liberari,gravius ſupplicium eſt quam in foveam ſerpentibus plenam conjici,nec inde unquam educi; à colubris aſſidue morderi,nunquam emori. Hæc

Hæc ſocietas minime ſocialis, id facile à quovis impetret, ut pravas illas ſocietates potantium, ludentium, pejerantium, obſcœna crepantium, vitia communicantium quam ſtudioſiſſime fugiat, & quicquid mali exempli eſt caveat religioſiſſime. Nam in omni noxarum genere, cum primis cavendum, ne aliis malo exemplo ſimus. Proclamat Chriſtus: Væ Mundo à ſcandalis: Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ Mundo à ſcandalis. Væ homini pet quẽ ſcandalũ venit. Mali exempli noxæ (ſcandala vocamus) Ditis aulam longe ditiſſimã faciunt.

Matt. c. 18. v. 6. & 7.

Ergo; melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum convivii, in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, vivens cogitat quid futurum ſit.

Eccl. c. 7. v. 3.

Vnuſquiſque rem ſuam agat, idque mature. Omnis gens humana gemino ad Æternitatem ducitur ingreſſu, ſed egreſſus inde nullus. Ingreſſus es in cælum? Securus eſto, hinc nemo amplius exturbatur. Ingreſſus es in Orcum? Certiſſimus eſto, nulla dabit egreſſum janua, nulla patebit vel rimula. Iam civis es; domicilium collocaſti, ſedem ſtabilem fixiſti: hic habitabis æternum. Illud Eccleſiaſtæ noſti: Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

Eccl. c. 11. v. 3.

CAPVT

CAPUT IX.

Octavum Æternitatis Tartareæ Tormentum

DESPERATIO.

MIrabantur olim Thebani, Rempublicam Lacedæmoniorum adeo florere, cives in officio contineri, rara in eorum civitatibus vitia grassari. Miserunt ergo Philonium philosophum qui singula observaret curiosus arbiter, leges & quicquid civici juris esset, scripto ad se perferret. Philonius omnibus exacte observatis Thebas rediit, & ut publice de legationis suæ munere responderet, horrificam supellectilem per theatrum explicans, virgas, laqueos, taureas, flagra, fidiculas, catastas, equuleos, secures, rotas, cruces proposuit, & aliquandiu altum siluit; demum in vocem erumpens: En, inquit, vel oculis spectate, ô cives Thebani, quid Laconum disciplinam sanciat: Nemo apud ipsos vitiosus est impune. Sunt sua virtuti præmia, sunt & sua sceleri supplicia, eaque seria. Hinc mores illorum nostris emendatiores.

Orbis legis lator Deus, sapientissime munus suum administrans, ne disciplina labatur, non furcas, non secures, non rotas, sed gehennam, sed rogum semper arsurum intentat. Nihilominus (pro nefas hominum!) Orbis etiamnum in divi-

nas leges audacissime delinquit: quid, oro, non auderet, si Deus unius horulæ aut dieculæ supplicia, vel carceres anno bienniove tolerandos minaretur? At vero cum iis omnibus, qui divinas leges evertunt, Æternitatis carcer, & immortale supplicium sit decretum, est quod vehementissime miremur Legiruparum innumeros etiamnum reperiri.

Vnde, obsecro, incredibilis hæc temeritas plurimorum? Non est timor Dei ante oculos eorum. Cum mitissimus Deus non mox toties sua mittat fulmina, & ad inferos præcipitet, quoties peccant homines, ideo vitia incredibilem induunt impudentiam; hinc plurimi metu securi vivunt, leges perfringunt, & qua data porta ruunt in vetitum. Spes falsa plurimos sensim ac blande ducit in ipsum desperationis barathrum. *Desperatio* Æternitatis luctuosissimæ octavum est supplicium, de quo hoc capite differendum.

Ps. 13. v. 3.

I. Spes, omnium in hoc Orbe molestiarum, laborum, miseriarum admirabile lenimentum. Vnguentum eam esse dixeris, quod omnes reficit lassitudines. Spes, duo præcipue spectat, & *Fructum* & *Finem*. Quicquid lacrimarum est, his velut spongiis duabus facile siccatur. Generosos Christi athletas, invictos martyres, plurima passos, plurimum tamen solabatur patientiæ Fructus. Idem solatii habent, quicunque bona agunt,

ut

ut Bernardus loquitur, & mala patiuntu.

Eſt qui prædium multis millibus philippeorum emat, dicatque ejus emptionis ſe minime pœnitere, cum omnes expenſæ tempori, nec ſine honeſto fenore ſint rediture. Hoc apud inferos omne ſupplicium vehementiſſime accendit, acerbiſſima quæque ſine omni tamen emolumento pati. Apud nos lacrimula vel unica, modo ſeria graviſſimas noxas delere poteſt: Apud inferos nec leviſſimam quidem culpam quanticunque cruciatus expiant, ſed nec aquæ guttam impetrant.

Quam grave eſt paganæ ac paupertinæ plebi, cum vecturæ, aliæque * operæ gratuitæ imperantur. Duriſſimus ſcilicet labor eſt ſine ſpe mercedis. Sic mancipia quæ ſuis dominis, nil ſibi lucrantur, quicquid denique lucrentur, altero tanto graviorem putant laborem, cum *Fructus* deſit: reſtat tamen quod ſoletur *Finis*, Sic laborantibus peroptato Mors intervenit. Sed hoc etiam negatum eſt illis captivis. Quærent mortem, & non invenient eam; & deſiderabunt mori, & mors fugiet ab eis. Habebunt, inquit Auguſtinus, impii in cruciatibus vitam. Sed qui vivunt in tormentis, cupiunt (ſi fieri poſſit) finire talem vitam, ſed nemo dat eis interitum, ut nemo auferat

Iuriſconſultis, Angariorum exhibitio.

Apo. c. 9. v. 6.

Aug. ſerm. 112.

* Scharwerck.

ferat cruciatum. Pœnæ illic non tantum ſine fine, ſed recrudeſcentes perpetim & novæ. Æſtuabunt, & omnis dolor irruet ſuper eos. Atque hinc furioſa deſperatio, deſperatio deſperatiſſima. Recte priſci:

Iob c.20. v.22.

Vltima omnium malorum dira deſperatio eſt.

Sunt qui deſperent, ſed ſemel duntaxat, nam deſperationem mors excipit. At in gehenna, uno die, imo vel hora una millies deſperant, imo vero continua eſt eorum deſperatio, velut febris hectica, febris continua. Quicquid cogitant damnati, rabida deſperatio eſt. Seipſos, modo poſſent, ſuiſmet dentibus diſcerperent, per omnia membra cultros immergerent, mortem patulis ulnis ad ſe traherent; *ſed mors fugiet ab eis.*

II. Qui adverſis caſibus ſuccumbunt ſpe deſtituti, ad aquas currunt, aut ferrum in ſe condunt, aut ſibi laqueum induunt, aut venenum hauriunt, aut per præcipitia ruunt, ut ſimul & vitæ, & mali, ut putant, finem inveniant: In Orco nec vitæ, nec malorum, nec mortis ullus finis inveniri poteſt. Non hic aquæ, non ferrum, non laqueus, non venenum, non præcipitia ſunt ut extinguant, hæc tamen illic omnia ſunt ut torqueant: ſimul hic deſperatio aſſidua, interminata. In hanc potiſſimum conjicit ſupremum judicis decretum: Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum.

Hic

Hic nulla caussæ repetitio, nulla sententiæ revocatio, retractatio nulla est speranda. Hoc ultimum & irrevocabile decretum Augustinus *Incommutabilitatem divinæ sententiæ* recte nominat.

Aug. tom.4. l.2. Euang. quæst. q.37. mihi pagina 151.

Angelus à Ioanne visus jurabat per viventem in sæcula sæculorum, quia tempus non erit amplius. Sed erit æternitas & remuneratio eorum quæ gesta in tempore. Hoc Angeli immutabile jusjurandum, hanc Domini fatalem sententiam damnati omnes tam certa fide aurium percipient, ut hæc verborum procella, hoc tonitru horribilissimum, in auribus eorum, perpetuis fragoribus insonet: In ignem æternum, In ignem æternum, In æternum, heu, in æternum ignem. Horum verborum nec syllabula quidem audientes fallet. Hæc damnati audient & capient; nos audimus, sed non capimus.

Apoc. c.10. v.6.

Quemadmodum vero sedes beatorum, complexus ac compendium est omnium gaudiorum; ita sedes inferorum, epitome ac summarium est omnium dolorum. Quicquid uspiam acerbum, lacrimabile, horrificum est, apud inferos sentitur; quicquid uspiam amœnitatis, delitiarum, gaudii, voluptatis est, apud superos plenissime percipitur.

In Orbe nostro nullum est tam grande malum, cui non suum etiam sit pharmacum. Omnis ægrimonia leniminis aliquid habere potest si velit. Solatium

præbet nunc ratio, nunc ſomnus, nunc menſa, nunc colloquia, nunc ipſum tempus; modo amici, modo cognati, modo alii ſimilia experti, demum ipſa ſpes finis afflicto plurimum refrigerationis affundit. At uero in regione Plutonis portæ omnes occluſæ ſunt ſolatiis, omnes hic aditus vel minimis levamentis ſunt intercepti. Nihil auxilii, ſolatii nihil nec è cælo, nec è terra; nec à rebus præſentibus, nec à futuris, nec à præteritis ſperandum. Quocunque oculos vertunt, Æternæ mortis ſpicula in ſe torqueri cernunt. Vndique luctus & anguſtiæ, undique mœror & dolor, undique & undique cruciatus innumeri. Vere *Circumdederunt eos dolores mortis*, & angores deſperationis. Vere, *Tribulationem & dolorem invenerunt*, & ideo nomen Domini maledictis aſſiduis inceſſunt.

Pſal. 114. v. 3.

III. Hanc ſceleratorum deſperationem incredibiliter augebit, certo ſcire, tot ac tantis ſuppliciis nec minimam quidem labeculam & culpam expiari poſſe. Tam enim letalis noxæ venenata vis eſt, ut etiam minora ac leviora piacula, capitali tamen crimini conjuncta puniantur æternum. Exempli gratia: Sunt quotidianæ ſordes, otioſa dicta, ſupervacuus riſus, copioſior cibus, incautior oculus, remiſſior in precando animus. Hæc talia, dum vivimus, non difficulter expiamus. Bolus unicus genio ſub-

ſubtractus, gemitus aut ſuſpirium unicum, levis patientia, facilis ſeu manus ſive oculi continentia minores ejuſcemodi nævos eluit. Si vero mortiferum facinus noxæ minimæ in Orco junctum ſit, utrumque vindicabitur æternitate tota. Atque hoc deſperationis grande incrementum eſt.

Vere Deus in hoc Orbe mitiſſima & parcente dextra caſtigat, in altero plumbeam ferreamque manum ad feriendum extendit, nec revocat extentam.

Porro hæc deſperatio è ſpe naſcitur, ſed nimia, quam Præſumptionem dicimus. Huic fugiendæ Siracides monet: Ne dixeris, peccavi, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adjicias peccatum: Et ne dicas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.

Eccl. c. 5. v. 4. & ſeq.

Optime Gregorius: De omnipotentis Dei miſericordia ordinare confidit, qui hoc quod peccando deliquit, pœnitendo (& non reperendo) corrigit. Quiſquis aliter, non ſpe, ſed temeritate impellitur.

Greg. in l. I. Reg. c. 3.

I V. Credibile prorſus eſt, vix ullum Chriſtiani ſanguinis ad Erebum detru-

di, qui non, dum viveret, protractius vitæ spatium sperarit, arbitratus mortem multo serius ad se accessuram. Ex hac tam fallaci spe, desperatio demum nascitur æterna.

Nec illud minus credibile inter illos desperatissimos captivos vix ullum esse, qui dum superesset, non sæpius occulte desperarit hoc modo: En, actum ago; nunquam alios mores induam; assueta relinquere nimis durum est; nihil proficiunt conatus mei; frustra sum; sanctior non ero, nisi ad Calendas Græcas. Sic igitur pergamus, & fruamur bonis quæ sunt. * Mors properat; ibimus brevi, ibimus omnes. Valedicamus ergo maturis gaudiis, & abitum nostrum voluptate celebremus. Hoc revera desperare est.

Sapi. c. 2. v. 6.

Obsecro vos, Christiani, per vos, perque salutem vestram, perque Domini mortem, hunc modo scopulum vitate: naufragium certum est, si navis huc allidatur. Dum vita est, nunquam sera nimis emendatio est. In vitia millies prolapsi sumus? Resipiscendo millies surgamus. Nunquam serum est, velle sanctiorem fieri. Quovis die, vel quavis etiam hora, pro se quisque dicat cum psalte regio: Dixi, Nunc cœpi.

Ps. 76. v. 11.

Quisquis ad eam redigitur imbecillitatem, ut nec conari amplius, nec sui ipsius emendationem urgere velit, sed habe-

* Wöllen uns letzen.

habenas laxet naturæ quocunque anhelanti, is demum in omne vitiorum genus prolabetur. Hunc jure suo vocabimus *Desperatum*, cui venale cælum est, cui gehenna tolerabilis carcer videtur, qui nihil minus cogitat quam Æternitatem, homo perditus.

Verissime dixit Bernardus: Desperatio sibi omnem malitiæ consummationem vendicat. Desperationi plurimum facit ignorantia Dei. Est qui resipiscere cogitet, & hominem Christianum agere, si autem quam bonus sit Deus, ignoret, sua ei cogitatio dicet: Quid facis? Et vitam istam vis perdere, & futuram? Peccata tua & multa nimis, & gravia sunt: Pellem exue, nec tamen satis facies. Delicate hactenus vixisti, jam subito mutas? Consuetudinem non vinces; quicquid agas, in eadem atque eadem recides. Permitte hæc igitur suis ire passibus.

Bern. serm. 37. in Cant. post med.

Ita miser in voraginem sensim abducitur. Bernardo teste, Portæ inferi, cæca desperatio.

Ber. in senten. mihi p. 497.

V. In nostris carceribus reos reperias tam projectæ vitæ homines, ut in ipso carceris loco (quod ipse meis oculis vidi) furcas & patibula parieti appingant, tanquam sibi gratulentur de futuro sepulchro tam sublimi. His scilicet patibulum jocus est. Nec defuerunt ex eadem nebulonum tribu, qui, dum socii attollerentur in furcam, ipsi

ſub furca præciderent plurium crumenam, non tam ſpectatores quam actores. Simillime prorſus nos agimus (ſit venia dicto) & Æternitatis aleam ingenti temeritate tentamus.

In carcere ſumus, incerti quo die, qua hora producendi ad ſupplicium ſimus. Nos interim ridemus & jocamur; nil metuimus, nugamur, fabulamur, tempus perdimus, delitiamur. De gehenna diſſerentes quidem audimus, aut ipſi de ea diſſerimus, ſed ſine ſenſu, perinde ſi hæc nihil ad nos. Quotidiana & ſæpe immatura ſpectamus funera, vix tamen, nos etiam morituros, cogitamus. Æternitas nobis identidem inculcatur. Quis movetur, aut quamdiu hic motus durat? Calamitates Orbis, juſta delinquentium ſupplicia cernimus, nec reſipiſcimus, atque ita ſub ipſo patibulo animoſe delinquimus. Hoc ſane tacita eſt deſperatio, & ad furibundam illam ac æternam planiſſima via.

Gre. l. 4. dial. c. 36.

Miles Romæ, quod beatus Gregorius narrat, accepta letali plaga, aliquanto tempore in mortuum jacuit. Sed ubi ad ſe rediit, tanquam redivivus, quæ in Orbe alio vidiſſet, recenſuit hunc in modum: Ad amœniſſima prata pons extenſior ducebat. Pontem ſubtermeabat fluvius teterrimi fœtoris nebulam exhalans. Ponte tranſmiſſo primæ amœnitatis viridaria, & in iis non exiguus candidatorum numerus occurrebat. Locus hic

hic omnium gratiarum, longe gratissimos è floribus odores illic ambulantibus afflabat. Domicilia hic complura elegantissime structa. Huc per pontem evadere conabantur plurimi, sed irrito conatu. Nam quisquis minus religiose vixisset, pontem superare nequaquam poterat: soli transibant integri morum, scelerisque puri; qui vero vitam sceleribus inquinassent, in fœdissimum illud flumen præcipites abibant.

Dum in vita sumus, extra hunc pontem ambulamus, spe pleni. Nunquam tam turbidum est mare, nec cælum unquam tam ferreum & inexorabile, quin speremus meliora. Remedium denique malorum omnium est finis. At vero qui è ponte jam excussi sunt, jamque pleno ore Cocytum bibunt, spe omni destituti sunt. Nimirum ubi spei finis, illic desperationis est initium, sed fine fine. In Eumenidum regno mera merissima desperatio est. Procul illinc, procul jam pridem spes omnis exulat. Quidquid eo præcipitati cernunt, audiunt, intelligunt, desperationis plenissimum est. Æternus dolor, æternus luctus, æterna mors. Fine scilicet, malorum omnium remedio carent.

VI. Igitur, ô damnati, æquissimus judex congregavit super vos mala, & sagittas suas complevit in vobis. Insanabilis est fractura vestra, pessima plaga vestra; plaga inimici percussi estis, casti-

Deut. c. 32. v. 23. Hier. c. 30.

v.12. 14. & 15. stigatione crudeli. Insanabilis est dolor vester, propter multitudinem iniquitatis vestræ.

Quæsivit olim ex vate Hieremia Deus: Quid tu vides Hieremia? Cui vates: Virgam vigilantem ego video. At Dominus secundum: Quid tu vides? Ad quæ Hieremias: Ollam, inquit, succensam ego video. Nostræ omnes, dum vivimus, pœnæ quid nisi virgæ sunt minime atroces & sævæ? His optimi quique filiorum castigantur, & gratias agunt ob tam mite supplicium. *Hier. cap.1. v.11. & 13.*

Hebræus rex David: Virga, inquit, tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga directionis, virga regni tui. Quamvis enim seu baculo seu virga hac feriamur, non ideo miseri sumus censendi. Hæc verbera indicium amoris, hæc vulnera principium sanitatis sunt. Olla vero illa succensa, non directionis aut solatii, sed perditionis, sed exitii, sed desperationis est. Hanc ita metuamus, ut eam caveamus. Mature jam discendum, qua ratione tam temeritas seu Præsumptio, quam diffidentia & desperatio declinanda. *Ps. 22. v.4. Ps. 44. v.8.*

Deus velut gigas ingentia duo brachia diducit, Iustitiã & Misericordiam: utrumque porrigit volenti. Qui solam apprehendit Misericordiam, Temeritati ac præsumptioni se exponit; qui solam complectitur Iustitiam, in diffidentiam pronus ac desperationem abit. Certe Deus

Deus grandia ſtatuit Iuſtitiæ ſuæ documenta in hoc alteroque Orbe, qui hæc ſola conſiderat, è facili deſperat: qui ſola cogitat Miſericordiæ invitamenta, plus æquo ſperat. Medium tenuere beati. Inter Miſericordiam & Iuſtitiam medius tutiſſimus ibis. Hoc omnes ſacræ paginæ proclamant: *Vniverſæ viæ Domini Miſericordia & Veritas.* *Pſ. 24. v. 10.*

Hoc geminum Dei brachium aſſidue contemplatus David: *Miſericordiam*, inquit, *& judicium cantabo tibi Domino.* *Pſal. 100. v. 1.* Ita prorſus, ita duos inter parietes iſtos Iuſtitiam & Miſericordiam tranſeundum: ſic nimiam ſpem, ſic & deſperationem evitabimus. Vtrumque vitioſum, & nihil, & nimium ſperare. Vtrumque tamen, dum vita eſt, medicinam patitur. Avernalis deſperatio immedicabilis eſt & æterna.

CAPVT X.

ÆTERNITAS

Piorum juge ſuſpirium.

SOlymæus rex Salomon, idemque ſacer ſcriptor Eccleſiaſtes, varie quamvis tecte, Æternitatis inexplicabilem circulum deſcribens: *Generatio*, inquit, *præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum ſtat. Oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum revertitur. Luſtrans univerſa pergit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur. Om-* *Eccl. c. 1. v. 4. 5. & 7.*

nia flumina intrant in mare, & mare non redundat. Ita prorſus in Avernalem Æternitatem omnia pœnarum ac ſuppliciorum genera perinde ut flumina corrivantur, ipſa tamen Æternitas, velut immenſiſſimus Oceanus, ſibi ſemper ſimillima, non extenſior, ſed nec contractior fit, immutabilis ſemper & infinita.

Vbi in hac ſæculorum voragine centena ſæcula fuerint abſorpta, alia centena abſorbebuntur; his pariter abſorptis, alia atque alia, iterumque alia centena ſæcula, in eandem voraginem deſcendent, idque ſine ullo ſæculorum termino. Nam ubi grex damnatorum tot ſæculis gehennam habitaverit, ut ab omni retro æternitate in flammis ſe fuiſſe arbitretur, nihil tamen Æternitatis, nec punctulum quidem præteriiſſe dicendum eſt. Æternitas poſt tot ſæculorum tractus, nec quadrante quidem unico decrevit; tota ſemper ſimul eſt. Poſt evoluta millies millena ſæcula, Æternitatis circulus æque amplus adhuc & totus, æque inextricabilis eſt.

Seu mille anni.

Hoc nonum atque ſummum, hoc ineffabile, hoc incomprehenſibile in Dei carcere ſupplicium eſt. Et quandoquidem æternitas vivorum etiam cogitationibus intereſt, eam triplici hoc diſcrimine aſſignamus. Æternitas piorum juge ſuſpirium: Æternitas impiorum formidabile ſomnium: Æternitas

nitas damnatorum immortale ſupplicium eſt.

De triplici hac differentia differendum. Et de primo quidem ejus membro, ſcilicet Æternitatem piorum juge ſuſpirium eſſe, hoc caput decimum loquetur.

I. Divina è cælo ſponſa humanitatem ſui ſponſi commendans: Læva ejus, inquit, ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Myſterium hic tegitur, quod evolvendum. In læva ſponſi honores, opes, rerumque abundantia; in dextra vero longitudo dierum, ſeu, Æternitas eſt. Hic ſponſa velut prudenter, & ſponte cæca: Lævam, inquit, non video, nam capite eam premo; ita res fluxas, & quicquid honorum ac opum eſt, non curo. Dextram, qua me complexurus, aſpicio, ſed nondum attingo. Quicquid mihi oculorum domi eſt, in æternitate defixum habeo æterna curo. Quia vero beatorum æternitatem nondum obtinui, hoc mihi nihilominus promitto: *Amplexabitur me*. Æternitas dilata cruciat. Nam, Salomone teſte, ſpes quæ differtur, affligit animam. Æternitas piorum juge ſuſpirium.

Can. c. 2. v. 6.

Ita hoc explicat Paulus de Palatio.

Prov. c. 13. v. 12.

Bonifacius Romanus civis, aliquanto tempore cum Aglaë matrona nobili conſueverat. Ejus rei Bonifacium adeo pœnituit, ut hoc unum agere cœperit, maculam iſtam eluere; quacunque vel ardua virtute. Hinc fortunarum & capi-

tis etiam periculum neglexit, ad martyrum carceres revisit, catenas osculatus, vinctos ad constantiam exhortatus, extremo supplicio affectos sepelivit. His studiis intentus, Tarsum peregrinatus est, quo loco idem obsequii Christianis athletis præstitit. Assidua ipsius adhortatio erat: Supplicia constanter ferrent; Brevem esse laborem, præmium fore sempiternum. His ille vocibus, & alios & seipsum, ad mortem animose subeundam mirifice accendit. In his pietatis officiis comprehensus, & ferreis ungulis laceratus est; acuti è ferro calami carnem inter & ungues infixi, liquatum plumbum in os infusum. In his ille tormentis constantissime durare, brevem laborem, præmium sempiternum vere credere, suam sibi exhortationem occinere, illudque sæpius ingeminare: *Gratias tibi ago, Domine* IESV; & ita gloriosissime finiit. Æternitas piorum juge suspirium.

II. Franciscus Assisias, ævi sui gemma, ex oculis laborare cœperat ob juges lacrimas. Cumque ei à pluribus suaderetur, à fletu tam crebro abstineret; altum ille suspirans dixit: Ob amorem luminis, quod nobis commune cum muscis, æternæ lucis radios nequaquam excludendos censeo. Idem interrogatus, quî sævitiem hiemis amictu tam tenui arceret! Si flamma, inquit, æternæ patriæ calesceremus, facile nos ab hoc frigore

frigore tueremur. Francisco vita hæc in patientia, æternitas in desiderio fuit.

Dominus IESVS, ut doceret suos, æternitatem jugi suspirio desiderandam esse: Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus. Occultum sed artificiosissimum argumentum: Hanc ob caussam, ait, non timere, quia occidunt. Si quem in igne similive supplicio detinere possent non occidendo, jure timerentur. At jam quo plus torquent, hoc citius extorquent animam; ubi gravior cruciatus, ibi celerior finis. Non est ergo quod illos metuatis, qui corpus jugulare non nisi semel possunt, quod sæpe plaga sit unica. Eum metuite qui plagas etiam letales iterat assidue, & semper occidendo nunquam occidit.

Matt. c. 10. v. 28.

En antitheses divinissimi oratoris è cælo: Mortis brevissimæ metus, mortis æternæ metu superandus est. Vult ergo Dominus probe intelligi animos hominum esse immortales, solius Dei arbitrio subjectos; corpora vero in vitam revocanda ad præmium, vel supplicium æternum.

En quam artificiosa verborum brevitate Christus maxima complexus sit mysteria, immortalitatem animi, reditum à morte ad vitam, tam præmiorum quam suppliciorum æternitatem. Æternitas piorum juge suspirium.

Thomas Morus vir undequaque exactissimus in vinculis erat ipsi minime igno-

Hoc repetendum

ignominiosis, sed quæ sanctitatem ipsius testarentur Orbi. Hujus viri uxor in carcerem penetravit flectendo marito. Sed frustra. Duplicem illa masculo pectori arietem admovit; precibus & lacrimis suam peroravit caussam, illudque unice ac per tori fidem rogitavit maritum; Vellet diutius vivere. Ecquid ego, ajebat, quid liberi, quid cognati, quid familia omnis adeo peccavimus, ut te, marite mi, tam cito perdamus? Nostrum omnium vita tuo stat capite. Ego quidem centies mori malim, quam extincto te superesse. Quapropter, mi More, assentire regio decreto, * & annos plurimos tuæ nostrumque omnium vitæ adjecisti. An adeo exosam habes hanc lucis usuram, ut obstinate pertendas mori! Veniet Mors sui non ignara temporis: quid illam ultro accersimus, velut nostri oblitam? Vt plurimis tuorum parcas, parce tibi, & quod optimum ætatis tuæ erit, ne sperne. Nil ambigo; complures tibi annos optimus Deus indulgebit, modo tu ipse tibi non invideas vitam.

Audiit hæc Morus patienti silentio. Ac ubi finiit conjunx: Et quot ergo annis, inquit, me superstitem futurum censes, ô mea Aloysia? Cui illa prompte: O mi optime marite, ait, ipsis facile viginti annis & amplius. Ad quæ subjungens Morus: Hoc igitur agis, inquit, ut æternitatem totam vicenis annis commu-

videbatur, quod in prima Æternitatis editione omissum. In aliis editionibus mentio hujus fit Consi. 7. §. 2. De Thoma Moro Sanderus l. 1. Schis. Angli. & Stapleton. in vita Mori c. 16.

** Sed iniquo.*

mutem: næ tu * ſcrutaria fores imperitiſſima, nobiliſſimas merces triobolo venditura. Si viginti annorum millia dixiſſes, videri poſſes non imprudenter furere. Sed hæc ipſa viginti vel triginta millia annorum, quid oro ſunt ad æternitatem? Punctulum, fumus, umbra, momentum, nihilum. Hanc ob cauſſam ego vincula, & omnes vitæ calamitates lætus perpetiar, quamdiu Deo viſum, modo mihi ſalvum ſit Æternitatis præmium. Illius jacturam vel minimam feciſſe, eſt, omnia perdidiſſe. Dixit, & verba generoſa morte firmavit.

III. Ioannes Godefridus, inter præſules ſidus clariſſimum, Herbipolenſis Pontifex tanto majoris, quanto tectioris ſanctitatis: Hic, inquam, antiſtes dictum jecit auro & cedro exarandum: *Omni momento*, ajebat, *ad oſtium æternitatis ſto.* Hinc in omni ædium ſuarum conclavi cranea, calvas, mortuorum oſſa tum picta, tum argilla, vel ligno ficta diſponi juſſit, ne æternitatis unquam oblivisceretur. In ejus exequiis latina funebris oratio, plurima in eo jure merito commendavit, illud ſingulariter: Adeo illum æternitatis perpetuo cogitandæ ſtudioſum fuiſſe, ut libellum de Æternitate non obiter, ſed preſſo veſtigio ter perlegerit. Hic fervere opus neceſſe

* Wurdeſt ein böſe Framerin abgeben.

cesse est, ubi tam recens semper æternitatis calet memoria. Hic optimorum semper quorumcunque animus erat, æternitatem dies & noctes secreta æstimatione pensare.

Non omittendum hic illud, quod certa fide constat. Vir religiosus & sacerdos, omni litteratura excultissimus, tam ardente studio ferebatur æternitatis in animum quam altissime demittendæ, ut libellum de Æternitate septies cum cura evolverit; sæpius id facturus, ni eum Mors maturior ad æternitatem citasset.

P. Hermannus Hugo, qui Pia desideria, & Bredanam Obsidionem &c: scripsit; demum in castris mortuus.

Pachomius suos prolixe exhortatus, hunc demum epilogum attexens: Ante omnia, inquit, præ oculis habeamus ultimum diem, & momentis singulis æternorum dolorum supplicia formidemus.

Norat profecto vir iste sanctus, quo aditu quærenda virtus. Æternitas piorum juge, sed & triste nonnunquam suspirium. Cum enim duplex nobis immineat, beata & luctuosa æternitas, nec ullo chirographo certi beatitudinis simus, non mirum formidinis aliquid & horroris tunc magis sentiri ab iis, qui jam viciniores eunt æternitati. Deinde, licet spe simus maxima cælestis æternitatis obtinendæ, quia tamen hanc necdum obtinemus, hoc ipso non sine dolore suspiramus. Tanti boni dilatio gemitus excit & lacrimas.

Alii; Ermigildus.

Herminigildus rex (cujus supra mentio-

tionem fecimus) Levigildi Visigothorum regis filius, Arriano dogmate repudiato ad Catholica mysteria se vertit, animóque tulit æquissimo sui parentis injurias, qui necem filio minabatur, nisi denuo Catholica sacra desereret. Cui filius generosissime: Poteris, ajebat, in me statuere, Pater, quod lubet. Regno privas? Sed perituro tantum: immortale illud eripere non potes. In vincula me rapis? At cælum certe patet; ibimus illuc, ibimus. Vitam eripis? Restat melior & æterna. Vox rege dignissima. Non est dispendium sed lucrum, æternis bona caduca commutare. Æternitas piorum juge suspirium.

IV. Dixerat olim Iezonias Ezechieli: Fili hominis, hi sunt viri, qui cogitant iniquitatẽ, & tractant consilium pessimum in urbe ista, dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hæc est lebes, nos autem carnes. Idcirco vaticinare fili hominis: Putabant homines scelerati, se in civitate sua, suisque delitiis, perinde ut carnes esse in lebete, à nullo facile extrahendas. Bene nobis est, ajebant, urbs nostra & domus nostræ defendunt nos; tuti sumus: nihil in nos hostes poterunt. His ipsis rigide vaticinatus, & vices Numinis functus Ezechiel: Ejiciam vos, inquit, de medio *lebetis*, daboque vos in manus hostium, & faciam in vobis judicia. Gladio cadetis. *Ezech. c. 11. v. 2. & 3.*

Sic & illis prorsus evenit, quibus *Ib. v. 9 & 10.*

 mor-

mortalis hæc vita tantopere ſapit. Carnes ſe putant eſſe in lebete; bene illis eſt, veſtitum mollem, opiparam menſam, crebras voluptates pro cælo numerant; Æternitatem quam non cogitant, eam nec etiam deſiderant, lebete ſuo contenti. Sinamus hos furere. Brevi aliter erit. Ejicientur, gladio cadent, in lebetes alios abripientur, lixandi & aſſandi æternum. Interea temporis, dum hilare momentum carpunt impii, bonæ mentis homines ſurſum enituntur, velut adeps in olla bulliente ſummum petit, carnibus in imo reſidentibus. Hanc optimam pinguedinem Mundus velut ſedulus, ſed ſtultus cocus, olla ejicit perinde ut ſpumam; tanquam purgamenta hujus Mundi fiunt optimi quique. Sed hæc pati jucundum illis eſt: prædulci Æternitatis beatiſſimæ amore jam ineſcati ſunt. Æternitas piorum juge ſuſpirium.

1. Cor. cap. 4. v. 13.

Ex Iſraëlis populo nonnulli magnis deſideriis æſtuabant terræ fertilioris contingendæ. Sordere illis cœperat eremus tot annis habitata. Maxime vero cum uberrimæ regionis delitias, ficus dulciſſimas, mala granata optima, & ingentis uvæ molem ſuis ipſi oculis ſpectarent, potiundæ terræ cupiditate accenſi: Quid facimus, ajunt, aſcendamus & poſſideamus Terram, quoniam poterimus obtinere eam.

Num. c. 13. v. 31.

Hæ piorum quotidianæ voces ſunt: Quid

Quid hic agimus inter funera, quid fluxarum rerum momentis carptim pascimur? Ascendamus & possideamus Terram fertilitatis æternæ. Augustinus hac ipsa cupiditate flagrans, librum tertium, quem de libero arbitrio conscripsit, in hæc verba finiit. Tanta est pulchritudo justitiæ, tanta jucunditas lucis æternæ, ut etiamsi non liceret amplius in ea manere, quam unius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni hujus vitæ, pleni delitiis & circumfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur. Non enim falso aut pravo affectu dictum est: Quoniam melior est dies unus in atriis tuis super millia. Æternitas piorum juge suspirium.

Aug. tom. I. l. 3. de lib. arb. c 25. & ult. mihi pagina 299.

Ps. 83 v. 11.

V. Augustus Imperator, Orbis monarcha noctes subinde traxit insomnes. Ærarium habebat opulentum, Orbem tributarium, Provincias paratas, domi forisque pleraque omnia secunda & prospera. Nihilominus sensit deesse aliquid; quidnam deesset, explicate non scivit. Optimus quisque Christiani sanguinis, quid sibi desit, distinctissime novit, & hoc est quod ingemiscit, hoc ei quandoque somnum avertit: Omnia licet possideat, nihil se habere putát, dum beatissimam æternitatem non possidet. Quæcunque cetera in vili habet, modo æternitatis in cælo compos fiat. Hoc votis & studiis omnibus, hoc animo cupit.

cupit. Æternitas piorum suspirium.

Quid obsecro sensus fuerit vati Hebræo Ionæ, cum vivus in immani ceto, velut in ambulante ac volubili carcere latitaret? Momentis pæne singulis sibi ipse videbatur mori. Imo prius sepultus quam mortuus, eundem piscem, & carcerem, & carnificem suum expertus est. Navigio vivo inclusus, millies naufragatus est. Hinc è ventre ceti velut ab inferis exclamans: Et projecisti me, inquit, in profundum in corde maris, & flumen circumdedit me; omnes gurgites tui, & fluctus tui super me transierunt. Circumdederunt me aquæ usque ad animam; abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum.

Iona cap.2. v.3. & seqq.

Quam ardens hujus viri desiderium fuit, ex hoc ergastulo evadendi? Hoc unum utique versabat animo: Modo extra hanc belluam sim, modo in sicco littore stem, modo, ah modo ex hoc volatili sepulchro in auras liceat emergere: Quæcunque vovi, reddam pro salute Domino.

Ibid. v.10.

Non aliter æternitatem anhelant pii. Dum vivunt, cum fluctibus luctantur. Idcirco hoc unum efflictim desiderant, esse in portu. Æternitas piorum juge suspirium.

Catholici ritus est, diebus pœnitentiæ dictis, Hebræam vocem gaudii nuntiam

tiam *Alleluja*, ſacris cantionibus non * miſcere, teſtando luctui; ejus loco audire eſt voculas illas, *In æternum, in æternum.* Hunc cantandi morem obſecro diſcamus, & iſtud nobis ipſi aſſidue occinamus: *In æternum, in æternum, in æternum.* Tunc autem maxime hæc cantio iteranda, cum carni laſcivire lubuerit, & viam ingredi latam ac voluptuariam. Hic carmen illud maximarum virium identidem ingeminandum: *In æternum, in æternum, in æternum* ardebunt impii, in æternum gaudebunt Numinis amici. Et uti nullus gaudiorum, ſic nullus ſuppliciorum finis erit.

Auguſtinus occaſione nata: Hæc ego, inquit, mihi ipſe canto quotidie. Imitemur; & pro ſe quiſque dicat: Hæc ego mihi ipſe canto aſſidue: Non incendium Trojæ, ſed Gehennæ; gyros æternitatis inextricabiles, infinitos contemplatione quotidiana expendo. Hæc cantemus, Chriſtiani, hæc cogitemus. Poſt triſte Cineralium tempus, lætiſſimum ſequetur Paſcha. Suaviores modulos cæleſtis Hieruſalem ſuggeret; per vicos ejus cantabitur *Halleluja.*

Aug. tom. 2. ep. 64.

Tob. c. 13. v. 22.

* In der faſten ſchweigts Alleluja.

CAPUT XI.

ÆTERNITAS

Sceleratorum formidabile somnium.

PRiscæ sapientiæ antistes Bion dicere solebat: Viam ad inferos planissimam profecto, facillimam & tritissimam, ac prorsus inoffensam esse necesse est, cum illuc plerique omnes clausis eant oculis. Ipsissimam veritatem, mi Bion, & oracula loqueris; sic est omnino. Facilis descensus Averni, facillimus; itur eo ac curritur, clausis & compressis oculis. Imo sunt qui dormientes ac somniantes ambulent, ab hac tamen via non aberrent: Evertunt sensum suum, & declinant oculos suos, ut non videant cælum. Hi sane dum iter faciunt dormiendo, æternitatem subinde cogitant, sed somniando. Atqui formidabile somnium est. Idcirco illi hoc excutere conantur: Perinde ut ii faciunt, quibus mœsta species per somnum oblata est, eam proximæ diei hilaritate moliuntur expellere, mœstumque somnium symposio læto digerunt. Non aliter impii, è quibus sunt, qui dicant: Vbi hæc viderimus, credemus. Ita cæci eunt; vix unquam sibi vigilant; Æternitatem raro, nec nisi obiter cogitant, aut potius somniant, atque sic in Orbem alterum migrant. Æternitas impiorum formidabile somnium. Quod jam explicatius trademus.

Dani. c. 13. v. 9.

I. Æter-

I. Æternitatem aliquibus ſomnium eſſe diximus, ſed terrificum. Quis enim adeo in ſaxum obriguit, ut ei Æternitas vel per quietem viſa terrorem non incutiat? At vero quia hæc talia ut ſomnium habent, idcirco ea non capiunt, non æſtimant, cum animo ſuo non volvunt, non ſuis hæc momentis ponderant. Hinc iſta oblivione celeri ſepeliunt. Hos Siracides notans: Somnia, inquit, male facientium vanitas eſt.

Eccli. c. 34. v. 5.

Die quo Chriſtus cruci fixus in vitam rediit, piæ aliquot matronæ, ad Domini conditorium exierunt, mortuum uncturæ: at ubi eum candidati cælites vivere ajebant, regreſſæ à conditorio, omnia quæ vidiſſent & audiſſent, ut lætum nuntium ad Apoſtolos pertulerunt. Et viſa ſunt, inquit Lucas, ante illos ſicut deliramentum verba iſta, & non crediderunt illis.

Luc. c. 24. v. 11.

Hic ſimillimum fit. Nunquid enim æternitas & crebro ſatis, & aperte ſatis, ſatiſque diſtincte concionibus, picturis, exhortationibus, colloquiis, libris, & auribus & oculis ingeritur? Sed quo effectu? Videntur hæc ante multos ſicut deliramentum, aut ſomnium. Timent aliquantulum, ſed cum ſomnio deſinit & timor.

Vates Hebræus Ionas, divina juſſa fugitans commiſit ſe mari. Orta tempeſtate horribili, nautæ de vicino periculo trepidi deum ſuum invocarunt, & alle-

vando navigio, quicquid vexerunt oneris, exturbarunt in mare. At Ionas ad ima navis descendit, & periculorum securus, *dormiebat sopore gravi*. Hic gubernator hominem accedens, & è somno expergefaciens: Quid tu, inquit, sopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet de nobis, & non pereamus. Mox inito consilio sors ducta, & Ionas sortito ejectus est in undas, salvis ceteris, qui sua ejecerant in mare.

Iona c. 1. v. 5. & 6.

Dum vivimus in navi vulnerata, & rimosa, in mari turbido, & furioso degimus, tam autem vicini sumus Æternitati, quam navigantes mari: tribus à morte digitis distamus, sæpe non totidem; uno fit halitu quod tota nõ eluat æternitas. Periculi monemur sæpius. Est non nemo qui dicat: Quid tu sopore deprimeris, surge, invoca Deum. Cui salus cordi est, somnum excutit, loco consurgit, nocitura onera in mare dejicit: hoc ajo, hic talis in precationes sese effundit, jejuniis frangit, stipem largam tribuit, omnia paratus dare, ut peccati pœnas serio luat.

Quam vero aliorum multi divinæ voluntatis ac Dei fugientes, dormiunt sopore gravi, nec audiunt tempestatis minas; Æternitas eis somnium est, & fabula. O somnum periculosum! dum enim surdis hæc auribus transmittunt, sors mortis in eorum caput trahitur, & illi semisomnes in Æternitatis mare subito excutiuntur.

II. Nar-

II. Narrant fuiſſe hominem ſtirpe ac ſanguine, non item moribus nobilem. Erat is ad Mundi leges examuſſim factus, & quod inter vitia eminebat, egenis rigidus. Hic una cum famulo ad quietem iit in utramque aurem dormiturus. Medio noctis per quietem famulo hæc ſpecies objicitur. Herus ad tribunal Dei rapitur, accuſatur, condemnatur. Inde à cacodæmonum globo, non ſine triumphi ſpecie in flammeos gurgites abducitur. Varia ſed luctuoſa hic ludibria repræſentantur. Lucifer novum hoſpitem ſalutans: Solitus eſt, inquit, hic amicus noſter delectari thermis, & inde lecto quam molliſſimo foveri: conſuevit ſpumantes pateras modis muſicis ac ſymphonia exhilarare: igitur ut hæc omnia ad nutum ſint, curate. Hic miſer vociferari, & diem natalem ſuum, ſuperos omnes, Deumque ipſum execrationibus deterrimis devovere. Dum ejulat infelix, in paratum ignis puteum præcipitabatur fragore ingenti. Hic evigilans famulus ſurgit, reviſit ad herum, ſed jam mortuum invenit.

Meſſr. ſerm. 3 in Dom. 2. poſt Epiph. mihi pag. 221.

Eheu! ſors moriendi ducitur occultiſſime; væ miſeris, quos ſubito deſignarit dormientes. Ibunt hi in domum æternitatis ſuæ, non redituri ad epulas & delitias ſuas. Deus indignationis plenus ſeveriſſime minatur: Inebriabo eos ut ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant.

Hier. c. 51. v. 39.

Satis

Satis ubique exemplorum eſt.

Rex Chaldæus Balſaſar epulum regale accumbens, dextram in pariete ſcribentem vidit & exhorruit, quamvis ſcripturam non intellexerit. Danielem peritiſſimum ejus interpretem purpura & torque donavit, eique tertios à ſe honores decrevit. Pœnitentiæ tamen nulla prorſus mentio. Sed eadem nocte rex Balſaſar interfectus eſt.

Hæc omnium ſors eſt, quibus Æternitas ſomnium eſt. Hi namque licet infinita cogitent, cogitationem tamen ſeriam in Æternitatem nunquam defigunt; licenter & impie vivunt. His ſæpius, quemadmodum Balſaſari regi, paucorum verbulorum ſcriptio monſtratur talis: *Momentum vita eſt, ſed pendet ab hoc momento æternitas.* Terrentur hic quidem, nonnihil trepidant, horrent æternis ignibus cremari, obſtupeſcunt poſt mille milliones annorum Æternitatem nec minimo quidem minuendam: veritatem hanc laudant, ſed non ſequuntur; myſteria hæc venerantur, ſed mores non emendant; myſteriorum interpretes & audiunt & colunt, ſed pœnitentiam non agunt, aut nimis inſtabilem: Hæc credimus, ajunt, ſed à conſuetis vitiis non abeunt. Poſt terrorem non longum ad ſuos calices, ad Veneres ſuas, ad numos ſuos, ad livorem & ſimultates ſuas redeunt tam vitioſi quam antea, ſubinde vitioſiores quam antea.

His

His pariter, quod regi Daniel dixit, in os objiciendum: Tu quoque Balſaſar, non humiliaſti cor tuum, cum ſcires hæc omnia. Tu quoque, Chriſtiane, avaritiam & injuſtitiam tuam non emendaſti, cum ſcires hæc omnia. Tu quoque maledicam & mordacem linguam tuam, amarulentam & crudelem invidentiam tuam non correxiſti, cum ſcires hæc omnia. Tu quoque tuas libidines freno non coërcuiſti, laſciviam & has ſordes non fugiſti, cum ſcires hæc omnia. Tu quoque comeſſationes & potationes tuas non omiſiſti, cum ſcires hæc omnia. Tu quoque ludendi, & tu jurandi conſuetudinem non caviſti, cum ſciretis hæc omnia. Æternitas vobis perfunctorie cogitata, formidabile viſum eſt eſſe ſomnium; Æternitatem nunquam toto cogitaſtis pectore, nunc è vivorum numero repente in immenſum Æternitatis mare præcipitamini. Hæc prævidere potuiſſetis, imo debuiſſetis, ſi Chriſtianum nomen tueri voluiſſetis. Sua culpa perit, qui exitium vel monitus non cavet.

III. Saul Iſraëlis populo gravem incuſſit metum. Nam, quod Regum faſti teſtantur, Inſiluit ſpiritus Domini in Saul, & iratus eſt furor ejus nimis, & aſſumens utrumque bovem concidit in fruſta, miſitque in omnes terminos Iſraël per manus nuntiorum dicens: Quicunque non exjerit, & ſecutus fuerit

1. Reg. c. 11. v. 6. & 7.

Saul

Saul & Samuel, ſic fiet bobus ejus. Cunctabantur quidem Hebræi cives militiæ ſe dare: Sed audito tali nuntio, Invaſit timor Domini populum, & egreſſi ſunt quaſi vir unus, trecenta & triginta millia virorum.

Cæli terræque dictator Chriſtus, & Saule longe major rex ſeria comminatione proclamans: Timete, inquit, eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete. Non boves, ſed homines minatur in ignem rapiendos. Sed quid plurimis hæ minæ ſunt? Somnium. Divinas leges nihilominus audaciſſime perfringunt.

Luc. c. 12. v. 5.

Vos ipſi dicite: Quanta viatoris illius temeritas eſt, qui feſſus de via parietem videt, ſed fatiſcentem & rimas agentem, jam jamque ruiturum, ſed quia fatigatus & ſomnolentus, acclinat ſe dormiturus ſecure. Mox adeſt qui hominem ſuimet negligentem excitans: Heus tu, ait, quid hic agis temerarie? Surge propere, quam primum, & in tutum te recipe. Hic paries ruinam meditatur in ſingula momenta, & tu hic dormire audes? Actutum abi. Quid ſi viator illinc abire nolit, dicatque monitori: Ne mihi moleſtus ſis; tu tua age: ego ſomnum quem cœpi, pertexam. Ergo pereat, perire qui vult. Hic in tumulum, ruinam muri elegit: Habeat ergo ſepulchrum quod ambiit.

Vita

Vita hominum paries ſane ruinoſus eſt; quo die, qua hora, qua parte horæ collapſurus ſit, à nemine ſciri poteſt; incertiſſimum eſt: etſi certum ſit diu ſtare non poſſe tam male materiatum opus. In ſingulos dies, in horas, & in horæ partes ſingulas ruina eſt expectanda. At nos, audax Iapeti genus, homines prorſus temerarii, huc acclinamus, & ſecuriſſime dormimus. Suo quiſque ſopore torpet. Hunc avaritiæ, illum crapulæ, iſtum libidinis, alium invidiæ aut ſuperbiæ ſomnus dejicit. Rex Hebræus plurimos ita dormientes vidit, & miratus dixit: Dormierunt ſomnum ſuum. *Pſ. 75 v. 6.*

Ita ſuo quiſque indulget ſomno, gravi & arcto. Sed adſunt qui dormientes evigilare jubeant. Clamat Chriſtus, clamant diſcipuli Chriſti, clamant priſci Patres, clamant è cathedra oratores Chriſtiani, omnes una voce monent, ne parieti fidamus tam ruinoſo, jam vitium feciſſe, brevi, & ſubito ruiturum. Quin imo vitium ac ruinas monſtrant, jubentque periculum protinus exire. At ſunt quos ſomnus adeo altus complexus eſt, ut monitorum nihil audiant. Sunt quos voces tam crebro iteratæ expergeſaciant quidem, ſed fruſtra, paullo poſt iterum in ſomnum relapſuros. Id illi tales, quod viator, reſpondent: Sinite, finiamus ſomnum quem cœpimus: nobis hic bene eſt.

Neque tamen monitores deſinunt mone-

monere, idque tanto contentius ac constantius, quanto certius graviusque periculum imminet. Neque enim de unius corporis, sed de corporis animique salute agitur æterna. Æterna mors premit, quos paries iste dormientes opprimit.

At multi nihilominus post plurimorum monita tam frequenter repetita in somnum declinant, parieti jam fere ruenti fidunt, dormiunt securi, & Æternitatem somniant; terrentur, sed ut somniantes solent, qui terrorem excutiunt cum somnio.

Ita vivimus, ita dormimus, ita somniamus, ita perimus. Subito namque paries, qui minabatur, ruit, & opprimit sopitos. Mox tota in oculis est Æternitas, non jam breve somnium, sed immortale supplicium. O viatores nimium temerarios! O soporem tam arctum quam exitiosum! Et quæso, num ista nimis quam certa creditis?

IV. Credibilissimum est, quod, si damnatorum aliquot ab inferis redivivi emergerent, qui sic dormientes vellerent, monerent, ruinam proximam prædicerent, eos tamen non expergefacerent. Tanta est humanæ mentis & cæcitas, & socordia. Ideo Abrahamus negat se facturum, quod in flammis purpuratus epulo rogat de mortuorum aliquo ad fratres suos mittendo. Et repulsæ rationem assignans; Si Mosen, inquit, & prophe-

Luc. c. 16. v. 31.

prophetas non audiant, si monita vivorum spernant, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Ita prorsus est. Eam ob caussam Chrysostomus dixit: Gehenna non videtur incredulis; credentibus est perspicua.

Chrys. orat. 4. de Lazaro.

Cum de reorum suppliciis mentio injicitur, quoties audiuntur ista: Hic in exilium pulsus, hic virgis cæsus, ille ad remum datus, ille capite plexus, iste in patibulum sublatus, iste in rotam actus, hic rogo extinctus. Hæc etiam facinorosi audiunt, neque tamen ad frugem se corrigunt. Multi capitalium reorum, licet eis * vitæ fiat gratia, denuo tamen eadem patrant, aut pejora.

Nos tales sumus, modo rei fatentes simus. Quoties enim gehennæ condonationem pœnitentia impetramus, & omnia facturos promittimus: Brevi tamen ad ingenium redimus, & deteriores simus licentia. Iracundiæ & invidiæ valedicimus; avaritiam & superbiam procul à nobis relegamus; sic furta ejuramus, libidines detestamur, temulentiæ hostes nos profitemur. Paullo post & irascimur, & invidemus; iterum superbi, avari iterum; nec furtis nec libidinum nequitiis abstinemus; vino ac poculis suavissime reconciliati, eadem quæ ante, & sæpe pejora facimus. Num istud non est Æternitatem somniare, &

N inte-

* Schenckt jhnen das Leben.

interim æternis ignibus digniſſima patrare?

In Ægyptio Pharaonis carcere, duo ex aulico famulitio rei ſervabantur, quibus diverſum obtigit ſomnium, neuter tamen illius interpretandi rationem norat. Ideo ad Ioſephum una captivum verſi: Somnium vidimus, ajunt, & non eſt, qui interpretetur nobis. Æternitatis ſomniatores multi, interpretes pauci. Iuvemus & interpretemur.

Gen. c.40. v.8.

V. In prima, quam de Æternitate dedimus, ſcriptione, varia eam imagine ſpectandam propoſuimus. Addimus nunc iſta, non legenda ſolum, ſed etiam expendenda.

Rogus ſit è vivis ac candentibus carbonibus qui magnitudine urbem hanc Monachium æquet, tribus quatuorve cubitis in terram penetret. In rogum hunc tam amplum homo unicus injiciatur, hac lege. Non prius illum ex ardenti hoc lecto liberandum, quam ſingillatim ac particulatim carbones omnes ſubtrahantur: ſingulis autem centenis annis advolaturum vulturem, qui carbonem unum, nec plures, auferat.

En, homo iſte è novemplici Æternitatis, non niſi uno ignis ſupplicio, cruciatur, & tamen intolerabilis hic cruciatus æſtimatur, ob diuturnitatem. Nunc ergo pronuntiet Arithmetica, quot millia, quot milliones annorum tranſituri, dum homo iſte liberetur è rogo tam

vaſto.

vaſto. Tam inexplicabile hoc videtur, quam intolerabile.

Sed, ô boni, ô mortales cæci, ad inferos hoc nihil eſt. Nam homo iſte à novemplici æternitatis ſupplicio liber, non niſi unicum ignis tormentum patitur. Accedit ſpes finis quantumcunque ſero venturi.

Sed ut damnatos in tumbis flammeis jacentes attentioribus oculis contemplemur, ſpectaculum imaginationi hoc effingendum.

Vnus aliquis in profundiſſima ſubterranea cella lecto ferreo catenis arctis affixus eſt; manus, collum, ac pedes annulo chalybeo alligati. Infra lectum hunc prunæ & ignis, ſed nec aliud lecti operimentum. Solatium hic unicum eſt iſtud. Cum miſer iſte primum alligaretur (ita ponimus) hoc illi denuntiatum eſt, milleſimo quoque anno venturum aliquem, qui è candentium carbonum ſtrue, ea quidem vice unicum ſit ablaturus. Poſt mille tamen annos hunc ipſum rediturum, & alterum è carbonibus ab eo auferendum. Atque hac ratione ſingulis millenis annis aliam atque aliam è prunis tollendam, dum tandem omnis prunarum congeries auferatur.

Cogitemus, ah, cogitemus quot annorum milliones ſeu myriades ſint tranſituræ, dum igneus hic lectus ſic minutim ablatus ceſſet urere. Sed ô mitiſſimum hunc infernum ad deſpera-

 tiſſimam,

tissimam, & cruciatibus plenissimam æternitatem! Durante hac, ejuscemodi flammei lecti decies, vicies, centies, sed & millies, dicta ratione, auferri poterunt, & necdum finis erit ullus Æternitatis nunquam heu nunquam terminandæ.

In rebus gestis divorum admiranda plurima: Vere enim mirabilis Deus in sanctis suis. Ego nil minus mirandum putem quam quod multis mirissimum videtur. Æternitatem præ ceteris expendisse censendus est ille, de quo Climacus narrat, anachoreta. Vixerat is in monte Choreb, sui & arduæ virtutis negligens. In extremis horam jacuit velut jam exanimis. At ubi ad se rediit, omnes quotquot moribundo aderant, rogavit, loco cederent, sibi jam deinceps serio agendum. Ita tugurii sui ostium, quam licuit, arctissime obstruxit, uno solum foramine, quo panis & hydriola inferretur, relicto. At ille totis duodecim annis cum nemine, nisi cum Deo & angelis locutus, præter panem & aquam parcissime sumpta gustavit nihil. Hic ille perdius & pernox velut attonitus sedere, Æternitatis rotam animo assidue volvere, interminata tam gaudia quam tormenta pensitare, certissimæ Mortis jaculum nunquam non prævidere, cælum suspicere ac suspirare, inter hæc tacitis sed pæne continuis lacrimis fluere, hoc vivendi tenore annos duodecim exi-

Ps. 67 v.36.

Clim. gradu 6. de Mortis memoria.

exigere, denique ad extrema denuo devenire. Quod ubi ceteris innotuit, vi obſtructam januam emoliti, certatim in moribundi cavum ſe infundentes rogarunt, daret abiturus ſui monimentum. At ille ingemiſcens altum: Date veniam, inquit, meiſque erroribus, Patres, gratiam facite: Quiſquis Mortem, quæ ad Æternitatem janua eſt, mente ſeria conſideraverit, non peccabit.

Hunc ego hominem, ut dixi, ex omni ſanctorum numero ideo minus admiror, licet vitam egerit prorſus admirandam, quia quicunque cogitationes in Æternitatem intenderit, non multum his abſimilia præſtabit. Et ſane melius eſt ſeipſum, vel centum annis muro includere, & rigoribus extremis corpus exercere, quam vel minimum Æternitatis beatæ periculum ſubire. Vnuſquiſque ſibi, quod Lotho, dictum credat ab Angelo: *Salva animam tuam; feſtina, & ſalvare.*

Gen. c. 19. v. 17. & 22.

CAPVT XII.

ÆTERNITAS

Damnatorum inexplicabile, ac Nonum ſupplicium.

PHaraonem regem & incolas Ægypti Deus non ſimplici ſolum flagello caſtigavit: Cruentos fontes, Ranas, Ciniphes, Muſcas, Pecorum mortalitatem, Vlcera, Grandinem, Locuſtas, Tenebras immiſit. Graves ictus, & magno brachiorum pondere incuſſit, at ubi decimus acceſſit, hic demum fracta eſt pertinacia, hic plurimorum ſecutus interitus. Factum eſt autem in nocte medio percuſſit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, nec erat domus in qua non jaceret mortuus. *Exodi c.12. v.30.*

Cum graviſſimis novem ſuppliciis hoſtes ſuos afficiat Deus, nunquam addit decimum, quo eos de medio tollat. Nullus finis, mors nulla, nullus interitus. Imo, ut Gregorius loquitur, mors ſine morte, & finis ſine fine, quia & mors vivit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quod Ægyptiis maximum fuit ſupplicium, hoc damnatis ſummum eſſet ſolatium, ſcilicet jugulari, & tandem funditus tolli. *Gre. l. 9. Mo. c.49.*

Qualis hæc regio, Deus bone, quæ mortem inter gaudia ſumma numerat, qualis hæc regio? Iobus eam, Terram miſeriæ jure merito vocat.

Beatus Thomas nominat statum omnium malorum aggregatione perfectum.

Vere miseriarum omnium sentina est.

Octo inferorum supplicia percensuimus. Addimus Nonum, omnium multo gravissimum, quod non solum oratione non explicari, sed nec intelligentia comprehendi, nec cum ullo aliorum suppliciorum conferri potest. Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium. Quod quidem nunc verbis non explicare, sed nonnihil adumbrare conabimur.

I. Æternitas damnatorum inexplicabile prorsus supplicium. Fingamus hoc ipsum supplicium quadruplici tantum hac molestia constare: Apicula pungat manum dexteram; lævam sugendo infestet culex; genam in vultu dexteram * scarabæus Lucanicus presset, lævam suppurans spinula pervellat. Hæc solum apud inferos toleranda sint, non aliud quidquam, aut horum duntaxat unicum. Fingamus solam manum ab † æstro aut tabano fodicari, hoc tamen supplicium fiet infandum, si fiat æternum, tametsi alius dolor accedat nullus.

Quid quæso ‡ urens calceus, si omni vita perferendus? Quid, oro, doloris ciet uni-

* Ein Schröter.
† Roßmuck.
‡ Wann ein der schuch truckt.

unicus ſcarabæolus, aut * cantaris rubea, ſi per auriculas illapſa, cerebrum incipiat ſcrutari? Dolor quicunque alius vel leviſſimus deſignetur, ſi vita tota idque aſſidue tolerandus ſit, graviſſima pœna cenſebitur; ſi ſemper perferendus, ſi æternus ſit, tormentum erit infandum.

Quid mihi jam verborum ſupererit, ſi novemplex Æternitatis ſuppliciũ conjunxero? Hic vox, hic ſenſus omnis deficit. His tamen quomodocunque tandem adumbrandis rem miriſſimam recenſet beatorum cælitum notus panegyriſtes.

Surius tom. 7. die 14. April, mihi pag. 296.

Lydwina Schiedamenſis virgo religioſiſſima, patientiæ omniſque ſanctimoniæ ſpeculum, triginta & octo annis morbos pertulit ſæviſſimos, non minor tamen patientia illius fuit quam dolor. Ad hanc ut reviſeret, ægre perſuaderi ſe paſſus eſt homo flagitioſus, quem nemo unquam eo potuit pertrahere, ut apud ſacerdotem crimina ſua accuſaret. Hoc demum ab eo, quamvis ægerrime impetratum, ut apud Lydwinam tumbæ proximam conſcientiæ ſuæ vulnera nonnihil aperiret, & iis medelam peteret. Ille, quod ejuſcemodi pecora ſolent, id jocum interpretatus, ad ægrotam virginem viſit, atque ut promiſſis ſtaret, ſcelerum ſuorum ingentem

* Brachkäferlin/oder unſer Frawen Kühlin.

catalogum ridendo percenſere orſus eſt. Illa per omnes cælites rogare hominem, ſibi ea narrare omitteret, has tales conſcientiæ labes ſacerdoti aperiendas, ab aliis ea audiri nefas eſſe. At ille, prout cœpit, narrationem pertexuit, & longam flagitiorum ſeriem explicavit, cum etiam inter ſodales de his gloriari non ei fuerit inſuetum. Lydvvina cum negare aures non poſſet hiſtoriæ tot ſceleribus contextæ, demum quæſiit, an cum ejus venia hæc ſacerdoti, velut interpres, aperire poſſit? Cui ille ſubridens: Veniam do, inquit, modo ego ipſe harum virtutum mearum non cogar eſſe præco. Lydvvina homini juvando prudenter hoc executa, narratas ſibi noxas non aliter quam ſuas ingenti dolore animi expiavit. Ille ad ægram reviſens: Puto te, inquit, mea pro me ſcelera ſacerdoti expoſuiſſe, quid jam pœnarum injungis? Hoc unum, ait illa, ut nocte una, ſed tota, in tuo lectulo cubes ſupinus, nec in ullum te latus moveas. Fac hoc & mihi committe cetera. At ille lætum cachinnans: Nil amplius, ait, imperas? hoc tota moles meæ pœnitentiæ? Aures tuas laudo, tam clementes mihi judices. Si tam facile eſt vitæ maculas eluere, faciam quod jubes. Sed veſperi vix in lecto ſe collocavit, cum neſcio quid moleſtiæ ſentire, grave erat in neutrum ſe latus vertere, itaque putare nunquam tam rigidum habuiſſe lectum, &
quia

quia movere se vetitum, supina hæc quies visa est difficillima. Dum ita cubat, secum ipse cogitans: En, ajebat, sanus sum & incolumis, lectus mollissimus est; modo liberum esset meo me more huc illuc versare. Sed quid hoc curas? dormi tu, dormi, dum clarum mane fenestras intret, dormi secure, & in utramque aurem. Non potest. Alia super aliam cogitatio subnascitur. Quid deest, ait ipse sibi, nox unica sic dormienda est, & fidem tuam liberasti. Verũ, quid si tres pluresve noctes sic dormiendum? Mori malim. Mori? Tantam certe molestiã huic rei subesse non credidissem. Pro me miserum, quam exigua, quam nulla in me patientia, quẽ tam leve vincit tædiolum? Lydvvina in quantis doloribus, quam patiens? Quid si asseri sit indormiendum, idque multis hebdomadibus? Quid si colica, vel podagra, vel calculus aut dolor capitis accedat, uratque angatque? Hæc ad inferos spectant. Et quo tu spectas? quo tua te ducent scelera, tot tantaque? sexcenties aut millies capitalia es ausus, jam pridem meritus gehennam. Sed quis lectus illic jacentium, quod stragulum, quæ lodicula? an tantum eis libertas adempta, in utrumque latus se vertendi? quæ illos vestiunt plumæ? an non loco plumarum flammæ sunt? Et quot mensibus, quot annis cruciatus illi durabunt? Æternum (si fides Euangelio) ita prorsus, æternum.

num. Ergo ſine fine? Revera ſine omni fine. Ergo poſt centies millies millena millia annorum, non tantum non finem hi cruciatus invenient, ſed nec ullam ſpem finis? Quid ergo agimus, qui cum æternitate ludimus? Imo non ludere hoc eſt, ſed inſanire. Agedum, deinceps alius ero, aut nullus ero. Dixit & fecit: & ô quantum mutatus ab illo? Ad ſacram confeſſionem jam paratiſſimus, cui antea mors viſa, ſeipſum accuſare.

IV. Sed hoc ipſum, quæſo, & nos cogitare perpendamus. Vere & in molliſſimo lecto jacere, ſed ſemper jacere, & æternum jacere, ſupplicium foret inexplicabile. Quid jam omnium apud inferos ſuppliciorum erit cumulus, ac congeries formidabiliſſima?

Febriens ſic quandoque ardet, ut arbitretur ſiti ſuæ vel dolium fontanæ frigidæ non ſuffecturum. Heu quis damnatorum ſiti medebitur? Ardebunt & ſitient, ſed nec omnes Orbis rivi, non fontes univerſi, non omnia flumina, nulla maria illorum ardentiſſimam ſitim extinguent, idcirco etiam nec eis guttula ſtillabit.

Mi Deus, quam moleſtus nobis eſt calor æſtivus, ut languemus, ut fatiſcimus, ut anhelamus? Veſtes abjicimus, lecti operimentum excutimus, huc illuc impatientiſſime nos volvimus; urit lectus, nec quidquam amabilis præbet frigoris. Sed quid hoc, ô Deus, ad ſulfureum

reum Æternitatis *vaporarium, ubi non ſolum refrigerationis nihil eſt, ſed nec fore ſperandum eſt? Non frigidulus veſper, non gelida nox, non rorans mane ardores illos temperat. Vna, ſed ignea, ſed doloribus plena, ſed æterna nox eſt. Ah, vel pœnæ ſaltem nos terreant, ſi non invitant præmia. Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium.

Quicquid apud inferos eſt, tormentum eſt. Vndequaque undique in doloribus ſunt. Supra damnatos paradiſus eſt, ſed æternum clauſus. Abyſſus infra, ſed nunquam reſeranda. Ante ipſos tormentorum omnium æternitas. Ponè ipſos amiſſæ voluptatis amariſſima memoria. Dextra tortores diaboli. Læva pœnarum ſocii. Intra ipſos angor, vermis, terror deſperatio.

Hæc, Chriſtiani, credimus, & ita vivimus? Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Hæc eſſe credenda novimus, ſed credimus languidiſſime. Noſtrum *Credere* vix quidquam habet animæ; non vivit. Perinde ſi cui digito monſtrem pictam tabulam, dicamque: Hic eſt Abrahamus filium immolaturus. Abrahamum dico, utique non vivum, ſed pictum. Talis omnino eſt fides noſtra, non viva, nil ardoris ſpirans, non animata, ſed picta. Credimus, & non credimus.

Iſa. c. 53. v. 1.

Eam

* Schwaißbad.

Eam ob caussam Æternitatis quotidie meditandæ modum hic brevibus perstringo.

Pater locuples filias elocarat honestissime. Hæ persuaserunt seni, ut eas opes vivus liberis non subtraheret, quas daturus esset post mortem: id unum sancte pollicitæ, de alimentis patri à se laute prospiciendum. Et primo quidem anno liberaliter ab iis habitus est. Cum vero præter spem ipsarum diutius viveret, senis pertæsæ, pietatis & pactorum immemores, tenacius ac durius cœperunt patrem tractare. Ille ut imprudentiam suam emendaret astu, capaciorem cistulam sed saxis & arena plenam cubiculo suo inferri clam curavit. Hanc noctu aperuit, & quicquid modicæ pecuniæ reliquum habuit, repetitis identidem jactibus diu multumque numeravit, submissa voce ponens grandem calculum, ita tamen ut à genero facile audiri posset. Demum obseravit divitem arcam. Postero mane filiæ parentem blandius affatæ interrogarunt quid nocte proxima somnum tamdiu distulisset? Quibus pater. Remotis, inquit, arbitris, thesauri mei calculos subduxi, filiæ: Quæ vestrum melius de me vivo fuerit merita, eo potietur. Hic porro ingens æmulatio, & utraque omni officiorum genere parentem prosequi cœpit. Eo mortuo, reclusa cista, cum saxis & arena repertus fustis, cui inscriptum:

Quod

Quod pietas non potuit, avaritia extorsit. Nos pæne pari sed longe sanctiore consilio cistam replebimus arena vel minuto semine, ut quod persuadere nequiverit pietas, possit æternitas. Sic ergo rem aggrediamur: Quisque proximam sibi cistulam, aut armariolum, aut riscum, vel arculam loculatam; aut si etiam aliud ad manus sit, suos loculos, suum pileum, suum poculum, aut chirothecas suas papavere, vel lapillis, vel cicere, vel tabaci, aliove semine minuto impleat, & æternitatem meditaturus sic numerare incipiat, ut unum papaveris, vel alterius seminis granulum vel lapillus, vel pisum unicum centum aut mille annos valeat.

Ioannes Paulus in jocoseriis.

Vas, aut vasculum quodcunque.

Ergo unum granum, mille anni; duo grana, duo millia annorum; decem grana, decem millia annorum; centum grana, centum millia annorum; mille grana, millies mille anni, & sic deinceps. Hoc primum.

Alterum: etiamsi ex armario cistula, pileo, patina vel vase quocunque alio sic impleto decem aut centum grana subtrahantur, pæne nihil subtractum videbitur. Interea certissimum, durante Æternitate tot mille annos transituros, quot papaveris, vel ciceris, vel alterius seminis granula in vas illud vel arcam sunt congesta. Nil certius. Nam omnis hic numerus suum habet finem, etsi dicto modo hypocaustum, etsi capacissi-

mam

mam domum papavere vel alio ſemine repleamus, & grana ſingula mille annos valeant.

Tertium: Vbi Æternitate ſtante, tot mille anni abierint, quot in grandi arca ejuſcemodi grana ſunt, nihilominus Æternitas adhuc erit integerrima, nulla ſui parte minor; non vel minima pars ulnæ, ſic loquar, Æternitati adempta eſt. Et quamvis arca illa tertium, quartum, quintum, ſic evacuetur, ut ad grana ſingula mille numerentur anni, nihilo tamen ſecius æternitati nil penitus ademptum eſt, tam tota & tam longa eſt, quam fuit cum cœpit.

Quartum: Hæc talis cogitatio, ſi ſeria ſit & attenta, nonnihil anget animum, non propterea tamen excutienda illa, ſed progrediendum ulterius. Seipſum homo meditabundus hortetur: Age porro tu; numeremus amplius.

Quintum: Hâc tali meditatione ſic ſenſim calefiet animus ut exclamet: Quid facimus? terræ quiſquilias & crepundia inſano amore quærimus, & negligimus æterna. Nimis verum? annos æternos in mente non habemus.

Sextum: Ita paullatim erudiendus eſt intellectus, ut arcana illa capiat per iſta quæ oculis ſubjiciuntur. Ariſtotelis ſcitum eſt: Oportere phantaſmata ſpeculari. Quemadmodum vero ſcalas uno ſaltu aſcendere non licet, ſed gradatim; & ſicut in anguſti colli lagenulam non ſubita

bita fusione vinum descendit, sic æternitas strictim & obiter cogitata intelligentiæ ac voluntati non imprimitur. Sensim à minoribus eundum ad majora: Et sicut pileum, poculum, cistam, cantharum, pluteum implemus & inde singulis ductibus mille annos educimus, sic etiam totum aliquod conclave aut hypocaustum erit replendum, & ex eo pariter instituenda numeratio.

Septimum demum est, seipsum alloqui: Quid obsecro est omnis in Orbe hoc afflictio, ad infinita millia annorum, quibus Æternitas durabit, & non tantum non finietur, sed nec minimum imminuetur. Hic nemo non fateri cogetur: Etiamsi me unum omnis Orbis calamitas premeret, quid hoc ad supplicia æterna? Et etiamsi ego unus omnium voluptatibus fruerer, idque centum annis, quid hoc ad æternitatem beatitudinis? Quid ergo ego insanus ago, quod non aliter agam? Ergo imposterum saltem sapiam.

Quod si quem animi corporisve dolor, aut uterque simul cruciet, si morbus in corpore, ægrimonia & luctus in mente hæreat, tunc potissimum pro se quisque sic cogitet: Si hic dolor aut mœror aliquot menses, si annum, si decennium, si quinquaginta, si centum, si quingentos, si mille annos, si decem annorum millia duraret. O Deus, quam hic dolor aut mœror inexplicabilis fo-

ret? Quid vero decem millium annorum maximus & mœror & dolor eſt ad acerbiſſimos Æternitatis cruciatus, ubi nullus finis poſt decies, centies, millies mille annos, Vbi tota ſemper permanet Æternitas?

En ſuccinctam Æternitatis meditandæ formulam. Porro ad alia.

III. Longe veriſſimum eſt, quod non nemo ab Orbe altero redux proclamavit, Nemo credit, quanta tormentorum apud inferos ſit acerbitas: Nemo capit quanta ſit diuturnitas; Nemo ſatis perpendit, quam longa ſit Æternitas.

De quo infra.

Heu nugis noſtris immoramur, & ſæpe immorimur; ob lanam caprinam litigamus, Æternitatem ludibundi, aut ſomniantes cogitamus. Hinc rara morum, aut pæne nulla emendatio.

Ego, qui hæc ſcribo, cum illis omnibus, qui Æternitatis tradunt monita, libere proclamo: *Curavimus Babylonem.* Voluerit, noluerit curari, in ipſius erat arbitrio. Via arcta, anguſta porta eſt, & pauci inveniunt eam. Multi quidem vocati, pauci vero electi. Idcirco Hieremias vates contentiſſime clamat: Salvet unuſquiſque animam ſuam. Si aliter nequeat, ſeipſum perpetuo claudat carcere, & vivum ſe ſepeliat. Satius eſt ex ergaſtulo in cælum migrare, quam è palatio ad inferos deſcendere.

Hier. c.51. v.9.

Hier. Ibid v.45.

Sed hæc auribus dici, in animum autem infundi non poſſunt. Niſi quis ipſe medi-

Sunt qui putent ex omni humana,

meditetur ista, & studiose intueatur, verbis parum proficitur. Hæc prosunt accuratius expensa.

Non ignarum hoc priscæ philosophiæ. Annæus Seneca: Iuvabat, inquit, de animarum æternitate quærere, imo credere. En, æternitatis arcanum pensiculant, qui luce veritatis carent. Quid Christianis faciendum? Sed idem, quem dixi, Annæus sapientissime pronuntiavit: In malis optimum est, supplicii finis. Finis malorum omnium remedium.

Est qui lamentetur domum suam incendio haustam. Alius nullum sibi uspiam fautorem aut amicum, nullum esse adjutorem luget. Alius corporis dolores: Ille animi angores queritur. Iste paupertatem suam deplorat. Ille contemni se ac abjici morte gravius putat. Quid, ô viri, hæc lamenta juvent? In malis optimum est, supplicii finis: finis malorum omnium remedium. Hoc remedio penitissime destituta est Æternitas luctuosa. Omnia habet suppliciorum genera, solum non habet finem. Hinc rectissime asserimus: Æternitas damnatorum inexplicabile supplicium.

Rem miram optima fide venerabilis Beda memorat, ævo suo contigisse. Fuit in provincia Nordan Humbrorum paterfamilias ex asse pius, qui Drithelmus a[illegible]. Hic vehementia morbi ad extrema deductus, sub noctis principium mori videbatur, Ea nocte jacuit in mortuum.

gente partem tertiam cælo adscribendã, duas alias Orco submittẽdas, ut scilicet pars Angelorum tertia. cælo præcipitata, restituatur. Hæc Deo nota, nobis incerta. Supra ejus mentio. c. I.

Se. epi. 101. post med.

Beda l. 5. hi

Angl. c.13. tuum. Vbi diluxit, ſubito ad ſe rediens, omnibus attonitis vitam ſibi conceſſam affirmabat, ſed longe alia ratione quam prius ducendam. Siquidem extemplo in prolixiores ſeſe preces abjecit, mox facultates ſuas omnes liberis, conjugi, & egenis aſſignavit, ipſe profanis curis omnibus exutus acerrime ac ſeveriſſime ſeipſum habuit. Et ſatis auſteritas vitæ loquebatur quam horrenda in Orbe altero vidiſſet. Nec ea paſſim omnibus narrabat, ſed iis ſolum quibus Æternitatem unice cordi eſſe ſciverat. Inter hos Rex Alfridus fuit vir litteratiſſimus, qui Drithelmum ſtudioſe ac crebro audiit de Thermis ſtygiis narrantem: Pars narrationis explicabat horribiles tenebras, incomparabilem fœtorem, acerbiſſimos ejulatus ac fletus, ebullientes colubros, inſultationes cacodæmonum, flammarum globos, & grandinem ſæviſſimam, quando ſcilicet damnati viciſſitudine miſerabili ex ignibus in glaciem rapiuntur. Hæc talia cum paradiſi delitiis exponebat Drithelmus. Sed ipſe narrationis ſuæ fructum maxime capiebat. Nam in cœnobio ſecretum manſionis locum, ad fluminis ripam habitavit, ubi hunc ſibi unicum laborem ſumpſit, inhærere Deo, votis perambulare cælum, aſſidue preces iterare, corpus affligere, Æternitatem continuis gemitibus cogitare. Et ut liqueret omnibus quam ſerio ageret, ſolebat creberri-

berrime ad carnem macerandam proximum flumen ingredi, ad umbilicum aut collum uſque in eo tamdiu perſtare, dum hieme glacies corpus raderet; egreſſus inde veſtimenta madida non ad ſolem aut focum ſiccabat, ſed vexando corpori retinebat, non tam veſtem quam glaciem indutus. Intervenere aliquoties huic ſpectaculo, qui hominem miſerati quærebant: Qui tandem fieri poteſt, Drithelme, ut tantam frigoris immanitatem toleres? Quibus ille prompte reſpondit: Frigidiora vidi & acerbiora.

Quiſquis æternitatis ſupplicia ſerio meditatus fuerit, idem de ſanctorum martyrum tormentis quibuſcunq; pronuntiabit: *Acerbiora vidi.* Iacobus nobilis Perſa ab Iſdegerde rege juſſus eſt membratim à capite ad calcem ſecari, ſingulis juncturis & articulis ſeparatim præciſis Immane tormentum. Sed Æternitatis contemplator dicet: *Acerbiora vidi.* Serapioni omnes membrorum articuli confracti ſunt. Nicephorus martyr poſt candentes craticulas minutatim conciſus eſt. Sed redeunt voces: *Acerbiora vidi.* Ionæ martyri non ſine acerbo joco præciſi digiti quaſi ſeminandi, cutis capitis abſtracta, lingua evulſa, ipſe in pice bullienti coctus, denique in cochlea membris omnibus contuſus & contritus. Socius ejus Barachiſius ſpinis flagellatus, & fœde diſcerptus, dein

Zach. Lippel. 27. Nove.

Baron. tom. 2. Ann. 252. n 5.

Idem Ann. 284. n. 20.

Lippeloo. 29. Mart.

ossa omnia convulsa & fracta. *Sed acerbiora vidi.* Saturninus feroci tauro alligatus, fera stimulis agitata, ipse per avia devia tractus & laceratus Horrendum supplicium. *Sed acerbiora vidi.* Martina nobilis virgo, quatuor palis affixa, fustibus & flagris cæsa, ungulis lacerata, bestiis objecta, demum ad flammas damnata. Emmeramo Ratisponensi Pontifici post digitos præcisos, oculos effossos, nares ac aures resectas, manus etiam & pedes truncati sunt, dein & lingua præcisa. Augustodunensi Pontifici Leodegario pariter post famem & carceris squalorem oculi effossi, plantæ pedum laceratæ & avulsæ, labra præcisa, lingua extracta. *Sed acerbiora vidi.* Alexander Romanus Pontifex creberrimis punctis confossus: Cassianus è Brixiensi Antistite Christi caussa Imolensis ludimagister stylis & graphiis puerorum confixus est: quorum quanto infirmior manus, tanto gravior martyrii pœna fuit. Marcus Arethusius præsul, lanceolis undequaque compunctus, melle oblitus, in junceam sportam impositus, apum, vesparum, culicum morsibus in lanienam objectus est. *Sed acerbiora vidi.* Beatus Maximus post ungulas, equuleum, fustes toleratos, lapidibus obrutus est. Antimus martyr subulis candentibus, fractis testis, crepidis ignitis, tensis fidiculis excruciatus est. Zoe Exuperii martyris conjux post sex dierum inediam in tenebri-

Idem 29. Nove. — *1. Ianu.* — *22. Septe.* — *2. Octobr.* — *13. Augu.* — *Baron. Anno 362. n. 34.* — *Idem Ann. 254. n. 24.* — *Idem Ann. 392. n. 42.* — *Anno 286. n. 13.*

nebricoſo carcere toleratam capillis ſuſpenſa, & fumo è ſtercoribus necata. Glycerius, poſtquam cæſus ut extarent oſſa, in rogum conjectus eſt. Petrus Exorciſta Marcellini martyris ſocius primo flagellis conciſus, in hiantia deinde vulnera acetum ſale mixtum infuſum, ita ſauciatum corpus lento igni aſſatum eſt. Chriſtiana virgo pariter aſſata, oleo deſuper infuſo; ſerpentes in eam immiſſi, lingua illi evulſa, demum ſagittis confixa finiit. Maxima & Donatilla virgis acriter cæſæ, dein vulnera viva calce exulcerata, ambæ in craticula toſtæ, & ad beſtias damnatæ ſunt. Theonillæ inſuper caput novacula cum cute abraſum, rubis ac vepribus coronatum, ipſa ad quatuor palos extenſa; loris immaniter cæſa, venter illius prunis perfuſus eſt, In his tantis ſuppliciis expiravit. Horrendi ſane cruciatus, acerba ſupplicia, *ſed acerbiora vidi.* Pantaleon diu uſtulatus, denique in plumbeum fervens balneum conjectus eſt. Paulus & Iuliana frater & ſoror, equuleum & cataſtam, picem bullientem, ferreas candentes & virgas, & ſellas, lectulos erectis clavis inſtratos, acerbum inter ſerpentes triduum, flammas denique & rogum pro Chriſto tolerarunt. Beata Barbara facibus, flagris, ferreis unguibus diriſſime laniata, ubera ei amputata, caput malleolis contuſum. Auxentio plantæ ferro terebratæ, ipſe in rota ſu-

Ann. 301. *n.* 18. *Ann.* 302. *n.* 29. *&* 30. *Lip. pelo* 24. *Iulii.*

Lipp. 27. *Iulii.* *Lipp.* 17. *Augu.*

4. *Decembr.* 13. *Dece.*

ſpenſus, candentibus ſubulis dum exhalaret animam, laceratus eſt. Quintinus Romanæ nobilitatis, ſenatorii ordinis, inaudita pertulit ſupplicia, nam poſtquam bullienti oleo, pice, adipe perfuſus, latera facibus aduſtus, toto corpore catenulis cæſus, ori ejus ſinapi, calx, & acetum infuſum eſt; (ô qualis potus!) ipſe deinde binis ferreis ſudibus à cervice ad uſque crura transfixus, omnes ejus digiti inter ungues & carnem clavis terebrati ſunt. Hæc nimis atrocia videntur; ſed longe atrociora habet Acheron ſupplicia, & inſuper æterna, præ quibus illa ludus & jocus ſint: *Acerbiora vidimus.*

31. Octob.

Sed nec noſtro ævo ingenioſa defuit tyrannis. Alicubi ſacrorum hominum ventres aperti ferro, & pabulum porcis aut equis offuſum. Nudis etiam ventribus vivi glires injecti, obverſis pelvibus detenti ac coacti dentibus effugium quærere, negatum à ſuperſtructis ignibus, intra viſcera conceſſum. Diſce quod imiteris Caligula. Iam corpora quoque membratim lancinata, ardentes tædæ axillis totique pectori ſubmotæ, ungulæ viſceribus immerſæ, & quo lentior mors iret, ignes ſubſtructi. Aliqui urſorum pellibus veſtiti, & laniandi moloſſis objecti. Alii acutiſſimis injecti ſaxis, tabula tecti, librarum mille ſuperjecto pondere, in fruſta comminuti; eo crudelius & acerbius, quo lentius. Acerba

hæc,

hæc, acerbissima sunt, sed quisquis inferorum tormenta contemplando vidit, de universis omnium Martyrum cruciatibus constantissime pronuntiabit: Vidi multo acerbiora, vidi, vidi; longe horribiliora spectavi. Exigua sunt, nulla sunt omnium tyrannorum supplicia, ad tormenta inferorum heu æterna, eheu æterna.

IV. Ab Ezechiele Deus promulgari jussit: Vt sciat omnis caro, quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina sua IRREVOCABILEM. Vbi gladius iste vel semel extra vaginam abierit, nunquam rediturus est, irrevocabilis est. Vt hoc intelligentiæ nostræ instillemus, sessui nos obsecro recipiamus, sed prout ille in rupe Choreb, Æternitatis attentissimus comtemplator: Sedeamus, inquam, & numeros in chartam aut digitos mittamus hac ratione: Damnati ad inferos mille annis torquebuntur: Non sufficit. Duobus millibus annorum: Non sufficit. Tribus millibus annorum: Non sufficit. Quatuor millibus annorum: Non sufficit. Quinque millibus annorum: Non sufficit. Decem millibus annorum: Non sufficit. Viginti millibus annorum: Neque hoc sufficit. Quinquaginta millibus annorum: Neque istud sufficit. Centum millibus annorum: Hoc ad æternitatem nihil est; nequaquam sufficit.

Ezech. c. 21. v. 5.

Quam tandem subducemus summam,

si dicta ratione ad dimidium duntaxat diem promoveamus calculos? Quis rationarius codex computationem hanc capiet? Exacto demum ad umbilicum die obstupescendus numerus calculatorem suum obrueret. Id demum pronuntiandum foret? Æternitatis mensura non venit ad digitos; nullis includi, nullis comprehendi calculis potest, innumerabilis est. Nam quoscunque numeros in immensum acervemus, quantumcunque grandem subductionem effingamus, excedit eam Æternitas. Quocunque tandem? In infinitum, in id quod computationem omnem transgreditur, in tremendam sæculorum innumerabilitatem.

Ah, ô mortales, ô Christiani, ah, ah, quam non cogitamus ista, quam raro ad hos calculos sedemus? Vere, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Et hæc non somnia, non figmenta, non Rhetorum colores; nullæ hic amplificationes, exaggerationes nullæ sunt. Æternæ Veritatis oraculum est: Discedite à me maledicti in ignem *Æternum*. Non sol ipse clarior his verbis. Sed repeto: Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit.

Matt. c.25. v.41. Luc. c.13. v.27.

In prima Æternitatis parte, ad Æternitatem rectius expendendam ita lectorem manu ducimus. Cogita mille cubos mille millionum annorum. Hæc quidem expedite pronuntiantur, non item expedite considerantur. Sunt anni

Parte I. Æternit. Consi. 4. §. 2.

10000000000000000000000000000.
Sunt millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies, millies millena millia annorum. Vbi ergo tot millia sæculorum apud inferos transacta fuerint, uti tandem transigentur (nil certius) tunc damnatorum singulis desperatissima conscientia dicet: Initium Æternitatis nondum est, tu ergo ne finem expecta, nullus erit: tota tibi restat Æternitas. Non minimo seipsa minor est. Et ubi iterum iterumque, ac denuo totidē annorum spatium transierit, idem affirmandum: nihil sui perdidit Æternitas. Etiamnum integerrima est, nec circū scribi nec imminui potest, in immensos sæculorū cumulos duratura, semperq; ultra.

V. Hoc denique ajo; Æternitas serio cogitata, si quidquam, mente * hominem emoveat. At Deus non emotam mentem, sed emendatos mores quærit. Et quæso date mihi hominem, qui Æternitatis inexplicabile volumen mente seria contrectet, mox ego dabo, qui quinquaginta, qui centum annis paratissimus sit in summa vitam asperitate trahere. Quandoquidem vero tam paucos numeramus, qui in suum ipsi corpus sæviant, qui ad propitiandum Numen rebus duris se dent, cælumque solum suspirent, hinc illud verissimum, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. De repe-

* Solt ain wol unsinnig machē.

repetitis his vocibus, infra te, Lector instruam.

Et Ah, ſaltem eo nos adducerent hæc Æternitatis cogitata ſupplicia, ut iis abſtinere non nollemus, quæ Deo diſplicitura novimus. Hactenus, quod Iſaias queritur, Iniquitates noſtræ diviſerunt inter nos & Deum noſtrum, Nunc igitur appropinquemus Deo, & appropinquabit nobis.

Iſa. c. 59. v. 2.
Iaco. c. 4. v. 8.

Sed coronidis loco addimus, quod Æternitati explicandæ faciat. Ponimus Orbe toto unicum eſſe mare (quod eruditorum fert opinio) illudque nec augeri nec minui, quod certe poſt ſupremum judicii diem obtinebit. Concedat ergo Deus per beneficium & gratiam (ſic fingimus) & ad Æternitatis captivos ſubmittatur Angelus qui lætum nuntium promulget hoc modo: Bono animo eſtote, Euangelizo enim gaudium Magnum, quantumvis ſero percipiendum. Præcepit Deus ut ego ſingulis annorum centuriis ad mare deſcendam, unamque ex eo guttam auferam: Vbi mare totum ita guttatim fuerit ſiccatum, omnia tormenta veſtra deſinent; & vos in libertatem cælitum aſſerendi, hinc emigrabitis. Solatium hoc foret ingens, tametſi poſt pæne innumeros ſæculorum tractus promiſſa libertas obtingeret. Nos quidem tam tardum beneficii genus non capimus, neque hunc finem aſſequimur, perinde ac ſi ſponſio hæc

hæc nunquam in opus exitura. Quot enim Oceani guttæ ſunt? quis eas in numeros digerat? noſtro ſenſu numerari non poſſunt, ita nec inferorum ſupplicia finiri. At certe damnati hanc gratiam probe caperent: Norunt illi omne quod finitum eſt ſuis claudi finibus, rerum omnium menſuras, præterquam Æternitatis, colligi, mare ipſum ſtillatim etiam vel tandem exhauriendum. Adeoque illam Angeli promiſſionem ut optatum nuntium audirent. Sed hoc ipſum illis negatum eſt: tam beati nuntii ad illos nunquam venient. Nil horum ſperari poteſt. Tam extenſum quidem temporis ſpatium tranſibit, quo mare vel ſic guttatim exhauriri poſſit, ſed poſt omnem illam durationis intercapedinem damnati & ardent & ardebunt: nullus hic finis, nullus terminus; non exitus, non clauſula ulla; nihil hic ultimum, extremum nihil, æterna omnia: Vt ſciat omnis caro quia Dominus eduxit gladium ſuum de vagina ſua irrevocabilem. Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium. Inde vel ipſi mortui cæcitatem noſtram complorantes clamant, Nemo credit, Nemo credit, Nemo credit. Ergo, quod Hieremias identidem inclamat. Salvet unuſquiſque animam ſuam.

Loco ſupra cit.

Hier. c. 51. v. 45.

CAPVT XIII.

Conclusiones tres in præmissa capita.

Anno Christiano 390. l.2. contra Sym.

AVrelius Prudentius, vetus poëta Christianus, ævo Theodosii majoris, duos in Symmachum libros vulgavit, in eorum altero arctam ad cælum semitam eleganti versu sic depingit:

Prima via facies inculta, subhorrida, tristis,
Difficilis, sed fine sui pulcherrima ——
Et quæ præteritos poßit pensare labores.

Amplam planamque ad inferos viam ita describit:

*Devia, picta * bonis brevibus; sed fine sub ipso*
Tristis, & in subitam præceps immersa charybdim.

Quam eleganter his Iobus accinit: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Nunc cuique nostrum soluta est optio eligendi. Elige; Vtra placet? Elige.

Iob. c.21. v.13.

Iosephus Christi Domini educator, ex Ægypto in terram patriam rediturus, duas sibi vias habuit propositas: liberum ei erat, quo vellet, aut in Iudæam, aut in Galilæam eundi. Angelus nam-

* Wolriechende Pomerantzenbäumlein ꝛc. auff baiden seiten.

namque id unum jusserat: Vade in terram Israël. Hac aut istac via iveris, tui arbitrii est. Iosephus prudenter deliberans, cum audiisset quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illo ire. Et ad Cælum nobis, & ad Orcum via patet. Potestas optionis est: eligamus maturè, Vtra placeat. Centies, sexcenties, millies ingeritur nobis, Apud inferos regnare diabolum cum apostatis angelis; apud superos regnare Christum cum sui cultoribus & amicis. Eligamus, quo ire lubeat. Electionem hanc juverit, sequentia considerasse, una cum tribus conclusionibus, quas apponemus.

Matt. cap. 2. v. 20. L. cit. v. 22.

I. Si quis è Persici Regis Assueri convivis super lautitiis epuli regii interrogatus fuisset, ad omnem quæstionem respondere potuisset, summas fuisse lautitias, idque anno medio. Exempli gratia cujuscemodi quæstiones illi sint positæ.

1. Quinam ad hoc epulum invitati? Cuncti Principes, fortissimi Persarum & Medorum inclyti, & præfecti Provinciarum. Atque hi omnes invitati, *Ad annum medium.*

2. Convivium quale? Hortense, omnium amœnitatum refertissimum. Nemus cultu regio consitum omnia tempe, paradisum omnem superabat, *Idque medio anno.*

3. Quis convivii locus? Non aureus solum,

ſolum, ſed & gemmeus. Nam lectuli aurei & argentei ſuper pavimentum Smaragdino & Pario ſtratum lapide diſpoſiti erant, quod mira varietate pictura decorabat; & hoc in oculis erat, *anno medio.*

4. Quæ convivas umbracula tegebant? Pretioſiſſima. Nam pendebant ex omni parte tentoria aërei coloris, & carbaſini ac hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſinis atque purpureis, qui columnis marmoreis fulciebantur, *idque anno medio.*

5. Qui cibi ponebantur? Selectiſſimi, regii, *idque anno medio.*

6. Quis in menſa potus? Vinum, magnificentia regia dignum, abundans & præcipuum, *idque anno medio.*

7. Quæ pocula aut pateræ, quæ chryſendeta adhibebantur? Aurea. Bibebant enim qui invitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vaſis cibi inferebantur, *idque anno medio.*

Eſth. cap. 2. Pluribus verſibus, initio.

8. Quæ Muſica convivas hilarabat? Nobiliſſima: Omnes Gratiæ & Charites, ipſa Sirenum concordia videri potuiſſet concinere, *idque anno medio.*

9. Omneſne convivæ læti? Lætiſſimi, *idque anno medio.* Hæc unus aliquis ex Aſſueri convivis dixerit. Hæc eadem de cælo, jure multo potiore dicentur, ſi pro anni dimidio, æternitatis duratio ſubſtituatur:

Sed interrogetur quis è damnatorum nume-

numero,similem in modum:Ecquæ maxima damnatorum pœna? Tenebræ, dicet, seu Intuitus divini privatio, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ altera sceleratorum pœna? Fletus & stridor dentium; hæc Plutonis musica est, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ tertia? Fames ac sitis incredibilis, idque in omnem æternitatem. Si fames hæc sitisque tantum decies millies centenis millibus annorum esset duratura, minus id grave videri posset, quam visum sit olim jejunium in sacra onfessione injunctum.

Quæ quarta? Fœtor intolerabilis, è tot cadaverum acervo, è sulfuris Oceano, à tot diabolorum consortio. Fœtor omnis in Orbe hoc nostro cinnamomum & balsamum est ad illos Erebi fœtores. Prædictum illis sæpius: Expectat vos triste balneum, si hac via pergitis. Sed surdis canebatur fabula. Pergebant. Iam balneum ingressi sunt, non egressuri amplius. Quam id foret tolerabile, tot annis, fœtore hoc torqueri, quot ab Orbe condito in hanc usque horam momenta transierunt: sed heu cruciabit hic fœtor sine fine, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ quinta damnatorum pœna? Ignis horribilissimus, ad quem flammulæ nostræ possint videri pictæ. Illud inexplicabile, quod ignis ille sit inextinguibilis, quem nulla flumina, maria nulla,

nullum diluvium extinxerit, quem nec ipsa sopiverit Æternitas. Iudex præmonuit; fixum est decretum, sæpius legendum: Ite in ignem æternum. Vrentur, non comburentur, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ vero sexta? Vermis conscientiæ; tanto gravius, quanto abstrusius supplicium. Vt res oculis subjiciatur, non aliud cogitandum, quam igneam felem cujusque pectori inhærere semper, illudque unguibus fodicare ac lacerare, ita tamen ut pectus ita vulneratum, in novam identidem lanienam recrescat, *idque in omnem æternitatem.*

Quæ septima? Locus & societas execrabilis. Hæc peccatorum fuerunt illicia, quæ caveri poterant, nec cavebantur; nunc pro diæta sepulchrum igneum: pro amicorum familiaritate sodalitas est diabolorum & damnatorum hominum execrabilissima. Hic locus semper habitandus, hoc sodalitium nunquam absuturum, *idque in omnem æternitatem.*

Et quæ octava numeratur pœna? Desperatio plane furiosa, quæ momentis singulis sceleratos illos jugulat, nec tamen jugulat, perinde si culter aut pugio alius super alium adigatur in præcordia, *idque in omnem æternitatem.*

Et quæ tandem nona inferorum pœna? Ah, ah, ah, inexplicabilis, immensa, incomprehensibilis Æternitas, hæc tormen-

mentorum omnium tormentum maximum. Tolerare Tenebras, Fletum, Famem, Fœtorem, Ignem, Conſcientiæ vermem, Deſperationem, Diabolorum convictum, hæc, inquam, omnia tolerare annis mille, aut bis mille, vel etiam decem aut centum millibus, aut tot annorum millibus, quot in quaternione chartæ peritiſſimus ſcriba poſſet exprimere; numerus foret nullius Arithmetici lingua exprimendus, ſed tamen finitus, & ob hoc unum acceptatiſſimus damnatæ plebi, quod tandem poſt pæne innumera millia millionum annorum finis futurus eſſet tormentorum.

Sed ſententia lata eſt, nec revocari poteſt. Illa octo ſupplicia toleranda, *idque ſine fine*, ardendum *idque ſine fine*, æternum, *in perpetuas æternitates*, ut vates Hebræus loquitur.

Atque hoc eſt quod nunquam ſatis dici, ſed nec cogitari ſatis, quod nunquam capi, intelligi nunquam poterit. Æternitas piorum juge ſuſpirium; Æternitas impiorum formidabile ſomnium; Æternitas damnatorum inexplicabile ſupplicium. Reſtat ut ad ſeptenas in prima Æternitatis parte poſitas concluſiones, adjiciamus tres alias iſtas.

II. Concluſio prima. *Omnia Orbis pretioſa, fungi ſunt, umbræ ſunt ad Æternitatem collata.* Argentum omne aurumque, gemmæ omnes ſi in geminos conflentur globos; omnia honorum nomina,

omnis triumphorum gloria; omnes Salomonis & Sardanapali delitiæ, omnis illecebrarum dulcedo, voluptatum omnis omnino ſuavitas fungi viliſſimi, titivilitium, & revera umbræ meriſſimæ, aut rectius, omnia hæc ſcarabæi umbra ſunt, qua nihil eſſe poteſt vilius, ſi ad Æternitatem conferantur.

Quis convivium illud æſtimet, in quo raptim unus alterve bolus * ingeritur, & abitur. Quis illud præmium laudet, quod ventre aufertur? Talia ſunt vitæ iſtius bona; bucceæ & micæ, medicati boli, vanitas & umbra.

Ad rem præclariſſime dixit Auguſtinus: Non nobis ſufficit, quicquid longum eſt in tempore, ſi habet finem, & ideo nec longum dicendum eſt. Et ſi avari ſumus, vitæ æternæ avari eſſe debemus. Cetera hic omnia puerorum nuces ſunt, ‡ bracteolæ & matteolæ, crepundia & pupæ. Hinc illæ divini Pauli generoſiſſimæ voces: Exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam IESV Chriſti, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora.

Aug. in Pſ. 68.

Phil. c. 3. v. 8.

Concluſio altera: *Nullus religioſorum homi-*

* Ein Maul voll / darnach auff und dar von.

‡ Flendergold und Dockenwerck.

hominum tam parce ac duriter ſeipſum habet, nemo tantis rigoribus exercet corpus, atque liberati è pœnis alterius Orbis facerent. Quod nos ſeveriſſimam vitam interpretamur, vita voluptuaria eſt, ad illam ſeu vivendi ſeu moriendi perpetuam neceſſitatem in Tartaro. Nos videri poſſumus ſuaviſſime dormire, etiamſi complures noctes traducamus inſomnes: Nos inter ipſas calamitates delitiamur; illi vere cruciantur, & vel una hora millies moriuntur.

Scriptor fide dignus commemorat Theodorico Trajectenſi Præſuli fuiſſe famulum, qui Eberbach audiit. Hic hero ſuo ab inſigni prudentia & fideli prorſus induſtria commendatiſſimus, æmulorum invidia ſic exagitatus eſt, ut demum velut in rabiem actus cacodæmoni ſe manciparit, ut vel inde præſidii aliquid alluceret contra tam malevolos inſidiatores. Annis aliquot evolutis fato conceſſit Eberbach; animus corpore ſolutus in Euripum flammeum abjectus eſt. Ab hoc igne tantos percipiebat cruciatus, ut redivivus diceret, Si ex omnibus Orbis arboribus & lignis rogus ſtrueretur unicus, malle ſe in eo uſque ad ſupremum judicii diem ardere, quam hora unica illis prioribus ignibus torqueri. Sed & Avernale frigus, & tenebras, ceteraſque pœnas ex ordine percenſuit. Dum autem his ſuppliciis afficeretur, adfuit è cælo nuntius qui miſe-

Cæſarius Heiſterbacenſ. l. 12. mirac. c. 23. qui hæc copioſe narrat.

rum aſtatus : En, inquiebat, hoc præmium iis debetur qui diabolo ſerviunt. Sed dic, ſi tibi ad vitam redire liceat, an ob commiſſas noxas, vitam ſuſcipies expiabilem? At ille: Pœnarum, inquit, nihil recuſo, modo hinc exeam. Hac demum lege voluntariæ mulctæ ſubeundæ rediit ad vitam, & quia nondum terræ mandatus, in feretro ſeſe erigens, omnes adſtantium in fugam egit. Mox ingenti ſpiritu ſcelerum pœnas à ſeipſo expetere aggreſſus, Othoni præſuli in ſacram militiam eunti ſe adjunxit. Sed jam ea vitæ ſeveritate ſe afflictavit, ut juxta equũ nudis pedibus curreret, nec curaret ſpinis ac ſaxis tibias plantaſque varie vulneratas cruentari. Pecuniã pæne omnem in pauperes erogavit. Panis & aqua quotidianum illius jejunium parciſſime reficiebant. Erant qui ſummam hanc vitæ auſteritatem mirarentur, mitiora perſuaſuri. Quibus ille: Non eſt, inquit, quod miremini; longe graviora paſſus ſum. Vos ibi ſitis, aliter ſentiatis. Atque ubi ſacrum hoc iter confecit, una cum uxore religioni ſe addixit, quod vitæ reliquum eſſet, rigidiſſimis piaculis acturus. Hæc ipſe de ſe Ioanni Xantenſi enumeravit, à quo ea ſcriptor accepit.

Hic illud moniti nobis opportuniſſime ingeratur: *Graviora paſſus ſum.* Et tu, mi Chriſtiane, graviora patieris, niſi hæc levia toleres patienter. Eſt cum apud nos ipſos graviſſime injurias aliorum

queri-

querimur: hic quiſque ſibi recte dixerit. *Graviora patieris.* Eſt cum aliorum aures querelis opplemus: idem optime reſpondebitur *Graviora patieris.* Idem in omnibus moleſtiis ac miſeriis uſurpandum. Quid malum tuum impatientia exaſperas? Ni caves; *Graviora patieris.* Nihil eſt quod pateris, nihil eſt ad thermas illas non Neronis ſanguineas, ſed Plutonis flammeas collatum. Ergo, ne *Graviora patiaris,* patere hæc levia.

III. Concluſio tertia. *Non tantum vanus ſed plerunque noxius eſt omnis labor, qui æternitatem non ſpectat.* Qua de re Christus luculentiſſime: Quid prodeſt hominі, ait, ſi Mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? Non ſolum non divitias, valetudinem, delitias, ſed nec Mundum univerſum adipiſci juvat, ſi quis ſeipſum interim perdat. Vtere & fruere divitiis, valetudine, delitiis quantum vel optare potes; fungi & umbræ ſunt hæc omnia, ſi poſt vitā hanc palo infigaris flammeo. Contemplemur obſecro, qua ratione uſitato apud nos ſupplicio per medium hominē adactus ſtipes per os emergat. Spectaculum horrendum. Pendet miſer * affixus palo, & ſubinde auctarii loco ſubſtructus eſt ignis lentus, pedes ad palum catenis colligati, manus affixæ clavis. Heu diriſſimum ſuſpendium! Si anno me-

Matt. c.16. v.26.

* Geſpißt.

no medio, si decem, si centum, si mille, si decem millibus annorum, si semper, si æternum ita pendendum sit?

Heu quid prodest homini, si Mundum uniuersum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur! Vtcunque capimus hoc oraculum, sed, quod theologus dixit: Plerosque sensus carnis excæcat. Hinc verissime Chrysostomus: Quamvis, inquit, ignis ille exæstuet, fluvius flamma accendatur; nos tamen ridemus & delitias amplectimur, & licentiose peccamus. Quid ergo hic aliud inclamem, quam illud Hebræi vatis: Salvet unusquisque animam suam. Æternitati propinquamus, & illa nobis. Brevi una erimus.

Lucas Burgensis. Chrys. hom. 55. ad pop.

Iosaphatus rex Indorum à Barlaamo Christiana sacra edoctus, velut per somnium vidit inferos, & diversorum tormentorum seriem, audiitque vocem: Hæc sceleratorum sedes est, qui sese flagitiis contaminarunt. Vbi triste hoc visum desiit, totis cœpit artubus tremere; rivulorum instar lacrimæ fluxerunt, omnia malesuadæ voluptatis illicia evanuerunt; alium induit hominem Iosaphatus.

Damascenus hist. de Barlaam & Iosaphat c. 30. sub finem.

Deus bone quam nos præfractæ malitiæ sumus! Non somniamus inferos, sed esse credimus, fide minime fallaci. Verum qui nostri nihilominus sunt mores? Nos quidem alium atque alium hominem induimus, sed semper malum, adeoque ipsam variamus malitiam, & velut

velut priorem pertæsi, novum ſubinde nequitiæ vultum ſumimus. Ideo vel ſanctiſſimus quiſque cum Bernardo roget: Subveni mihi Deus meus, priuſquam ſine termino crucier in inferno. Ideo vel impiiſſimus quiſque cum Manaſſe id unice deprecetur: Ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reſerves mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca. Quia tu es Deus, inquam, pœnitentium. Et quid ego non homo, ſed jumentum, ad te, mi Deus, vociferer, quam illud unum: *Parce, ignoſce, miſerere; ne reminiſcaris iniquitatum mearum.*

2. Pa. c. 36. & ult. fine. Mat. c. 21. v. 19.

Cum Chriſtus Dominus poſtridie palmiferi ſui triumphi è Bethania in urbem Hieroſolymorum tenderet, in via eſuriens ficum adiit, inde petiturus fami ſolatium, at ubi nihil in ea inveniſſet, præter folia: Nunquam, ait, ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et arefacta eſt continuo ficulnea. Tales omnino ſunt omnes Acherontis incolæ, ficus maledictæ, ſemper infecundæ, ſtirpitus eradicatæ, in flammas abjectæ, in flammis ſemper arſuræ. Nunquam ex illis naſcetur fructus in ſempiternum. In regnis Behemoth ignota penitus eſt patientia; nulla ſubmiſſionis notitia; nulla illic hoſpitatur virtus; ſolum eſt ſteriliſſimum, ubi nullæ arbores niſi ad ignem natæ. Nunquam ex illis naſcetur fructus uſque in ſempiternum.

Postquam protoplasti parentes nostri pomum vetitum admorderunt, protinus illo amœnissimo horto sunt exclusi, & ad horti custodiam admotus est non sine armis Angelus. Divinæ paginæ id testantur: Ejecitque Adam, & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem. Illustrissimum hoc erat divinæ misericordiæ argumentum, illic famulum duntaxat collocasse, non ipsum Paradisi dominum stetisse cum gladio ad prohibendum omnem ingressum. At vero judicii supremo die, nulli famulorum gladius permittetur: ipse dominus eum arripiet, stringetque in damnata capita, *Discedite à me maledicti.* Paucula verba sunt, sed librum & volumen ingens faciunt, nunquam satis evolvendum.

Gen. cap. 3. v. 24.

Nunc igitur rerum nostrarum satagamus. Tanto quisque minus miser in Orbe altero erit, quanto miserias suas in isto patientius tolerarit.

CAPUT XIV.

Quæ ligna, quodve pabulum ignis sit æterni: Ubi de peccati mortiferi inexplicabili gravitate.

VErissime dictum à prisco philosopho: *Initium salutis, notitia peccati.* Revera non peccabit unquam gravius, quisquis mente seria cum gravitatem peccati, tum fœditatem

tem inſpexerit. Peccatum ex Orbe tolle,& malum omne ſuſtuleris. Vnum atque unicum Orbis malum, & ceterorum omnium malorum ſeminarium, miſeriarum omnium pelagus profundiſſimum, ſuppliciorum eſt abyſſus Peccatum. Hinc illæ Chryſoſtomi voces: Peccatum ſpontanea inſania, voluntarius eſt dæmon. Eam ob cauſſam beato Ludovico Galliarum regi etiamnum adoleſcentulo mater altiſſime impreſſum cupiebat: Potius vitam perdere, quam letali ſe culpa obſtringere. Rectiſſime prorſus Ioannes Climacus dixit: Etſi mille annis continuam inediam pane ſolo & aqua toleraremus, etſi totum Mundum ut nobiſcum pro nobis lugeret commoveremus, etſi Iordanem ſtillatim & guttatim lacrimando per oculos educeremus, nunquam tamen pro commiſſis peccatis ſatisfacere poſſemus.

Inde Sapiens Hebræus tanta contentione vociferatur: Quaſi à facie colubri fuge peccata. Quis tangit poculum, in quod mors ructaverit, uti Tertullianus loquitur, & in quo venenum minitetur bibenti? Nil habet Orbis formidabilius peccato. Qua de re dicta ſcriptaque ſunt innumera: nos compendio quintuplicem hanc aſſertionem ſtatuimus. Quiſquis letaliter delinquit:

Eccli. c.21. v.2.

1. Deum graviſſime offendit, eumque ſibi adverſarium & hoſtem conſtituit.

2. Divi-

2. Divinam gratiam omnem amittit.

3. Omne genus miseriarum & calamitatum sibi ultro accersit.

4. Cælum in omnes æternitates perdit.

5. In sempiternos inferorum rogos præcipitem se mergit.

Divinus Paulus rem verbo absolvit: Stipendia peccati mors, & omnis Mortis comitatus, Luctus, Dolor, Morbus, Mœror, quos velut anteambulones sequitur æterna mors. Hoc omne ut exactius, prout omnino par est, consideremus, assertionem illam quintuplicem ordine explicabimus.

Rom. cap. 6. v. 23.

I. Primum est: *Deum gravissime offendit eumque sibi adversarium ac hostem statuit, quisquis letaliter delinquit.* Peccato summum bonum læditur, ita quidem ut neglecto creatore finem suum in re creata constituat homo. Quod summæ injuriæ est, & simillimum idololatriæ. Hinc toties in divinis oraculis peccata idololatriæ nomine designantur. Ista in omni peccato graviore temeritas quovis supplicio dignissima est. Cum enim Deus ubique locorum præsentissimus sit, ante ipsius reclamantis oculos patratur nefas, fitque injuria & cernenti, & audienti. Ita summum regem coram & in os contumeliis afficimus. Et quod fœdius, beneficiis abutimur in offensam beneficia conferentis. Auxilium enim quod nobis Deus in omnibus omnino

nino actionibus præstat, contra ipsum convertimus: perinde si filio parens gladiolum porrigat, ut ad se defendendum eo uti condiscat, simul etiam imbecille filioli brachium regat, at vero nequissimus puer optimum parentem, dum is ferientis manum sustinet, conetur configere. Hoc agit, quisquis peccat. Dum Deus actiones illius & adjuvat & dirigit, has ipse in Deum injuriose convertit. Atque ut summa hæc in Deum contumelia magis elucescat, rem oculis ita subjicimus.

Quotiescunque homo in deliberatione seu ipso peccati aggressu est, medius inter Deum stat atque diabolum, velut judex & arbiter, pro qua parte pronuntiet. Deus legem à se latam explicat, & una filium cruci suffixum monstrat, ut hominem à peccato avertat. Diabolus escam malorum voluptatem objicit, suadet, invitat, ut ad peccandum illiciat: quisquis jam peccat, hoc ipso diabolum Deo præstare pronuntiat, nam aversus à Deo, caussam diabolo adjudicat iniquissimus judex. Quid hoc aliud est quam reipsa dicere: quicquid leges jubeant vetentque, quicquid crucifixus filius moneat, roget, suadeat, imperet, quicquid è cælo minetur Pater, diabolus tam suaviter me invitat, mulsum tam dulce propinat, ut persuadeat, ut vincat; Eo, sequor diabolum, ab illo me trahi sino: placet hic caupo, quamcun-

cunque tandem * ſymbolam poſcat. Veriſſime hoc facit, quiſquis letaliter delinquit.

Ita in unam lancem Deus mittitur, in alteram voluptas. Accedit homo velut libripens, atque ubi peccare decrevit, malle ſe divinæ amicitiæ, quam voluptatis jacturam facere apertiſſime ſtatuit. Et ita Chriſto Servatori latronem Barrabam anteponit.

Quid horrendum magis, quid indignius ſuprema Majeſtate, quid turpius quam hoc conditori fieri à re condita? Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & portæ ejus deſolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, fontem limpidiſſimum, & impuros rivulos ſectati ſunt.

Hier. cap. 2. v. 13.

Atque ut hoc ipſum explicatius tradamus: Hominem peccaturum partes diverſæ trahunt, ut diximus; hinc trahit Deus, hinc diabolus. Penes hominem ſtat, à quo velit attrahi. Cacodæmon filo aut culmo ligat hominem (nec enim aliter poteſt) & oſtentat quod vel carnem mulceat, vel crumenam augeat, aut certe famam extendat. His filis, his ille culmis quoquo vult pertrahit, quem ligavit. Vt igitur homo vel ſuæ libidini, vel avaritiæ ſuæ, vel arrogantiæ ſatisfaciat, contra expreſſiſſimam Dei legem in vetitum ruit. Deus

* Obs ſchon ein theure Zech.

Deus quidem vinculis haud facile rumpendis ligat hominem, beneficia sua proponit, debitum sibi servitium exigit, proscriptionem è cælo, & æterna inferorum incendia minatur. Sed nihil agit, quicquid promittat, aut minetur Deus: vincit diabolus, & Deo, sic volente homine, antefertur. Hoc enim præstabilius putat homo, blandientem Satanam sequi, quam præcipientem Deum. Ideo vincula omnia quæ ipsi Deus injicit, contumaciter abrumpit.

Dicite jam vos ipsi, qui in malum scientes ruitis, qui hinc & illinc tracti victorem diabolum facitis; dicite, quibus hoc gehennis, quibus æternitatibus hæc in Deum injuria possit elui?

Hoc ipsum Deus jam olim gravissime questus: Rupisti, ait, vincula mea, & dixisti: Non serviam. Ad rem est propriissime querela ista. Hoc certe facit, quicunque scelus in se concipit; abrumpit vincula, dicitque, *Non serviam.* Hinc vel ipsi Christo Deo insultans Satan dixerit: En, hoc tibi tui faciunt; sic homines à te conditi te amant, ita te honorant ii pro quibus mortuus es, quibus teipsum das & omnia. Quid à me habeant non ignorant, nihilominus sequuntur me; voluptatula vilissima trahi se sinunt à me; ego illos obsequentissimos habeo; me suum esse hostem non nesciunt, & tamen diligunt, modo eis aliquid vel pecuniæ, vel lasciviæ, vel inanis

Hiere. cap. 2. v. 20.

gloriæ

gloriæ monſtrem. En, quantos numerem in meis caſtris. Ego pro illis nec colaphos tuli, ſicut tu Chriſte pro tuis; nec flagella ſuſtinui, nec crucem pertuli, nec mortem obii, ſicut pro tuis tu Chriſte. Sed neque illis cælum promitto, neque paradiſum offero, ſicut tu Chriſte tuis, quos monitis doces, exemplis inſtruis, minis terres, præceptis dirigis. Sed fruſtra. Te ſpreto me audiunt. Malunt æternum ardere quam brevi tempore tuis legibus vivere. Volentibus non fiet injuria: peribunt quia perire cupiunt. Quia conditorem ſuum repudiant, me dominum, imo tyrannum habebunt.

Quid ad hæc, inquit Cyprianus, reſpondemus fratres? An non igitur videtis, ô mortales, & palpatis, quanta hæc in Deum ſit injuria? Atque hoc eſt quod nullis inferorum ignibus, nullis ſæculorum tractibus expiari poſſit. Nos anxie quandoque quærimus: Eccur Deus unicam letalem noxam, quæ vel momento committitur, æternis ignibus punit? Varia ſuper ea re Theologi reſpondent. Vix ullum ſatisfacit reſponſum: & nos ſequenti capite hac de re plura. At quiſquis illud, quod modo diximus, enucleatius perpenderit, ultro fatebitur capitale crimen omne, non poſſe non infinite Deo diſplicere, tamque inexplicabilem eſſe injuriam quæ Deo infertur peccando, ut ea nullis unquam cruciatibus ſatis elui poſſit.

Res

Res in aperto eſt: Quanto perſona, in quam peccatur, nobilior ac ſublimior, tanto noxa eſt gravior. Qui ſibi æqualem lædit, noxam contrahit, hæc tamen multum augetur, ſi ſacerdotem profanus læſerit. Vtraque hac culpa gravior ea eſt, ſi epiſcopum offenderit. Longe gravior, ſi epiſcoporum Antiſtitem, aut purpuratum patrem; graviſſima ſi Regis aut Cæſaris majeſtatem ſpreverit; longe graviſſima, ſic homines cenſent, ſi ipſam Pontificis tiaram auſu temerario violarit. Hæc incrementa ſunt culparum, prout nimirum dignitas creſcit, ſic & culpa. Hinc cum Deus qui læditur, ſit infinitæ dignitatis, offenſa etiam gravitatis ſit infinitæ.

Quare quo penitius quis Numen divinum noſſe incipit, eo exactius infandam peccati malitiam & agnoſcit & odit. Certe Deus tanto fertur odio in peccatum, ut theologus è divi Dominici familia celeberrimus dicere ſit auſus: Certiſſimum eſt, quod ſi quis omnes creatos intellectus in unum conflaret, & ex omnibus linguis unam fabricaret, nec intellectus ille comprehendere, nec lingua iſta explicare poſſet illud, quod Deus in peccatum gerit, odium. Cum enim Deus infinite bonus ſit, amore infinito bonitatem, odioque infinito proſequitur malitiam. Atque hinc illam præmiis æternis, hanc æternis ſuppliciis remuneratur. Ibunt hi in ſupplicium æter-

Ludo. Gran. Par. 1. Memori. l. 2. c. 7.

Matt. c.25. v.46. æternum, justi autem in vitam æternam.

Vt autem istius, quo Deus in peccatum fertur, odii magnitudinem paullo altius in animum admittamus, consideremus obsecro, quantum supplicii æquissimus judex vel unico peccato sæpissime irrogarit. Animus ab actione innotescit; pœnæ à Deo inflictæ odium divinum explicabunt. Et quod illud, oro, supplicium Angelorum? Lucifer, omnis elegantiæ ac venustatis miraculum multo quam nobilissimum, cum tot centenis millibus, rectius dixerim, cum tot millionibus Angelorum subito in flammeas voragines præcipitatus est. Ecquod ab eis facinus est designatum? Vnica superba cogitatio. Ah, ô Deus, Ah! Tantus numerus tantorum regum (ad quorum vel unicum vel mille reges collati exiguæ sint potentiæ) in æternum damnatus sit? Nec ulla pœnitentiæ aut misericordiæ, nulla recuperandæ gratiæ facta sit mentio? Ergo ipsissima, ergo omnis æternitas unicam superbam cogitationem non exhauriat? ergo sæcula infinita pro unica unius momenti noxa nequeant satis facere? Iure Deus Angelo apostatæ ceterisque ejus asseclis dixerit: Extinguere vos penitus, & in nihilum possem redigere, sed eritis Majestati meæ, beatis Angelis omnibus, hominibus universis prodigium, portentum, nequitiæ spectaculum, justitiæ testimonium, æternum mei in vos furoris barathrum. Si

Si quis mille Regum ac Imperatorum filios capite damnari & securi subjici videat, ingemiscet utique dicetque: Atrocissimum plane facinus hic sanguis regius commiserit necesse est, quod omnes una eaque inexorabilis sententia feriat; obstupescendum prorsus, adeo nec precibus, nec numemero, nec sanguini, nec clementiæ quidquam dari. Idem omnino hic cogitandum, & plus quam obstupescendum, tot Angelorum milliones ad æternos rogos dejici, & nullum veniæ, nullum gratiæ, misericordiæ nullum dari locum; non genus & originem cælestem, non maximam multitudinem, non delicti, ut videri poterat, exiguitatem spectari, sed pariter uno omnes turbine involvi, læsæ Majestatis universos damnari, morti sempiternæ addici.

Ah, ô mi Deus, ah quæ tandem peccati nefanda est atrocitas, ut divinos furores, eosque tam implacabiles in se provocet, ita quidem implacabiles, ut nullis unquam sæculis mitius sævituri sint, nec ullis se suppliciis mitigari sinant. Hinc omnis venia veniæque spes exulat. Deo rebelles, cælo extorres erunt in omne ævum. Effusa est omnis gratia; spes libertatis nulla. Frustra preces, frustra libelli supplices. Conclusum est; Decretum est. Quondam Angeli, nunc diaboli; olim Deo amicissimi, nunc hostes capitalissimi, ardebunt æternum.

Et quod delicti genus fuerat? Iam diximus: Cogitatio superba unica. O Rex gentium, quis non timebit te?

Hic nemo se fallat, & Angelorum delictum longe alterius fuisse ordinis putet quam sint humanæ noxæ. In protoplastis idem est cernere, quod in Angelis. Primi parentes nostri cum universis posteris divina gratia exuti, innocentiæ veste spoliati, paradiso exclusi, æternum exulare jussi sunt, addita fatali hac sententia, *Moriendum esse.* Nec satis fuisset morte una defungi, Mors æterna jam triumphabat, jam immensum populum sui juris & census numerabat, & vero etiam omnem humanam gentem in sua regna traxisset, nisi Altissimi filius humanam sortem miseratus hominem induisset, expiraturus in cruce. Iam perieramus omnes, ni perire voluisset, qui perire non potest. Nam inhærentis peccati contagio ab uno in omnes transiit. Et quod illud tam immane fuit Adami flagitium? Pomum unicum leviter admorsum.

Eheu tantis lacrimis, tanta funerum strage, tantis suppliciis luendus est pomi morsus? Quid querimur? Hæc peccati ratio est: infinite Deo displicet, infinitis suppliciis acerrime vindicatur, nec tamen unquam expiatur. Furit Deus cum in peccatum excandescit.

Sed huc magis oculos ad humanæ gentis excidium. Et in Orbis terrarum univer-

universus, unius loco sepulchri est, in quo totum genus humanum aquis sepultum est. Ex omni hominum numero vix octo servati sunt ab inundatione diluvii. Quæ caussa tam prodigiosi funeris? Quis tot centena millia hominum in iratum hoc mare deturbavit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis amplissimas Gomorrhæ, Sodomæ, ceterasque urbes incendio delevit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Sichimorum urbem evertit? Peccatum, præsertim Libidinis. Quis Benjamitarum viginti quinque millia, Israëlitarum quadraginta millia in prælio interfecit? Peccatum, præsertim Libidinis. Hic Dei mos est, hoc illius in omnia peccata odium; nihil hac in parte dissimulare potest. Nullum peccatum sine pœna. Et quamvis multa impetrent veniam, nulla tamen non subeunt pœnam.

Quæ sacerdotis Heli ob solam in castigandis filiis negligentiam? quæ Saulis propter inobedientiam? quæ Davidis propter incontinentiam? quæ Nabuchodonosoris ob superbiam? quæ Ananiæ & Sapphiræ ob avaritiam? quæ plurimorum aliorum ob culpas, ut videbatur, levissimas pœna fuit? Achan hostilium spoliorum aliquid subducit, & id morte luit. Pauperculus ille colligit ligna sabbato, & lapidatur. Oza nimium sollicita manu contrectat Arcam, & vi subita necatur. Obsequens, sed paululum

Ios. c. 7 v. 25.

Num. c. 15. v. 33.

2. Reg. c. 6. v. 7.

3.*Reg.* c.13. v.24. *Num.* c.21. v.6. 1.*Reg.* cap.6. v.19. 4.*Reg.* cap.2. v.24. *Osea* c.14. v.1.

lum incautus propheta ſinit ſe decipi,& à leone ſuffocatur.Iſraëlitæ contra Moſen murmurant, & ab ignitis colubris interimuntur. Betſamitæ parum reverenti oculo ſalutant Arcam, & ſupra quinquaginta millia hominum jugulantur. Eliſæum irrident pueruli,& eorũ quadraginta duo ab urſis lacerantur.

Non parcit Deus delinquentibus.Pereat Samaria (pereat anima) quoniam ad amaritudinem concitavit Deum ſuũ. Sit alicubi mare mellis, & unica fellis gutta in hoc dulciſſimum mare immiſſa univerſum illud in extremam mutet amaritudinem,quid quæſo de hoc felle, quid de hac fellis guttula ſentiendum? Fel iſtud inexplicabilis & infiniti amaroris eſſe diceretur. Et recte diceretur. Atque hæc eſt ipſiſſima peccati amaríties. Eſt quidem divinæ pietatis ac miſericordiæ dulcedo infinita, velut mare mellis immenſum. At vero peccatum mortale quodcunque vel unicum amaritudinis eſt tantæ,& fel abdit tam maligne potens,ut Deum ſuavitatis ac dulcedinis inexhauſtæ pelagus, in pavendam indignationis ac furoris amaritudinem convertat. Atque hoc eſt quod Oſeas clamat: Ad amaritudinem concitavit Deum ſuum, Anima peccatis ſuis. Non hæc vel ideo pereat? Deus ipſe id questus: Ad iracundiam,inquit,me provocavit Ephraim in amaritudinibus ſuis. Hieronymus exponit: Sceleribus ſuis

Oſe. c.12. v.14.

ama-

amarum me fecit, quia dulcissimus e-ram. Idcirco non parcit Deus delinquenti.

Non jam miror amplius, dixisse Iobum: Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Adeo certe non parcit Deus delinquentibus, ut vel in filio suo aliena etiam delicta acerbissime puniverit. Revera mors Christi funestissima satis luculente docet quanto Deus odio peccatum prosequatur.

Io. c. 9. v. 28.

Cum ægro pharmacum è fusili auro, aut è margaritis liquidis, aut è lapide Bezoar miscetur, pronum est dicere, gravissimum esse morbum, & præsens vitæ discrimen: Ita hic prorsus nimia fuerit necesse est peccati gravitas ac fœditas, quam eluere non potuit nisi dominicus, nisi regius infiniti pretii sanguis. Agnosce igitur, ô homo, inquit Bernardus, quam gravia sint vulnera illa, pro quibus necesse fuit Christum Dominum vulnerari.

Imo Christus cum sub cruce duceretur ad crucis supplicium, sua vulnera suamque mortem defleri vetuit, ut scilicet illæ lacrimæ impenderentur peccatis, quæ mortis tam infamis fuerunt caussa. Enimvero solis Christi lacrimis satis elui potest peccatum. Nam si Angeli omnes, quotquot in cælo sunt, corpora humana induant, & multis sæculis vel unius mortalis peccati nequitiam

plorent, ne ſic quidem tot lacrimarum nimbis, peccatum illud unicum ſufficienter deploraretur, quod ſolius Chriſti lacrimæ, eæque ſanguineæ ſatis expiant.

II. Alterum aſſertionis noſtræ caput eſt: *Gratiam divinam omnem amittit, quiſquis letaliter delinquit.* Facinus quodcunque mortiferum omni penitus gratia divina ſpoliat. Nil pulchrius animo quem ornat Dei gratia; nihil fœdius quam animus divina gratia exutus, & ſcelere pollutus vel unico. Coluber eſt peccatum venenatiſſimus, vulnus ab hoc colubro eſt mortiferum, licet ſuaviter & cum voluptate inflictum. Et ô ſi oculis videre liceat, quanta peccati ſit deformitas ac fœditas, quam ſedulo peccatum fugerent qui modo ſectantur. Deformius eſt atque terribilius ipſo cacodæmone peccatum. Princeps Angelorum Lucifer, multo formoſiſſimus fuit Angelus, ſed peccati unius fuligine ita omnis ejus pulchritudo defœdata eſt, ut jam teterrimum ac ſpurciſſimum ſit prodigium, adeoque horrendum, ut negent eum diu poſſe ſuperſtitem agere, cujus oculis ſuam Angelus Apoſtata fœditatem objecerit.

Porro divinæ gratiæ pretium illud eſt, ut veriſſime dicatur, in Orbe nihil eſſe pretioſius. Explico. Dixerit quis de auro potabili, aut de aqua vitæ, Vnica liquoris hujus guttula majoris eſt pretii

quam

quam ſint vel centum plauſtra generoſiſſimi vini. Hoc ipſum ad amuſſim de gratia divina dixeris: Pars hujus minima pretioſior eſt omni favore humano, omnibus Orbis opulentiis. Sit totus terrarum Orbis aureus, nihil pretii eſt ad divinam gratiam collatum. Peccatum vero letale quodcunque ſic omnem adimit divinam gratiam, ut ejus nil penitus remanere poſſit admiſſo peccato.

Quicquid meritorum plurimis annis collectum eſt, id omne momento effundit vel unicum peccatum. Eccleſiaſtæ vox eſt: Qui in uno peccaverit, multa bona perdet. Et etſi quis quinquaginta, etſi centum annis in omni virtutum genere ſe Deo probarit, etſi maximis rigoribus & quotidianis jejuniis vitam omnem exercuerit, pane ſolo & fonte vixerit, lumbos ferro ſtrinxerit, in dies ſe flagris ciciderit, ſua omnia in ſtipem erogarit; ſi demum letaliter delinquat; univerſa vitæ prioris promerita perdidit, omnem Dei gratiam effudit, ex amiciſſimo jam profeſſus Dei factus eſt hoſtis.

Eccleſ. cap. 9. v. 18.

Res certa; teſtes luculenti. Ezechieli hoc credamus: Si averterit ſe juſtus, inquit, à juſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnes juſtitiæ ejus quas fecerat, non recordabuntur. Letaliter vel ſemel peccaſti? Amiſiſti omnes labores tuos, amiſiſti gratiam, amiſiſti cælum, amiſi-

Ezech. c. 18. v. 24.

ſti Deum, adeoque amiſiſti omnia. Aut igitur quæ amiſiſti recupera, aut æternum amiſſa flebis.

Inter ſupplicia quæ Deus Iſraëli minatur, illud tanquam omnium maxime formidandum ingerit: Væ eis cum receſſero ab eis. Hic Dei ab animo receſſus atque abitus, mors animi eſt, malum cui revera nullum par, malum quod omnes vel acerbiſſimos divorum Martyrum cruciatus, quod perpetua damnatorum omnium tormenta ſuperat. Et videte hominis, quem Deus ob peccatum deſerit, miſeriam. Quicquid agat, quicquid patiatur hic homo, divina gratia deſtitutus, montes transferat, ignes inſiliat, ſtellas extinguat, fontes accendat, omnibus ſæculis admiranda faciat, nec minimum quidem cæleſtis beatitudinis promerebitur, dum apud Deum in offenſa eſt. In liquido cauſſa eſt. Fons omnium meritorum divina gratia eſt, qua iſte peccando ſeipſum ſpoliavit. Aut ergo gratiam reparet, aut cælum deſperet. Addo quod æque miſerum.

Oseæ cap. 9. v. 12.

Diſponere ſe tamen poterit ad recipiendam gratiam: ideo à bonis actionibus nunquam ceſſandum.

Is qui ſic à Deo deſcivit, ſuomet quidem impulſu potuit cadere, ſuomet conatu ſurgere non poterit: ſeipſum in foveam abjecit, ſed nunquam revocabit gradum, niſi Deus porrigat manum ſingulari ope. Echo non reſpondet niſi voce provocetur: qui peccavit, non reſipiſcit, niſi à Deo excitetur. Sed nemo veniam deſperet vel millies lapſus. Peccaſti?

ani-

animos reſume. Firmior non raro poſt lapſum greſſus eſt, certe cautior.

Quando igitur tam atrox peccati genius eſt, tam deteſtabilis malitia, generoſo prorſus ſpiritu proclamans Anſelmus: Si hic, inquit, peccati pudorem & illic cernerem inferni horrorem, & neceſſario uni illorum haberem immergi, prius me in infernum mergerem, quam peccatum in me immitterem. Mallem enim purus à peccato & innocens gehennam intrare, quam peccati ſorde pollutus, cælorum regna tenere; cum conſtet ſolos malos in inferno torqueri, & ſolos bonos in cæleſti beatitudine foveri.

Anſel. de Similit. c. 190. ſeu penult.

Hanc ob cauſſam, idem ſanctiſſimus ſcriptor: Aperi oculos, inquit, anima miſera, & vide quid fuiſti olim, & quid nunc es: quo loco fuiſti tunc, & quo nunc es. Eras ſponſa Altiſſimi, eras templum Dei vivi, eras vas electionis, eras thalamus æterni regis, eras thronus veri Salomonis, eras ſedes Sapientiæ, eras ſoror Angelorum, eras hæres cælorum. Ecce cum omnia hæc fueris quæ dixi, quoties dico; Eras, Eras; toties tibi lacrimandum eſt, dum ſubitam tuam cogitas mutationem. Sponſa Dei facta eſt adultera diaboli, templum Spiritus ſancti mutatum eſt in ſpeluncam latronum, vas electionis in vas corruptionis, thalamus Chriſti in volutabrum porcorum, ſedes Dei in cathedram peſtilen-

ſtilentiæ, ſoror Angelorum in ſociam dæmonum; & quæ inſtar columbæ volitabat per cælum, nunc tanquam ſerpens reptat in terra. Plange itaque ſuper te, ô anima miſera, plange; quia te plangunt cæli, quia te plangunt Angeli, quia te plangunt omnes Sancti; te plangunt lacrimæ Pauli, te plangunt guttæ ſanguineæ Chriſti Domini; quia peccaſti, & mali illius quod commiſiſti, pœnitentiam non egiſti.

Sed hoc amplius examinemus. Is qui peccavit, aut vulnus conſcientiæ ſentit, aut non ſentit? Si ſentit, miſer eſt, nam in dolore eſt & quidem acerrimo, Vrens conſcientia tormentorum maximum. Non ſentit hoc? Iterum miſer eſt, imo miſerrimus. Extremum malorum eſt, malititiam ſuam clauſis oculis fovere, jamque vulneris mortiferi ſenſum perdidiſſe. Ita miſerì dum bibunt, vini vim temulenti non ſentiunt, ſentient digeſto vino. Optime dixit Chryſoſtomus: Primum malum eſt, eſſe malum. Etiamſi ægrum medicus non ſecet, ægrotat tamen æger; etiamſi non puniat Deus, in morbo tamen eſt, imo jam moritur qui peccat.

Chryſ. tom. 5. ſerm. 5. de jejunio.

Simillime locutus Sapiens Romanus: Prima, inquit, & maxima peccantium eſt pœna, peccaſſe. Nec ullum ſcelus impunitum eſt, quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt. Quicquid male agitur, conſcientia flagellatur. Vbi vitia,

tia, ibi & tormenta: nec possunt esse sine dolore vulnera conscientiæ.

Hominem malum etsi nemo percutiat, laceret, suspendat, mutilet, torqueat, cremet, ipse sibi tortor, carnifex, supplicium, crux est. Fortassis hæc non sentit, ut diximus, jamque omnem mali sensum perdidit? tanto igitur inferorum incendiis vicinior est, quanto à peccati sensu remotior. Hunc vere mortuum, imo & sepultum, dixeris: Peccavit, & non dolet; Deum gravissime læsit, nec veniam petit; divinam gratiam amisit, nec ingemiscit; jus cæli perdidit, nec jacturam hoc esse credit: jam inferis transcriptus est, & etiamnum ridet. O pecudem! ô saxum! ô rupem! Hæc peccati malignissima sunt artificia, homines mutare in pecudes, in saxa, quæ vulnus ante non sentiunt, quam in ignibus sunt.

Cum in tergo hæret supplicium, abominationi esse incipit peccatum. Fitque non raro, ut qui flagitiis sensum omnem perdiderunt, prius sentiant gehennam, quam desinant vitam. Ita Sodomæi ac Gomorrhæi cives prius inferos experti sunt, quam essent apud inferos. Ad rem Chrysostomus: Quod si, ait, audito gehennæ nomine, irrides ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum. Vidimus enim, vidimus, & in præsenti quoque vita gehennæ effigiem. Tale est Sodomorum incendium, id quod

Chryf. hom. 4. epist. ad Rom.

quod sciunt ii, qui ad ea loca profecti, plagam illam divinam, ac cæleſtium fulminum opus oculis ſubjecere. Cogitato quam grave illud ſit peccatum, ut quod ipſam gehennam etiam ante tempus exiſtere coëgerit.

Peſtis & fulminis obſtupeſcendas, incredibiles, ſed & abſtruſiſſimas vires nemo unquam ſatis explicaverit: multo tamen minus peccati, quod vere peſtis exitioſiſſima, vere fulmen ſæviſſimum, vaſtans omnia. Peccatum malorum omnium vere maximum malum, & ſolum malum eſt. Pejor eſt culpa quam mors, pejor quam gehenna, pejor quam quævis pœna, cum ſit cujuſvis pœnæ cauſſa.

Suſanna ad vendendam pudicitiam invitata, maſculo prorſus pectore: Si hoc, inquit, egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. Quid ais Hebræa mulier, quid hic loqueris? Imo ſi adulteris non conſentias, morieris: ſi conſenſeris, effugies mortem. At illa dictum perſeverans: Mors, inquit, mihi eſt, ſi hoc egero. Noverat caſtiſſima matrona mortem aliam, quam ſit illa corporis, mortem continuam, æternam, ad quam mors corporis collata, mors non ſit. Veriſſimum illud Apoſtoli: Peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortem. Hinc Suſanna generoſiſſime ſubjungit: Melius mihi eſt abſque opere incidere in ma-

Dan. c.13. v.18.

Iaco. cap.1. v.15.

Dan. c.13. v.23.

nus veſtras,quam peccare in conſpectu Domini. Diſce Chriſtiane à matrona Hebræa, potius corporis vitam perdere,quam Dei gratiam.

III. Tertium eſt, quod initio poſueramus: *Quiſquis letaliter delinquit, omne genus miſeriarum ac calamitatum ſibi ultro accerſit.* At quin omnium omnino miſeriarum,calamitatum omnium una unica eſt cauſſa Peccatum. Cyprianus litteris Donatum hortatur, ut in montem ſublimis judicii aſcendat, & inde proſpiciat obſeſſa piratis maria, vallata prædonibus itinera,valles graſſatoribus refertas,colles ab exulibus occupatos, fures & homicidas ubique frequentes,urbes ſimultatibus diviſas, regna bellis attrita, nuſquam non plurimum malorum. Omnium cauſſa peccatum; omnia turbat & confundit peccatum.

Rectiſſime Chryſoſtomus: Nomina calamitatum, inquit, philoſophantibus nomina tantum ſunt, vera autem calamitas eſt,Deum offendere.Nimis Deum abjicit,qui lucrum aut voluptatem, qui pecuniolam aut mulierculam audet præferre Deo. Si Deo Deum alium æque formoſum, divitem,liberalem,ſanctum præferremus, prudentior nonnihil eſſet ſtultitia noſtra; at cum ſordes & viliſſima quæque, cum guttulas mari,cum res conditas,res caducas conditori præferimus impie, hoc demum inſania luculenta, hoc manifeſtaria impie-

Chryſ. hom. 5. ad pop.

pie-

pietas, atque hoc malorum omnium Lerna, hoc omnium ærumnarum eſt ſeminarium. Sed

Hor. l. 1 Carm. Oda 3 fine.

Nil mortalibus arduum eſt.
Cœlum ipſum petimus ſtultitia; neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Deum ponere fulmina.

Mortalium flagitioſa temeritas, non dubitat quidvis audere. Vel ipſæ hoc fabulæ loquuntur. Gigantes cælum affectant, Hercules invadit inferos, Iaſon cum ſociis ſcrutatur maria, Dædalus ſeſe aëri credit. Hoc nimirum fabulis docemur: Superbi gigantum inſtar moliuntur expugnare cælum, quod ſola Humilitatis via adiri poteſt. Contemptores Numinis rident inferos. Avari Iaſones & velleris aurei ſitientes ſe pelago committunt. Ambitioſi Dædali omnem captant auram inanis gloriæ. Audax omnia aggredi gens humana ruit per vetitum nefas.

Et unde tandem diſſidia, contentiones, litigia, bella, ruinæ, niſi è ſolo peccato? Quicquid in humano corpore ſanitatis, virium ac formæ eſt, Morborum & Mortis pabulum ac præda eſt opera peccati. Hebræus rex merito vociferatur: Non eſt ſanitas in carne mea, non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. Quocirca medicus è cælo, non utile ſolum, ſed & neceſſarium in morbos conſilium ſuggerens: Iam, inquit, noli peccare, ne deterius tibi aliquid

Pſ. 37. v. 4.

con-

contingat. Peſtilentiam, & omne morborum genus in aciem contra nos eduxit Peccatum.

Macies, & nova febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſſitas
Leti corripuit gradum.

Ho l. 1 Carm. Oda 3.

Horum omnium cauſſa Peccatum. Evolve Regum faſtos, & arrogantiam potiſſimum mulctari animadvertes; Ezechielem perlege, & rapinas; Ioëlem, & laſciviam variis cladibus puniri cernes. Plena omnia divinæ juſtitiæ exemplis. Quantum calamitatis in Reges Iſraël, in Coritas, in Sodomitas, in Dathan & Abiron aſſeclas, in Iudæorum populum, in infinitos alios Peccatum non immiſit? Quot centena millia, quot milliones hominum fame, ferro, flammis, peſte, ſulfure, aquis Peccatum abſumpſit? Perierunt propter iniquitatem ſuam. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur.

Pſ. 72. v. 19. Pſ. 36 v. 9.

Ita mors in omnes homines pertranſiit per peccatum, ut vita non ſit niſi mors continua. Et meminerimus omnia mortis inſtrumenta, carceres, cippos, numellas, manicas, funes, equuleos, flagra, virgas, taureas, craticulas, rotas, ſcorpiones, ſartagines, pectines, cruces, & quicquid ejuſcemodi feralis ſupellectilis eſt, excogitatum eſſe propter peccatum, aut inventum ab iis quibus in innoxios peccare voluptas eſt, Sic enim

Rom. cap. 5. v. 12.

variatur peccati ſupplicium, ſicut infinite varium eſt ipſum peccatum. Non tot Proteus finxerit perſonas, non Empedocles tot tranſmutationes, nec Pythagoras tot tranſmigrationes, nec Chaldæi tot varietates, nec Evantius tot imagines, quot Peccatum ſubit formas, induit perſonas.

Quemadmodum vero ſola probitas & morum innocentia hominem ſupra homines attollit, ita improbitas & nequitia hominem infra homines dejicit, & in belluam mutat. Num homo cenſendus, qui voracitate lupum induit, iracundia canem, ſuperbia pavonem, avaritia bufonem, levitate paſſerem, aſtutia vulpem, rapacitate vulturem, furore leonem, timiditate cervum, laſcivia hircum?

Hinc David rex ſerpentes & aſpides dixit iracundos; inſipientes mulos; Adulteros Hieremias equos; Pharaonem Ezechiel draconem; Phariſæos Ioannes genimina viperarum; Impudentes Chriſtus canes & porcos, Herodem vulpem appellat. Homines peccatum in feras tranſmutat. Ex oraculis divinis id liquet: Homo cum in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt jumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis. *Pſ. 48. v. 13. & 21.* Parum hoc. Hominem peccatum tranſmutat in diabolum. Aperte Chriſtus diſcipulis: Ex vobis unus, inquit, diabolus eſt. *Ioan. cap. 6. v. 71.* Et Iudæorum turbis objectum: Vos

ex

ex patre diabolo estis. At diabolus, inquit Anselmus, non terroribus aut minis, ne peccaret, monitus est. Homo, licet intentata morte, peccatum tamen non cavit; Diabolus semel, homo millies ac millies, iterumque millies delinquit; ille in creatorem, iste tam in creatorem quam redemptorem calces elidit impie.

In hominem invidum graviter excandescens Chrysostomus: Nam invidus, inquit, ipso diabolo magis diabolus est. Invidet Satan, sed hominibus, non sociis. Tu vero homo cum sis, invides hominibus, odium adversus genus naturamque communem exerces, quod ne Satan quidem facit. Ergo flagitiis opertus, recte diabolus, sed & infernus dicitur. Ioannes Apostolus: Et infernus, inquit, & mors missi sunt in stagnum ignis. Et quomodo hoc tandem? An infernus in infernum missus est? Ita prorsus; sic sacri interpretes affirmant. Nam qui vitam criminibus implet, rectissime Infernus dicitur. Nam sicut infernus tormentorum ac cruciatuum locus, diabolorum domus est, sic impius conscientiæ lanienam, & sæpe diros cruciatus gerit pectore, quod cacodæmoni pro domo locat. Ita infernus iste mittetur in infernum.

Chrys. tom. 3. in c. 9. Ioan. hom. 54 fine. Et tom. 4. in 2. ad Co. 12 hom. 31. ante finem. Apo. c. 20. v. 14.

O Peccatum, ô ventum horribilem ac pestilentem! qui flores, frondes, fructus humanarum stirpium decussit;

qui juſtitiam ac innocentiam, & hominem homini ademit. O virus letaliter amabile, ô toxicum ad uſque animi medullam ſæviens, nullis calamitatum fluctibus, nullis inferorum incendiis ſopiendum?

Quærit cæleſtis Pater è protoplaſto jam reo: Adam ubi es? Ei Adam vere reſponderit: Nuſquam ſum. Nuſquam tunc erat, nec enim in Deo erat ob commiſſum peccatum; nec in paradiſo ob contractam pœnam; nec in ſeipſo ob conſcientiæ remorſum; nec in rebus creatis, ob motam rebellionem; nec in Mundo, ob propriam inconſtantiam. Nuſquam, heu nuſquam erat, ubi bene eſſet: rapaciſſimo torrenti non abſimilis, cujus aquas properante impetu defluentes hic vel illic eſſe dicendum non eſt.

Gen. c. 3. v. 9.

Vis ergo ſcire, quid ſit peccatum? Vnicam Adami noxam intuere. Quot ea milliones hominum in extremas miſerias præcipitavit? Hinc fames, bella, peſtis, hinc calamitates, ærumnæ ac cædes, hinc morborum agmina, hinc mors ipſa. Ab uno hæc omnia peccato ſunt. A tali arbore tales fructus, à tali cauſſa tales effectus. Ad iſtud quidem expiandum Dei filius in crucem actus eſt; quot millia nihilominus in Erebum detruduntur ob peccatum? Quiſquis hæc ſerius cogitat, cum voluptas ad peccandum invitarit, libere dicet:

Æter-

Æternum pœnitere tanti non emo.

E cælo tonitrua, nix, grandines, fulgura, procellæ, turbines, fulminaque ruunt; horum omnium caussa exhalationes & vapores è terra sursum evecti nativa levitate, qui variis tempestatibus in terram redeunt. Haud aliter è cælo in nos fames, bella, pestilitas, morborum & miseriarum plurimarum quotidianæ tempestates veniunt, quæ quidem à Deo immittuntur, sed prius vapores & exhalationes peccatorum emittuntur, hinc omne tempestatum genus, hinc omnis calamitatum turbo. Illud Metereologia, istud Theologia nos docet. Et rectissime Gregorius: Mala, inquit, quæ patimur, mala nostra meruerunt: Siracides id affirmat: Mors, sanguis, contentio & romphæa, oppressiones, fames, & contritio, & flagella: super iniquos creata sunt hæc omnia. *Eccli. c. 40. v. 9.*

Peccatum nos paradiso exclusit, & in hanc vallem lacrimarum, in hoc exilium, in hoc mare procellosum ejecit, ubi venti vehementes, & fluctus ingentes, ubi quotidiana naufragia, ubi omnia mala. Vere *miseros facit populos peccatum*, quod Salomon affirmat. *Prov. c. 14. v. 34.* Vnde tot olim infestationes Turcarum, tot incursus barbarorum, tot victoriæ adversariorum? Vnde fames & pestis tam crebra; Cur cælum sæpe nobis æneum, cur nubes nonnunquam, aut ni-

miis imbribus abundantes, aut nullis? Vnde tot agmina morborum, tot febres, epidemiæ, pestes? A peccato hæc omnia: Peccatum omnium miseriarum pelagus.

Cum Romano Sapiente dixero: Errat si quis putat Deum nocere velle: non potest. Deus nec dat malum nec habet: ceterum castigat quosdam, & coërcet, & irrogat pœnas. Vis Deum propitiare? bonus esto. Mundi sunt oculi ejus, ne videat malum, & respicere ad iniquitatem non poterit. Ideo extreme odit peccatum. Nam uti lux natura tenebras aversatur, pulchritudo turpitudinem, bonitas malitiam, puritas immunditiam, vita mortem; sic & sanctitas omnem nequitiam & fœditatem. Sicut igitur Deus sanctitatem infinito amore, ita necessario peccatum odio prosequitur infinito. Odii signa sunt, quæ modo numeramus.

Peccatum. Sene. epi. 95 Post med. Haba. cap. 1. v. 13.

Principio seipsum Deus suamque gratiam subtrahit ei qui peccavit. Deinde, variis calamitatibus in hoc etiam Orbe, velut præsente moneta punit peccata. Tertio jus cœli adimit ei qui delinquit. Aut igitur resipiscendum, aut cœlo valedicendum. Quarto quodcunque letale peccatum incendiis punit æternis, & tamen (quod obstupescendum dictu est) citra condignum punit. Omnium Theologorum ore asseritur, noxæ letali cuivis vel unicæ sempiternum esse decre-

cretum supplicium, nec ullis tamen æternitatibus futurum ut dici possit: Hæc noxa sat pœnarum sustinuit. Quid ergo est peccatum mortiferum? Heu, Eheu! Hic omnes Angeli loquantur, nec tamen satis eloquentur illud infinite abominandum, quod sub mortifero peccato vel unico delitescit.

Horrendum est quod in detestationem peccati letalis Ludovicus Blosius pronuntiat: Si Mater Domini, ait, Virgo beatissima peccasset mortaliter, ac sine contritione mortua esset, cœlum nunquam obtinuisset, sed cum dæmonibus in inferno cruciaretur. Tam exacta est Dei justitia.

Blosius Moni. spirit. c. 1. ad finem.

Atque hoc sanctissimæ feminæ Brigittæ patefactum, quæ dæmones ad supremum judicem sic audiit vociferantes: Si res illa, quam præ omnibus diligis, quæ est virgo quæ te genuit, & quæ nunquam peccavit, si inquam illa peccasset mortaliter, & sine contritione divina mortua fuisset, sic diligis justitiam quod anima ejus nunquam obtineret cœlum, sed esset nobiscum in inferno.

Revelationes S. Brigittæ l. 4. c. 7. ante med. cujus ipsissima verba sunt.

Nimium obstupescenda vis est cujuscunque peccati letalis. Miratur Plinius argentum, æs, aurum in sacculis cera obsignatis, à fulmine liquari, sacculis penitus illæsis, & ceræ signo nec quidem confuso. Mirabilius multo est animam solius peccati abditissimo illapsu ita

ſu ita jugulari ut eam æterna mors ſibi obnoxiam habeat ſemper jugulandam, nunquam extinguendam.

Solerter ſubmonens Chryſoſtomus: Fratres mei, aït, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli eſtote, etenim puerilem pavorem habemus, mortem timentes, pueri enim larvas timent, ignem non timent facile, quippe manum admovent igni: ſic & nos timemus mortem, quæ larva eſt digna contemptu, peccatum vero non timemus, quod vere timendum eſt. Peccatum, quia omnem eripit divinam gratiam, miſeriis peccantem omnibus ſubjicit, & ad mortem trahit æternam. Atque hoc tertium eſt noſtræ aſſertionis caput.

Chryſ. hom. 5. ad pop.

IV. Quartum eſt: *Quiſquis letaliter delinquit, cælum in omnes æternitates perdit.* Peccatum cælo excludit, cælo empyreo, quod ornatu amœniſſimum, ſitu altiſſimum, ſpatio ampliſſimum, omni ex parte perfectiſſimum Mundi miraculum. Hoc tali cælo excludit peccatum. Supremi regis decretum novimus à Paulo promulgatum: Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus (quod eſt idolorum ſervitus) non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Damnum hoc non ultimum, ſed certe maximum eſt. Tametſi nocumentum aliud non inferatur à peccato, iſtud abunde ſatis, & nimium quam ſatis eſt, delitiis privari æternis. Dici poteſt hoc

Eph. c. 5. v. 5.

hoc damnum, æstimari non potest. Recte Augustinus: Si possemus, inquit, facere fratres, ut dies judicii non veniret, puto quia nec sic erat male vivendum. Sit ergo; Ignis divini judicii neminem corripiat, quibuscunque lubuerit delitiis affluant peccatores, & semper affluant, si tamen separati sint à divino vultu, nec eum unquam videant à quo creati sunt; infinito & damno, & supplicio mactati sunt, meritoque in qualibet æternitate, ut Augustinus loquitur, & impunitate peccati plangere se deberent.

Aug. tom. 8. in psa. 49. post princi.

Illud quidem dictum in Rhetorum scholis videtur natum: Quis mihi det membranas perinde ut cælum extensas, quis mihi tot calamos suppeditet quot arboribus sunt folia, quis mare in atramentum mutet, ut scribam damna quæ letale peccatum infert. Sed nulla hic auxesis, exaggeratio nulla, nam etsi tot sint calami, tantum membranæ ac atramenti ad scribendum, nemo tamen unquam perscripserit, quantum homini peccatum noceat, cum noceat æternum.

Amandus Herolt. Sapi. l. 1. c. 4.

Veritas ipsa pronuntiat: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Nam hominis istius imaginem in cælesti civitate ad nihilum redegit Deus, idque jure merito; quia infinitam Deo contumeliam intulit. Quanto enim minus est bonum quod Deo præfertur, tanto

Matt. c. 26. v. 24.

major est quæ Deo infertur contumelia. Atquin omnis thesaurus, voluptas aut dignitas omnis bona sunt infinite minora Deo. Infinita igitur Deo fit injuria, cui æquissime respondet infinita pœna.

Et nonne is sibi plurimum obstringit eum, cui centum auri marcas largitur gratis? Atqui vel sola lingua, vel oculi soli à Deo nobis concessi mille auri marcas in infinitum superant: Accedit corpus, & corporis inquilinus animus vel mille Mundis pretiosior.

Ægidius è divi Francisci sociis hominem profanum instruens: Quidam, ait, manibus, pedibus, & oculis carebat. Hunc unus aliquis amicorum sic allocutus est: Si quis, amice mi, & manus tibi, & pedes, & oculos restituat, quid tu illi reponas sostri loco? Servum, inquit, me illi addicam in omnem vitam. His in antecessum dictis Ægidius: Et tibi, mi frater, quis manus, & pedes, quis oculos, & linguam, & aures, totumque corpus, quis animum, & quicquid boni habes, largitus est? Deus utique. Igitur si ob restituta membra non multa, te servum geras: quid ob attributa tibi membra omnia, Domino Deo rependes? Quam autem indignum est oculis eum offendere, qui oculos dedit, & iis illum manibus lædere, qui manus tribuit, & ea illum lingua lacessere, qui linguam formavit?

Hinc

Hinc certe infinita ſerviendi Deo nos vincit obligatio, atque ob hanc etiam tranſgreſſionis culpa, & quod ſequitur, culpæ pœna eſt infinita. Nam; quod breve fuit tempore vel opere, inquit Bernardus, longum eſſe conſtat in pertinaci voluntate. Quia ſicut condemnatus eſt, qui in vitioſa permanet voluntate, ſi reprehenſibilis eſt, qui in aliis non ſtudet proficere. Sic omnino, cujus vita moritur in culpa, ejus mors vivit in pœna, eaque ſempiterna: Sine fine vivere cogetur, ut ſine fine per mortem crucietur. Mors eum ſemper depaſcet, nunquam conſumet.

Bern. in parvis ſerm. n. 15.

Eheu, rapidiſſimi temporis volaticam hilaritatem, ſeu hilare momentum opibus, gloriæ, voluptatibus nullo ævo morituris præponimus; acum perdimus, & triſtamur; cœlum amittimus, & ridemus. Scimus à quolibet graviore delicto æternitatem pendere duplicem, felicem & infelicem; Illius jacturam, hujus pœnam cuicunque letali noxæ decretam eſſe. Scimus hæc, ſcimus, & tamen tam temere delinquimus, maxime in tam dubia vita, quæ nullum momentum à morte liberum polliceri poteſt. Quis ſibi horam poſt ſcelus alteram, quis adeo momentum doloris & pœnitentiæ vel unum ſpondeat? Nihilominus in tanta vitæ incertitudine, tam dubia re, ſcientes volenteſque ſalutis æternæ, ignis æterni periculo

culo nos exponimus: ita ſponte animi flammis nos induimus non morituris, gloria exuimus æterna. Sic revera cælum inſani odimus. Cælum odit qui contemnit, qui negligit, qui ultro peccatis ſe involvit.

Pluta. in Lacon. Lacon, uti Plutarchvs memorat, voto ſeipſum obſtrinxerat, de rupe Leucade præcipitem ſe dare. At ubi conſcendit montem, & formidandam altitudinem conſpexit, horrore concepto avertit ſeſe, & pedem revocavit. Cumque illi hoc probri gratia objiceretur: Non putaram, inquit, ad illud votum majore opus eſſe voto. Qui facinus arduum animo concipit, prius animum facinori parem induat neceſſe eſt. Verum quid iſtud ex edita rupe, in imam voraginem præcipitium, ad illud ſit è cælo in tartarum ſeſe abjicere? Qua igitur ratione innumeri ſeipſos præcipites agunt è ſede beatorum, in barathrum diabolorum? Nimirum clauſis oculis id faciunt, infinitam peccati malitiam non expendunt, inextricabiles æternitatis gyros non reſpiciunt. Viam ad inferos cæci ac compreſſis oculis percurrunt. Quiſquis vero cæcus eſſe non ſuſtinet, omnibus ſtudiis ac votis hoc præcipitium cavet. Mavult omnia pati, quam illuc dejici, unde reditus negatur.

V. Quintum aſſertionis noſtræ caput eſt: *Quiſquis letaliter delinquit, in ſem-*

ſempiternos inferorum rogos ſe mergit. Æternitas ignis infandum peccati ſupplicium. Nil inſit peccato mali, hoc certe malorum omnium compendium eſt. Peccati ſtipendium æterna mors. Anima quæ peccaverit, ipſa morietur: juſtitia juſti ſuper eum erit, & impietas impii erit ſuper eum. Præclariſſime Auguſtinus: Quanta pœna eſt, inquit, tantummodo à facie Dei ſeparari? Qui autem illam dulcedinem non guſtaverunt, ſi nondum deſiderant Dei faciem, timeant vel ignem; ſupplicia terreant quem præmia non invitant. Vile tibi eſt quod Deus pollicetur, contremiſce quod minatur. Veniet dulcedo præſentiæ; non mutaris, non excitaris, non ſuſpiras, non deſideras? Amplexaris peccata tua, & delitias carnis tuæ; ſtipulas ad te congeris, veniet ad te ignis. Ignis in conſpectu ejus exardeſcet. Non erit iſte ignis ſicut focus tuus, quo tamen ſi manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat: Scribe contra caput patris tui, ſcribe contra capita filiorum tuorum; nam ſi non feceris, manum tuam mitto in focum tuum; facies, ne ardeat manus tua, ne ardeat ad tempus membrum tuum, non ſemper in dolore futurum. Minatur ergo inimicus tam leve malum, & facis malum: minatur Deus æternum malum, & non facis bonum?

Ezech. c.18. v.4. & 20.

Aug. tom.8. in pſ.49. post princ.

Quic-

Quicquid malorum diaboli in animos noſtros invehunt, id opera peccati faciunt. Hinc innumeræ animi perturbationes, formidines, ſuſpiciones, fluctuationes, mœrores, anxietates, deſperationes. Sic hominis animus per peccatum fit infernus. Non eſt pax impiis, dicit Dominus.

Iſa. c. 48. v. 22.

Homines ii qui peccatis ſeſe permittunt, à cacodæmone tot catenis onerantur, dum ipſi ſuo ſe pondere in inferorum barathrum præcipitent. Dum vivunt, inferis identidem * viciniores fiunt, veluti cum grande ſaxum è monte devolvitur, toties revolutum ruit, dum in imo ſit. Sic carnifex furem magnæ olim dignitatis, cum per fatales ſcalas attraheret, his eum vocibus animabat: † Domine, adhuc unum gradum ſuperemus. Tandem collum inſeritur reſti. Sic & aviculæ ad inſidioſam eſcam invitatæ toties eunt, redeunt, iterum iterumque cum pluribus remeant, dum denique capiantur. Sic & potatores: Adhuc unum caliculum, ajunt, adhuc unum; hic ultimus eſto:

Sic-

* Noch ein ruckerlin / wider ains/ und aber ains/ nur noch ein ruckerlin/ biß man im Abgrund iſt.

† Herr / noch ein Stäffelin: *ſcalarum radium deſignabat.*

Sicque caliculos toties repetunt, dum vino ſaucii è menſa ſint aſportandi. Hæc ratio peccandi eſt. Initio ſatis eſt feciſſe ſemel. Tum duplicantur, quadruplicantur, multiplicantur, centuplicantur lapſus.

Ita qui principio clam ac verecunde deliquit, denique perfricta fronte impudenter audet facere, quod cogitare aliquando verebatur. Ita turpitudo prima plerunque non ſola, ceteras poſt ſe trahit grandi numero turpitudines. Cœptum eſt ab una, addita altera, & tertia, & decima, & centeſima. Sic ſurculus excreſcit in ſilvam, ſic gutta tumeſcit in Oceanum, ſic ſcintilla gliſcit in incendium æternitate tota non ſopiendum. Hæc omnia peccati ſunt ſtipendia.

Atque ideo plurimi maluerunt mori quam vel ſemel peccare. Caſtiſſimus Ioſeph mavult famam, imo & vitam perdere, quam caſtimoniam temerare. Verecundiſſima Suſanna: Melius eſt mihi, exclamat, abſque opere incidere in manus veſtras, quam peccare in conſpectu Domini. Dulcius ei fuiſſet lapidibus inſterni, quam adulterio inquinari. Beatiſſimus Paulus certus eſt à Charitate Christi ſe nec morte quidem ſeparandum.

Dan. c. 13. v. 23.

Rom. cap. 8. v. 3?.

Ambroſius præſul longe paratior eſt omnia pati quam male agere. Cum enim Ruffinus Theodoſio Imperatori

ſpem

spem faceret flectendi à sententia præsulis: Novi ego, ait Imperator, constantiam Ambrosii; nullo regiæ Majestatis terrore Dei legem transgredietur.

Chrysostomus non minus animosus Eudoxiæ Augustæ fatales minas adeo non exhorruit, ut fuerit qui Imperatrici hæc renuntiaret: Frustra hominem terremus; nihil ille nisi peccatum timet. Rex Galliarum Ludovicus etiamnum puer à Blancha matre didicit, potius mortem oppetere, quam consensum letali noxæ permittere.

Anselmus Cantuariensis Antistes, si ei liberum fuisset, aut letali peccato, aut Orci barathro se mergere, maluisset mergi barathro quam peccato. Edmundus in eodem solio successor dignissimus: Potius, ajebat, in ardentem rogum insiluero, quam ullum peccatum sciens in Deum commisero.

Sane Democles emendatissimæ formæ juvenis, ut Demetrii regis vim impudicam eluderet, in bulliens ahenum insiluit. Suavior ei fuit tam acerba mors, quam vita minus casta. Sic & Papianus Iureconsultus, licet Christianis sacris non imbutus, mori maluit, quam Caracallæ Imperatoris facinus in fratrem designatum defendere. Hinc vetus dictum:

Publii Mimi.

Tolerabilior est qui mori jubet, quam qui male vivere.

Homo letali crimine contaminatus vilior

vilior ac miſerior eſt cane, porco, bufone. Hæc enim unam naturæ mortem debent, ille duas. Vnam, ſed brevem naturæ; alteram, ſed æternam Deo. Homo peccatis merſus, Baſiliſcorum nidus, latronum infernalium ſpelunca recte dicitur. De improbis iſtis affirmans Paulus: Pœnas, inquit, dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus, excluſiſſimi in omne ævum.

2. Theſ. cap. 1. v. 9.

Heu, quæ unquam ætas tam efferam tulit belluam, quæ in aliam plus quam ſimplici morte ſæviret? Aut quis carnifex, quis tyrannus, morte una non contentus, mori poſt mortem docuit? Semel occidiſſe cuicunque barbaræ crudelitati ſatis eſt. At Peccatum omni bellua & tyranno ſævius, non contentum ſemel in hominem ſæviiſſe, ſævit æternum. Vides reum, ad rotam trahi, & in via candentibus forcipibus lacerari; mox è tam gravi ſupplicio, immania hominis facinora fuiſſe colligis; quantum ergo piaculum erit, quod nec æternis quidem ſuppliciis unquam expiabitur?

Et hæc toties agitari, hæc toties à Deo denuntiari, nec manum nos à ſceleribus retrahere? Hæc ſciri, & tamen divinas leges audaciſſime violari? Hoc nimirum æterno cæli exilio mulctat, hoc ignibus æternis objicit, in quibus & animus & corpus æternum urantur,

quasi vitam subministrent flammis & pœnarum materiam. Quæ qui tacitus secum serio cogitat, non frena injiciet cupiditatibus, & labantem reprimet dexteram, & meliore coget ire via? Stultum est perire malle, quam curari.

O homines cogitate ista: res hæc nimis quam seria est & momentosa! Non levi pretio paratur cœlum.

At interim tam secure nihilominus ac libere peccant homines, quasi Deus id nesciat; tam audacter, quasi non prohibeat; tam impudenter, quasi non videat. Miramur stultitiam Esau, cui lentis edulium jure primogeniti longe potius visum est. Mirari desine, quisquis jus cœli infra voluptatulam vilissimam habes, qui gloriæ hæreditatem fumo vendis & nebula vanissimæ laudis. Vbi generosorum voces? Malo mori, quam peccare.

Narrat Plutarchus Lysimachum apud Getas eo siti redactum, ut se cum toto exercitu in potestatem hostium dederet. Cumque jam dedititius frigidam bibisset, dixisse: Proh me hominem pravum, qui tantillæ voluptatis gratia tantum amiserim regnum? Quanto rectius hoc dixerit, quisquis letali se noxa obstringit: Proh me hominem fatuum, & omni modo nequissimum, qui cœlum brevi fœdaque voluptate vendo, qui res creatas creatori præfero, qui magis vitium quam virtutem colo, qui mor-

Aut; Dii boni, quam ob brevem voluptatem, summam amisi

mortem potius quam vitam eligo, qui perire quam ſervari malo.

Ah! Avare, quantillo vendis lucello cœlum? Heu Laſcive, quantilla mutas oblectatiuncula delitias æternas? O Iracunde & Invide, quam raro veſtris cogitationibus intereſt gehenna? O potulente & ebrioſe quam inique tuos calices ambroſiæ & nectari præponis? Heu quantæ inſaniæ eſt, beata æternitate propoſita, ob unius prope momenti gaudium, æternum illa excidere velle? Voluptas & Vindicta, Ebrietas & Crapula, omniaque vitia momento delectant, tormenta illis debita æternum cruciant.

felicitatem! Pluta. parte 1. moral. l. de Sanitate tuenda, mihi pag. 257.

Quid jam miramur, quod Deus improbos æternum puniat, cum etiam probos æternum remuneretur. Deinde, quod jam ſæpius dictum, qui peccat ob volaticam voluptatulam, ſeipſum diabolo vendit, quid miri, ſi emptor jus acquirat perpetuum? Sic apertiſſime Achabo regi Elias: Inveni, ait, te inimicum mihi, eo quod venundatus ſis, ut faceres malum in conſpectu Domini. Inſuper & illud ex ſe notum, ab eo qui culpæ commiſſæ jungit contumaciam, augeri & pœnam. Quando igitur qui apud inferos torquentur, peccatis jam commiſſis addunt contumaciam (nihil enim pœnitentiæ vel emendationis in Orco) ſimul etiam augent injuriam.

3. Reg. c. 21. v. 20.

Ergo intelligite hæc qui obliviſcimi-

Pſ. 49 v. 22.

 ROGO ni Deum: ne quando rapiat, & non sit qui eripiat. Ille ipse judicabit qui læsus est. Ab hoc ad alium provocatio erit vana, defensio frivola, excusatio stulta, favores inutiles, preces steriles, patrocinium serum, detrectatio nulla. Nam Iudex inadulabilis & incorruptus, sententia suprema & irrevocabilis, decretum æternum, æternum est supplicium.

CAPVT XV.

Cur unica letalis noxa supplicio afficiatur æterno?

NEmo miratur narrantem, unicæ scintillæ neglectu civitatem bene magnam incendio haustam. Vulcani vires novimus, & ingluviem horrendam: robustissimus & voracissimus est; dum pabulum habet, vorare non desinit, & vorando crescit. Omnia glutit; domos, & urbes, & regna sorbet. Non amicos novit, non hostes. Omnia diruit, nusquam sistit, absumit omnia. Arserunt urbes, arsurum & Orbem ipsum credimus. Quas fauces, quem esse ventrem dicam, cui tam grande pabulum objicitur, nec famem sedat. Non itaque miramur scintilla urbes integras deflagrasse; miramur incendium non citius extinctum fuisse.

Eundem pæne in modum, Vitam momentum esse affirmanti non adversamur, utique vita Æternitati comparata

vix

vix momentum appellabitur. Quod si dicatur, ab hoc momento Æternitatem pendere, nec hoc miramur, scimus namque æternum præmium comparari non labore æterno. Nam si labor æternus foret, merces non foret æterna. Neque vero etiam miramur asseri, hoc vitæ momento posse gaudium obtineri æternum. Hoc enim non nostris, sed Christi promeritis tribuimus.

Sed quod miramur, hoc est; brevissimo sæpe tempore, unico imo momento, imo cogitatione unica supplicium æternum commereri. Actiones cum virtute conjunctæ præmium adipiscuntur æternum, ob Christi Domini promerita, quæ infiniti sunt pretii: at vero qua ratione delicta nostra infinitæ sint nequitiæ, adeoque infinitum iis supplicium debeatur, id nostram intelligentiam excedit; non assequimur hoc Theologiæ arcanum. Quid igitur fœdæ voluptatis horula, aut pars horulæ, vel ut Tertullianus loquitur, vaporata libidinum momenta, quid habent obsecro delitescentis malitiæ, quæ omni Æternitate satis expiari nequeat, quæ sempiternis ignibus castiganda? Miramur; non capimus.

Huic quæstioni nonnihil responsum est in superioribus. Sed quia res magni momenti, & captu difficilis, eam explicatius jam trademus, explicaturi, Cur brevissimi temporis noxa suppli-

ciis æternis vindicetur. Ita hic Æternitatis luctuosissimæ caussam efficientem prosequemur.

I. In sacris Christianis arcana quædam sunt, quæ nemo satis intelligentia & ratione comprehenderit, horum quinque potissimum numeramus.

Mysterium sacrosanctæ Triados; Christus hominem indutus; Eucharistiæ miraculum; Mortuorum in vitam reditus; Æternitatis supplicium. Quia vero hæc creditu difficilia, ideo illa singulariter divina providentia Oraculis, Conciliis, Miraculis confirmavit. Nostrum hic est de suppliciis æternis disserere, & cur ea Deus, cujus natura est misereri, voluerit esse æterna.

Vide quid Æternitatis pars prima dicat Consi. 2. § 2.

Varia sunt Theologorum responsa. Sed, cum venia illorum dixerim, an ad caput rei perveniant, nescio. Sunt qui dicant, nec displicet responsum: Scelerati in locis infernis semper peccant, ideo semper puniuntur. Quid ergo iniqui est in eo non desinere pœnam, qui perseverat injuriam.

Fatemur damnatorum blasphemias, non proprie peccatũ appellari.

Non displicet responsio. Imo non solum apud inferos æternum peccant damnati, sed etiam apud nos, dum viverent, aliquam peccandi æternitatem invenerunt. Perpendamus hoc obsecro mature.

Quisquis ad usque mortem noxas iterat, in suo (sic dicam) æterno peccat, ideo in æterno Dei justissime punitur.

Tam

Tam vere quam eleganter Gregorius: Conſtat nimirum, inquit, & vero verius eſt, nec inter beatos finem gaudiorum, nec inter damnatos finem eſſe tormentorum. Veritatis decretum eſt: Et ibunt hi in ſupplicium æternum; juſti autem in vitam æternam. Quia enim verum eſt quod promiſit Chriſtus, falſum procul dubio non erit quod minatus eſt Chriſtus. Sed dixeris: Scire velim, quomodo juſtum ſit, ut culpa quæ cum fine perpetrata eſt, ſine fine puniatur? Reſpondet beatiſſimus Pontifex: Hoc recte diceretur, ſi diſtrictus judex non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluiſſent utique ſi potuiſſent ſine fine vivere, ut poſſent ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper vivere cupiunt, qui nunquam deſinunt peccare, dum vivunt Ad magnam ergo juſtitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant ſupplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

Matt. c. 25. v. 46.

Greg. l. 4. dial. c. 44.

Hic velim, unum aliquid ſolertiſſime obſervari. Eſt aliqua peccati adhæſio ſeu circumſtantia longe peſſima: *Non peccaſſe tantum, ſed cupere amplius peccare.* Hæc peccandi cupiditas inferorum ſuppliciis digniſſima eſt. Siquidem Deus non tantum reſpicit peccata quæ facta ſunt, ſed & concupiſcentiam ac ſitim ad facienda. Exemplo rē monſtramus.

Vir iste triginta annorum, sic ponimus, gehennæ addicitur, quia peccare non desiit. Si quinquaginta, si sexaginta aut septuaginta annis vixisset, totidem annis peccasset. Si centum, si mille annis vixisset, non paucioribus peccasset; si ei æterna fuisset vita, æterna fuissent & illius peccata. Quia ergo tanta, & ad peccantis animum æterna est peccandi sitis ac concupiscentia, jure merito æterna erit & peccatorum pœna. Ergo, quod Gregorius inculcat; Nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

II. Damnati porro noxas, quas contraxerunt, non eluunt; malitiam, dum viverent, cœptam non exuunt. Neque enim id gratiæ à Deo habent ut resipiscant. Istud autem longe horribilissimum est, & plusquam infandum. Damnati gratia divina omni adeo sunt spoliati, ut æternitate tota nullus eorum dicturus sit: *Miserere mei Deus.* Tantum profecto gratiæ illorum nemo habebit. Quo sane diabolis sunt simillimi, è quibus nulla vis tormentorum unquam exprimet, vel solas has voculas; *Peccavimus, parce.* Hinc non male quis dixerit: In inferno meros merissimos esse diabolos, hoc est, obstinatissimos ac desperatissimos Dei hostes, quales non diaboli tantum, sed & omnes damnati sunt.

Qua

Qua in re ſceleratus dum in vivis, damnatus dum in tormentis eſt, æquales ſibi ſunt, ſuis viribus neuter ab animi morte revocare ſe poteſt. Divino hic opus auxilio. Quod Deus, dum vivimus, nunquam denegat, etſi millies gratia excidamus, ſed ſimul tamen monet: Attende tibi, nunc facio delicti gratiam, non eam facturus ſemper. Præmoneo, & paciſcor; dum animus hæret corpori, fores miſericordiæ tibi patent; ingredere. Vbi animus à corpore abierit, hæ fores obſerabuntur.

Æquiſſime prorſus. Nam ſi damnatus decies millies, ſi vicies, aut tricies millies ac ſæpius petiſſet veniam, dum vixiſſet, repulſam non tuliſſet. Poſt exitum vitæ, non amplius veniæ, non auxilii, non gratiæ quidquam ſperandā.

Hæ pactiones erant, nec mille admonitiones deerant; oblatam gratiam non eſſe repudiandam, miſericordiam, dum liceret, amplectendam. Neutrum factum; gratia effuſa, miſericordia neglecta; placuit eſſe miſerum; libuit perire. Ergo qui pereunt, ſuis pereunt votis, ſuo ſe gladio jugulant: noluerunt amici eſſe Numinis, ex pacto nunquam erunt.

Deinde, actiones improbæ bonis adverſantur rectiſſima. Enimvero his æternum præmium debetur, illis itaque ſupplicium æternum. Nam (quod in philoſophorum ſcholis tritiſſimum) contrariorum eadem eſt ratio. Beatitudinis

perfectio est, beatum esse sine fine: Tormentorum in Orco ratio est, sine fine esse miserum. Christus Ecclesiastes è cœlo divinissimas conciones suas omnes hoc omnino epilogo clausit: Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam. Quod Matthæus asserens: Et factum est, inquit, cum consummasset IESVS sermones hos omnes. En, exhortationes suas Dominus IESVS non alia signavit clausula, quam hac ipsa, de præmio ac supplicio æterno. Nimirum tam justus est Deus, quam misericors; amicis summum gaudium, inimicis tormentum summum decrevit.

Matt. c.25. fine, & c.26. initio.

III. Et hæc quidem congruentissime dicuntur. Sed num à capite rem arcessimus? Ego hic Augustini sapientissimum pronuntiatum venerabundis brachiis amplector. Vir sanctissimus ita loquitur: Factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum. Hæc ipsissima supplicii æterni caussa est, infinita cujuscunque letalis noxæ malitia. Cum enim Bonitas offendatur infinita, offensio infinitam exerit malitiam, quæ summum Bonum tam temerario aggressu violare audet.

Aug. l.21. de Civit. Dei c.12. mihi pag. 283.

Theologorum princeps Thomas Aquinas: Peccatum, inquit, nihil aliud est, quam actus humanus malus. In omni vero letali peccato duplicem assignat

ſignat malitiam. Prima eſt, Actus rationi ejuſque regulæ diſſentaneus. Altera eſt, injuria Deo irrogata contemptu Dei. Atqui hæc malitia nihil aliud eſt quam voluntaria à Deo averſio, quæ pœnam meretur infinitam, quando Bonum abjicit infinitum. Certe omnis letalis noxa contemptum Dei præ ſe fert. Exemplo rem monſtramus.

Vrbis Italæ lex capitalis eſt: Nemo gladium, nemo pugionem geſtato. Qui legis gnarus data opera nihilominus & gladio & pugione ſe armat, magiſtratum aut principem legis latorem ſpernit: Non aliter edixit Deus: Nemo furetur, Nemo mentiatur, Nemo adulteretur *&c*: At inſpectante Deo hic furatur, ille mentitur, iſte adulteratur, quicquid lex dicat. Num hoc non eſt contemnere Deum? Qui Cæſaris edictum violat, in Cæſarem peccat: Quiſquis leges divinas ſpernit, Deum contemnit. E ſacris paginis id liquet: Anima quæ peccaverit, & contempto Domino negaverit proximo ſuo depoſitum. Sic & Auguſtinus: Peccatum eſt, inquit, ſpreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adhærere.

Levit. 6. v. 1.

Hinc infinita illa malitia emergit, Nam quo Majeſtas quæ læditur, major, hoc & offenſio gravior eſt. Virum nobilem lædere, grave eſt; gravius, dynaſtam; gravius, Comitem. His tamen multo gravius eſt læſiſſe Principem; longe

longe graviſſimum læſiſſe Regem aut Cæſarem. Sic gradatim itur in humanis. Quam ergo grave ſit læſiſſe Deum infinitæ Majeſtatis dictatorem?

. Hinc infinita hæc malitia vel unicæ letalis noxæ, cogitationis impuræ vel unicæ, nullo actionum bonarum cumulo poteſt redimi. Nam ſi in una divinæ Iuſtitiæ lance, omnia beatiſſimæ Matris Virginis, omniumque divorum ac cælitum promerita componantur; in alteram noxa letalis vel unica conjiciatur, illa omnia hujus unius molem nunquam æquaverint, illa pro hac nunquam ſatis fecerint. Dictu prorſus formidabile eſt, omnium proborum hominum ſanctas actiones, unius letalis culpæ pondere ſuperari. Hoc tamen nemo mirabitur, qui Deum Deique Majeſtatem immenſiſſimam æſtimaverit. Conditorem omnium à re condita contemni infandæ temeritatis facinus eſt. Divini oris pronuntiatum novimus: Reus erit æterni delicti.

Marci cap. 3. v. 29.

I V. Tanta eſt igitur tamque infinita noxæ letalis cujuſcuuque malitia, ut nullis virtutum officiis penſari poſſit, ni eam judex ſupremus ultro condonet. Qua in re Deus multo quam liberaliſſimus, vel uni homini millies iterumque millies culpæ gratiam facit, & impunitatem concedit, ea tamen lege, ne culpam repetat, aut repetitam, pœnitentia prius expiet, quam in alium Orbem

bem migret. Differt ille, & debitor obit? æterni delicti reus eſt, eritque ſemper.

Ad rem inſigniter Auguſtinus: Qui pro aliquo grandi crimine, inquit, morte mulctatur, nunquid mora, qua occiditur, quæ perbrevis eſt, ejus ſupplicium leges æſtimant; & non quod eum in ſempiternum auferunt de ſocietate viventium? Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quiſque revocetur occiſus: ſic nec illius, ut in vitam revocetur æternam ſecunda morte damnatus. Si magiſtratus reo, in perpetuum vitam adimit quam non dedit, non idem Deus jure meritiſſimo poſſit?

Aug. l.21. de Civit. c.11. med.

Quando igitur infinita noxæ letalis malitia pœnam commeretur infinitam, hæc autem non poſſit per intenſionem infligi (uti in ſcholis loquuntur) per extenſionem infligatur neceſſe eſt, ut ſcilicet quod non habet tormenti atrocitas, habeat temporis diuturnitas. Dabit ignem & vermes in carnes eorum ut urantur, & ſentiant uſque in ſempiternum.

Iudith. c.16. v.21.

Cum nos hæc talia meditamur, putem ſic eſſe affectos debere, prout ſunt qui plurimæ rapacitatis ſibi conſcii, non ſine gemitu ſupplicium ſibi debitum in aliis cernunt. Fit nonnunquam ut vir magni nominis & famæ patibulum tranſeat, & occultis ſuſpiriis ſeipſum

feriat,

feriat, hæc apud animum ſuum volvendo: En miſeri iſti ventis inane ludibrium, nobis triſte ſpectaculum, etiam poſt mortem luunt quæ vivi deliquerunt. Et quæ eorum tanta facinora? Sunt forſan ex iis, quorum omnia furta (quod ſæpius compertum) quinque aut ſex florenos non exceſſerint. Et tu qui aliquot florenorum millia ſenſim intervertiſti, ſanus & incolumis obambulas, tu byſſinus ac holoſericus incedis, honorifice ſalutaris, & jus in miſeros dicis, patibulo præ his miſeris centies dignior: hi reculas viliſſimas compilarunt, & pendent; tu fortunam auream crebrius ſuppilaſti, & triumphas. Cave; Dii laneo ac lento incedunt greſſu, ſed tarditatem vindictæ gravitate compenſant.

Ita prorſus cogitandum cuique noſtrum cum inferos cogitamus: Heu, quot capitalia commiſi crimina, & tamen etiamnum à flammis ſalvus ſum: quam multi, non dubitem, in Orcino barathro ardent, æternum arſuri, qui longe pauciores quam ego, & forſan unicam letalem noxam contraxerunt. Divini ſol favoris etiamnum mihi ſplendet, illis qui rarius & levius quam ego deliquerunt, æterna nox incubat. Cave; tardo tacitoque pede ultio divina inſerpit. In arcto ſtas præcipitio, & non horres? leviſſimo cades impulſu; qui diu ſteteras, momento rues: & quo

rues?

rues? abyſſus & chaos flammeum ruentem excipiet. Cave, vel digituli motus te præcipitat; unica te febricula, gravedo aut apoplexia, punctiuncula aut glans unica Æternitati te objicit. Cadis amicus Numinis? excipiunt Angeli. Sin aliter? excipiunt diaboli, excipit æternus ignis.

Sideratio nervorum.

Putat ſanctus Ignatius multos in inferorum ergaſtulis cruciari, qui forſan unico letali nævo ſe contaminarunt, ſive jam perjurio, ſive vindictæ deſiderio, ſeu cogitatu obſcæno, ſive alio loquendi, cogitandi, agendi modo deliquerint.

Cogitandum etiam ſerio, damnatos, fuiſſe homines nobis ſimiles, & multos eorum Chriſtianos, qui ſacramentis & concionibus, qui libris ſacris & admonitionibus ad optima quæque invitati, forſan aliquanto tempore vitam integram piamque duxerint, familiares cum Deo: Paullatim remiſſius ac ſocordius agendo, in peccatum mortale prolapſi, juſto Dei judicio æternis incendiis ſint addicti.

O mortales, ponite corda veſtra, clamat Aggæus vates, ponite corda veſtra ſuper vias veſtras.

Aggæus c. 1. v. 5.

V. Sigiſmundus Imperator, quod Æneas Sylvius narrat, Theodoricum Colonienſem Pontificem inter principes maximæ auctoritatis virum diverſa interrogans; Quo pacto, ajebat, ea obtinen-

tinenda est felicitas, qua quis vere dicatur felix? Cui Theodoricus: Hæc, inquit, inter mortales frustra quæritur. Imperator iterum: Ergo, inquit, ad illam cælestem, quæ rectissima ducit via? Huic Præsul: Meo sensu, inquit, nec certior, nec tutior est, quam sincera in rebus agendis omnibus intentio. Et qualis, inquit Imperator in viam hanc ingressus est? Ad quæ Theodoricus: Non difficilis, ait, modo tales simus cum sumus sani, quales nos futuros esse promisimus, cum fuimus ægroti. Responsum ad omnia sapienter.

Et vere nulla hic vera felicitas est; quærimus illam, non invenimus. Summa hic rerum inconstantia; nutant & vacillant omnia; sordet voluptas omnis ad beatam æternitatem collata. Via vero ad delitias cælestes rectissima est, pura in omni actione Intentio. Hanc porro viam ingredimur, si nostris ipsi promissis stemus, si quæ in gravibus periculis, in vehementibus morbis, in confessionibus sacris promisimus, in opus educamus, & è verbis faciamus facta.

O varium & mutabile semper, humanum propositum! Siracides clamat: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius? Post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lacrimas repetit. Clamat Isaias: Lavamini, mundi estote Lavamur,

Eccli. c. 34. v. 30.

Is. c. 1. v. 16.

mur, ſed ad ſordes brevi revertimur. Poſt lavacrum mundus eſſe negligit, quiſquis innocentiam vitæ, poſt pœnitentiam non cuſtodit. Clamat iterum Siracides: Non alliges duplicia peccata, nec enim in uno eris immunis: non iteres verbum in oratione tua. Verbum in oratione iterare, eſt, poſt fletum committere, quod rurſum neceſſe ſit flere. Quod Gregorius confirmat his omnino verbis: Quiſquis peccata plangit, nec tamen deſerit, cor quidem conterit, ſed humiliare contemnit. Ideo, inquit, admonendi ſunt qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut conſiderare ſollicite ſciant, quia flendo inaniter ſe mundant, qui vivendo ſe nequiter inquinant, cum idcirco ſe lacrimis lavant, ut mundi ad ſordes redeant. Hinc ſcriptum eſt: Canis reverſus ad ſuum vomitum. Et quoties Chriſtus Dominus unumquemque noſtrum inclamat. Ecce ſanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Hæc audimus, & diſſimulanter contemnimus. Ideo planiſſime Bernardus: Irriſor eſt, inquit, & non verus pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo vis verus eſſe pœnitens, ceſſa à peccato, & noli amplius peccare. Sic plange commiſſa, ut non denuo committas plangenda. Quoniam inanis eſt Pœnitentia, quam ſequens coinquinat culpa.

Eccl. c. 7. v. 8. & 15.

Greg. tom. 3. parte 3 paſtoral. cura admonit. 31. mihi pag. 197.

Ioan. cap. 5. v. 14.

Bern. l. de Anima c. 4 mihi pag. 1054.

VI. Hæc ſcimus, & vero etiam, quicquid à nobis exigitur, facturos promittimus, & nihil fit. Ah, quoties, & quanta ſanctiſſime ſpondemus, & nihil fit; ejuramus priſtinos mores amoreſque obſcœnos, & nihil fit; vitam pollicemur emendatiſſimam, & nihil fit. Parturimus grandia, tandem muſculus, hoc eſt, imbelle & frigidum opus prorepit.

Vale. l. 1. c. 6. inter externa. Valerius narrat, in exercitu Xerxis, quem adverſus provinciam contraxerat, equæ partu leporem effuſum. Eo monſtri genere tanti apparatus ſignificatus eſt eventus. Nam qui mare claſſibus, terram pedeſtribus copiis operuit, ut fugax animal, pavido regreſſu regnum ſuum repetiit.

Tales omnino ſunt noſtri conatus: omnem uno die ſanctimoniam combibimus, conſilium ſuſcipimus arduum, propoſitum haurimus ſanctum, optimos mores promittimus: ſed conſilium non explicamus, propoſitum non premimus, cœpta non tenemus, à deſtinato aberramus, à promiſſo reſilimus, ſumus quales antea, & ſæpe pejores; ſic equus parit leporem, ſic montes parturiunt muſculum. Standum & perſeverandum eſt, propoſitis inhærendum, bene cœpta ſunt urgenda. Breves dies hominis ſunt, & tenuiſſimum vitæ filum ſubito præſcinditur. *Iob c. 14. v. 5.* Aranearum architecturæ ſuum ſibi ſpoliarium con-

came-

camerantium vita noſtra ſimilis eſt, quarum circinatum orbem decuſſata paribus intervallis quaterna ſubtegmina dividunt, quæ ipſa ſegmenta ſingula, vicenis intertexta filis, æqualibus ubique maculis ſcutulatum rete abſolvunt, ut cum telam omnem pertexuerint, octoginta omnino internodiis plagulisque, quod Pineda noſter obſervatum curioſis ait, totus ille prædatoribus orbis in muſcarum perniciem rotundatus implicetur. Hæc inquam vitæ noſtræ Icon eſt, quam tamen Parcarum tenui filo deduci ægre quidam audiunt, & poëtis iraſcuntur, qui annos noſtros ad colum examinant; cum illis vel invitis David occinat: Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur, quaſi nimia inſuſo & lanificio ſit firmitas, ut ad aranearum texturam tota ævi noſtri periodus revocari debeat. Breves dies hominis ſunt, & ſemitam, per quam non revertimur, ambulamus.

Interim Æternitati propinquamus omnes; nemo noſtrum procul abeſt ab hac meta ſerius aut citius contingenda. Quis ſcit, quot ab ea paſſibus diſtemus? hodierna forſan, aut luce craſtina tota nos circumdabit Æternitas. Quid ergo cunctamur, quid in re momenti tanti ludimus? Salvet unuſquiſque animam ſuam. Is ſapit ſolus, qui unius voluptatulam momenti, non præfert beatorum Æternitati.

CAPUT XVI.

Humanæ gentis cæcitas incredibilis, & horribilis ſtupor, tam in peccatis, quam in ſuppliciis peccati æternis expendendis.

1. QVicquid dicamus, quicquid clamemus, quicquid ſcribamus, ſive prophetarum vaticinia, ſeu Chriſti minas & oracula, ſive Apoſtolorum ſcripta ingeramus, magnam partem fruſtra ſumus. Surdis nænia. Clamatur, nec auditur clamor; promiſſa & minæ ingeruntur quidem, ſed ſpernuntur. Et quamvis horribiliſſima illa vox, Æternitas, Æternitas, Æternitas millies iterumque millies inculcetur, vix quidquam tamen proficitur.

Quoties ex alto his talibus monemur verbis: Filii ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo. Sequetur alia poſt hanc æterna vita, ſemper beata, voluptas immortalis & perpetua. Nunc ergo ſuſtinete modicum: leve & momentaneum tribulationis noſtræ immenſum gloriæ pondus operabitur in nobis. Quod jam durum eſt pati, dulciſſimum erit meminiſſe. Quicquid igitur tolerandum venit, in omni patientia & longanimitate, cum gaudio gratias agentes Deo, ſuſtinete.

Tob. cap. 2. v. 18.

2. Cor. cap. 4. v. 17.

Co. c. 1 v. 11.

Hæc

Hæc pleraque omnia dicuntur gratis. Nec alia fere cantilena extunditur, quam illa Iudæorum: Manda, remanda; manda, remanda; expecta, reexpecta; expecta, reexpecta: Quicquid de futuro fit, oculos & manus præsentia implent; voluptas huc illuc trahit, huic moderari difficillimum. Appetitus satiandus est quibuscunque demum impendiis. Deus benignus est & misericors, qui facilem dabit veniam delinquentibus.

Isa. c.28. v.10.

Hæc illa sunt cœcorum carmina. O miseros, & ô nimium cœcos mortales! An ignoratis has voluptates vestras, quas adeo sititis, esse vetitas? An non vestra vobis conscientia id quotidie concionando ingerit? an non dehortatur ratio? An non aliud divinæ leges imperant? Sed dicite, oro, an non creditis omnem in hoc Orbe voluptatem, quantumcunque diuturna videatur & suavis, momento stare, subito ruere, & in æternos luctus desinere? Omnis Mundi amœnitas Æternitati collata, nec momentum quidem, nec punctum est, minus nihilo est. Sed num hæc cogitatis, num creditis? Si quidem Christiano nomine censeri vultis, fatendum vobis erit, hæc vobis cogitari, hæc credi. Sed ea est, dicetis, humanæ sortis conditio, ut æternorum obliti, ad præsentia toto impetu ruamus. Hinc nævi & maculæ, hinc omnis vitiorum propago. Bona

confeſſio, modo eam ſequeretur & emendatio.

II. Sed liceat denuo quærere: Num creditis hæc vitia, vobis tam familiaria ſuppliciis ſempiternis à Deo puniri? Credimus, ajunt. Qua ratione igitur non ſolum tam obliviosi, ſed & tam temerarii eſtis, ut toties tam impudenter divinas leges violare non vereamini? Adeo ut nec quidem formidine pœnæ peccatum oderitis: nullus gehennæ metus, nullus ignis perpetui horror, nullus amor cœli. Hinc in omnem licentiam effuſi mores, hinc querula in adverſis impatientia, hinc petulans & ſecura in proſperis oblivio gehennæ, hinc omnes vitiorum rami. Nimirum omnis à cogitationibus veſtris exulat Æternitas. Quam forte creditis, ſed revera non expenditis. *Nullus eſt qui recogitet corde.*

Hier. c. 12. v. 11.

Æternitas in ore eſt, ſed in animum non deſcendit. Aures feriunt Æternitatis monita, non penetrant. Æternitas vix ab ullo ſuis momentis ponderatur. Æternitatis infinita ſæcula quandoque forſan cogitamus, ſed obiter: de ea ab aliis ſcripta legimus, ſed obiter: immenſam Æternitatis ſine fundo voraginem in concionibus adumbratam aſpicimus, ſed & hoc obiter ac perfunctorie. Brevi ſalubres gemitus aliarum cogitationum mole obruuntur. Sic Æternitas vix animum ingreſſa, mox vaniſſi-

nissimis cupiditatibus sepelitur. Inde omnia prioris nequitiæ blandimenta subrepunt, & animum, ut ante, occupant. Ita fides nostra, quam jactamus, fides somnians, aut verius, mortua est.

Narrat illustrissimus scriptor Baronius, quod sibi testatissima fide compertum asserens: Hoc, inquit, auditione accepi, ab integerrimæ fidei viro Michaële Mercato, qui de avo suo hæc explorata retulit, quæ complurium eruditorum virorum assertione scimus firmata, & pro concione sæpius narrata. Res ita habet.

Baronius tom. 5. Anno 411.

Michaël Mercatus senior cum Marsilio Ficino ingenii nobilissimi viro, intima jungebatur amicitia, quam & paria philosophiæ studia accendebant. Vterque horum Platonis scripta combiberat. Fuit ut ex more disceptarent inter se, quis hominis post obitam mortem sit status, quo animus humanus migret, quæ rerum facies in Orbe altero? Atque hoc è Platonis mente deducebant Christianis oraculis confirmandum. Sermone inter differendum longius progresso, ad eam uterque conventionem descendit, ut stipulatis dexteris alter alteri sancte promitteret, ut qui prior naturæ concederet, superstitem de alterius vitæ ratione quam fidelissime, si liceret annuente Deo, redderet certiorem. Hæc pactio: & juratum omnino in hæc verba. Post aliquantum

temporis, hi duo viri totis urbibus disjuncti habitarunt. Cumque Michaël Mercatus summo mane ad auroram Musis amicam philosophiæ operaretur, equitem in proxima platea ad ædium suarum ostium contento cursu properantem, simulque Marsilii succlamantis vocem audiit: *O Michaël, ô Michaël, vera sunt illa, vera, verissima.* Michaël ad notissimi amici voces excitus, mox à libris fenestram accurrit ac prospicit, cernitque à tergo Marsilium equo niveo vehentem, jamque reflexo itinere abeuntem. Hunc celeri voce prosecutus, Marsili, Marsili, clamabat. Sed eques candidatus moram non ferens, oculis sese subduxit. Mercatus inopinato spectaculo attonitus, quid suo Marsilio evenisset, anxie cœpit indagare. Demum intellexit Marsilium Florentiæ ea ipsa hora obiisse, qua ad suas ædes visus à se auditusque esset. Ab eo tempore Mercatus, quamvis jam antea vitæ integer, & commendatæ probitatis fuerit, philosophiam, nuntio remisso, res sibi suas habere jussit, ipse in posterum solius Christianæ philosophiæ leges sectaturus. Ita quod reliquum vitæ habuit, sibi jam Mundoque mortuus, ad futura se totum transtulit, Æternitatem assidue meditatus.

III. Attenta Æternitatis meditatio, vitæ melioris principium est. Laudatur virtus, & alget, ubi vita æterna non

non amatur. Declivis & facilis ad inferos via eſt, ubi mens non aſſidue ad beatorum vel damnatorum æternitatem cogitandam intenditur.

Hæc ſcimus, hæc credimus; interim obdormimus, & ſummum Bonum negligimus. Audimur quidem dicere, *O Æternitas!* At interim hilari manu pateram ſpumantem capimus, & toto nos auro proluimus, ad uſque collum ſaturi. Subinde alto gemitu Æternitatem ſuſpiramus, at interim impuris ac obſcœnis cogitationibus cor ſcatet; occultas illud libidines coquit, & furtivis meatibus ſuo ſe Deo ſubducit. Cœleſtes theſauros appetimus, at interim terræ ſpumam, pecuniam, amiciſſimis oculis ſalutamus, & clandeſtinis ſacrificiis litamus Mammonæ. Æternos inferorum ignes videmur expaveſcere, at interim Ira & Invidia, velut Ætna ignibus, flammigamus. Æternas ab omni labore ferias expectamus avidi, at interim adeo torpeſcimus deſidia, ut otium ex otio ducamus, ad omnem ſeriam induſtriam fracti & languidi.

O non violentos qui cælum rapiant, ſed ô cœcos, qui via ſpatioſa & amœna malint errare, quam aſpera nonnihil & arcta, iter tenere rectum.

Interim Chriſtus omneſque cœlites inclamant: Contendite intrare per anguſtam portam, Contendite, Contendite: quia multi quærent intrare, & non *Luc. c. 13. v. 24.*

poterunt. Properate, currite; Vincendum & eluctandum eſt, Contendite. At nos nec currimus, nec properamus, nec contendimus: nos oſcitabundi lentique velut cameli ac leones* pedatim gradimur, & otioſe ſequimur. Ac utinam ſequamur, & non omnino ſubſiſtamus.

Noſtrum Velle ac ſtatuere ſimillimum eſt ægrotorum invalidis conatibus. Æger ſubinde ſeſe erigit & lecto attollit, greſſum molitur, pedem ponit, ambulare tentat, mox virium defectu in lectum recidit. Crura illius tibiæque fulcra ſunt nimis imbecillia, moli corporis ſuſtentandæ. Vellet ſurgere, ſed poſſe negant vires. Vix alii ſunt conatus noſtri; ardua cogitamus, multa ſtatuimus, ſanctiora molimur, videmur velle rem bene agere. Sed vana ſunt hæc ſine viribus molimina, deeſt alacritas ſpiritus, omnia pervadit languor. Hinc vitia potius intermiſſa quam abdicata non ſine guſtu repetimus. Ita recidimus in lectulum è quo abitum parabamus, & priori obruimur veterno. Ita

Laudamus veteres, & noſtris utimur annis.

Divorum res geſtas evolvimus, & commendamus: non ſequimur, non imitamur. Virtutem ſpecioſiſſimis titulis

* Fuß für Fuß.

tulis oneramus, non eam factis exprimimus: beatorum æternitatem inhiamus, sed molestiorem viam, quæ illuc ducit, cautissime declinamus. Nos spectant hæc veteris Comici dicta:

Sed cum inde suam quisque ibant divorsi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi jusserant.

Plautus in Rudente. Act. 4 Scen. penult.

Cum sacra concio ad finem deducta, cum in templis peroratum est, domum itur, mensa struitur, jamque priora omnia ex intervallo non longo repetuntur. Hic noster mos est, adimus templa, conciones audimus, quandoque ingemiscimus, peccatis indignamur, nobis ipsis irascimur. Sed hoc quamdiu? Mox hilaris oblivio sepelit omnem priorem sanctitatem. Conamur, sed languidissime: hinc nullum prodit opus, aut mutilum. Adeoque post sexcentas conciones iidem qui antea sumus: eadem quæ prius juramenta, eadem impatientia, eadem lascivia, Invidia & Iracundia prorsus eadem. Nihil superbiæ decessit, avaritiæ nihil; sed nec gulæ quidquam detractum est. Idem qui ante torpor, pristinæ sordes, vetera omnia.

O cœcitas humanæ gentis, nullis sat lacrimis deploranda! Ex omnibus templorum pulpitis clamatur, Æternitas, Æternitas, Æternitas. Nos nihilominus præsenti ducimur voluptate. Adeo perire suave est.

IV. Quem-

IV. Quemadmodum vero sacras conciones audimus, & negligimus; * aures perfluunt dicta: ita sacros libellos percurrimus, & non proficimus: deserunt memoriam lecta. Quod ex oculis, itidem ex animo abit. Et quamvis æternitas iterum iterumque inculcetur, nos tamen telam, quam orsi, perteximus: probamus meliora, deteriora sequimur, pietatem induimus, sed plane desultoriam; ita priori luto mergimur. O Christiani, respicite & levate capita, *& corda* vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra: oculos animumque cœlo attollite. Sunt forte jam turbata omnia & adversa? Non sic & olim erit; meliora pollicetur cœlum perbrevi patientia obtinendum. Sunt forte jam successus prosperi, & blandiens aura? Ne fidite: nihil in hoc Orbe diuturnum: suis quæque momentis fluunt transeuntque omnia. Æternitas durabit, sola transitum ignorat Æternitas.

Luc. c.21. v.28.

Hæc dicimus & scribimus, hæc occinimus & pingimus. Sed quis est qui hæc altius in animum admittat? Quis hæc probe capere, quis è solido conatur credere? O iterum cœci mortales, quorum tunc maxime perfunctoriæ sunt actiones, cum Æternitatis negotium in mani-

* Zu einem Ohr ein / zum andern wider auß.

manibus eſt, cum de animi ſalute agitur.

Narrat eccleſiaſtes tam diſertus quam religioſus, Ludovicus Granata, qua ratione inſanam hanc gentis humanæ cœcitatem è numero defunctorum quiſpiam amico ſuperſtiti detexerit. Duo, inquit, amicitiæ amoriſque ſinceritate conjunctiſſimi erant, Theſeum iſtum, illum Pirithoum dixiſſes, & unum pæne animum in duobus corporibus. Vterque vitæ fuit probatiſſimæ; utrumque amor & neſcio quod ſingulare pactum ſic colligaverat, ut nil magis vellent quam una mori. Sed Mors, illa fœderum omnium turbatrix, candidiſſimam hanc amicitiam diſſolvit, & alterum ab altero, ex hoc in alium Orbem tranſtulit. Nec tamen omnis à morte amicitia diſſolui potuit. Siquidem non multum temporis abiit, cum defunctus vivo ſe ſtitit aſpectabilem, ſed habitu vultuque mœſtiſſimo, tanquam ſi amico copiam faceret interrogandi. Exhorruit vivus ad tam inexpectatam amici præſentiam, & ſpectaculo tam lugubri perterrefactus ſtetit. Vbi animum reſumpſit, interrogare inſtitit, num inter beatos ageret, aut quo loco res ipſius eſſent? Ad quæ defunctus altum ingemiſcens flebiles has voces ter clare ingeminavit: Nemo credit. Nemo credit, Nemo credit. Alter iterum quamvis ore trepido quæſivit, quidnam illud eſſet

In tertia concione, dominica ſecunda Adventus è Iacobo de Parad. Carthuſ. l. de peccatis mental. criminali.

quod

quod nemo crederet? Cui defunctus denuo: Nemo credit, quam Deus rationes exacte poscat, districte judicet, severe puniat. Sub hæc verba disparuit, dum alter novo pavore attonitus hæc secum silentio expendit.

V. O vere, ô verissime dictum, Nemo credit, quam accurata sint undequaque Dei judicia, quam severa ab illis supplicia. Hæc è cathedris toties promulgantur, toties illud Ioannis ingeminatur: Agite pœnitentiam, jam enim securis ad radicem arborum posita est. *Et nemo credit.* In chartis & libris æternus luctus & æterna tormentorum series toties explicatur. *Et nemo credit.* Æterna gaudia, cœlestes & æternæ voluptates, nunquam desitura paradisi amœnitas quantis voluminibus commendatur? *Et nemo credit.* Plena omnia cohortationibus ad cœlum violenter expugnandum, *Et heu nemo credit*, vi tanta opus esse ut cœlum expugnetur: *Nemo hoc credit*, aut certe tam pauci, ut Christus ingemiscens dixerit: Et pauci inveniunt eam.

Ma. c. 3. v. 2. & 10. Luc. c. 3. v. 9.

Matt. cap. 7. v. 14.

Fides qua æternam vitam prælibamus, fides somnolenta & deses est. Hinc illi, quos vocamus, heroici actus, & generosi aggressus tam rari. Hinc illud religiosissimi scriptoris oraculum: Promittit Mundus temporalia & parva, & servitur ei aviditate magna: Christus promittit summa & æterna, & tepescunt morta-

Thomas de Kempis l. 3. de Im. Christ. c. 3.

mortalium corda. Vile pretium quæritur; pro uno numiſmate interdum turpiter litigatur, pro vana re, & parva promiſſione die noctuque fatigari non timetur. Quis pro cœlo tam acer & ſtrenuus eſt? Quanti vigilias ſuas ad abacum luſorium, ad hilares choreas, ad poculorum aciem ſuaviſſime toleratas non ſentiunt? Vbi tam hilariter vigilatur pro Chriſto, pro cœlo, pro æternitatis prœmio? Millies repetendum: *Et nemo credit!* Vbi fides vivit, & immenſas cœli voluptates, perpetua Orci tormenta capit, longe alii mores, longe alia eſt vita; hic oblectatiunculæ & voluptatulæ tam turpes quam breves non ſitiuntur, hic labor in pretio eſt, hic dulce ac jucundum eſt pati.

Franciſcus Borgias dux Gandiæ ardentiſſima febri debilitatus didicit, nihil in rebus humanis ſtabile, nihil eſſe perpetuum. Cum vero alterno & novercali die, igni medullæ coquerentur, pia illa cogitatio mentem pupugit; ecquænam illos flammæ urerent, qui ob flagitia apud inferos pœnas æternas penderent? Multum in hoc principe valuit ad omnem reliquam vitam hæc cogitatio. Cogitatio prorſus utiliſſima ſi ulla, in morbo, in omnibus omnino adverſis admittenda. Ita ſpiritum juvet; quod corpori nocet.

Quaſi per amœna prata in carcerem pervenit, qui per præſentis vitæ proſpe-

ra ad interitum tendit. Et certe damnosa vanitas eſt longam vitam optare, & de vita meliore parum cogitare. Quiſquis es, cum Bernardo in aurem tibi inſuſurro: Cogita, unde veneris, & erubeſce; Cogita ubi ſis, & ingemiſce; Cogita quo vadas, & contremiſce. Tot aliorum affectata cœcitas nemini patrocinabitur. Iam pridem moniti ſumus, Anguſtam eſſe portam, & arctam viam quæ ducit ad vitam.

Bern. ſerm. de primordiis & noviſſimis noſtris, mihi pag. 376.

Via ad inferos expeditiſſima, Libido & Luxuria. Incipe gradi hoc tramite, & brevi magnis itineribus ad Orcum non ibis, ſed curres, ſed volabis. Id Thomas Morus vir tam eruditus quam ſanctus affirmatiſſime pronuntiavit, voluitque ſuis etiam ſcriptis inſerere hoc diſticho:

Si quis ad infernos properat deſcendere manes,
Huc iter accelerant Balnea, Vina, Venus.

Hæc ſexcenties, hæc millies audimus, & pæne faſtidimus. Et quod longe deterrimum, voluptatibus æternis hilare, tametſi turpe momentum ultro præferimus, & cupimus perire. Quocirca uſque, & uſque repetendum, *Et nemo credit.*

CAPVT

CAPUT XVII.

Compendium dictorum & Epilogus.

CErtum, nullius hominis lingua cruciatus inferorum vel leviter adumbrari, nedùm explicari aut exaggerari posse. Ab ore ad aures hæc monita pertingunt, sed animum plerunque non vulnerant.

Flamma picta & vera nimium quantum differunt, hæc tamen quandoque sibi simillima sunt: dolores nostri cum cruciatibus hominum damnatorum collati, heu quam nihil habent similitudinis, siquidem finiti ad infinitum nulla est proportio.

Certum est & illud, de plurimis Christianorum verissime dici, eos nequaquam serio credere, apud inferos puniri sontes, alioquin indubie aliter victuros. Eo dictum Domini collineat: Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? De ceteris non minus vere dici poterit, eos de inferorum tormentis aut nunquam, aut raro cogitare; & quidem cogitare solum, non inhærere huic cogitationi, non perpendere hæc tristia, non ea imaginationi imprimere: aut certe altiorem paullo cogitationem, velut salutarem flammam, curarum ac negotiorum mole obruere & ita cœcum

Luc. c. 18. v. 8.

ac ſurdum ad inferos deſcendere: omnes enim qui eo deveniunt, cœci & ſurdi ſunt, uti Hieroſolymæus civis, Lazari interſector, tunc primum oculos aperuit, cum jam extra viam fuit. Sed ut dicta in compendium conferamus, Novemplex Æternitatis luctuoſæ tormentum ſtatuimus: ſingulorum hic denuo monere, conſultum ducimus.

Diximus ſuperiori capite.

Primum, Tenebræ.

Pſ. 18 v. 3. Pſaltes Hebræus: Dies, inquit, diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam. Quis jam impiis perſuadeat, eos errare, & impie agere? Optimos vitæ dies inaniis & vanitatibus frangunt. Sed illis hoc demum perſuadebunt. Avernales tenebræ, æterna nox; ſcientiam nox indicabit nocti. Quemadmodum dies felicitatis perpetuæ oſtenſurus eſt beatis, quam opportune hos vitæ dies ſanctis actionibus expenderint: ita nox illa horribilis, ſempiternam noctem deteget, quam inter vitia jam ducunt improbi, brevi æterna nocte ſepeliendi.

O nox, ô tenebræ! Hac nocte, his tenebris latrat conſcientiæ canis, favor humanus dormit, voluptas omnis jam evanuit, nil fulget auri, nec ſplendent abaci, ſilent amici, abſunt medici, terrent umbræ, involvunt flammæ, concluſit Æternitas. O nox, ô tenebræ!

Videte mihi mercatores duos divites,

tes, adulta jam nocte * latrunculis ludentes. Hic tabula luſoria, in qua rex, regina, gemini tam curſores, quam elephantes & ſaltatores cum ſedecim ruſticis, univerſe triginta duo calculi. In menſa, proxime luſoriam tabulam pervigilat lumen, & hoc latrunculorum prœlium accendit. Fervet opus, ardent luſores, demum in ultimum punctum pæne omne aurum ponitur. Alter evadit victor, aufert aureos. Victus abit fremens frendenſque: Et ô fortuna, inquit, nequiſſima, ô latrones! quis meum mihi aurum reddit? Ita domum redit, ſtomachatur, furit, queritur, familiam turbat, famulos exagitat, evertit omnia. Ita noctem vix ſui compos tranſigit.

Tabula hæc luſoria eſt vita humana; cui lumen rationis non deeſt; varii vitæ ſtatus diverſæq; dignitates ſunt latrunculi. Sunt reges ac reginæ, ſunt proceres & optimates, plebs urbana & pagana, honorum & opum maxima diverſitas. Qui his perite ſcit uti, vincit; ignarus vincitur. Inde nox una, ſed perpetua; inde tenebræ nullis radiis colluſtrandæ; inde deſperatio ſempiterna: Non videbunt lumen in æternum. O nox, ô tenebræ!

Alterum, Fletus.

Angelus, tanquam cœli Prætor vocife-

* Im Schach ſpilen.

Apoc. c. 18. v. 7. ratur jam olim: Quantum glorificavit se, & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Tartarum luctui destinatissima domus. Hic fletur siccis lacrimis, nihil tamen doloris egeritur flendo.

O mortales, quid nummos perditos, quid charorum funera, quid iniqua tempora deflemus? sterilis hæc flendi materia est: nec mala sunt ista, nisi malis. Hic illud Christi usurpandum: Nolite flere super me, sed super vos ipsos flete. A conspectu Dei æternum abjici, hoc ploratu dignissimum, hoc nullo lacrimarum mari sat poterit defleri.

Prophetas omnes eorumque vaticinia considerate: Mala passim ingentia denuntiant, calamitates maximas prædicunt. Repente stylum vertunt. Subito videntur omnia in integrum restituta, loco esse optimo. Hinc illæ solatiorum promulsides: Et fluent colles lacte & melle. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrum in saturitate. Ita post tempestates & procellas subita sese infundit serenitas. Caussa est in aperto. Nullum in hoc Orbe tam insanabile vulnus, cui Deus non possit * malagma imponere, nullum tam grande malum quod suo destituatur seu reme-

Levit. c. 26. v. 5.

* Man findt Pflaster für allerley Schäden.

remedio, ſeu ſolatio. Tobias pauper & cœcus, ſed patiens & piſcis felle curatus; Naamam leproſus, ſed opulentus & Iordanis aqua ſanatus. Theſſalia veneni quidem ferax, ſed & *Alexipharmacis deſtituta non eſt. Inſulæ Philippinæ vites non habent, ſed habent palmas, quæ liquorem vino nobiliorem ferunt. A lignis egena eſt Italia, ſed hiemem habet mitiorem, & fructibus abundat.

Ita Deus Adamo Chriſtum, Chriſti genitricem Evæ, delicto gratiam, tranſgreſſioni obedientiam, morti vitam oppoſuit. Nullum hic ulcus tam fœdum & hians, quin ſuum ſibi emplaſtrum inveniat; nulla tam miſerabilis clades, quæ non & ſanabilis ſit. At vero in luctuoſa Æternitate illa, inſanabilia ſunt omnia; plurimà illic ulcera, ſed nullum illic emplaſtrum, cataplaſma nullum eſt; malum ſummum, malum æternum, immedicabile.

M. Marcellus captis Syracuſis, florentiſſimæ urbis miſeratione motus illacrimavit. Non lacrimas ſed ſanguinem ſtillent ex oculis damnati, cum ſeipſum quiſque aſpiciet totius Æternitatis captivum. Hic lacrimis ſanguineis, non tamen profuturis, hic fletui acerbiſſimo locus eſt. Vere ibi erit fletus, ſed fletus ſolatium ibi nullum erit.

* Gifft Artzney.

Tertium, Fames.

Vir. l. 6 Æneï. ante finem.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt ———

Nimium laute pranderunt improbi, ideo tam misere ac sicce jam cenant. Edendi ac bibendi libidinem non continuerunt, hinc varia gulæ flagitia, hinc frequens ebrietas & ingens vitiorum agmen, quod ebrietatem comitari assolet. Non edebant ut viverent, sed vivebant ut ederent. Quorum animus in patinis vixit, quibus vitæ modulus culina fuit. De his diserte Augustinus: Nam cum ideo, inquit, manducent ut vivant, ideo se putant vivere, ut manducent. Istos omnis sapiens reprehendit, & maxime divina scriptura edaces, ebriosos, helluones, quorum Deus venter est. Hos ad mensam non adducit nisi concupiscentia carnis, non indigentia refectionis. Itaque isti cadunt in escam & potum. O homines qui beatitudinem & felicitatem in mensa tanquam pecus in præsepi constituunt. Edunt, bibunt, vomunt. Iam demum esuriunt, jam sitiunt, jam crapulam luunt. Sed nec minimum famis aut sitis solatium reperiunt. Samaritana aut Saguntina fames apud inferos in delitiis essent: illic crudelius esuritur & sititur. Aquæ guttula in voto est, sed & guttula negatur. Hæc gulæ sunt supplicia: ita suavitas voluptatis

Aug. tom. 10. serm. 63. de diversis. c. 14. mihi pag. 538.

exiguæ,

exiguæ, dolore cruciatur æterno.

Decoctor juvenis & patrimonii sui gurges Albidius, re omni per gulam absumpta & comesta, domum præ desperatione incendit. Vbi hoc Cato vidit: O te religiosum juvenem, inquit, qui tam liberaliter *Proterviam facis*! Mos erat in hoc *Protervia* sacro, ut quod homines ex epulis non absumpsissent, Deus claudus Mulciber devoraret.

Macr. l.2. Satur. c.2.

Tot damnata ad Orcum capita plane Proterviam fecerunt, turpissimi decoctores omnium bonorum. Divina lege spreta epulis ac vino proterve prorsus indulserunt: jam non solum ipsorum domus, sed & ipsi ardent, arsuri æternum. Hoc plane est Proterviam fecisse.

Huc illa prisci Patris referri poterunt. Ibi nulla vox, nisi gemitus: nulla requies, sed ardor continuus: ibi nullum in flamma refrigerium, sed ignis perpetui continuum incendium. Ibi lux nunquam videbitur, ibi tenebris nunquam carebitur: ibi nulla est in bono eorum memoria, sed oblivio Dei ipsorum æterna. *Quorum cibus, eorum cruciatus*, quorum mansio non Abrahæ, sed Satanæ sinus. Emenda dum potes, ad Deum clama dum tempus habes; dum spatium datur luge, dum licentia tribuitur, pœnitere non protrahe.

Augustini. (si tamen Augustini.) tom. 10. serm. 63. ad fratres mihi pag. 748.

Quartum, Fœtor.

Ne quid scilicet desit ad totius homi-

nis omnigenos cruciatus, suum etiam naribus opobalsamum ingeretur, fœtoris extremi pestis. Sunt inter homines quibus paupertas & pauperes horrendum fœteant: Sunt quorum cum Catullo votum est in narium delitiis nasum fieri. Hi obsecro prælibent quinam in illa Mundi cloaca soleant odores incendi.

Et quid miramur Æternitatis carcerem fœtere? hœdorum & hircorum stabulum est. Hoc illi nomen ab Orbis judice habent. Christus de seipso: Statuet oves quidem, ait, à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Hæ pecudes nec piscem olent nec florem. Ad haras spectant, & ad Augiæ stabulum, procul à cæli delitiis, procul, & hircos & porcos. In illam beatorum domum, non intrabit aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens. Immundus ille hircorum grex, tanto tunc gravius fœtebit, quanto nunc immoderatius illecebras odoris quæsiit.

Matt. c.25. v.33. Tithymalus, & piscis & flos est odoris gratissimi: hinc adagio. Apoc. c.21. v.27.

Suaviorum odorum alii gulam, alii libidinem irritant. Horum appetitus præsertim vehemens incontinentiæ notam subit. Et plerunque, ut summatim dicamus, hujus generis oblectamenta, quæ auribus, oculis, naribus percipiuntur, vel levia, vel fœda sunt. Parere sensui, & inhiare voluptati, aut inane, aut obscœnum est, maxime si absit modus.

Odores & unguenta non paucis damno, imo & exitio fuere. Muleasses

rex

rex Tunetorum regni recuperandi causſa in filium Amidam pugnavit. Cum autem ex infelici pugna fugeret cruore & pulveribus fœdatus, ex ſolo unguentorum odore agnitus, & è fuga reprehenſus eſt. Iam capto filius utramque pupillam candenti ſcalpello rimatus diem abſtulit.

Veſpaſianum Imperatorem juvenis, ut erat unguentis illitus, gratias acturus, adierat. Odore mox hauſto Cæſar ſtomachatus, acri ſupercilio & voce aſpera: Mallem, inquit, oboluiſſes allium. Sic increpitum ſine honore, reſciſſis etiam gratiæ jam conceſſæ litteris dimiſit.

C. Plotinus Plancus à triumviris proſcriptus, mortis metu Salernitanis latebris abditus, unguenti odore proditus, ſibi quidem perniciem, ſuis autem proſcriptoribus excuſationem ſævitiæ quæſivit. Ita ſemper dedecori ſunt hujuſmodi odores, aut etiam damno.

L. Plotius dicitur à Plinio l.2 hiſt. nat. c.3. Vale.l. 6.c.8.

Hoc ſciamus. Hæc etiam quæ minuta credimus, divinus oculus obſervat. Erit ergo, quod Iſaias prædixit, pro ſuavi odore fœtor. Hic Michææ monitum inſtillo: Indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid dominus requirat à te: Vtique facere judicium, & diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo.

Iſ.c.3. v.24. Mic.c. 6.v.8.

Quintum, Ignis.

De hoc igne inſigniter, & ſingulari

Isi. l.4 epist. ep. 47. nervo Isidorus Pelusiota: Scire debes, bone vir, inquit, quod nemo latebit illustrissimum illum ac pervigilem oculum, ne quidem si in occultissimis penetralibus aliquid patraris. Aperta enim & nuda ipsi sunt omnia, quantumvis operta & abdita esse videantur. Quamobrem etiam peccantes neque respicientes excipient fluvii quidam perpetui; ignem terribilem ebullientes, quorum flumina nihil sunt aliud quam flammæ ad supplicium fluctuantes. Metuamus igitur divinum Numen. Christianus vates Prudentius de hoc incendio illud canebat:

Prude. contra Marcionitas.

Vermibus & flammis, summis cruciatibus ævum
Immortale dedit, senio ne flamma periret.

Heu ignis quem nulli lustrorum tractus, quem nulla, ut Nazianzenus loquitur, sæculorum innumerabilitas extinguet! Quocunque te verteris, sunt omnia Ignis, Pix, Sulfur, Ira & Indignatio Domini. Inter ignes etiam nostros plurimum est discriminis. Ignis fulminis multo est actuosior quam vulgaris. Sed utroque longe potentior est ignis Avernalis, devorans, sempiternus. Nunc quæro cum Isaia: Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cũ ardoribus sempiternis. *Isa. c. 33. v. 14.*

Illud igneum salis * mare, tametsi noctes

* Saltzpfann.

ctes atque dies ferveat, habet tamen suos per annum intercalares dies, quibus restincto incendio interquiescat. Apud inferos centum elabentur anni; mille, decem millia annorum transigentur, at nec unicus quidem dabitur intercalaris dies. Hinc optime dixit Augustinus: Qui sanam considerationem habet, qui credit Dei verbis, metuit plus ignem æternum quam cujuslibet truculenti barbari ferrum: plus metuit mortem perpetuam morte qualibet hîc pessima.

Quot igitur horas, vel quot dies, quot menses, aut annos in igne hoc permanebunt perduelles Dei? Nec horæ, nec dies, nec anni numerari possunt, quantovis numero collecto. Æternæ erunt horæ, æterni dies & menses, æterni anni, ignis æternus. Nunquid igitur in æternum projiciet Deus? Projiciet in æternum. Nam, Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur. Hæc qui pavet, cavet, inquit Bernardus, qui negligit, excidit. Hinc prisci ac religiosi scriptoris sapientissimum est consilium: Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat.

Sextum, Vermis Conscientiæ.

Mala conscientia vel unius dieculæ, heu quanta crux! quis erit dolor si sit æterna crux? Damnatorum conscientia undique vulnerata, hinc afflictissima sem-

Aug. tom. 9. tra. 5. de Tempore Barbarico, circa med. mihi pag. 324.

Ps. 76. v. 8.

1. Reg. c. 15. v. 29.

Bern. serm. de Convers. ad Clericos.

Climacus gradu 7. pag. 116. post med.

ſemper & deſperatiſſima, nullo unquam ſolatiolo mulcenda. De laniena tam exulceratæ conſcientiæ Bernardus egregie: Nullus, inquit, de tanta numeroſitate ſpectantium moleſtior oculus, ſuo cujuſque. Non eſt aſpectus ſive in cœlo, ſive in terra, quem tenebroſa conſcientia effugere magis velit, minus poſſit. Non latent tenebræ vel ſeipſas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum ſequuntur illos, nec eſt quo ſe abſcondant ab illis, nec in tenebris quidem. Hic eſt vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus vel potius innatus per peccatum, hæſit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec ceſſat rodere conſcientiam, eaque paſtus, eſca utique inconſumptibili perpetuat vitam. Experiri erit hoc vocem illius, Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.

Bern. l. 5. de Conſi. c. 12.

Apud inferos nulla ſunt horologia, nulla regendis horologiis ſidera, nulli faſti aut † Kalendaria. Nullæ illic temporum vices diſtinguuntur. Eccleſiaſtes aſſerit: Nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quo tu properas. Hic unicum conſcientiæ horologium auditur, ſed turbatiſſimum.

Eccle. cap. 9. v. 10.

Ægroto, qui nihil ſomni poſſit capere, moleſtiſſimum eſt, nullum audire horolo-

† Sie wiſſen nit wie ſie drinn ſeyn.

rologium, nec posse noctis periodos discernere. Hinc unicus ei quadrans pro hora, hora unica pro nocte tota est. Et tamen ubi sex septemve horulæ abierint, aviculæ cantillando salutant auroram, sol paullatim è quotidiano suo tumulo emergit, æstus remittit, somnulus plerunque adrepit; omnia quæ ad noctis adventum exasperabantur, jam fiunt mitiora: brevi aderunt quæsituri, qui valeat, nec verbis tantum, sed & fomentis aliis recreaturi ægrotum. Nihil horum, ô Deus, apud inferos est, nihil diei aut solis, nil somni aut roris, aurora nulla, nullæ aviculæ nisi dæmones, fomenta nulla, nec aquæ guttula: perpetuæ illic tenebræ, dolores æterni, laniena conscientiæ nunquam desitura.

Vere ex multis centenis millibus hominum vix ullus est, qui hæc recogitet corde, qui tam seria conetur penetrare. Vita longe foret alia, alii profecto mores, si aliæ essent nostræ cogitationes. Ita conscientia vitiis exsurdata, in tormentis sensum recipit, quem in scelerum tumultu amiserat, tanto jam afflictior & desperatior, quanto antea somnolentior fuit & securior. Augustini vox est: In inferno erit pœnitentia, sed sera. Vermis eorum non morietur.

Septimum, Societas & Locus.

Domus commoda, & mali vicini, magnum malum: Incommoda domus, & vici-

& vicini pessimi, malum maximum. Hæc habitandi ratio est apud inferos. Sepulchra eorum, domus illorum in æternum. Ardebunt damnati velut sepulchris clausi. Domus plane incommodissimæ, nec alias licebit conducere. Accedunt vicini longe deterrimi, qui vel ipsum cœlum infament & exosum reddant, grex damnatorum hominum & diabolorum. O quales vicini! De his illud Domini pronuntiem: Bonum erat eis si nati non fuissent homines illi: Bonum erat eis si creati non fuissent spiritus illi. Homines damnatos aspice: Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos. Sed quomodo sunt jam oves, an non, dum viverent, fuerunt tigrides, porci, vultures, lupi, leones? Fuerunt certe, sed ultio divina eos reddidit oves, & ita mansuefecit, ut nullis doloribus, nulli malo possint resistere; *mors depascet eos.* Nam velut oviculæ gramina depascentes, non ea radicitus convellunt, sed attondent, ut radice salva, recrescat herba, iterum, iterumque depascenda, ita illos inferorum reos depascit mors; non eis adimit vitam, ut in aliam atque aliam semperque novam reserventur lanienam. Atque hæc est mors altera semper victura, de qua Augustinus: Eorum, inquit, qui non pertinent ad istam civitatem, erit è contrario miseria sempiterna, quæ etiam secunda mors dicitur: quia nec anima ibi vivere dicen-

Ps. 48. v. 12.

Matt. c. 26. v. 24.

Ps. 48. v. 15.

Aug. l. 19. de Civit. Dei c. 28. & ult.

dicenda est, quæ à vita Dei alienata erit; nec corpus, quod æternis doloribus subjacebit. Ac per hoc ideo durior mors ista secunda mors erit, quia finiri morte non poterit. Ibi & dolor permanet ut affligat: & natura perdurat, ut sentiat: quia utrumque ideo non deficit, ne pœna deficiat.

Hinc locus damnatorum rectissime domus doloris & omnigeni luctus appellatur. Bernardus in profundissimam hanc domum gemitus emittens: O regio dura & gravis, inquit, regio extimescenda, regio fugienda terra oblivionis, terra afflictionis, terra miseriarum, in qua nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Locus letifer, in quo ignis ardens, ubi frigus rigens, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, mallei percutientes, tenebræ palpabiles, confusio peccatorum. Totus tremo atque horreo ad memoriam istius regionis, & concussa sunt omnia ossa mea.

Serm. de quinque regionibus & quinque negotiat. qui Bernardo tribuitur. mihi pag. 1749.

Hic ego Solonem pæne imiter, qui gravius mœrentem civem in editam turrim evocavit jussitque per subjectæ urbis ædificia circumferre oculos, additque: Cogita, quantus jam olim sub his tectis fuerit, quantus hodieque sit, & multis post sæculis futurus sit luctus, & mitte mortalium mala tanquam tua deflere. Vix ego aliter: Videte, mortales, & considerate formidabile luctus spelæum inferos, ô quanta sub hoc Æ-

terni-

ternitatis, antro delitescit comploratio! quanta infinitis post sæculis sine ullo sæculorum exitu congeries malorum hic futura! Desinite ergo morsiunculas vestras ut mala maxima deplorare. Hic verissimum est omnium miseriarum receptaculum; hæc luctus officina. Quisquis etiamnum viator es, cave, & iter tuum sic moderare ne iste tormentorum locus, æternum tibi obtingat diversorium.

Octavum, Desperatio.

Varias omnino clades hic Orbis noster continet, sed demum omnes suum quæque finem sortiuntur. Video paupertate pressos, sed video paupertatis & finem. Video calumniis exagitatos, sed video & calumniarum finem. Video in gravissimis morbis decumbentes, sed video & finem morborum. Video verbera, video fidiculas: video & membris singulis parata machinamenta. Sunt istic hostes cruenti, cives superbi, domini avari, sed video, quod ab his omnibus liberet, mortis imperium. Video quosdam cruciatibus & tormentis immanibus affectos, sed video & finem tormentorum mortem.

At vero in flammeis diabolorum caveis video quidem supplicia horrenda, infanda; sed non video ullum suppliciorum finem, non video usquam pœnarum terminum mortem. Hic nullus, nul-

nullus finis. Mors optimum naturæ inventum, Mors omnibus finis, multis remedium, quibusdam votum, de nullis melius merita quam de his ad quos venit, antequam invocaretur. Mors servitutem invito etiam domino remittit, mors captivorum catenas levat, Mors è carcere educit, quos exire imperium impotens vetuerat; contra omnes injurias vitæ, beneficium Mortis est. Sed hoc, eheu, apud inferos non est. Per omnia inferorum latibula circumspicio, sed mortem nullam video. Imo vero video mortem, sed vivacissimam, & agnatis sibi doloribus plenissimam. Apud inferos, sicut nullus lugendi & dolendi, sic nullus moriendi finis est. Damnati ipsi, ut Dionysius notat, sic calculum ponunt: Elapsis decem millibus annorum, adjicientur centum millia, post hæc centum millia, tot jungentur myriades, & milliones quot in firmamento sunt stellæ, & in littore maris arenæ. Post quæ longissima annorum spatia, quasi nihil de pœnis nostris accisum esset, sic iterum ab initio pati tormenta incipiemus: atque ita sine interruptione, sine fine, sine modo volvetur assidue nostrorum tormentorum rota.

Dion. Carthus. in speculo amatorum Mundi.

Atque hinc desperatio multo quam acerbissima. Hæc tam intelligentiam quam voluntatem ac memoriam dirissime torquebit. Quicquid memoria secum revolverit, affliget; quicquid cogi-

taverit intellectus, in tormentum cogitantis vertet; voluntas ipsamet obstinationem suam stupebit, neque enim unquam velle poterit quod Deus. ita semper suæ malignitatis in seipsa pœnam reperiet. Et quam horrendum est, scire, Deum sibi æternum fore inimicum, severissimas ejus manus se nunquam evasurum, sub ejus pedibus perpetuo calcandum. Hinc jugis ac desperatissima rabies, hinc summum Dei odium orietur. Omnis dolor irruet super eos. Mala omnia super eos congregabuntur.

Iob c.20. v.22. Deut. c.32. v.23. Apoc. c.18. v.14.

O miserrimi noctis inquilini, voluptates vestræ evanuerunt, & ut Ioannes Apostolus loquitur, poma desiderii animæ vestræ discesserunt à vobis, & omnia pinguia & præclara perierunt à vobis. Iam sola superest desperatio. Spes omnis jam decollavit. Vocabitis mortem, & non veniet. Eum ingressi estis carcerem, è quo mors nulla vos unquam educet. Iam sola superest desperatio. Meministis quam avide, velut ursi, mel voluptatis sectaremini. Mel omne evanuit, jam vobis inhæret apum aculeus, æternum inhæsurus. Iamque sola superest desperatio. Hoc nimirum voluistis, centies sexcenties moniti, hoc ipsi vobis malum accersiistis; habete ut nacti.

Vltima omnium malorum æterna desperatio.

Nonum, Æternitas.

Loquantur omnes Angeli, nunquam tamen

tamen satis explicaverint pœnarum apud inferos Æternitatem. Quid enim est Infernus? Tormentum absque omni dolorum intercapedine sempiternum, summum. Priora octo tormenta quantumvis acerbissima, valde tamen tolerabilia essent dicenda, si ea vel multis annorum millibus forent toleranda. Sed cum æterna sint, eheu, inexplicabilia, & multo magis intolerabilia sunt, & tamen æternum toleranda. Cogito, inquit priscus, Theologus, mille annos, cogito millies mille annos, cogito tot annorum millia, quot sunt momenta seu puncta in toto tempore à condito Mundo, usque ad ejus consummationem, & de Æternitate nihil adhuc habeo. Laborabunt in æternum, & vivent adhuc in finem.

Addamus Sasbout. Hom. Domi. I. quadrag. Ps. 48. v. 10.

Et hæc dolorum æternitas singulare supplicium est. Damnati namque non solum pœnam præsentem patiuntur, sed cum certo sciant eam fore æternam, velut totius Æternitatis immensum, inæstimabile pondus sustinent, & modo patiuntur, quod in omnem æternitatem passuri sunt.

Atque hæc caussa est cur plurimi sanctorum hominum ad asperrimam vitæ rationem seipsos ultro damnarint dum viverent, ut illam scilicet pœnarum æternitatem effugerent. Ebrios facit Æternitatis meditatio, veluti mustum. Sanctissimi quique plurima fecerunt Æternitatis intuitu, quæ videri poterant

hominum ebriorum deliria. Poterat de illis dici: Musto pleni sunt isti. Erant certe; sed musto, quod eis propinavit Æternitas. Quanti eorum in solitudines sese abdiderunt, in vepres & spinas abjecerunt, aquis gelidissimis merserunt, nives nudo corpore tulerunt, ignes insilire non horruerunt, modo peccatum effugerent, æternitatis luctuosissimæ seminarium. Votum singulorum erat: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis. Et vere præstat mori millies, iterum iterumque millies jugulari melius, quam morti æternæ objici. Aut pecus, aut saxum est, quem à vitiis non revocat æternitas.

Actor. cap. 2. v. 13.

Haba. cap. 3. v. 16.

Annis superioribus homo Belga, Bertrandus Cornelii, juvenis fuit ferox, turbidus, vitiosus, pugnax, ut urbe tota *Rex turbarum* audiret, in symposiis, ludis, tripudiis effusus. Proxima sub * cineralia nocte, dum convivatur, choreas ducit, bacchatur, à Deo in ipsis choreis intime tactus Æternitatis radio, subduxit sese, velut auram capaturus liberiorem. Paullo post secuti socii reperiunt hominem subtristem & cogitationibus mersum. Illi blandissime rogare, curas abigeret, choreas repeteret, aut si mallet, pocula, & vero jam secum rediret, interspirationi sat datum. At ille de morte, de redden-

* Am Faßnacht abend.

reddenda judici ratione, de Æternitate ita pie cœpit philoſophari, ut, licet primo eum id joco agere opinarentur, ubi tamen ſerio & conſtanter diſſerentem audierunt, vehementer omnes fuerint obſtupefacti. Demum ille in hæc verba finiit. *Definitum eſt mihi, ſocii, deinceps alium agere hominem, hiſce ludicris abſtinere, mutare mores priſtinos, legibus Chriſtianis vivere. Et certe ſi ſapio, nullam impoſterum occaſionem negligo conſequendæ ſalutis. Nec putem ſerum nimis reſipiſcere. Quamvis doleo, non citius huic cogitationi animum adjeciſſe, cum jam ſatis intelligam, fugaciſsimis his voluptatibus unam imminere Æternitatē. Sic pergo. Vos ſinguli * rem veſtram agite.*

Ita dixit & abiit, deſeruitque rei novitate attonitos, quoſdam etiam ad meliora perſuaſos. Nemo non mirabatur, quotquot turbulenti hominis ingenium norant. Sub illud ipſum tempus opportuniſſime Eleutherius Pontanus Menenas è Societate IESV ſacerdos illuc locorum venit, & ad Bertrandi domum non ignotus hoſpes divertit. Audito ejus adventu mox accurrit Bertrandus, ad pedes ſeſe abjecit, & in eandem ſocietatem admitti ardenter rogavit. Poſt aliquod temporis ſpatium factus voti compos, ad domeſtica munia obeunda eſt admiſſus. Hoc vitæ genus ad obitum uſque triginta quatuor annis feliciter

Annales Societatis Anno 1602. die 2. Ianu. Lovanii in Belgica.

* Sehe ein jeder auff sein schantz.

ter perduxit. Erat in eo ægrotorum cura insignis, & religiosæ disciplinæ tanta observatio, ut circumgestata clepsydra, orationis horas ægrorum obsequio interruptas metiretur. Eo Bertrandum Æternitatis meditatio pertraxit.

Scire, à quolibet graviore delicto luctuosam Æternitatem pendere, & nihilominus graviter delinquere, extremæ fatuitatis specimen est. Æternus ignis suppliciorum ac tormentorum omnium est epitome.

Hæc omnia Bernardus illustri oratione complexus: Quis putas, inquit, tunc mœror erit, quis luctus, quæ tristitia, cum separabuntur impii à consortio sanctorum, & à visione Dei, & traditi in potestatem dæmonum, ibunt cum ipsis in ignem æternum, ibique semper erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe à beata paradisi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi, sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, ut semper reservet: sic tormenta aguntur, ut semper renoventur. Iuxta vero qualitatem culpæ, pœnam sustinebit unusquisque gehennæ: & similis culpæ rei, sui similibus jungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur

Bern. l. de Anima c. 3 mihi pag. 1052.

dietur nisi fletus & planctus, gemitus & ululatus, mœrores atque stridores dentium: nihilque ibi videbitur nisi vermes & larvales facies tortorum, atque teterrima monstra dæmonum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis. Hinc dolor, inde pavor, gemitus, stupor, & timor horribilis. Ardebunt miseri in igne æterno in æternum, & ultra. In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur ut semper vivant, & sic vivent, ut semper moriantur. Ita anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum è duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum sanctis. Bonum siquidem & malum, vita & mors, ante nos sunt posita, ut ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem juvent præmia.

Hæc nostra nos fides docet, hanc ipsam tamen fidem, ut jam supra demonstratum est, aut in torporem ac somnum defluere, aut penitus interire sinimus.

Barocius l.2. de ratione bene moriendi.

Narrat Patavinus Præsul Petrus Barocius, virum oppido eruditum optimo suorum amicorum se stitisse post mortem cum ejuscemodi oratione: Sub ipsam

De eodem Bellarminus Card. de Arte bene moriendi l.2. cap.9.

ſam mortis horam in rebus fidei turpiſſime à Satana deceptus ſum. Ita mors animum, qualem reperit, abduxit & obtulit Iudici. Ab eo in ignem abire juſſus ſum. Quem, etſi maximus ſit, utcunque tamen tolerabilem judicarem, ſi poſt mille annorum millia finiendus eſſet. Sed æternus eſt, idemque tantus, quantum apud vos nulla conſpexit ætas. Maledicta ſcientia, quæ in tam immane præcipitium me dejecit. Dixit, & in auras abiit. At ſuperſtes alter, cum rei novitate, tum amici exilio æterno motus, amiciſſimos quoſque, quid ſuper ea re in medium conſulerent, interrogavit. Aliter vixit, ſanctius obiit.

Epilogus.

Au. in pſ. 68. poſt init. mihi pagina 294.

Ergo rectiſſimè ratiocinatus Auguſtinus: Quis, inquit, non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignem gehennarum? Et quis non contemnat dulcedinem ſæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? Majore timore minora contemnimus, & majore æternitatis cupiditate omnia temporalia faſtidimus.

Chryſ. tom.4. hō. 11. in 1. ad Ti. cap. 4. mihi pag. 1333.

Quantum arena, inquit Chryſoſtomus, imo vero quantum ſtilla ab immenſa abyſſo diſtat, tantùm vita præſens ab æternis & immortalibus bonis. Non eſt hæc vera poſſeſſio; uſus eſt, nec ipſe quidem ſatis proprius. Sola virtus nobiſcum migrare conſuevit. Virtus ſola ad æternam vitam pertranſit. Evigilemus

lemus tandem, pecuniarumque extinguamus appetitum, ut desiderium omne ad æterna transferre possimus.

Sed heu quanta est humanæ gentis inconsiderantia, quanta cæcitas! de obolo litigamus, cælum per risum & jocum prodigimus. Sic passim furoris contagione insanimus, mutuisque exemplis suaviter perimus. Non erubescis, ait aureus orator, quod præsentibus addictus? Non desinis desipere, & insanire, & juveniliter nugari? Quicquid hic molestum est, exiguum est; quod illic dulce erit, immortale erit. Ergo animos à fluxis & perituris ad æterna ac digniora transferamus, cælestium tangamur desiderio, ut bonis perfruamur futuris. Non satis invitat præmium? terreat suppliciũ.

Idem hom. 9 in ep. 2 ad Co. cap. 5. mihi pag. 685.

Illa ergo nobis, inquit Valerianus, sunt ante omnia cogitanda supplicia, ubi homo vivit durante pœna, ubi nec tormenta corpori, nec membra desunt dolori. Cui Chrysostomus accedens: Si non eversionem, ait, timuissent Ninivitæ fuissent eversi. Si tempore Noë timuissent diluvium, non fuissent obruti diluvio. Si timuissent Sodomitæ incendium, non fuissent exusti. Magnum est malum, minas negligere. Nihil est æque utile atque de gehenna disserere. De ea dicatur assidue, ut nunquam in eam incidas. Fieri non potest ut anima de gehenna sollicita cito peccet. Nullus ex iis qui gehennam habet ante oculos, incidet in

Idem hom. 2. in ep. 1 ad Thess.

gehennam. Nullus ex iis qui gehennam despiciunt, effugiet gehennam.

Mosc. Prat. Spirit. c.141 & c. 142.

Refert Ioannes Moschus ad religiosissimum senem Alexandrum, qui cœnobio abbatis Gerasimi præerat, venisse qui diceret: Migrare cogito, Pater, locus enim quem hactenus habitavi, nimis inamœnus frequentissimum mihi tædium parit. Cui optimus senex: Et hoc quidem signum est, fili, luculentum, nec cæli delitias, nec tartari flammas à te unquam serio cogitari. Nam si hæc animo agitares, crede mihi, nihil in cella tua tædii sentires.

Verissimum, & ex tripode oraculum. Quicunque cælum, quicunque infernale balneum attenta mente perpendit, molestias & miserias etiam gravissimas, aut non sentit, aut certe quod sentit, in lucrum trahit, paratissimus & plura & graviora perferre, modo pœnas exire liceat æternas.

Talis certe Olympius abbas, eodem Climaco teste, qui interrogatus, qua ratione speluncam habitare, æstus tolerare tantos, inter muscarum & cyniphum examina totos dies perdurare possit? Ad quæ ille: Hæc, inquit, tolero, nec invitus, ut à cruciatibus futuris liberer: cyniphes fero, quia vermem immortalem horreo: nec æstum curo, quia ignes æternos formido. Illa enim temporis sunt, suum visura finem, idque brevi: ista sunt æternitatis, omni fine caritura.

Idcirco

Idcirco hæc assidue cogitanda, hæc vigilante animo sunt pertractanda. Firmo etiam corpori in futuros morbos infunduntur medicamenta: sic animus hisce cogitationibus armandus in vitia. Hæ cogitationes nonnihil amaræ, sed salubres; non statim obveniunt, sed paullatim tempore, contubernio, usu adolescunt ac roborantur; fugantur otio inerti, quod quantum virtuti adimit, tantum addit omni vitiorum generi.

Age, quisquis es, saluti tuæ mature prospice. Vaticinantem audi Siracidem: Si non in timore Domini tenueris te instāter, cito subvertetur domus tua. Nunc in manu tua est, ut regnes, ut pereas. *Eccli. c. 27. v. 4.*

Miles è pulvillo & lecto non surrexit generosior. Cogita beatitudinem Laboris & Virtutis esse filiam. Non erubescat, inquit Augustinus, pœnitentiam agere, qui non erubuit pœnitenda committere, sed cito in se bonis operibus contendat imaginem reparare, ut inter filios mereatur agnosci à patre, ne ab illa æterna beatitudine exclusus, & à convivio nuptiali projectus, ligatis manibus ac pedibus projiciatur in tenebras exteriores. Optime Tertullianus: Peccati cessatio radix veniæ; gehennæ meditatio, principium salutis. Gehenna cum malis omnibus abundet, illud ei bonum maxime deest, quod est in malis optimum, supplicii finis. *Aug. tom. 10. serm. 60. de Temp. mihi pag. 254.*

FINIS. *Scripti: Sed ubi es, ô finis supplicii æterni?*

INDICVLVS CAPITVM.

CAP.

